

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

AP
56
.J 42
1888.

У НОВОМ САДУ.
ПЕЧАТАРИЈА Др. ПАВЛОВИЋА И ЈОЦИЋА.
1888.

прича о манастиру Врднику и Врдничкој кули, стр. 382; Надгробни натпис обрштера Живковића, 384; Животиње у дубљини морској, 415; Професор Нотнагл о пушењу, 432; Катоц, 448; У затвору, 448; Нека се не брине, 448; Писмо Стефана Крагујевића, пакрачког владике из год. 1848, 463; Ко је изумео жигице, 464; Будале и историчари, 464; Морска свила, 480; Народ што се смеје, 496; Сановник, 511; Отресита невеста, 512; Није рђав обичај, 512; Чудновата калдрма, 512; Један талијански племић, 512; Како деца расту, 512; Марија Терезија, 512; Пијавица као пророк времена, 528; Игра на новце у старих Римљана, 528; Добит у губитку, 528; Црква св. Вида, 543; Срби у Чикагу, 544; Американски развод брака, 544; Прво откриће Америке, 544; Највећа и најзгоднија кујна, 544; Историја виљушке, 544; Кад је где жетва? 560; Колико се троши пива, 560; Утучен, 560; Велика школа у Београду, 560; По чему га је познао, 560; Дипломатекеноте у старо доба, 586; Деспот српски Лазар и татарски посланик, 591; Средна густоћа у земље, 591; Вуна од дрвета, 591; Креолин, 592; Хемичан састав човека од 78 килограма, 592; Платане терају на кашаљ, 592; Особити начин лекарске награде, 592; Људи мање умиру, 607; Како је у Лабрадору, 608; Шта су вредиле књиге у старо време, 624; Из песничког света, 624; Логично, 624; Угаљ на земљи, 639; Нова стихија, 639; Мрави више виде од људи, 639; Дуг живот, 640; Вергил као чаробник, 656; Мала поправа, 671; Арапи у пустињи, 672; Игра „шах“, 672; Добар одговор, 672; Реванш, 672; О брзом и

спором умном раду, 688; Особењак, 688; Лепак, 688; Први муњоводи, 688; Скидање шешира, 703; Примјер постојанства, 719; Вратио му шамар као Турчин Бели, 720; Књижевне забаве, 735; Паграђена краљица, 735; Доброжелатељ, 735; Како се распознају народи, 768; Против диџтерије, 748; Граничарска песма, 783; Женске године, 784; Десет заповеди за жену, 784; Против рђе, 800; Афоризми, 800;

Дописи. Из Златнога Прага, стр. 45; Из Златнога Прага, стр. 271;

Друштва. „Матица Српска“, стр. 47, 243, 382, 463, 528, 576, 590, 624, 638; Хрватско наравословно друштво, стр. 239. Друштво за српско народно позориште, стр. 382. Матица хрватска, стр. 800.

Светковине. Стогодишњица Вука Караџића, стр. 559.

Читуља. Иван Антуновић, стр. 46; Др. Светозар Максимовић, стр. 191; Јован Пантелић, стр. 318; Мита Поповић, стр. 415, 432; Јевстатије (Ета) Михајловић, стр. 703; Дамаскин Бранковић, 719.

Статистика. Стр. 30, 63, 112, 143, 159, 528, 768, 807.

Белешке.	} у сваком броју.
Књижевне белешке и вести.	
Нове књиге и музикалије.	

Загонетка. Стр. 608. **Решење загонетке.** Стр. 672.

Одговори. Стр. 16, 96, 128, 144, 160, 192, 240, 256, 272, 288, 336, 384, 736.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

ВЛАСНИК :

— ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. —

УРЕДНИК :

— Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ. —

Бр. 1.

У НОВОМ САДУ 3. ЈАНУАРА 1883.

Год. XV.

Ухвати се кора...

Ухвати се кора
Око срца мека.
То су стари дари
Подужега века.

Ухвати се кора
Око срца мека,
Пак то срце за се
И не тражи лека.

Ухвати се кора
Око срца мека :
Мислиш то је *оклоп* !
То је за човека !

„Доскочисмо болу!“ —
Одахнеш уморан.
Легнеш да те теши
Тај благослов коран.

Ал на свету ништ' се
Поправило није :
Кривда гони правду,
Исто као прије.

Врлост малаксава.
Поганство се смије.
Лотиња се шири,
— Већма него прије.

(Поборника старог
Не видели скоро;
Хај његов се разум
Замаглити мор'о !)

Сиротиња сузе
Лије, лије, лије —
Више него прије
— И још кривије.

И ти јади многи,
И та суза љута,
Твом се срцу стреме
Свакога тренута.

Или ту може *оклоп* !?
— Срце јаче куца —
Општи јад га шири,
А кора му пуца.

Срце кору стреса
— Јер под њоме срам га.
Срце — жељно мира —
Вели : Не треба га !

Змајован.

V.

Откада ми ти нестале,
Неста љето и пролеће;
Само јоште к'о за лијек,
Мирише ми твоје цв'јеће.

Цв'јет мирише ал' ми душу
Никад, никад не опија.
Цв'јет мирише и уздише —
Отровна га трује змија.

Откада ми ти нестале
Срце ми је куцат' стало —
У њему се тј'ело твоје
К'о у гробу закопало....

VI.

Док си, душо, жива била
У моме си жарком срцу —
Своју слику, своје чаре
И млађану нашла крвцу.

Горело је само једно
Само једно срце младо:

Ко је смио угасит га? —
Та над њим је Гениј влад'о.

Па и сада, моја рано,
У мом срцу гроб ти ево...
Свак је смио разорит га —
Да ја теби н'јесам пјев'о.

VII.

Che come vedi ancor non m' abbandona.
Dante.

Ове ми се ноћи снело
Да сам некад сликар био...
Да ме сликат научио
Неумрли Рафајело.

Тек што сам се пробудио
Мотрио сам слику твоју...
Ал' несташни ђак сам био —
Заборавих „арту“ своју.

Да ме мајстор не прекори
Спјев'о сам ти пјесму ову,
Да у сваком, душо, слову —
Твоја слика — проговори.

Јогунице.

ШАЛА У ЈЕДНОМ ЧИНУ.

Написао Ј. П. С.

(Наставак.)

Појава XIV.

Марија. Милан.

Милан. О сиромаш господар Ника.
Мора да је јако нервозан!

Марија. (За себе.) Сиромаш до сто
врага. Није сиромаш већ баш права она
тврдоглава јогуница. (Гласно.) Та знате
човек старији па се за најмање мален-
кости раздражи.

Милан. Јест има то врло много људи
и то као болест човека ослаби.

Марија (за себе). Фалиће му! (Гласно.)
Знате господине да се и сама једим.

Милан. Верујем вам.

Марија. Па после јогунасти су та-
кови људи.

Милан (за себе). То додуше не знам.
(Гласно.) А лежи ли господар Ника?

Марија. Лежи! И не трни да се уз-
немирује.

Милан. Па мир је полак лека, веле
наши људи.

Марија. Знам и сама по себи, кад
сам најмање што болесна најрадије сам
у миру.

Милан. То је душевни одмор. (Чује
се из собе где господар Ника виче: Нећу!
— Нећу ништа да знам! — Иди!)

Марија (за себе). Ух покора и сра-
моте!

Милан (за себе). Овде је канда нешто
друго било. Домаће свађе. (Гласно.) Па
немојте дирати господара. Ствар није
тако баш хитна. Ја ћу сутра доћи и
ствар ћемо свршити.

Марија. Па извините, господине, ви

СТАТИСТИКА.

(У Аустро-Угарској) заједно са Босном има 1353 женских манастира са 13710 калуђерица. У тим манастирима учи се око 200.000 деце.

РАЗНО.

(Ливански кедр.) По *Андерлинду* има кедрара (*Cedrus Libani*) на Ливану још на три места. Највише дрво високо је 25 метара, већина 14—22 метара. За најстарије кедре држи се да су стари око 3000 година. Најдебље дрво има у висини човечијих груди 14½ метара у обиму, а пречник круне доле износи на 50 корачаја. То су дакле прави дивови међу дрвима, ипак нису на око тако огромни, јер 2—4 метара над земљом почињу одмах да се разгранују. По што кедрово дрво има велику вредност, почели су га Енглези на Кипру гајити и то до сада с добрим успехом.

(Лепезе у Шпанољској.) Ни у једној земљи не види се толико лепеза као у Шпанољској. Тамо се женскиње не може без лепезе ни замислити. Највише лепеза прави се у вароши Валенцији. Само у том једном месту има 14 фабрика за лепезе, а у свакој раде најмање 40 до 60 радника. Сваке године изнесе се из Валенције на 130.000 килограма лепеза у вредности од 4—5 милијона песета. Песета вреди исто толико колико српски динар.

(У „Сједињеним Државама“) северо-американским су 120 милијона хектара земље под културом, а 180 милијона хектара под шумом.

(Мерв у Азији.) У „Петроградским новинама“ налази се опис вароши Мерва, из ког ово видимо. Плати транскаспijske жељезнице стају у Мерву девет сати. На станици се налази добра рестаурација. Филжакери (са два коња) врло су удобни, а плаћа се за њих по утврђеној цени. Обавром на велике преносне тропикове и на велику врућину у земљи нису средства за живљење скупа, управо се може рећи да им је цена врло умерена. Куће урођеника имају по источном обичају облик печурке и рђаво су вентилисане, али се на њима налазе галерије и балкони. Једно је ало, што улице нису кадрисане, те је због тога велика прашина. Командант војничкога округа има најлепшу кућу у вароши. У потпуковнику *Алиханову* сретно је спојен тип војника са типом вештога дипломате, он потпуно влада земаљским језиком и много ради за економски развратак земље. Да унапреди ткање ћилимова дао је најбољим туркменским ткацима мустре од персијских ћилимова, што је било од врло доброг успеха.

(Севастопољ) се подигао из својих развалина и за годину дана биће сасвим издан. Пре десет годи-

на бројао је једва 12.000 становника, а данас их има више него 40.000. Варош је основана г. 1784. за владе царине Катарине II. Близу татарског села Ахтија-ра („Бела одећа“). Особито за владе цара Николе варош се јако развила; она је постала важна ратна лука и истакнута тврђава против Цариграда. После кримског рата 1854—1855. остало је од целе вароши само 15 кућа; данас је варош са својим новим дивним палатама постала право место за провађање, врло омиљено и врло посећено купатило и *рашна лука првога реда*. Руска се влада решила, да од Севастопоља начини главно пристаниште за своје бродове у црном мору и даје у то име вароши годишње 750.000 рубаља. Лука је једна од најбољих, што их има на земљи, а особито много вреди то, што је никад лед не затвара.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

„Словенска библиотека“. Г. Емил Пајдак, који је пре неког времена огласио био да ће издавати „Зборник забавних дела“ у недељним свескама, јавља сада да ће уместо тога да издаје „Словенску библиотеку“ у месечним свескама од 10 табака са одабраним приповеткама и романима из стране књижевности. Годишња претплата за Аустро-Угарску износи 4 фор 20 н., на по године 2 ф. 10 н., на четврт године 1 ф. 5 н. За све сталне земље годишња је претплата 4 ф. 50 н. Ко скупи 6 претплатника добија један примерак на дар. Прва је свеска (за фебруар) већ у штампи. Претплата се шаље издавачу у Н. Сад, најбоље поштанском упутицом.

Глуво-неми или Опат де л' Епе, историјска драма у 5 чинова од Ж. Н. Буја. — Г. Радивој Поповић, учитељ глувонемих у Митровици, превео је ово дело славног француског списатеља са немачкога језика и издаје га сада наменивши приход штампању „Буквара за глувонеме заводе“. Цена је делу 50 н.

НОВЕ КЊИГЕ.

Нови васпитац, орган за педагошку књижевност. Уређује и издаје *Мита Нешковић*. Свеска 1. Година I. Садржина: Васпитна зрна у Негошевој поезији. — Реч о очигледној настави. — О настави глуво-немих. — Да мотримо пажљиво живот у нашој школи. — Посета у саксонској школи. — За што покрену баш оваки лист. — Књижевни преглед. У Новом Саду. Парна штампарија М. Димитријевића. 1888. Годишња цена 3 фор., полугодишња 1 фор 50 н. а тромесечна 80 н. (За Србију 7 дин. годишње).

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Издаје књижари Луке Јоцића.

Цена је листу: на целу год. 5 фор. на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

Постиљон.

(ЛЕНАУ)

ивна беше мајска ноћ;
а сред неба плава,
видиш облак по облак
где по ницезава.

Ливаде и лугови
спаваху сред снона,
само месец лутане
к'о чувар друмова.

Па и ветар беше тих
кад крај цвећа мин'о
на опијен мирисом,
тек кадгод барлин'о.

И поток је текао
тихо с свога виса,
очаран и опијен
од цветног мириса.

А мој вредни постиљон
свирао је живо,
а бичем је хитлено
пуц'о, замахив'о.

У четири ћогата
потковица сева,
и лежаху поносно
крај мирних крајева.

И за нама остаде
луг и шума плава,
тек што њима далосмо
некрена поздрава.

Сред пролетње ноћи те
гле, гробље се ејаје;
што путнику хитреном
пове мисли даје.

Украј анда блеђаног
неми беху лузи,
а распети божји лик
у божанској тузи.

Где, мој тужни постиљон
за кајасе стег'о
на погледе управља
међ крестове преко.

„Стан'те кола, точкови,
четир коња сипа!
јер ми овде под земљом
верни друг почива.“

„Нико није свирао
к'о он с оног брега;
ал охота, крета смрт
зграби, отрже га.“

„Ту ја етајем где он век
проводи у санку
да одвирам његову
песму љубованку.“

У гробљански неми мрак
дуну тужне гласе,
да можда и мртвацу
срце уздрхта се.

Одбише се гласови
о предгорје плаво
к'о да их је његов друг
за се удељав'о.

Сад потера ћогате,
отпусти кајасе;
а ја уз пут сећам се
на трубинне гласе.

Ћоинко.

Свако своје најбоље.

ПРИПОВЕТКА

Младена Ђоцића.

(Наставак)

мелник приђе ближе. Рањени-
ка је пробудио свеж ваздух,
отворио је очи.

— „Еј сине, сине, шта урадиш од
себе и од нас?“

— „Прођи те се тога, сад није то-
ме време. Како вам је, Јоцо? Како се
осећате?“

— „Зло, зло!“ говорио је болесник
слабим гласом „сва ће ми крв одићи.“

Да с' у води непоқвари,
 Па сва мука понеари! —
 А под ступом кад се крза,
 Као да ми срце трза,
 На гребене, перанице,
 Кад ми дођу већ ручице,
 Тако ми се онда чине,
 Сам су огреб и кучине;
 А предиво, и мотање,
 И сукање, и сновање, — —
 Ал' прошло је! — немам кад,
 Ни мислити на то сад. —

„Дед' окрећи то вратило,
 Па дај амо зеленило,
 Сад нам ваља бележити,
 Докле ћ' кои аршин бити.
 Да се може после знати,
 Кол'ко ће се на дан сткати.“

Никакав се пос'о неће
 Без нас да уради сам,
 Ко се споро на њег' креће,
 Тога прати глад и срам. — —
 Кои своје силе мери,
 Сваком послу гледи крај,
 А тврд стои у тој вери,
 Да мож' свршит', сретан тај!
 Па још редом побележи,
 Шта ће после, шта ли пре,
 Кад послова више лежи,
 А свршити мора све. — —
 Незна л' ко ни у кућици
 Да уведе прави ред,
 Том и челе у конјиници
 Заклоњене смлати лед.
 Без бројења и памети,
 Ко на дуги иде пут,
 Ил' наиђе на врлети,
 Ил' заиђе где у кут:
 И броити, и кроити,
 Бележити, разложити,
 И скресати, и срезати,
 Уводити, и годити,
 И каснити, и ранити,
 Свако мора сад да зна,
 Ко сам себи срећу тка! — —
 Вечна сила небележи,
 Нит' послова гледи број,

Све у свести њеној лежи,
 Свему дала вечни крој. — —
 Па по њеном вечном кроју
 Све свршује стални ток;
 А где јави вољу своју,
 Учини се на час скок. — —
 Сад, да рада непресеца,
 Нег' да само пружи прст.
 Па од поле од месеца,
 Да постане за час крст,
 А са крста да засине
 Озебљима сунца зрак,
 Па да људе жеља миље,
 Поред света гледат' мрак.
 Она ради у тишини,
 Ал' што треба, оно чини,
 Да покаже своју власт,
 И поврати крсту част! — —

„Иди макар један мали
 Са возајке камен свали,
 Терет велик немилице,
 Затежу се јако жице,
 Могу лако попуцати,
 И више нам посла дати!“
 Терети су сви на свету
 Неједнаки к'о и свет;
 У најлепшем снаге цвету
 Гдеком тежак и тај цвет.
 Неко лакше тегли рало,
 Нег' што бром: један, два;
 Једном теже перце мало,
 Нег' перушка другом сва. — —
 Што је теже нег' што треба,
 Било перце, зрно, кап,
 То ожучи кору леба,
 ломи штап,
 Сирам месеца јарам вући.
 То је тешки терет тај,
 Ком' осећај правде врући,
 Жели учинити крај. — —
 И ту неби било чуда,
 Све би дошло на свој пут
 Да несрља коекуда,
 К'о од глади курјак љут,
 Ал' за руком то неиде; — —
 Ил' је рука крива том;
 Ил' што људи још невиде,

Но трећег дана у вече, после овог што сам испричао, у један пут започе дувати Кошава, али тако јако, да се чисто читава кућа тресла. Ноћ је била мрачна, некакви густии црни облаци су покрили цео небески свод, ни једне звездиче па ни месеца не беше, да обасја

мало земљу, да разгали ту густу таму. Била је то страшна ноћ, најстрашнија у мом животу. Из даљине се чула као нека потмула грмљавина, као кад таласи ударају о обалу, а час по би запарала муња небески свод, и пукао би гром страшно гдегод у даљини.

(Наставиће се)

Цветна свадба.

есечина с плава виса
тихој гори леће,
да сребрним венча венцем
миришљаво цвеће.

Са зелене, лисне гране
сватавац забруја, —
. . . цвеће слуша свог гајдаша.
горскога славуја.

И кум сно, и старојко, . . .
кум — челица чила,
а старојко — ленир мали,
шаренијех крила.

И лахор је веће стиг'о
с ројем пустосвата,
с кресницама оним мајским,
од сухога злата.

Скупише се свати чили,
лепши од лепшега,
на потоку вино пију
од пролетња снега.

Сад чекају свећеницу,
да венча младенце,
да с мирисних скине глава
месечеве венце.

. . . Свећеница тихо ступа
— ућуташе свати, —
свећеницу — дилбер-мому
младо момче прати.

Цветни пар је задрхтао
са голема миља, —
рука чисте невиности
већ га благосиља !

— „Вити шебој и ружице,
моје лепо цвеће,
вас ми нигда љута зима
раставити неће ! . . .

На грудима драгог мога,
сред милог ми стана,
чуваћете спомен драги
ових сретних дана.“

Па их узбра, па их свеза
прамом својих власи,
а младенци згрлише се
с мирисни уздаси

Згрлише се, приљубише
миришљаве главе, . . .
стидно ћуте, дрхте, стрепе,
сред слађане јаве.

. . . Гајдаш стег'о, на граници,
своје гајде мале,
па дремљиво гледи свате,
пијане, — поспале.

Вршац.

Милутин Мрковић.

своја, па отрча самном даље, а мати је ишла све за нама. На путу смо паплазили на гомилу народа, како је бегao јединој нади — Лаудоновом даму. И једва дођосмо донде. Но ту тек приметисмо да нема деда-Јанка и Милице.

Мајка је цикнула од бола, ударала се у груди, а отац је хтео да се врати натраг у село, али га мати загрлила, па незна ни сама сиротица. шта да ради, да-ли да га пусти или не. Најзад га повуче ближе себи, показа му прстом на мене, и за тим се од слабости и тешког јада и бола стропоштала на земљу. Ја сам легао крај ње, па сам ш њоме заједно плакао . . .

Мајка је лежала непомично, као да је била мртва. Дисање јој је било слабо и неједнако. Ја сам стрепио да нас отац не остави, јер шта би радили ми сами међу овом силном светином. Нисам ни слушао хуку и буку што је била око нас, нити сам чуо плач тужног и ојађеног народа, што је ишао кроз ноћ, па се губио у немој даљини. Моје мисли биле су само управљене на оца и матер.

Устао сам полагано и ухватио сам оца за руку. Стиснуо сам га чврсто, као да сам му хтео да кажем: „немој нас остављати саме.“ Отац је разумео тај стисак руке, па се и он спустио покрај матере. Мени се учинило као да је плакао, али нисам могао да видим сузе, јер је мрак био густ.

Те догађаје из свог детињства нећу заборавити никада. Увек ћу се сећати те страшне ноћи, увек ћу се сећати оног плача и јаука бедног народа, свагда ће ми лебдити пред очима оне муке и јади, што смо препатили те ноћи. Стрaшне су то успомене. . . .

На истоку је већ свитала зора. Једва смо дочекали ту зору, ма да смо се тако и страшили од ње. Мајка је још непрестано лежала непомично, а отац је оборио главу. Изгледао је као очајник, који је осуђен на смрт. Нисам могао

више да издржим. него сам га загрлио, почео сам плакати и љубити га. И он је заплакао. Стиснуо ме у загрљај, као да се плашио да и мене не изгуби, а сузе су му текле низ бледе образе. . .

Кад је већ боље одангло, пробудио је из оне несвестице матер, замолио је неке жене да приседе крај нас, а он се кренуо с неколико људи на чамцу у село, да потражи деда-Јанка и Милицу. Можда се и спасли? Ко би то знао?

Ми смо једва чекали да се врати. Непрестано сам гледао са Лаудоновог дама преко оне силне воде, да-ли се враћају, али ништа нисам могао да видим до ли воду а у даљини у сред воде село. Сваки тренут био ми је читав век. У један пут се указа у даљини чамац, за тим се све ближе и ближе приближао, и ја нисам могао да издржим, а да не викнем: .

— Ево их!

Сви скочили на погледали према селу. И мати се подигла, ма да јој је то тешко било, јер је била врло слаба. По лицу јој сам видео, да у њојзи има још зраке наде.

Чамац се све ближе и ближе приближао, а мени је срце почело живље куцати. Протрљао сам неколико пута руком очи, да боље видим, да се како не варам. Али не, ја се нисам варао. У чамцу је било више људи него што је отишло. И у једанпут ми се учинило као да неко махну марамом на нас. Боље сам још погледао и занета ја се нисам варао. Они су никако друкчије. За тим притрчим ближе матери, загрлио сам је и цикнуо: „Милица!“ па сам се стропоштао на земљу. Незнам шта се даље догађало, ја нисам ништа осећао. Чуо сам око себе неку вику, неки плач, али нисам имао снаге да се отргнем из тог стања. Учинило ми се као да сам чуо и глас Миличин, за тим шта више и деда-Јанков, али моји удови били су укочени, крв као да ми је престала кружити. Но уједанпут сам онет осетно,

сти. Но она је прекорачила ту забрану очеву, отишла је још рано оног несрећног вечера, а нас је напустила и оставила самим себи. Како је радила, онако је и прошла, но нас је ипак било жао за њом, па шта више и сам је деда-Јанко жалио . . .

После свију тих догађаја, наш је живот опет текао онако као и пре. У школу сам ишао и даље, сваког дана је опет долазио пред школу деда-Јанко да ме дочека, сваког дана ме је онако исто питао, шта сам све научно, и сваки дан сам му ја одговарао на то питање. Наш учитељ је и даље упознавао своју децу познатом већ „методом“ са највећим благом на свету са божанственом науком. Све је дакле остало по старом, ништа се није променуло, само се један једини променуо, а то је био баш главом сам — деда-Јанко.

Од оног несретног случаја није радило више ништа. Своје последње године доживео је старац, да може провести у миру и безбриги, па је потпуно и чинио то. Ракије је добијао свако јутро, дувана му је куповао отац, имао је дакле све, што му је требало, па је могао уживати.

Но од кад је спасао Милицу, од то доба ју је тако страсно заволио, да је старом деда-Јанку било дуго време, кад није у друштву с Милицом.

Ту нову слабост деда-Јанкову употребила је Милица на своју руку, па је покушала, да одвикне деда-Јанка од ракије, јер се видело, да му ракија баш шкоди. Једном се баш деда-Јанко нашао прилично ракије, па почео и да посрће. Милица га је гледала тужно, јер је искрено жалила свог избавиоца.

— Ала деда-Јанко, што пијеш ракију? — запитала га она гласом пуним туге.

— Па ракија крепи човека! — одговарао деда-Јанко батргајући се.

— Крепи ђавола.

— Богме баш крепи.

— Али да не пијеш ракије, ја бих те још већма волела.

— Већма би ме волела?

— Да.

— Већма би волела твог деда-Јанка? — питао је још једанпут зачуђено.

— Да.

— А овако ме баш толико не волиш?

— Не.

— Па ја тећу више пити ракије.

— Никада?

— Никада.

И држао је донекле своју реч.

Тако баш једном приликом, посла му отац ракије, али деда Јанко није хтео пити, него је оставио ракију на сто у ходнику. Отац је дошао кући, видео ракију на столу, па пита деда-Јанка, зашто није пио.

— Ја не пијем више ракије.

— Не пијеш више ракије? — питао га отац неверујући.

— Не пијем.

— А од када деда-Јанко?

— Већ од шест дана.

— А за што?

— Па Милица ме молила.

— Та немој њу слушати, него пи, — говорио му отац.

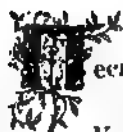
— Тећу.

Отац се окренуо од деда-Јанка, прекрстио се од чуда, па га оставио на миру. Чудно се непрестано, како то деда-Јанко да послуша Милицу . . .

Међу тим се приближавао крај школске године. Испити су нам летели као на крили. Још неколико недеља, па смо готови и с овом школском годином, а за тим ћемо да се вијнемо у варош, да проживимо мало и по варошци. Још то мало времена хтели смо да проведемо својеки, да се наиграмо и науживамо, јер у вароши, говори отац, пије лепо да се деца играју. Незнам, да-ли је то отац у истини говорио, или се само шалио, тек ја сам тада жалио ту варошку децу, која не проводе своје детињство у игри, нити се крећу по слободном

Песник у.

(пушкин).

Песниче, не говори ђеу гомиле, а да те
само љуби народ твој!

Уехита пусти нагло чезне хвала и у
тренутку џезни сахне вир.

Чуј суд глунака, хладне гомиле, њихова
ругла узаврео рој —

Па као вечна стена тврдо стој, спокојство
душе теби рађа мир.

Ти си цар — те живи својим и ходи путем
навек само свој,

На куд' те срце вуче циљ је твој; где твоје
виле теби чине мир,

Ту буји твога савршенства плод, милених
енова вечни неувир —

Не треба плате теби, брале мој, за подвиг
рајски, племенити твој!

Јер награда ти у себи је ту, а себи самом
сам највиши суд

И своје делу строги судица сам, те најбоље
ћеш свој оценил труд.

Довољан делу ти си само тек, у делу своје
ти зар уметник?

Довољан? — Пусти хладну гомилу, будала
пушта своју нека збори

И подсмех људа нек се само ори; нек пљују
олтар где твој оган гори;

Несташна дерлад нека диже крик, нејака
тресе твој ти треножник.

Јован Симеоновић Чокић.

Свако своје најбоље.

ПРИПОВЕТКА

Младена Доцића.

(Сиршета).

Једне ноћи дошао је Јоца не-
обично доцкан или — рано,
како ко схвати — кући. Јул-
ка је седела при слабој свет-

лости кандила уз постељницу свога је-
динца. Чим Јоца уђе у собу, Јулка
баци само један поглед на њега и пе-
што је жадицу дубоко у срце. И пож-
би лакше поднела од тога. Таквог није
Јоцу још никад видела. Није био нијан,
али је изгледао страшно мамуран. Кр-
паве очи његове севале су необичном
ватром, гологлав је био, разбарушена
коса понала му по страшном, зверском
лицу. Одећу се крпа имена знало није.
Све је то било поцепано, раскопчано,
издрапано. Најодвратнија слика морално
пропазог човека.

— „Јоцо, несретниче, зар и то да
дочекам од тебе? Ох боже!“ беше све,
што му је Јулка рекла.

— „Де ти мало језик за зубе, јес’

чула! Данас нисам ни мало расположен,
да слушавам твоју чегртаљку. Шта си за-
црвенила очи те? Опет си ваљда ња-
кала, а?“

— „А зар сам могла лећи? Колико
пута сам загњурила главу у јастуке
чеда нашег, узалуд се трудећи да раз-
гоним сетне али и страшне мисли, које
ме до лудила доводе. Јоцо, јеси ли при
себи ти? Куд ће нас одвести живот
твој? Ако си на мене заборавио, сети
се детета овог, не заборави, да си му
отац! Њиме и невиношћу његовом за-
клињем те, дођи себи; не мој да те оно
куне доцније!“

И још би сирота Јулка даље гово-
рила, да јој онај несретник није запу-
шио уста страшно замашном шаком сво-
јом. Тако је ударио сироту, слабу
женицу, да је она пала на под а на
уста и на нос пође јој крв.

Јоца се није на то освртао, остави

жепу да лежи у крви својој а он се баци на постељу и захрка громовито чинећи се и невини вриси свога синчића, који се иза сна тргао на силовити ударац онај.

Јулка, кад је дошла себи, диже се полако, одвуче се до кућних врата, пазе на поље, онде се од крви, те онако уморна, јадна, једва усава синчића свог а онда паде на постељу као мртва. — Опет једна слика у овој приповести, која је више истинита, него што је лепа. . . .

Сутра дан Јоцу није нико видео у канцеларији, он није излазио из куће, али се по селу муњевито брзо распростре од уста до уста врло ружни гласови о њему. Из касарнице разнесе слушнице и девојке још рано у зору страшну причу коју им је касарни поверљиво испричао по речима Ђизе бирташеве, која се куне, да је све истина, јер је њен брат то њој само поверио а он је очевидица био.

Кад одузмете све оно, што је свагда од тих живих хроника на селу по својој памети онако, како јој је њена жива уобразиља диктирала, дометнула, улепшала или паружила онда вам остаје ово само: Јоца је ту ноћ седео у општинском бирцузу, нио и картао се са ексектором и са неким столаром Јоханом, који је још као млад човек дошао из Немске од некуд — право да кажемо: из бела света — па се у Т. настапио. Поштени и мирни грађани клонили се њега, јер су знали, да је он човек онак. Ко никад ништа не ради и ништа нема а опет живи, код тога несу чиста покла. По цео дан преседео би он у механици или би нио или би се картао, ако би нашао, уловио би кога. С Јоцом се он чешће картао и Јоца је редовно губио, тако да је већ посумњао, е га овај вара. Те ноћи договорио се Јоца са ексектором, да приназе мало боље на мајстор — или боље: Herr — Јохана. И успели су, ухватили су га.

да „паклује“ карте. Реч по реч, па се они и покикаше. Да их механика није развадио, ко зна били отишао један од њих читав кући. . . .

Исто тако брзо, можда још и брже, пропеле су сутра дан злобе друге Јулкине вест, да су ексектор и Јоца отпуштени из општине куће због неморалног владања.

Та је вест дошла и добром комшији Херману до ушију. Како се он уверио, да је та вест истинита, седе и написа пун табак неких рачуна, савије га, тури у џеп и оде свом другу Јоци.

У соби Јоциној покор, права болница. Јоца лежи на једној постељи и меће хладан пешкир на главу а Јулка опет у другој постељи лежи болна преболна.

— „Шта је то с вама за бога, ваљда нисте обоје болесни? Шта вама фали, драга снаја?“ Окрене се Херман болесници кад је ушао у собу.

— „Ништа, ништа! Само кад бих могла да умрем!“ Одговорила је снајка slabим гласом, који се једва чуо.

— „О, о, о!“ чуди се Херман а не зна сам, како да се извуче из неприлике. Окрене се Јоци. „Море Јоцо, о теби се проносе свакојаки гласови по селу; шта то уради од себе?“

— „Нећеш ми ваљда и ти тугорисати!“ Врећу се Јоца на њега „треbam ли ти што год?“

— „Не, не, знаш овај, ја сам дошао само да ти кажем, знаш, морам ти некрепо рећи, да ми је жао, ја тебе волим као свог брата, али знаш . . .“ заплаће Херман.

— „Ма говори један пут! Шта ћеш?“

— „Добро дакле! Дошао сам, да ти кажем, да си отпуштен из општине те да те ја у таквим приликама не могу дуже чекати. Ево сам ти донео рачун и, као своме пријатељу, остављам ти рок од три месеца, да ми дуг вратиш, иначе. . .“

— „Шта иначе?“ рече, али не, није

и пио, као да је у пићу хтео да удави све, што га је још човеком чинило . .

Кад је Јоца сазнао, да га је жена оставила, пије хтео ни да иде кући, ни да иде по њу ни по сина свога, само се страшно насмејао, па је наручио поново вина и опет је даље пио. . . .

Исто је тако Јоца пио, кад су му рекли, да му је жена умрла молећи се на самрти за њега, спас његов и за њихово дете. . . .

Још више и страшније је пио, кад су му имање продали, кад је примио оно, што је од дугова претекло. Частито је сваког, ко год је само хтео ту част да прими. Никад га нису видели тако пијаног, као тад. Страшан, грозан, од-

вратан. На клупи у механи је заспао и тек кад је с ње пао пробудио се и дошао је себи Прва реч коју изустити беше: „бескућник“, друга му беше: „Дај ракије!“

* * *

Јоца је и данас жив. Потуца се од пијаци до пијаци, од вашара до вашара, од сватова до даће, па кад све жице понуцају, он опет дође у Т.

Ко га је пре познавао, сад га не би познао. Сломљен, сув, јадан, у бради нарастао, расчупани бркови надкнели бакарни нос, очима уклетно, руке му дрхћу али се он ипак грчевито маша сваке чаше коју му пружи.

Од премногих. . . .

— А. ПЛЕЩЕЕВЪ. —

Од премногих фраза лепих
У срцу нам кишти злоба!
Слушам речи, празне речи;
А за радњу није доба.

Старамо се ми за народ —
Његова нас брига мори!
За правду смо гинут' спреми
Али — то су разговори. . . .

Мора пропасти свет злехуди
Дани су му избројани;
Знамо рећи, све што ј' право
Али — кад смо накресани.

Да је леност стидна, срамна,
Сваког часка ми велимо;

С руског.

Али несмо сами војни,
Да примером предњачимо.

А међу тим у сред борбе,
Ил' сред тешка, мучна рада,
Ми бегамо, плашимо се,
Нема стида тад' никада.

Ко је у нас спаса наш'о
Кога гоне неправедно?
Продазимо покрај њега
Јер је нама све све једно.

А фразе су тако слатке
Кадре су нас све занети.
Да у реч'ма спаса нема
О, кад ћемо увидети?!

Иван Мартиновић.

О П И С

„ц. к. генерала Србаља од 1759—1810. и ц. к. обрстера Србаља од 1744—1810.“

од **мл. САВЕ ПРОДАНОВИТА.**

прпошито, исправно и допуњено

Димитрије Вуваруц.

(Наставак.)

Једнадесетих обрстер

Михајл од Михајљевић.

Родилеја во Сент Ивање во вараждин.

ској генералији; бесједио кромје матерњег јазика, њемачки и француски, имјел нешто вјешества од инжинирства; добар талент и

ђурђевачкаго и јешче код њекојега инаго полка, всегда и повсјуду во службје дјејствителен биет, чрез јего добр талант и вјежсество во службје и доброје обхожденије, доспјел до обрестарескаго степенес код влахо-илирескаго полка; имјејет ниње своје опредјеленије во пчабеком мјестје Карансебеш.

Шестнадесјати обрестер

И. И. от Милешки.

Родилеја во селѣ Смертићју во предје ле градинскаго полка; родители јего били прости граничари; бесједит кромје матерњаго јазика њемецки, имјејет добр талант, тих,

(Наставиће се)

кроток, малоглаголив, остроумен, и зјело искусен и дјејствителен во војеној службје, вејак јего, аки доброга и честнаго човека знајет; он служио от простаго војника даже до капетанескаго степенес код градинскаго — аки мајор и обрестлајтнант код перваго банатескаго и бродескаго полка; војевао во посљеднеј пражеској, во посљеднеј туреској и францусеској војње, повсјуду и всегда својеј должности полнос доветвореније засвидјетелствовао; получио и обрестарески степен код бродескаго полка, и имјејет своје опредјеленије во пчабеком мјестје Винковце.

О старости звезда.

Прошле јесени држао је славни астроном *Л. Јансен* предавање под горњим насловом у јавној годишњој седници, у којој се састају пет академија у Паризу. Предавање то занимаће и наше читаоце и због тога саопштавамо нека места из њега у скраћеном изводу.

Предавач је почео тиме како су се пре изрази „старост“ и „развијање“ употребљавали само о становницима на земљи. Али са напредовањем нашега знања увидјело се, да ти појмови имају важност за целу васелену. Кад је *Галилеи* доказао, да су планете исто таква тела као и наша земља, онда се морало одмах доћи и до закључка, да су се и планете морале исто тако преображавати и развијати као и земља.

Предавач је поменуо за тим, како је *Вилијам Хершел* открио у разним маглицама, што се виде на ноћном небу, разне степенес у развјетку материје, а у маглицама, које се не дају даље различанити, познао је светску праматерију, из које су постала сунца. У посљедње време обратила се најпосле астрономска наука о развјетку старости звезда, познању, које је тек спектралном анализом постало могуће.

Метода спектралне анализе је у том, да она расчлани светлост, која нам долази од звезда. Тим расчлањавањем сазнаје она хемијску природу тела, које шаље ту светлост.

Једно од њених првих дела било је, да је доказала, да се у атмосфери сунца налази већина наших земаљских метала. Беше то велико изненађење за цео изображен свет. Али спектрална анализа прешла је наскоро на звезде и на маглице и на основу тих испитивања могло се изрећи материјално јединство васелене. Једна пета материја у целој свету, колика победа за науку! Паде копрена испред философа, мудраца, мислилаца, да им покаже, како је свет приступачан њиховом раду и размисљању!

Познање хемијског јединства васелене најјачи је стуб, који има идеја о развјетку. Јер пошто је земља била усвијана кугла, пошто је она већ читав низ разних стања прешла, пре по што је дошла у њено садање стање, а узрок свима тим променама било је хлађење, не мора ли се онда мислити, да и сунце, које се из њених материја састоји као и земља, мора сличан развјетак да пређе! Развјетак тај трајаће само много дуже, јер је сунце много веће него земља, али у главном тећи ће исто тако као и код земље.

И кад је то тако за сунце, зар да не важи онда тај велики закон и за звезде, које су састављене из сличних елемената? Од кад се зна, да многе од маглица на небу нису ништа друго него усвијане гасовите масе, од тог доба имамо права, да говоримо и о развјетку звезда. Али где је реч о разви-

чити преко хоризонта наше земаљске кугле. Али ево оно га је прешло и важност му се признаје за цело небо.

Као што је земља и све што је на њој морало постати и развијати се, да најпосле пропадне, тако то бива у целога свету, у свима световима. Спектрална анализа нам је показала, да ни сва сунца нису једнака, него да се битно разликују и по свом саставу и по својим својствима и по јачини светлости.

Нека сунца су тек сад у постанку, друга су већ прешла перијод њихове највеће делатности, а још друга показују знаке старачке слабости, која ће их одвести у пропаст. Најпосле сва сунца укупно дају нам у разним добима свога развитка и у дужини времена, које је потребно било за тај раз-

витак, мерило за огромно дуге перијоде, који су морали протећи од онога доба, кад су ти најстарији светови постали; па до овог тренутка, где их ми можемо гледати и посматрати.

Кад се буду темељно сазнали основи, по којима се развијају звезде, онда ће бити остварена једна од најдивнијих победа науке. Тада ће бити људима дано, да разуму не само земаљске, него и светске векове и да у звездама читају њихову прошлост и њихову будућност, као што већ данас знају, да одређују њихова удаљења, да мере тежину њихове масе и да их анализују. Тада ће — завршио је предавач — уз познање о бесконачности у простору доћи познање о бесконачности у времену.

М. М.

ЛИСТАК.

КЊИЖЕВНОСТ.

Praktična gramatika Ruskoga jezika za samouke napisao *Prof. Pero Budmani* član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 1888. Nakladom akademijske knjižare L. Hartmana.

Ово је практична граматика удешена за самоуке, који хоће руски да уче. Врло је добро уређена, није као што је обично у таким практичним граматикама рапштркан материјал, него иде ипак по реду као да је школска књига и док је један пут прочитан, можеш после одмах наћи у њој брзо шта хоћеш. Правила су о изговарању слова врло јасна и можда несу ни у једној граматичкој практичној тако јасна као у овој. Ово је врло важно, јер за нас је нај теже научити изговарати руске речи. Осим тога удешена су правила за акценте врло добро, а без познавања акцента у неким приликама не ћеш знати како се изговарају нека слова у руском. Особито је углављено кардинално правило о руском акценту према нашем акценту и тим нам је врло олакшано изучавање рускога акцента. На овоме мора сваки бити захвалан писцу руске граматике. Деобу глагола

употребно је писац од Добровскога попуњену и дотерану Миклошићем. И то је добро учињено што ова деоба у колико је основана на темељу научном, у толико још већма годни практичном изучавању словенских језика. Сам не знам за што је у петој врти начинио још један раздео, пети и у њега стрпао глаголе треће врте, као што су: држати, кричати, лежати, молчати, стојати. Можда је то чиниено из практичности. Али је то исто учињено г. Будмани и у својој *Grammatica della lingua serbo-croata* од 1866 и на то му је те године у „Књижевнику“ трећем приметно Ђ. Даничић ово: „Глаголе је раздијелио В. по основама на познати начин; али је глаголима као што је *држати* дао особит раздио у петој врти; мање је права имао то учинити него да је глаголима као што је *војевати* дао особит раздео у шестој врти, јер како у *војевати* стоји *е* мјесто *о* исто тако у *држати* стоји *а* мјесто *ѣ*; па да је глаголима као што је *држати* дао особит раздио међу глаголима као што је *видјети*, онда би само оно учинио што би учинио да је глаголима као што је *војевати* дао особит раздео међу глаголима као што је *куиовати*; тако би глаголи барем

су лобање садањих Египћана знатно мање него што су биле пре две хиљаде година. Према старим лобањама има у овим садањима код мушких ва 31'4, код женских ва 54'6. у средњу руку у опште за 44'5 кубних центиметара мање простора за мозак. *Шмист* не мисли, да је том смањивању лобање узрок промена расе, јер ва то нема никаква основа, него та појава стоји у вези са наизадром становништва у култури и интелигенцији. То своје тврђење поткрепљује опажањем *Брокнинг*, да је просторна садржина лобања из парних гробова у последњим столећима због напредовања становника у култури порасла за 35'55 кубних центиметара.

(**Порекло великих мужева**) Г. Португалов написао је врло занимљиву црту у „Новости“ о пореклу великих мужева. Он доказује, на основу научних података, да се баш велики људи врло често рађају у најсиромашнијој колиби, сред највеће невоље и наводи неколико примера за доказ.

Колумб је био син ткачев; Коперник — син простог сељака; Кеплер — син убога крчмара; Шекспир — син рукавичара; Њутн — син врло сиромашних родитеља; Галилеј — син свирача; Д'Аламбер — безбрачни син артиљеријског комесара; Лагранж — син војеног благачника; Хершл — син свирача из Хановера; Хеј Рене Жист — син сиромашна ткача; Бенџамен Франклин — син убогих родитеља; Линсеј — син пастора у шведском селу Смаланду; Жан-Жак Русо — син убога часовничара; Кивис — син убога официра у миру, који му не могаде дати образовање према својем стаљезу; Аристотел — докторов син; Сократ — син сликара; Спиноза — син проста јевреја, што продаје ракију; Кант, велики Кант — син сарача (ремешара); Дански физик Ерштед — син апотекара; Волтер — син бележника; Лесинг — син пастора; Хердес — син учитеља; Шилер — син школског надзорника, мати му је била кћи фурунџије; Веранже — син убога баштована; Берне — син проста јевреја; шапа Григорије VII. Хилдебранд — син трговца; Јан Хус — син убога чешка сељака; Мартин Лутер — син убога рудњара; Џовано Бруно — син војника; отац Венџамена Франклина био је не само сиромашан човек, него и сапуница. Стефенсон син убога угљара; Фултон изналазач пароброда — син убога простака; Жокар — син раденика у фабрики; Мурило — син сиромашна раденика; Доминикино — син сиромашна ципелара у Болоњи; Жерар Дов — син убога стаклара; Салватор Роза — син сиромашна напулског мерника; Рубене — син незнатна градоначелника; Албрехт Дирер — син влатарев; Ханибал Карачи — син артара а највећи од највећих Чарлс Дарвин унук лончара Вержвуда. — На и код нас Срба су многи

наши уважени људи синови сиромашних и нижих родитеља, као Доситије Обрадовић, Вук Караџић, др. Свет. Милетић и многи други. *Potest ex casti vir magnus exire.*

ИМ

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

Мађарско-српски речник, који су наредили професори новосадске српске вел. гимназије др. *Ђорђе Дера* и *Блавоје Брањчић* ући ће, као што писци јављају скорим у штампу, тако да ће у току од неколико месеца моћи бити штампан. Речник ће имати формат вел. осмине, а изнеће на финој артији на 40 штампаних табака. Што се тиче опширности му, удешен је тако да ће не само одговарати школским захтевима, него ће задовољити и потребе обичног живота, те ће знаменито олакшати темелито учење мађарског језика, сваком, коме је потребан. Писци отварају претплату, да би се у напред могло бар приближити знати, колики број егземплара да се штампа, и то за оне, који напред пошаљу новац, стајаће овај први свезак 3 ф. 50 новч., а доцније биће цена знаменито већа. Претплатницима се цена умеравља с тога, да би због великих штампарских трошкова могло што више претплате утећи. Наручбине се директно упућују на ма којег од напред именованих аутора.

(„**Тежак**“) орган српског пољопривредног друштва у Београду, који је до сада излазио у месечним свескама, излази од ове године два пут месечно у свескама од 2 табака. Цена је остала стара, 4 ф. на годину. Одговорни уредник „Тежака“ је сада г. Милутин М. Савић, секретар министарства народне привреде.

НОВЕ КЊИГЕ.

Ведни људи. Роман *Тодора М. Достојевског*. Превод с руског. Панчево 1888. Накладом књижаре браће Јовановића. На 16-ци, стр. 241. Цена 1 ф. — Достојевски је један од најславнијих романописца руских и ванета је вредно, да се и српски читалачки свет с њиме боље упозна. С тога препоручујемо ову књигу топло, а од одзива публике зависи, хоће ли преводилац и даље радити на овоме послу.

На селу и граду. Сланке и прилике из српског живота. Написао *Н. Адамова*. П. Падање срп. књижаре и штампарије браће М. Поповића у Нов. Саду. 1888. На 8-ци, стр. 136. Цена 60 новч. — Ко је читао приповетке Н. Адамова у „Јавору“, „Стражилову“ и у засебној књизи (1.) томе неће бити нужно обавеза још препоручивати ове приповетке, о којима је и критика наша и хрватска најдељу реч рекла.

„**ЈАВОР**“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Издаје књижара Луке Јоцића.

Цена је листу: на целу год. 5 ф. на по год. 2 ф. 50 нов. на три месеца 1 ф. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 ф. а. вр.

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

У јутру на Божић, раном зором иду Мухамеданска дјеца у рпама од куће до куће Мухамеданских фамилија и та им дјеца наговјешћују да је Божић; а кућани их дарују јабукама, орасима, крушкама, љешницима, месом и другим којечим.)

Ма не само то болан капитане: ми требамо да их пазимо и чувамо; јер они нам раде а ми готово једемо и пијемо. А да није наше браће Срба, морали би заврнути рукаве, па радити дневи и ноћи, док би зарадили крваву кору хљеба за сваки дан.

Хусејин капитан вратио би се, и насмијао би се своме Мехмед аги, па би му рекао: „Слушао сам, тако је тако.“

За то бијаше тај капитан доста добар за рају. И тешко би било опоме, који би се усудио насиље какво чинити у његовој капитанији.

* * *

Нема краснијега и веселијега дана од Ђурђева дана, а ни свеца милијет, од св. Ђурђа — за Србина, Бошњака мухамеданске и православне вјере. Нај-

већа сирота мухамеданска мушко или женско, испросиће и поновити на св Ђурђа, Преобрази се као и сва природа!

Бијаше лијеп Ђурђев дан, све скочило на поге јуначке, мало и велико оживело као у кошници. Пупови многи на дрвећу набrekli као дојке у младе ђевојке, а неки се и развили са својим листом и цвјетом, па са њима Ђурђевски повјетарац лепрша и мно мирис посп на све стране. Ђевојке се љуљају на љуљанкама, како је то код нас већ обичај и пјевају. Момци се намичу, ће ће коју ђевојку тукати, да ју дарује са којом прошалицом и лакрдијом, а она њега са китом пролетњег цвјећа.

Поодјутрило се. Свако брдашце, око Старог-Мајдана окитило се већ бијаше са свјетином. Све породица до породице, наложиле ватру, приставиле кафу с једне стране; а с друге ранче (јање) на ражњу, па шкрипуца; други лете — беру цвјеће, лишће; једни свезали уже за грану дебелог храста или липе па се љуљају — гетају; пјевају, вичу, ањиче — Ђурђев данак па се теферичи!

(Паставиће се).

— • • • • • —

Вледао сам гдје у ноћи црној
Врх пучине ударају стр'јеле
А о хриди ломе се валови,
Задрхталу поздрављају земљу,
Мрком судбом разјареног бога.
Гледао сам, стрепио сам тада.
Ал' глас живи увијек ме знао
Да на морском ја заплويم валу
Тамо, тамо куд ме воде мисли...
Да пољубим оно чело ледно

Бока Которска 1884.

*

*

У бездани пучине демонеке.
— Ње се мани, мој једини сине,
— Суза моја к'о море је страшна.
Тако мила уздисане мајка
И грљаше своје чедо драго.

—
Кад дјетинства пролећеше дани
Рујне ст'јене брзо поцрпеле,
А сребрни! . . . остали су ваи.

Владимир М. ројановић.

— ~~~~~ —

*

„Је л' де мајко, како Миле лепо игра. Сви су му се дивили,“ рече Јагода.

„Игра, очију ми лепо игра,“ потврди Мара.

„Па и леп је,“ рече Јагода и мало порумени.

„И јест, потврди јој мати и погледа злато онако испод ока. Можда је брижна мати ипак нешто опазила.

У разговору дођоше до куће, Јагода је непрестано мислила о Милу.

Миле је остао саморан већ у десетој години. Иза родитеља остала му кућица, нешто земље и два три комада блага. Старац се његов није ништа бринуо и био би све растепео да се није власт побринула. Она је давала кућу са земљиштем под најам, па се тако плаћао порез, а што је остало, давало се у сиротинску благајну, док дете не одрасте. Миле је служио код других. Био је марљив и штедљив, па си је и ту приштедно који новчић. У двадесетпрвој години узеше га у војнике, када је одслужено војништво, опет је стао у службу, али је уједно настајао, да уреди своје одношаје како би се могао повратити на своје огњиште и живити у својој кући. О Петрову се вратио у родно место и почео газдовати. Но за господарство хоће се и другарица И он се почео разгледати за девојком. Јагода му се свидела; али када је опазио, да се около ње врте Никола, видео је, да ту не ће успети. Било му је жао оставити Јагodu, али сипом се неможе полетети. Ну када је на храму видео, да га Јагода онако мило гледа, зарадовао се а у њему се побудила нада, да би Јагода ипак могла његова бити.

III.

Настала је лепа тија летна ноћ. Чему да вам опишем чарп такве ноћи када их и сами познајете? Јагода се наслоњила на плот и прозирала у полутаму. Она је мислила на Мила. Морала је о њему да мисли; јер колико год је пута хтела,

да се те мисли отресе, није могла. Било јој је о томе угодно преугодно мислити.

„Јагодо!“ шапну јој неко. То ју тргло из мисли.

„Јагодо! понови се и нечија ју рука стисну лако за мишицу.

Јагода се престрашила.

„Јагодо, не бој се, ја сам, Никола!“ умиривао је глас Јагodu.

„Шта хоћеш од мене?“ сабра се Јагода.

„Јагодо! Чуј ме Јагодо!“ молио ју Никола.

„Та шта хоћеш? упита ова.

„Дошао сам, да ти све кажем,“ муцао је Никола.

„Шта ми имаш рећи?“ отресе се Јагода. „Ено ти тамо матере у кухињи, где разговара са женама. Њој реци, ако имаш шта.“

Не, не, ја само теби смем то да речем,“ говорио је Никола.

„Па што имаш рећи?“ упита нестрпљиво Јагода.

„Много, много, знаш, ја.“ . . . Никола се смео.

„Та говори!“ заповеди му Јагода.

Јагодо, ја те, Јагодо, волим, тако волим,“ говорио је Никола. Без тебе не могу да живим. Хоћеш ли бити моја? Дворићу те као Бога.

„Ти си Никола пијан. Одлази спавати,“ рече му Јагода и побеже у собу.

Никола је био поражен.

„Ја пијан! Хахаха! Да, да, пијан, пијан. Волеш ти Милу, а мене тако одриваш од себе. Чекајте, чекајте, скухаћу вам већ попару. Тако ју волем, а она каже да сам пијан. Нека, нека,“ згрозио се Никола и нестало га у ноћи. Отишао је у крчму, па је тамо био до зоре, све неке претећи.

Јагода је улетила нагло у собу, где ју је мати чекала.

„Шта ти је?“ упита ју мати.

„Била сам сама на сокаку, па сам се нечега преплашила,“ заваравала је матер.

17. Новембра 1771. постао је мајором код 19. пешачке пуковније од Алтона, и с њом је учествовао у баварско-наследном рату и 1779 код Хабелшверта тако се јуначки показао да је добио орден Марије Терезије, а 1780. постао бароном.

9. Новембра 1781. постао је потпуковником код 34. пуковније Антон Естерхази.

8. Новембра 1783. постао је обрстером код варадинске пуковније и учествовао је у рату с Туреком. 24. Априла 1788. наговорио је турског заповедника града Шапца, да му преда град и по предаји постане у њему заповедником.

16. Јануара 1790. постане генералом и као бригадир учествовао је у рату у Немачкој и Италији, и поставши 4. Марта 1796. фелдмаршал лајтнантом смести се са својим кором у Тирољској на Ечу.

Французе је потукао код Велш-Михајла, Цембра, Сегонца, Тријента и Калијано и својим продирањем у долину Еча, допринео је те су Аустријанци задобили славну битку код Калдијеро.

Напротив својим непродирањем к Верони, чему су разне сметње а не он лично узрок биле, допринео је те су Аустријанци код Арколе потучени били.

По том дође за дивизијонера у Угарску, 29. Септембра 1804. буде наименован за заповедника 34. пешачке пуковније, 1805. добије опет управу над једним кором у Италији, по свршеном рату буде додељен генерал-команди у Славонији и 8. Маја 1807. стављен у мир с чином фелдцајмајстора. 1809. постане заповедником Коморана, где је 18. Фебруара 1814 умро. (Дани су по новом календару наведени.)“

Давидовић се није женио. 1790 буде изабран за посланика на народном сабору држатој те године у Темишвару, по како је морао отићи на војну, није ни отишао на сабор.

Опис генерал фелдцајмајстора Петра барона Дуке, налази се у 1. св. Летописа (30—37) од самог уредника Ђорђа Магарашевића.

Но како је и исти опис непотпун и не-

тачан, то ћу овде навести опис, што га је верно и тачно на основу извора написао речени Хиртенфелд у наведеном речнику на 143—5. стр.

„Петар барон Дука фелдцајмајстор, прва тајни саветник, заповедник 39. пешачке пуковније, ималац великог крста леополдовога ордена, витез Марије Терезије ордена, руског Андрије невског и Ане I. степена, великог крста француског св. Лудвика, баварског Макс Јосифа, пруског црвеног орла I. степена, сицилијанског св. Јануарија, рођен је 1756. у Осеку.

16. Октобра 1776. ступио је као инцинирски кадет код влашко-илирске граничарске пуковније 13. Јуна 1778. као лајтнант буде додељен генерал квартирмајстер штабу, где у Јануару 1784. постане обрлајтнантом, Јула 1787. капетаном.

1. Децембра 1789. постане мајором код речене 13. пуковније, а 1793. буде опет додељен код генерал квартир мајстер штаба.

Дука се у битци код Фамарџа, села у Француској 23. Маја 1793. тако одликовао, да је 1. Маја 1794. постао потпуковником и да му је у Јулу и. г. пред целим официрским кором преденут витешки крст Марије Терезије ордена.

И у битци код Манхајма 18. и 29. Октобра 1795. Дука се особито одликовао, те је 24. Фебруара 1796. постао обрстером и генерал квартирмајстором код кора генерала коњаништва грофа Вурмзера, а те исте године пређе војсци надвојводе Карла.

1798. буде премештен к војци у Чешкој. Септембра и. г. пратио је надвојводу Карла приликом смотре по Чешкој и горњој Аустрији.

5. Маја 1800. постао је генералом и заповедником града Темишвара, 3. Јануара 1801. фелдмаршал лајтнантом и генерал квартирмајстором, 7. Октобра 1803. заповедником 39. пуковније, 1805. заповедајућим генералом у Банату, где је пробавио до 1813. 2. Септембра 1813. фелдцајмајстором.

1815. постао је чланом државног и конференц савета, а пред тим тајним саветником.

После другог париског мира (20. Новембра 1815.), добио је поменуте руске ордене

илије и угодније дане, дане које и ми лакше подносимо од зимних, па макар нам кожни, бунда или опаклија покривала леђа, а имали за таста господина каква богата дрвара.

Од свију птица селилица најпознатије су нам *ластавице*. Јесенске, кад је у другој половини Септембра окинало се и захладило по Сријему, збијале су се у мала јата и престало су залијетале у марвинске стаје и излијетале; мени се тада чинило, да је и њима тежко растати се с колијевком својом, баш као и дјетету које воли и љуби родитеље своје, те на поласку кријући залази у сваки кутак од куће и сузама га роси. И послеје неколико дана указа се лијено вријеме, али ластавице одоше, одоше према југу, те ће на свом путу прелетјети и преко средоземнога мора и станиће се у Египту, у Нубији, или још ниже гђе уз ријеку Нил. Не одлазе оне из свих крајева у исто доба; тако су из кршевитих крајева у Лици год. 1885 отишле 4 и 5. Септембра по нов., а већ 7 (19.) Августа освануо је *свијет* пријеко у Босни на врх *Осјеченице*.

У *Вуковим* народним цјесмама има грађе не само за „језикоспитатеље“, него и за природњаке. И ја сам забаве ради читао свих пет књига, али сам уједно биљежио и које се птице у њима напомињу и којом приликом. За чудо ми је, да о сељењу ластавица нема ни говора, али за то читамо:

„Ја ти млада понуде носила:
Шећер с мора, смокве из Мостара,
И јањета прије премалеџа,
Делавице прије кукавице,
Харамлазе у меду кухане
Забун аста! мај, оследи уста!“

(I књ. 286)

О кукавици има између осталог и ово у *Вукову рјечнику*: „Кад кукавица изађе рано те кука по црној шуми, онда кажу да ће бити ло (оне године) по хајдуке; али кад кукавица кука по зеленој шуми, онда су хајдуци весели:

*„Листај горо, кукај кукавица,
Пек се чини ора за јунаке —“*

Ово нам каже, како и оне не долазе у исто доба; а *слушао* сам како неке цјесме започињу овако:

„Закукала свиња кукавица
Уред зиме, кад јој није вријеме;“

па кад се још обааремо на ово:

„Закукала до три кукавице
У староме Влаху јуначкоме
По Крстову дану јесењему:“ —

(IV књ. 325)

онда видимо да их послеје 14. (26.) Септембра нико не чује да кукају, јер овђе се тијем кукањем у невријеме хоће да каже нешто изванредно. Кукавице долазе к нама управо онда, кад су гусјенице *њеким* лептирова помилне уз дрвета да им једу лишће; а и ластавица погодни доћ, кад већ по ваздуху зује *њеким* мушице. Лани је виђена у Земуну прва ластавица 11. (23.) Марта, а кукавица 12. (24.) Априла. Многи ће од нас помислети: па *ко* је птичји нођа, и *ко* им каже кад се ваља на пут опремати и тамо и амо; *ко* их доводи на исто оно гнијездо у коме су се извалили из јаја? На ова питања одговарамо с митроносним цјесником *Никимором Грујићем*:*)

„Мрежу ниста мо наука
Учи, и даје му моћ,
Сасног мина јонт наука.
У потаја че:ат поћ.
Ко унута орла горе,
Где га не долази изо.
А у сине видру море,
И на дубље реке дно:
Ко научи ластавицу

клет,

И млађану јонт чезицу
Потражити меден цвет; —“

тај је и има и свакоме створењу своје дао моћ да м же расуђивати о свим утицајима који им пријете главни, а оумудрио их је како ће се из таквих клопака најлакше избављати, да у борби за живот одрже себе и своје врсте.

Тако је птица *жујки* (или као што гђе-који кажу *жутоволжа*) дошла лани 15. (27.) Априла, управо кад су *кокице* и *шљиварке* поврвеле из земље и купале своја крила. Та ову птицу лако је познати: *жујак* је велик колико косовица, перје му је жуто по свему тијелу, само је око очију црно, а црна су му и крила и реп; женка је по леђима зеленкаста, по трбуху бијела и има црнкасте

*) „Седмича“ за год. 1856, бр. 16, стр. 124

бабинском мудрости окује. Окује вјерпу Зулејху? То је само питање.

Говорила јој је та мудрица, да о стави свога човјска и да се уда за бега, те да буде млада беговица. Стара та Туркиња цабе је млатила зубе, јер оста све мртвим забором.

Зулејха јој запријети, да јој са таквим стварима више никада не досађује, и да јој са таком шаром не долази на очи. А бегу одлучан поздрав опреми по тој старој куги, да се он окане хоравих послова.

Рече: „Још ако икада таку ми поруку пошаље, казаћу његов безобразлук оцу и човјеку — а онда је по сриједи мртва глава. Ако не од оца и човјека, биће од мене женске главе; па слободно нека ме онда вјешају на чепгеле, моји ће образи и срце поштењем осјевати.“

Бег није слушао поштени и образли Зулејхину ријеч; него је узалудно насртао. Што је бег више насртао, то је она више љубила свога човјска. Када су безобразлуди и наваљивања бегова

ухватили вршак непоштења: она каже своме човјеку што је на ствари

Она би то казала одавно; али се је бојала, да јој џезин добри Омер не плати својом праведном главом усијану главу бегову.

Човјек Зулејхин уврћен у срце тим беговим поступком једне вечери зграби пушку и оде кући беговој, па га пробије с банде па банду и тако му укаже прозор па прсима.

Бог му души, баш што је тражио то је и нашао. Ожени се на вјеки; али не са вјерном Зулејхом, него са црном земљом.

Кад је Омер Зулејхин човјек убио бега, одлети Зулејхи и каже јој. Она га насавјетује и рече му кратко: „Најкраћа ће бити нарпица пред кадијом: бјегајмо!“

Тако и буде. Оно ствари што је бољих било, брже боље покупе. Зулејха се обуче у мушко одјело, за нас задене пушку. па нетом у ледину и загребу у ноћ.

(Наставиће се)

П о н оћ

нијег нао, све се смирало.
Кроз нијему поноћ пута
Нека душа изгубљена,
И свјет куле по три пута:

— Гдје је пород људски сада
— У леденој овој ноћи? —
— Проклет био за увијек
— Ко не смије самном доћи . . .

— Гдје је срце пуно жара
— Да растопи смирале груди? —
— Проклет био мој Геније
— Кад се сјутра он пробуди.

— Гдје је уздах из слободних
— Светих груди мученика? —
— Проклет био задњи вапај
— Несретнога издајника.

У поноћно ледио доба
Као вјетар кроза грање,
Тако моја јури душа
Кроз млађано очајање . . .

Владимир Мројановић.

Материно злато.

(Свршетак.)

злато!" зовну ју мајка.

„Ој мајко!“ озва се Јагода.

„Ти плачеш?“ понови Мара.

Јагода је опет ћутала.

„Зашто плачеш? Реци својој мајци. Зашто да преда мном тајни? Говори, молим те. Не мучи ме!“ говорила јој нежно мати.

„Ја га вољем“, прошапта Јагода, да је мати једва чула.

„Кога?“ упита ју нежно мати.

„Милу вољем мајко!“ опет прошапта Јагода.

„Он је, душо, сирома“, рече јој мати.

„Нека је; кад га вољем. И ја сам сирота“, рече Јагода.

„Снавај, злато“, мирила ју мати „Бог је добар, даће, па ће добро бити.“

Али злато није још дуго, дуго заспало. Пред очима му био непрестано Миле, лежи Миле.

IV.

Бејаше негде пред малу Госпођину. Миле обукао свечано рухо и упути се селом.

„Ако бог да, Миле?“ питаху га суседи и остали сељани.

„Идем господину пароку“, одговараху им Миле.

„Шта ћеш добра тамо?“

„Да унише одзов; женим се.“

„Зар ти је заоста Мара дала Јагоду?“ питаху сељани, као да чисто не вјерују, да би Јагода пошла за Милу сиромаша, кад ју проси Никола.

„Јест, дала је“, потврђиваше Миле.

„Да је сретно!“ зажелише му сељани.

„Да Бог да!“ говорио је Миле.

Јагода и Миле су се волели, па су се брзо споразумели. Мара није могла да пркоси своме злату, па је обећала Мили, да ће му дати своју Јагоду.

„Ја сам те вољо од првога маха, када сам те видео. Када сам видео, да те воле Никола, угаснула је у мени

свака нада, да ћеш моја бити. Па ипак сам те добио. Да знаш, како сам сада задовољан. Живићемо сиромашки, али љубав ће нам свако благо надокнадити. Јел' тако, мила Јагода?“

„Тако је, драгане мој!“ рекла му Јагода и обавила му руку около врата.

И Јагода се ценила сретном. Куд је год ишла свуда је певала. Мари би истина бог, било милије, да је Јагода хтела за Николу. Она ју није могла на то силити, па се тешила тиме, што је њено злато сретно, волећ Милу.

Пона је пред сакупљеним народом у цркви први пут огласио Милу и Јагоду. Ту је био и Никола. Кад је то чуо, ударила му крв у лице и он је од љутости сав уздрхтао. Тоба се дана није вратио кући, него је када је из цркве изишао, отишао у гостиону, где је до поноћи био, а био би можда и дуже, да није дошао отац, па га отерао кући.

„Не, не ће бити његова, мрмљао је путем Никола. „Крста ми, тога му допустити не могу.“

V.

Јагода је једнога јутра подранила, да па реци опере нешто рубља. Те је ноћи падала киша, па је река парасла. Јагода је наслонила корито на једну кладу код воде, па је прала рубље. Јутро је било суморно, настајала је јесен. По где који лист осушио се, пао у воду, па је пливао амо тамо по води. А и птице нису тако умилно певале, као обично. Почимале су тужити за летом, које је било на умору. Тај прелаз обично се неугодно дојима човека и буди у њему суморне мисли. Но тога није било код Јагоде. Она је била весела. Перући рубље певала је своју омиљену песму: „Није благо ни сребро ни злато“ п. т. д. Па како и да не пева, кад јој срце препуно радости. Ево свете Петке а онда ће се она венчати с Милом, миловањем својим,

Сретно је материно злато и блажено, када о томе мисли. А њој је тако угодно о томе мислити.

„Добро јутро!“ наједном чу Јагода за собом. Огледа се. Био је Никола.

„Да бог да“, одазва се Јагода.

„Ти си урадила.“

„Ето видиш, мало.“

„И весела си!“ наруга се Никола.

„Зашто да не будем?“

„Е да скоро ћеш се венчати.“

„Па и хоћу.“

„Ако ти ко не забрани.“

„Ко би ми могао, осим бога, забранити?“

„Ја!“

„Којешта! Ти се ваљда шалиш.“

„Не шалим се, бога ми! Чуј ме, ту смо сами. Ту ми мораш обећати, да се не ћеш удати за Милу. Ја сам се заклео, да његова не смеи бити. Или мене, или другог никог.“

„Ти си ваљда полудно!“ рече Јагода, а све ју већи страх обузимао.

„Полудно, полудно хихаха насмеја се Никола, да су Јагodu трици пропали.

„А не знали си ти, да ја не би могао живети, када би за другог пошла. Све сам гледао прилику, да се с тобом састанем. Данас сам видео, када си полазила на реку. Сада је згода, рекох и пођох за тобом. Ти си певала, а твоја песма још ме већма узбунила. Ти не смеи бити ниција, ако не моја. Или моја или умри.“

Јагода се тресла од страха.

„Ти још ћутиш“, рече јој Никола.

Јагода промуца: „Уби ме, уби, али никада твоја.“

„Ти мораш умрети“. Рече Никола и приближи се Јагоди. Она је опазила, шта он хоће па је хтела, да се махне од воде. Никола ју претече и хтеде ју поринути у воду. Она викну и ухвати се за прекорамницу његове торбе, тако, да би и он био пао, да није у часу збацио са себе торбе. Јагода је пала на леђа у воду, и одмах утонула, а Никола побегао.....

VI

Недалеко од реке простиру се сеоске ливаде, које су већ и по други пут покосене, па сад коњушари и говедари пасу онђе своје благо. И јутрос су поранили прије сунца са својим благом на ливаде. Пастирци су наложили ватру, поседали околу ње, па неки дремуцкали, неки приповедали и шалили се. Тек је сунце грануло када до пастира допреше звуци песме од реке, а мало затим чуло се ударање о корито.

„Ко би то могао тако рано на реци прати?“ упитаће један.

„Ја бих по гласу рекао да је Јагода“, рече други.

„Материно злато?“

„Јест.“

И пастирци мало боље послушаше.

„Она је, она“, потврди први. „Тако лепо само Јагода уме да пева.“

„Весела је, удаће се“, дометну други.

„Мила је није заслужио“, рече трећи.

„А зашто не?“ упита неко.

„Спромах је.“

„А, могу они сретни бити, када се вољу.“

„Ја опет кажем“, рече један „да би боље било, када би пошла за Николу.“

„Он ју и воли“, рече један.

„Али она њега не воли.“

„А знате ли ви, браћо да је Никола сада управо полудно, одкада га не ће Јагода. Ништа не ради, него само није и жалости оца и матер. У шићу више пута се грозил, да ће учинити зло. Све говори, да ће некога убити.“

„Па кога би убио“, упита једно мало пастирче.

„Тебе ваљда не, јер му неси ништа крив.“

Пастирци се насмејаше.

Сада је умукла песма.

„Више не пева“, рече један.

„Не чује се.“

Пастирци и даље разговараху. Наједном чуше, како неко завикну, а затим настаде потпула тишина.

изнајмно Миле оцет свој посед и отишао у свет. Јагоду је волео, па ју изгубио те није ни помишљао о женици. Може бити, да ће се оцет када год вратити у своје село, ако ли временом зацеле ране на срцу, а може бити, да и не ће; јер ко би знао, шта је коме усуд до судно!

Уљаник.

Сиротица.

О П И С

„ц. к. генерала Србаља од 1759—1810. и ц. к. обрстера Србаља од 1744—1810.“

од **мл. САВЕ ПРОДАНОВИЋА.**

припоштно, исправно и донупно

Димитрије Вуvaraц.

(Наставак.)

Милојин Ђорђе Рајковић описао је живот следећих генерала: 1) Јесте Љубибратића у 128. св. Летописа (64 до 76.), 2) Арона Путника у 130. св. Летописа (1—12.), 3) Михајла Микановића у „Јавору“ 1885. бр. 11—15., и 4) Михајла Продановића у „Гласу Истине“ 1885. бр. 2. 3. 6. 7. и 9.

Описе Аксентија Милутиновића генерала, налази се у 62. св. Летописа (113—119) од мајора Станислава од Шумарског.

Описе сина Аксентијевог Теодора барона Милутиновића фелдмаршала лајтнанта, налази се у 60. св. Летописа (84—106.) од истог Шумарског. У истој свесци налази се литографисана слика Теодорона.

Описе Арона барона Станисављевића, фелдмаршала лајтнанта, налази се у 59. св. Летописа (86—100.), од истог Шумарског.

Осим тога налази се описе Аронов и у бр. VI. „Српско-народног листа“ за 1837. од М. Рајковића. У истом броју налази се и слика Аронова.

Кад је тело Ароново пренето 11. августа 1833. из Новог Сада где је умро у манастир Ковиљ, где му је и отац Теодор обрстар сарањен, говорио је надгробно слово јерођакон Теофил Стефановић, које је штампано у 37. св. Летописа (89—97.)

1809. буде Арон од Француза заробљен, те да се види, како је несан сунруг и отац био Арон, навешћу овде у целости спевану њиме 20. августа и. г. у вароши Макоп не-

сму, која је штампана у 30 бр. „Српског народног листа“ за 1837.

Иста гласи:

„Тко ми може помоћ дати
И скорб моју утишати!
За то у жалости дне проводим,
Уздишући к сну доводим.
Љега ноћом нејмам,
Већ на ложи само дремам;
Уздишући и плачући,
На мог друга све мислећи.

*

На множину земног круга,
Одаљен сам од мог друга,
И од сина нејакога,
Кога имам јединога.
Непријатељ пут затвори,
Рану срцу мом отвори;
Ја не могу за њи чути,
А још мање њи видети.

*

У сужанство с многим падо,
Вјерном другу бригу дадо.
Ко га може утјешити
С мојим сном охрабрити!
Ја познајем његово срце,
Јер ја љубим њено лице.
За то плаче моје око,
Духом смутним трпим горко.

*

У саданњем страшином часу
Морам живит у ужасу:
Јер не могу предвидити,
Нити тврдо време знати,

Кад ћу бити ослобођен,
И на ново опет рођен;
Гди се могу веселити,
И мог друга загрлити.

*

Кад помислим на мог сина,
Још нејака и невина,
Да га мати умирује,
Кад он за ме запитује.
Онда ми је жалост већа,
Јер од мене бежи срећа,
Да га могу ја видити,
И рукама загрлити!

*

Војник бити јесте славно,
Јер је у царству стање главно:
И сладко је мирно време,
Ал рат носи тешко време:
Пред очима смрт пролази.
Многа нужда близ долази.
Тому треба храброст многа,
Нит јест наћи у свакога.

*

Вишњег неба создатељу,
Човечески хранитељу!
Ти сподоби раба твога,
Да он види друга свога,
Ти се смилуј на ме грешна
И утјеши мене скорбна,
Да ја сина мога видим
И с њим име твоје славим.*

Бог је Аронову молбу испунио и он се ослободи ропства и видео супругу и сина, но која му вајда, кад му је исти јединац Емил, као ц. к. капетан у 30. години умрло. Он је и сина Емила дао саранити у породичну гробницу у Ковиљу.

На ове сам описе горе поменутих Срба-
ља генерала у српској књижевности наишао.

Како без алата нема заната, то и без војничких књига не да се написати живот осталих ц. к. генерала и обрстера Србаља, чије је животе по свом памћењу описао Продановић, а нису их остали по изворима написали.

За то би ми требале бар ове књиге: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich von Dr. Constantin von Wurzbach (Wien 1856—1868 1—20 Theil); засебни описи знаменитих битака прошлога и у почетку овога века; Die Generale der oest. Armee von Jos. Strack, Wien 1850.; Geschichte der Regimenter v. J. 1809., Historischer Almanach des 16. 17. 18. u. 19. Jahrhunderts v. J. Ritter v. Rittersberg. Prag 1825. Militär Schematismen v. J. 1790. angefangen, Oest. militärische Zeitschrift „Der Soldatenfreund“, штампане историје појединих пуковнија и т. д.

Но ја овде у Земуну, не могах ни једну ту књигу осим неколико шематизама добити, већ добих од г. пуковника Саве Давидовца књигу „Die Zöglinge der Wiener-Neustädter Militär-Akademie, v. Johan Svoboda, Wien 1870.“, и у њој наиђох на стр. 159. на опис знаменитог фелдцајмајстора Михајла барона Михаљевића, описатор у опису Продановићевом под бр. 15) обрстера.

Прво ћу по њој да опишем барона Михаљевића, па ћу по том да наведем нешто о тако званом Михаљевићевом српском фрај-
кору од 1813.

(Наставиће се.)

Слатко дрво и црни шећер.

Од М. Петровића.

еђу наше најобичније домаће лекове спадају слатко дрво и црни шећер, који се прави од слатког дрвета. Поред тога су обоје омиљене послastiце у сретном детињству, где уста још нису толико размажена, да непријатно осећају одвећ оштру сласт тих тела. Са задо-

вољством и насладом, која заслужује да јој се чудимо, исисају деца читаву гомилу слатког дрвета и потамане читаво комађе црнога шећера.

За лек се та тела не употребљују обично у тој форми, него се слатко дрво истуца или у прах, или се зготови од њега теј,

Шпањолској, Француској и Сицилији. Од новијег доба гради се много црнога шећера и у Русији, ма да се одонуд и сада највише корсења извози као такво.

Шинке, у којима долази црни шећер у трговину, дуге су 10—15 центиметара, широкe 1—2½ центиметра, а тешке 60—100 грама. Да се не би једна за другу залепиле завијају се у ловорово лишће. С поља изгледају мрко-црне, јаке су, неке су крте, а неке жилаве. Кад се црни шећер преломије, мора бити гладак и сјајан. Мирише на сласт, али непријатно. Кус му је слadak, али уједно опор.

У црном шећеру има врло мало правога шећера, него сласт његова долази од неког особитог тела, које се зове *глицирџин*. Има га у црном шећеру 10—16 на 100. Глицирџин спада међу тако зване гликоside, под којим се именом разумевају тела, која нису по себи шећер, али могу разним утицајима да се преобрате у шећер.

У многим књигама се наводи, да се чист црни шећер позна по томе, што се *сав* у води раствори или истопи. Али то није истина. У води се може растворити само $\frac{3}{4}$, највише $\frac{1}{3}$ црнога шећера, а остало остане на дну чаше као талог. Талог је тај прашинав и сивасто-мрк. Ако је црни шећер преваре ради мешан са каквим другим телима, онда се и та тела налазе ту у талогу и тада будџ талога више него једна четвртина. Такав шећер је увек подозрив.

Од тела, која се преваре ради међу у црни шећер, поменућемо брашно, скроб. Лако га је открити у талогу, кад се гледа под микроскопом. Гдекад се меће у црни шећер куркума, да му боја буде лепша. Неки испитаоци су нашли, да се мена и са прахом од угљена. То се одмах лако позна по боји талога, који тада изгледа црн или црикаст. Гдекад су налазили у талогу од црног шећера и металан бакар, што долази од казана, у ком се кухало корење и сок.

ЛИСТАК.

КЊИЖЕВНОСТ.

Dra Antuna Kauera Kemija za niže razrede srednjih učilišta. Po sedmom njem. izd. izradio Gustav Pexidr, prof. i učit. u kr. gospod. i šumar. učil. u Križevcih. Sa 24 slike. U Zagrebu 1887. Troškom i nakladom kr. dalm.-hrv.-slav. zem. vlade. Strana IX i 214. Kruto vezana 1 for. —

(Наставак.)

Овђе морам да се зауставим код *угљикова диоксида* (угљичне киселине, угљичне или угљене киселине). „Угљична киселина, што се налази у *зраку*, од велике је значајности за раст и живот биљина, које је порамни (ситни отвори) свога лишћа и *корицењем* као храну примају“ (стр. 16). Кад с овим непоредимо што се пише на стр. 201: „Угљичну киселину прима биље *корицењем* из земље, а *лишћем* из зрака“, види се да *оно* (корицење) њу прима и из *ваздуха* и из земље. Али је оно прво „дометак“ на том мјесту, а ово је по нису, ма прилично прекројено. И у

школској књизи од г. проф. *Јанде*¹⁾ читамо: „Али не само у води имаде угљичне него и у *зраку*; за то ју може биљина како *корицењем*, тако и *лишћем* *улијати*“. Па јер није лијено, да н. пр. учитељи у једном заводу гледе тога ученике своје различито поучавају, па јер би за нас све постидно било када не бисмо знали за новија истраживања и њихове пошљетке, с тога истичем овђе што о томе написа *J. Sachs*²⁾. Он нам показује како се биљке могу подигнути у *чистој води* у којој има растворених соли *изузеви карбонате*, а о такој храни да могу сазрети као да су гђе из земље никле. „Наше биљке, које су отхрањене у чистој води у којој је било растворених соли, нијесу могле из оне растворене хране да одлуче никакво угљиково једињење, та још је онажено како оне *пуштају од себе* једно тако једињење, на име *угљену киселину*,

¹⁾ *Počela botanike za više raz. sred. učil.* стр. 200.

²⁾ *Vorlesungen über Pflanzen-Physiologie. Leipzig 1882, стр. 352.*

и ја ћу кашње показати како је са свијем криво мишљење, да оне својим хрецима (жилицама) унијају из земље угљену киселину, које у њој има у изобилју, па да је онда отпремају у лишће.“ За тим нас упућује гђе ћемо наћи како су *Ingenhousz* и *Theod. de Saussure* дошли до ове најважније реченице у читавој науци ботаничкој, па још додаје е је било празних глава („unfähiger Körper“), које су приговарале њој којешта и у лудо. Докле сам Јустус Либиг није прије 48 година пристао уз то: т. ј. да је сав угљик, што га има у биљкама, одлучен из атмосфере, дотле се могло писати по књигама као што се данас пише, али дан данашњи таково писање зазорно је. *Саже* побија оно криво мишљење, које ти супарници истицаху, т. ј. да има мало те угљене киселине у ваздуху, а овамо биљке *толико угљика имају у себи*, није дакле друкчије већ да је примају и из тла на ком расту. „Примиримо се, вели он, та угљену киселину у свој атмосфери не можемо измјерити на литре, има ње и на кубичне мјесе као што је давно израчунато; па све кад не би непрестано што окле привирала, било би је доста да много година све биле на земљи уснијева као и до сада.“

Исто тако није марно г. преводаца дометати ни оно растварање њено на стр. 84, по чем то *сличавање* (асемливање) једва схватају и старији ученици. А иначе вели *Саже* е је „*optimistische Fabel*“, кад ко мисли „да се множила киселина у ваздуху буд умањује, буд угљична киселина у њем умнажа, . . .“ (стр. 84).

Шта је „хемијска операција“, остало је у перу. „*Gerichtstheil*“ највише је дијел, али какав? Гђе су „неутрални оксиди“? „*Дитик* се „с другим тварима *тежко и не радо спаја*“, — а требало би да је: „ . . . и не једини се с другим тјелесима ни на малој ни на великој топлоти, изузевши *двоје* ријетке ковинце.“ Како је могла међу „киселине“ досијети и „*сукиселина*“? Немачки се зове „*schweilige Säure*“, ту је добро, а према томе требало је дати њој другачији придјев.

На много мјеста не подударају се ни они *пријев*; па ни формуле.

Г. преводаца унео је унутра „вани-

ков фосфат“, „ваницов хлорид“, „ваниено бјелило“, „приређивање круха“ (а за што не *мијешање* круха?), како се брзо долази до *киселине* (сирћета) и још њеке ствари, што није на одмет, а камо среће кад би се могло још више тога не само стрпати у књигу, него савладати и у школи. „*Колате*“ њеких стиха и јединица тамац је за *абитуријенте*, они то могу да *свиђају*; а и мањи ђаци могу то да науче *наизуст*, али то је онда бубање. Мјесто онога додатка из „*физиолошке хемије*“, изузевши оно о *чувању хране*, који је од велике користи само онима који га могу разумјети, не би с горега било да је дошло што и из *историје ове науке*.

Кад би практичан учитељ преврцао садржај ове књиге, те би тијем понајвише опростили се ових многих примјера за једну те исту хемијску појаву, који се само набрајају као *нешто* што је *налик* на виђени покушај, добили бисмо школску књигу, која би била управо „за ниже разреде.“

Какав је пријевод *мјестимиче*, то показују примјери, које сам већ написао. А шта да кажем за *језик*? Г. преводаца вели у „*Predgovoru*“: „*Трсно сам се сдурило, да ми језик буде што правилнији, а слог кратак, језгровит и младежи схватљив*.“ Има сушна и другога ткања, које је довољно, али ја сам читао, да је и најбољи пријевод према изјорнику као *напичје* од једноличнога ткања према *лицу*; исте су жице у основи и у поци, али није једнак изглед с обје стране. А кад је год о пријеву говор, свагда се сјетим ових мудрих ријечи *Доситијевих*: „Из овога што смо доведе рекли, *пљедује*, да ко хоће у читању једнога списа добар вкуе и усађење да има, мора језик, на којему је тај спис састављен, добро разумјети: а *ко жели с добрим укусом што написати, мора свјачески и неодложно језик на којему пише и све његове идиотизме, то јест својствене изговоре свршено у својој властни мисли*.“¹⁾

Ево неколико *мимичија* гријешака, нијесам их низао никаквим редом, већ како ми се која намакла на очи с мојих биљежака.

¹⁾ Собраних раз. нарав. вѣщѣх; у Земуну 1850. стр. 191.

Нити се пише пити се каже „коситар“, већ *коситер*, од коситера, *коситерна* жлица, а у Лици и *костер*. Не ваља ни „триеска“, него *шрѣска*; не каже се „жуткаст“, већ *жуф-каст*; компаратив од *црн* је *црњи*, а не „црнији“; не ваља „диеломице“, него *дјеломице* и *дјелмице*, та је погрѣшка и у ријечи „пољодиелство“, као да се поље *дијелити*; криво је и „обие“ мјесто *обје*. Наш г. преводилац не зна да је „*пећина*“ исто што и „*спила*“ и „*шпила*“ и „*пештера*“, и да ми за цемачко „*Felsen*“ имамо *лит*, *лишца*, *стијени*. Направи за дестиловање не зове се оно озго „*капа*“, него *капак* и *кѹба* (у Лици), а посуда у коју се хвата згуснута пара има красно име *капаница*, — врага ће нам дакле „предложка“, али тако је кад се човек трси да од „*Vorlage*“ не испадне „*капаница*“. Гадно је кад се поред толикога трсења чита: да што капље „у *предложеној* посуди (онст *vorlegen*)“, а треба у *подметнутој*, јер нико жив не каже кад растјече какав *дрвен* суд: „*предложи* што да не капље на земљу“, већ „*подметни* што“. Али ми је мило кад читам: „спајање, *лошање*, *сијајло*, прилотати“, баш као да ми ко зубе вади, јер имамо дивне народне ријечи: *припојавање*, *припој*, *припојаваши*, *припојити*, *распојити*; од чир множина је *чирови*, а не „чиреви“.

Од куда „*пишчани*“ мјесто *пјесковиш*; кад сам први пут наишао на ријеч „*сирутка*“ мјесто *сурутка*, сјетио сам се оне потурченице што је питала свога оца: *По што Влаше киком* (мјесто *кокош*)? Та гђе се каже „*сирутка*“? Јамачно тамо гђе и „*цривљи сок*“ мјесто *цријевни*, или „*слина*“ мјесто *пљувача*, *пљувачка*, *пљуванак*. Та „*слина*“ је оно што излази на ноздрве, дакле *бале*. Баш је и ово „*фајн*“ преведено: „На том се оснива *киснуће* и *грутање* сладка млинека“. Кад би г. преводилац знао да се н. пр. *со групи*, а вареника да се *група*, написао би *грутање*; на би метнуо и *кисељење* мјесто „*киснуће*“. За луду је и покојни *Шенон* давно богме у „*Viensu*“ протјеривао из наше лијене књиге „*уцлив*“, кад је ево и у ову школску књигу ерешно „*уцливао*“.

Чим се коњи покривају зове се *покровац*,

а макар биле и оцтене каце („*оцтенке*“) и на њих се меће *поклопац* или *заклопац*, а никако „*покровац*“. Ту читамо: „Каца (зар не „*оцтенка*“) има два *покровца*: горњи има само у средини (за што не на *сриједи*!) један повећи отвор, којим се *улијева* (а за што не „на који се *улијева*“?).“ Па кад сам ту, онда морам и то казати, да се н. пр. *вино* не „*разријеђује*“ водом, јер би то значило „*aus-lichten*“, а „*verdünnen*“ каже се *разводнити* и *разблажити*; дакле кад се *суво* вино *водни*, онда се и киселине *водне*, јер и њима се *прилијева* воде а не чега другог. Од куда „*луцина*“, кад имамо *љушину* или *љуску* од јаја. Не каже се „*конопљено*“, него *конопљано*; а што ће нам „*уљена* киселина“, та ми у Лици волимо *зауљена* *купуса* и *граха*, али тој жит-кој ствари каже се *уљана* киселина. Па кад смо се већ окиселили, на што нам и „*четрунова*“, кад имамо *лимунове*, а тога *придјева* и нема ни гђе.

Од куда на једним мјестима „*маслена* киселина“, а на другим „*маслачна*“? Као да има ту још *нечијега* *масла*? Има таквих недоследности још: на једном мјесту стоји „*изпоредити*“, а на другима „*сравнити*“ и „*приспобити*“; има ту „*безводан*“ и „*безводен*“; оловни (стр. 131), а иначе свуда „*оловов*“, прем Вук зна за *придјеве* *олован* и *оловски*. Од глагола употребљавати има чини ми се само на два мјеста „*употребљава се*“, иначе „*употребљује*“, а покрај тога и „*рабити*“, о коме је било разговора и у „*Viensu*“ не давно, али бих ја волио да дознам гђе се у народу у том значењу говори (изузевши дакако она лица, која је школа потрусила са својим биранијем језиком). Има једном и „*нешто*“, а свагда „*нешто*“ и „*неко*“; „*биесеље*“ и „*биесеље*“; „*корјену*“ и „*корисењем*“; „*недјелује*“, „*неразвија*“ и „*не миња*“; „*жеравка*“ и „*жеравица*“; температура је и „*топлота*“, и „*топлина*“ и „*врућина*“, а „*врућина*“ значи још и *јара*. По ком правилу етимолошком пише се „*лутшија*“ и „*пожат*“? Зар не би досљедно ваљало да сте написали као и (*Стојковић*,^б) да се која *ковина* „и *погтом* *утиснути* може“.

^б) Фисика 1803. 3. чест, 204.

И ту је показао г. преводилац, како се трсио, да нагрди народни језик. Зар он не зна, да и у нашој постојбини има опанчара и крзнара, дакле мора да има и народних имена. Ево неколико ријечи из Вукова рјечника и што сам их и ја дознао: *сенија, штава, бијели чин, црвени чин, штавити, уштавити се, залужити, налужити, кљуна, калавер, месина, вараговане, вараговати, бурчијуска коса, макља, учин, варница*, — а ако Бог да здравља биће и о томе мало више разговора.

По коме гласовноме закону пише г. преводилац „хлорофорам“, „елемент“, „зинак“, а овамо опет „морт“, „цемент“, „фермент“? Како досиједоше заједно: „Chlor i fosfor“? Зар правило за писање туђих ријечи није и у „Oblicima“ од Дивковића на стр. 1, а поменути гласовни закон на стр. 8? Ту не читамо да се н. пр. слово „z“ чита једном као „з“, а други пут као „ц“ (н. пр. „zelenilo i zinak“), а тој дјецн ваља француске ријечи и ријечи из других језика писати онако као што се у нашем језику изговарају. *Докле ће нас у школским књигама морати чешки правопис?* Та ми хоћемо да смо у истој врти с народом, а на част њиховим учењацима оне двије веће, о којима је било говора и у Јагићевој „Archiv für slavische Philologie“. На кад се дотакох *зеленила*, за цијело сви знамо да то није исто што и зџлѣн; сад кад би који Нијемац преводио ову хеџију опет на њемачки те би се „држао доста строго хрватскога извора“, морао би за „швајнфуртеку *зелен*“ (стр. 77 и 163) написати „Schweinfurter Grünzeug“.

(Свршаће се.)

Неколике ријечи на писмо г. Дра Ђ. Дера у бр. 7. „Стражилова“.

Ако је што у стању подићи књижевност на достојну висину, то је без сумње строга објективна критика. Такова критика неће допустити, да се награђују дјела од слабе вриједности; или таква, која су доста небрижљиво и површно написана. Такова је критика уважена код читајуће публике, а њу респектују и писци и књижевници. — Да ли је таква критика код нас, о томе нећемо овај пут говорити; али да нека г. књижевници код нас пијесу никако вични слушати

макар и најобјективније и најблаже приговоре проти својих дјела, о том смо се већ неколико пута освједочили. На о том нас и споменуто писмо упуђава. Искрено да кажемо, ми смо се зачудили, кад смо прочитали ово писмо г. Ђ. Дера и уштали смо се, је ли могуће, да то пише један наставник? Је ли могуће, а онамо читаво писмо од почетка до краја каже, да га је писао човек све прво, само не скроман.

Ваше ово писмо нас је понукало да потражимо још један пут дотични број „Јавора“ и да пажљиво прочитамо оцјену, која је ученог госп. професора онако распалила. — Ми смо је прочитали и отворено кажемо, да је оцјена доста блага, истинита и да у њој нема ништа, што би кога на срчку нагнало, до ли г. професора који држи, да је стекао „патенат“ на књижеван рад и да му се несприје приговарати.

Господице професоре, ви као учитељ ваља дођете у прилику, да нашим ђацима тумачите изреку: „негледај ко говори, већ што говори!“ па сте и ви лијепо морали прочитати, што се све пише и тек онда вам је око могло запети за незнатно име писца — Ну ви сте обратило радили. Мјесто, да сте доказали ставку по ставку, да критичар нема право, ви сте осули на његову главу читав копар *финих ријечи* — и стади сте му — онако професореки — читати буквицу. — Видите г. професоре, то вам неће нико одобрити, шта више, ви сте се оном писмом управо обрुकали.

Ви велите, да сте потребито градиво о Песталоцију припили из Смајлсова дјела „Self-help“ — а забрависте казати, да сте управ читаво градиво одатле припили. — Знате ли ви, да многи наводи у том дјелу — које је изашло пред 30 година — као и у његову дјелу „Character“ немогу поднијети суд оштре критике, што међутим не умањује вриједности тих дјела јер она имаду своју тенденцију.

Знате ли ви госп. професоре, да критичар има потпуно право, кад вам предбацује оне недостатке и криве наводе у вашем дјелцу. Та за њих знаде сваки ученик препарандије и сваки есеоски учитељ, само не знате ли г. професоре. Да нас из неприлике извучемо, ми вам сјетујемо, да изволите прочитати оне списе о Песталоцију, пак ћете виђети, да ваш критичар има право, кад вам приговара: „*Bluchmann, Heinrich Pestalozzi Züge aus dem Bilde seines Lebens und Wirkens*“, — „*Fr. Mann, Pestalozzis Ausgewählte Werke*“, — „*Dr. R. Schneider, Zwei Vorträge: Rousseau und Pestalozzi*“ — затим чланак *Dra Palmera u Encyklopedie des gesammten Erziehungs- und Unterrichtswesens von Dr. R. A. Schmid u Mulawkenföney* *Историју педагозије*“. Ако вам ово није доста, ми ћемо вам још десетак дјела навести.

Осим критичара знате госп. професоре, што би вам још ли замјерили. Ви сами кажете, да сте потребито градиво припили из „Смајлсова“ дјела, а саема би било у реду и одговарало би озбиљности, да кад се што туђе пренесе, да се и зредло промисли једи управ

то тако, или не? — Другицима би могао сваки гимназиста бити књижевник. — Ова наша исповјед и позивање на „Синјаса“ неодговара оној вишој реченици, коју канда сте на се управили: „да се у царство науке улази многогодишњим систем. радом и великим трудом.“ Међер ту се баш није показао велик труд и систематски рад! —

Ви онако учено (!) исмјавите критичара, што је написао Песталоција „највећим човјеком свију времена“, а видите, људи која су проучили живот и рад Песталоција и која знаду од колико огромног утицаја је сав његов рад на ониту културу и просвјету, морају заплакати на тај ваш смјех, којим бјездано доказате, да о њем више не знате, него што сте у оној књижици написали; на да учени „*Lehrer*“ пеши о Песталоцију на једном мјесту „*Sein Lebensbild ist zum Gemeingut geworden*“. — Али од тог „*Gemeingut*“ канда нас г. професоре није ни мрвица запала. — Потрудите се дакле, на проучите споменута дјела, па ће вам она сигурно прорекати смјех са усана и увидићете да је Песталоција заиста велик човјек.

Вам канда није право, што је она критика написана у Јавору и с тога записујете и за уредника и спомињете неке листове. — Уредник Јавора ваљда ће вам од своје стране одговорити,* а ми вам само то кажемо, да управо они уредници изазују хвалу и признање, који свој лист држе у свако доба отворен објективној критици и негледују хоће ли се за то зајервити коже.

Гледе самог критичара С. К. казати ћемо, да он није баш тако неспреман, као што мисли г. Др. и да се на њ немогу прихјевити оне рјечи о недовршеним студијама, о слабом занимању науком, о непренодби с оних омладинцима и т. д. — Г. С. К. свршио је своје науке редовито као и г. професор своје, положио је све испито, а већ се 10 година бави изучавањем педагошких наука. Што нежа среће, да му се дјела награђују као виша то је друго питање. — О спрежности нашег критичара знао би и уважени педагог српски Вукићевић коју рећи.

На концу ћемо само нешто још рећи. Да малечамо г. професора од болести: „омаловажавана друге људи“, ми ћемо жетнути ништуру на ову расправину — а што се публице тиче њеј и онако није стадо до тог „ко пише“ већ „шта пише“, дакле не треба ни да зна за писца. Но небуде ли гени. професор могао подијети да незна за име писца, онда неж се изводи потрудити до г. уредника „Јавора“, кога овакштук, да му моје име каже!

У Госпићу уочи великог поета 1886.

—р—

* У Неће. Јер уредништво ово не сматра, да су они приговори, што се уреднику чине дошли са комисиониме стране. Ур.

Б Е Л Е Ш К Е.

(Из Далмације.) И ове године написао је „Шематизам православне епархије далматинске“. По истојме писмој број душа у далматинској епархији 69.674, где је урачунато и 198 душа црковне парохије у Истри. Прошле године родило се 2945 душа и умрло је 1464.

(Лечнички састанак.) Др. В. Суботић из Земуна предаже у „*Liečnickom Věstniku*“, да збор лечника краљевина Хрватске и Славоније приреди ове године путнички састанак, било чисто лечнички, било у друштву са природословцима Уредништво „*L. V.*“ прихватило је тај предлог и предаже као најбољег је мјесто за први састанак Земуни, а као најудесније време август или септембар.

(Српско лекарско друштво) у Београду изабрало је нову управу За председника је изабран др Канковски, за подпредседника др. Вацлан Ђорђевић, за секретара др. Милан Јовановић-Ватут а за благодјелника др. Лаза Стефановић.

(Свилодеље у Угарској.) Земалско надзорништво за свилодеље у Угарској издало је ово дана извештај за г. 1887. Из истога виднико, да та грана радности сваком годином све лепше напредује Г. 1886. гајиле су се свилене бубе свега у 17.882 куће, а г. 1887. већ у 28.145. Године 1886. произведено је свега кокона 2676 метарских цевата, а прошле године 4515. Од стране надзорништва исплаћено је произвођицима 1886. године 271.877 ф. 24 и, а 1887. године 474.650 ф. 42 1/2, дакле скоро по милијона. Види се дакле, да је свилодеље постало већ велика благодет за сиромашан свет у земљи. Али не само да се број свилодељаца сваком годином множи, него и релативна гајена апатно напредује. Г. 1886. добило се из унице семена просечно 22 килограма кокона, а г. 1887. већ 30 килограма. Међутим је било стотинама и таквих случајева, где се из унице семена добило и 60 килограма, успех који се ретко постиже и у самој Италији. Свицаре у Новоме Саду и у Панчеву произведле су прошле године 131 метарску центу сврове свице. Нета је тако изврше каквоће, да је се не могу доста да нахвале фабриканти у Лиону и у Бечу, где је по најбољу цену продата.

(Основне школе у краљевини Србији на крају 1886-7.) У краљевини Србији било је прошле године основних школа свега 671 и то 613 за мушкуч, а само 58 за женску децу. По градовима било је 78 школа мушких и 54 женске, а по селма 535 мушких и 1 женске школе. Дакле у свима селима у Србији има свега четири женске школе. Према тој жалосној чињеници нита „Просветни Гласник“, па ког ову белешку доносимо: „Ко ће васпитавати српску децу?“

„Милче моје . . . Милче! . . .“

Суво грање увенутих жалосних врба задрма се од беснила вијоревог, задрма се и као да све грање у сложен глас завапи с црном сенком:

„Милче моје . . . Милче! . . .“

И сенка се стропошта, а бледи мраморни споменици изгубише се у црноме мраку, нестале их са поврнја црнога гробља шапућући и уздишући с нове-тарцем тијо:

„Милче моје . . . Милче! . . .“

I.

Варош С. је једна од највећих српских општина плодносно и равне Бачке. У њој су велике власти и школе. У њој је и гимназија, у њој је и српска учитељска школа, школа у којој се српски младићи спремају за узвишено звање, за учитељски чин. Из те школе излазе вредни трудбеници на све стране, где се год чује српска реч, где год станује српски народ, да свом својом снагом приону за тешки рад, на што су позвани, да васпитавају, да негују мале Српчиће, ту узданицу нашу, у духу лепе своје вере и лепе народности своје, како би од њих корисни грађани, корисни чланови и верни синци рода свога постали.

Велик је и тежак задатак учитељски. Изврше ли га учитељи свесно, потпуно и ваљано, онда су за цело достојни имена учитељског, и благо тој држави и том народу, који такве учитеље има, тај народ запета се сретним назвати може.

Ту у вароши С. у најмањој улици, далеко од с-ске велике српске цркве, у најмрачнијем куту налази се једна кућа, по изгледу велика, а по укусу гадна. Неспретно зидани зидови, неправилно издубљени прозори, накривљен кров, мрак по собама, све то показује немарност и гадањ укусу кућнега газде, који је захтевао, да му се така кућа зида.

Више породица смештени су у њој,

ал' већином све спротиња, која се за-вукла сва овамо због јефтине „кирије“.

На десном крилу те кућерине пл' боље рећи земунце, у једној мрачној соби, станује већ од неколико дана удовица једна, госпођа Ката Пешинка са ћерком својом Маром.

Госпођа Ката остала је удова још пре неколико месеца. Муж јој је био учитељ у селу Т. с њиме је родила само једно дете, јединицу ћерку Мару. А живили су сретно и задовољно. Учитељска штација у Т. била је једна од најбољих, те је иста општина свога учитеља за велики његов труд довољно награђивала. То је тако трајало неко време. Ал' једном напћоше опи црпи и горки дани на ову малу ал' сретну учитељску породицу. Муж госпође Кате на један пут стаде побољевати, док се једном са свим и не разболи, и дуго је тако боловао. Школу му је за то време држао један помоћник, коме је он од своје плате половину давао.

Прође година дана, а муж госпође Кате још болестан. Долазе леканици, па przepишују разне лекове. Госпођа Ката сва се променула од силне брига и јада, није ни палик на ону пређашњу. А доста су кубурно почели и да живе. Половина плате беше недовољна, требало се живити, а разне се потребе сваки даном све више и више множе. Шта и шта је пута ова сирота женска преседила сву драгу ноћ бришући се и плачући крај постеље свога болеснога мужа. Кад-кад је слете црне и злокобне мисли, мисли — е ће скорим изгубити свог доброга мужа, а оца јединице ћерке, па тад плачу ии краја.

Једном баш тако седила и мислила крај постеље свога мужа. На пољу беше црна ноћ. Муж јој је био спавао, а у целој кући владала је нема тишина. Сетпла се била свог млађаног доба, свог девовања, сетпла се свога доброга мужа, кад још овај младић беше, за тим како беху пуни среће и задовољства,

је у селу Р. Имао је два салаша, две куће и много стоке. Амбари му увек пуни хране, а подруми вупа. Уживао је без бриге са својом „љубведостојном“ супругом госпођом Мацом, јер је имао из чега, а осећао се сретним и задовољним. Но једно, што му је бриге задавало и што му је срећу мутило, особито у последње време, био је његов јединац син Марко.

Марко је слушао права, јер господар-Пера и жена му Маца заволеше то звање и тај чин, па хтедоше и свога јединца сина Марка за адвоката изобразити.

Често је говорила госпођа-Маца другима својима у селу:

„Бадава, сваки је човек човек, ал' адвокат то је тек човек! Адвокати најбоље и живе, а сваки их поштује. И сам солгабиров клања им се. За то и велим: мој Марко мора бити адвокат, ма што било! . . .“

Они, који су то слушали, жалосно су климали главом, јер сви познаваху Марка што по веле од главе до пете. Док је још мален био, живио је као бубрег у лоју. Наши веле: јединац-мезимац. Па тако је било и са Марком. Отац и мати ношаху га на рукама од веће љубави, и Марко се размази и стаде све чинити и радити по својој вољи и својој ћуди. Гимназију је једва свршио, било је ту и повуци и потегви. (Госпођа Маца често је говорила мужу: та још је млад, док дете одрасте, а сад му пустимо на вољу!) Свршио Марко гимназију, па ајд' одма у Пешту. Сад тек поче својевољу терати. Трошио је и бацао новац и шаком, и капом, а у науци је слабо, врло слабо успевао. Та ево већ пета, која ли је година како се Марко мучи и труди да бар први испит положи.

(Наставиће се.)

† Павлу Радојчевићу

ПРАВНИКУ III. ГОДИНЕ.

Смир' се, срце, смири!
Само теби једном никад више не ће
Замиришат' цвече; никад' више не ће
Сипут' прамааће!

Павле Радојчевић у „Стражилову“.

Зар шаку јаву, пријатељу драги,
Отаки снови да донесу нам?
Зар рану души, место мелем благи,
Ти, надо наша, да нам дадеш сѐм?
А твоји друзи? А Србинство мило?
Спомен' се само на твој јадни род; —
Зар твога жара сустало је крило,
А рад зар твој да не донесе плод? . . .
Где, ти си чврсту своју веру дао:
Свуд бићеш први за србинску ствар; —
Па зар ти, вођу, да си већем пао,
И клон'о духом пре почетка зар? . . .
Дужи се! Устај! Друзи твоји дошли,
Погледај једним још погледом нас!
Прозбори речу — као дијева промиса —
Још једном пусти свој зачарљив глас!

О, кажи, реци, да невера ниси,
— Мрзак ти беше свагда перолом —
Очарај речју, дижи нас, узвиси,
Ужези лучу — а у оку свом! . . .
Ти ћутиш јоните? . . . Ганут' зар не уме
Ни глас те твога друга љубљеног?
Он један — рече — у свем те разуме —
А сад не мариш ни за друга тог? . . .
Па презри њега! Не чуј њег'ва збора!
Презри га! Вапи ма у заборав! —
Тек чуј где зове српство те и „Зора“,
А њој и њему припад'о си сав.
Та свака мис'о и сви твоји снови
Откани беху љубављу за њих;
Па место златом — ти их тугом нови.
А снове дивне разно ветрић тих?
А, зар ни некру од љубави оне
Не ишчува твоја кроз србинска груд?
Молећив глас нам зар у ништа тоне,
И братски ванај замам, узалуд?!

За што потани перда пламно око?
И за што гасну твога лица жар?
Зар негда ор'о, негда сиви соко —
А сад тек трошни, ништав само гар?!
Не, не, ма како да си, судбо, крута,
Најлепши не ћеш збрисати нам цвет!
Ти не ћеш нега љубвом обасута,
Ти не ћеш нега — он нам не сме мрет'!
Ил' правде није; или Бога нема,
Ил' Бог је злоба, није љубав Бог —
Зар круни нашој сјајна дијадема
Да срце пленом буде чуда тог?!
Не! . . Ипрости, Боже, што у тузи, вају,
Посумњам да си јоште милостив, —
И мрак подметах тренету и сјају,
И кривду оном, који није крив!
Поврати овом лицу увехломе
Свежину стару, онај стари рѣд,
И снагу врати тропном телу томе,
И оно срце, ону српску груд!
Поврати снагу оној моћној речи,
И тромом оку врати стари сев! . .
Рањену душу свију нас излечи,
И стисај сјај незадржљив лев! . .
Поврати Српству — доста наћеноме —
Нек — што би био — он и буде — див,
Поврати душу телу ништавоме,
Поврати, Боже, ти си — *милостив*!

И ти још ћутиш, Најо, друже, брате? . .
Хладан к'о стена, глас не чујеш мој? —
Ти љубља мене; ја погндох за те,
У тузи бејам и радости *твој*.
На наши санци, наши идеали,
И срећно српство и слободан југ —
Зар свију неста, сви већ да су пали? . .
Невраћен роду остануо дуг? . . .
Ти идеш? — Оде? — Растајеш се хладно
Од рода свог — идеала свог —?
Та тако брзо? Тако изненадно?
Кад ни сјај није мог'о хтети Бог!

У Беогу 1888.

Тек љутој зими прамалоће благо
Сунчаним зраком да учини крај —
А ти се сво од нас делиш, снаго,
И узе таму — презирући сјај!
Ој, стани, стани! . . Прођ' се хладне тмине!
Доста већ њих нам отргнуо гроб! — —
Зар откуд треба сунце да нам сине,
Да свагда нађе отуда нас коб? . .
Станите и ви немилосни људи! . .
Куда понесте тело ово — куд? . .
Баш ни пламичак милости у груди
Зар вам не тнја слабачак и худ?
Станите звона! . . Ваши тужни звуци
Раздиру душу, срце море нам,
Умукни плачу, престан'те јауци,
И ти, лелече, де, замукни сјај!
Затвор' се хладна, незајазна рако! . .
Склопи се гробе и нестай тамо ти! . .
Та наду нашу ми не дамо тако;
Та понос, душу, — не, не дамо ми! . .
Ој, стани! . . Стан'те! . . . —
Узаман речи! Заман молба свака!
Узаман лелек! Заман јад је вас!
Или смо грешни, ил' нам судба така, —
Ни Бог, ни људи — нечују нам глас!
Још тренут само, па ће вечна тмина
Покрити *шало*, али спомен *не*!
Душа му живи, препуна врлина,
И тако љубљен тај не умире! . . .
Зар нам се збиља баш растати мора? .
И „С богом“ рећи сад — па за навек?
Вечности прие на вратима двора
Уз плач, јадање, ванај и лелек??
Ил' гроб то није, где, што тако жудно
У своје крило прима мно плен?!
Узаман све то, — све је узалудно,
Сломљено тело — празна, пушта сен! . .
О! . Како душу прожиге нам љуто,
Последња речца на растанку том! . .
„С богом за навек!“ цвеће наше жито,
„Вечна ти намет!“ у србинству твој! . .

Јован Вазибојевић Ваичић.

Женско Сарашћер.

по народном приповиједану писано:

М. Марковић.

Наставак

ора их затече у једној густој шуми, и шума вјерни хајдучки стаи, вјерне и праведне другове Омера и Зулејху прикри својим зеленим плаштом, да их потјера не пађе.

Кад дан освану, он разгласи по копилуку, да је бег погинуо од руке Зулејхиног човјека; и да ни Зулејхе ни Омера нема код куће.

Могло си тога јутра чути оваки разговор: „За што га је убио?“ . . . „Добар је Омер био.“ . . . „На то бег радио?!“ . . . „Право је Омер имао.“ . . . „Гледаш ти безобразлука“ . . . „И ја би.“ . . .

Рођаци бегови трчали су као без главе, тражили кривика брата свога. Питали су дана, да им открије тајно скровиште Омера и Зулејхе. Но он им то не каза, јер се бојао створитељеве заповјести: „Праведнике сачувај!“

Дан им је вјеран стражар био и предаде их другој тавној ноћи, да им буде на помоћи и да им покаже пут куда су наумили. Мјесец приђе ноћи у помоћ, да сprovede с њом путнике. Запали свој луч те поче свјетлити бјезакшницама, а ноћ их вођаше за руку. Мјесечева свјетла луча хтједе да се угаси, зора прилеће да је окруши да боље гори и свјетли: али се она потмани и угарак мјесечев нађе за изапину, а Омер и Зулејха спашени бијаху на каурској земљи.

Тако је оном утећи, ком је Бог у помоћи

* * *

Зулејха и њезин Омер — у оно вријеме — за неколико неђеља са Савом, Дунавом и Црнијем морем стигну еретно у турску престолницу Стамбол-Цариград.

Да Цариград! То нам је она чувена свјетска шекерли, сенаби, јабука, која стоји објешена на кошу, а око ње сједе неколико њих са разгавитијем устима, а оштрим и зацјенушеним зубима: па је брадама отискују један другом, а зубима дочекују, па је не може ни један поштењо ћанити! Омичу зуби а шклоцају вилице, расту им зазубице а влаже десни.

Циц!!

Чудно ти ће се неко нанити слаткога, шекерли, сенаби сока?!

— А драги аличе! — Рече један аце — може ли она кому и горка бити?!

Ето враже, види де, куда се ја етапи. Сметнуо се бога ми мога: Као Хајка са „Хорана“, да се канем, опет ћу да почнем о Зулејхи и Омеру.

Казали су: Цариград ко Цариград! Али за Зулејху и Омера бијаше то ништа. Свега доста у гордом Стамбулу; али нема оно њима што им мајка даде и што им протена први дан: Нема тамо ерискога језика.

За Зулејху и Омера бијаше турски језик ишањолеса села. Они ниту ериски воде да угасе жеђ, а оно им носе соли.

Што вриједи знати туђи језик? Кажу: вриједи једнога човјека.

А што вриједи мајчин језик, што ли домовина и њезини обичаји?!

Зулејха и Омер бијаху запливали у море из кога бијаше мучно испливати, али морало се. Почели би што радити, али као што рекох језик фали, а обичаја ни чу и ни виђети. Тамо се турски мисли а турски говори, а њих двоје ни бе!

Смисле се, да ће у војсци царевом најлакше проћи јер језик војнички је најкраћи и најлакше га научити: дизи-дур, (у ред), дур (стој), сах (десно),

салак (лијево), илери-арш (напред), баш-атлеш (пуцај), уџумет-илери (јурни), падина чок јаша (живио цар)!

Ту је све, па одмах градове руши. Мишљаху, тамо да ће бити ваљда, ко ће и материн језик — знати.

И збиља, њих се обоје упишу у царску војску-аскер. Тад не бијаше да се војник узимље на мјеру; него, јези на оку, сигурно је и на скоку!

Њих обоје упишу се у царску војску и тако посташе војници.

Добрим владањем у војсци, а и у рату добрим и храбрим војевањем, омиле тако својима старијима, да су брже боље са степенима одликовани били.

Казивали су се да су они два рођена брата из питоме Босне.

У овом стању љубише се они и тајну свога брачнога живота крише у прле јаме.

Нико не могаше дознати, да су они човјек и жена. Другачије бијаху створени за војнике; јер им Бог бијаше у помоћи — закратко им бијаше пород.

По што ћу вам дуљити: једнога дана царским указом за велику храброст и одважност бијаше Омер наименоват Миралајем и премјештен у Азију.

А млади Јусуф-ага — тако се је звала лијена Зулејха код војништва — посташе Ђишбаша код пуковније Омера Миралаја, те опет заједно крену на пут.

Дошавши у Азију на опредјељено мјесто у једном несретном боју противу усташа азијатских буде Омер љуто рањен. Та рана угаси његову славу, угаси му живот и растави га на вјек од његове лијене Зулејхе. Он умре и на смрти својој закуне Зулејху да се остави бурног војничког живота и да оде натраг у своју постојбину Босну, да староме оцу и мајци подуљи вијек и буде им помоћ у њиховој старости и слабости. Она му на посљедњем изди-сају зада вјеру, да ће му бити вјерна жена и после смрти и учинити му по вољи, и извршити посљедњу жељу.

Зулејха заклопи очи своје Омеру на вјек и закона га у црну земљу у далекој Азији

После смрти Омера Миралаја на његово мјесто буде наименоват Јусуф ага Миралајем. Јусуф Миралај умири усташе азијатске.

Иза тога кроз кратко вријеме опет буде указом царским поставит за пашу и позват у Станбол у царски двор за савјетника.

Кад је Јусуф паша добио налог од девлета да остави Азију, заповједи, да се мртво тјело Омерово ископа. Тако буде и учинито. Спреми га у драгоцјени љивот и понесе у Станбол. У Станболу Јусуф паша на „царевом дивану“ одликовање се са својим мудрим говором и савјетима тако, да га цар врло зами-љује и за то наименује га својим Сарашћером.

Јусуф Сарашћер захвали се лично цару на тој великој части и одликовању. Уједно замоли цара да му да до-пуст, да може неко вријеме од државних послова одсустан бити и у Херцег-Босну отпутовати. Добије од девлета допуст, те са великом пратињом крене се из Станбола у Босну.

Какова разлика од пута из Босне и сад пута у Босну?

Онда лијена млада Зулејха, крије се са својим Омером и од мишијега шушка преза; а сада иста Зулејха а у чину Сарашћера са сјајности и пратињом иде, па и земља стрепи куда пролази, а камо ли не би народ и градови.

Не би стрепили да знају какова је душа и срце у тога Сарашћера. Кога ли је рода и племена?!

* * *

Узе пут преко Румелије и ступи на праг Старе Србије. Млади Сарашћер гледао је тамо славу и некадашњу величину својих праотаца; гледао је Призрен царски град и остатке храмова и царских дворова. Некад сјај а данас рушевине и прах. Гледао је Косово

Женско Сарашћер.

по народном приповиједанју написало:

М. Мирковић.

(Пасторак.)

ора их затече у једној густој шуми, и шума вјерни хајдучки стап, вјерне и праведне другове Омера и Зулејху прикри својим зеленим плаштом, да их поглед не пађе.

Кад дан освану, он разгласи по копилуку, да је бег погинуо од руке Зулејхиног човјека; и да ни Зулејхе ни Омера нема код куће.

Могло си тога јутра чути оваки разговор: „За што га је убио?“ . . . „Добар је Омер био.“ . . . „Па то бег радио?“ . . . „Право је Омер имао.“ . . . „Гледаш ти безобразлука.“ . . . „И ја би.“ . . .

Рођаци бегови трчали су као без главе, тражили кривика брата свога. Питали су дапа, да им открије тајно скровиште Омера и Зулејхе. Но он им то не каза, јер се бојао створитељеве зановјести: „Праведнике сачувај!“

Дан им је вјеран стражар био и предаде их другој тавној поћи, да им буде на помоћ и да им покаже пут куда су наумили. Мјесец приђе поћи у помоћ, да спроведе с њом путнике. Запали свој луч те поче свјетлити бјежашцима, а поћ их вођаше за руку. Мјесечева свјетла луча хтједо да се угаси, зора приде да је окрени да боље гори и свјетли; али се она потмни и угарак мјесечев паде за плашну, а Омер и Зулејха снашени бијаху на каурској земљи.

Лак је оном утећ, ком је Бог у помоћ

* * *

Зулејха и њезин Омер — у оно вријеме — за неколико неђеља са Савом, Дунавом и Црним морем стигну сретно у турску престолницу Станболоу Цариград.

Да Цариград! То вам је она чувена свијетска шећерли, сенаби, јабука, која стоји објешена на концу, а око ње сједе неколико њих са разгавитијем устима, а оштрим и зацјепушеним зубима; па је брадама отпискују један другом, а зубима доческују, па је не може ни један поштено љанити! Омичу зуби а шклоцају вилице, расту им зазубице а влаже десни.

Циц!!

Чудно ти ће се неко љанити слаткога, шећерли, сенаби сока?!

— А драги аљче! — Рече један аче — може ли она кому и горка бити?!

Ето праже, види де, куда се ја стани. Сметнуо се бога ми мога: Као Хајка са „Хорана“, да се канем, опет ћу да почнем о Зулејхи и Омери.

Казади су: Цариград ко Цариград! Али за Зулејху и Омера бијаше то ништа. Свега доста у гордом Станболоу; али нема оно њима што им мајка даде и што им протена први дан: Нема тамо ерскога језика.

За Зулејху и Омера бијаше турски језик шпанолска есја. Они ншту ерски воде да угасе жеђ, а оно им носе соли.

Што вриједи знати туђи језик? Кажу: вриједи једнога човјека.

А што вриједи мајчин језик, што ли домовина и њезини обичаји?!

Зулејха и Омер бијаху запливали у море из кога бијаше мучно непливати, али морало се. Почели би што радити, али као што рекох језик фали, а обичаја ни чу и ни виђети. Тамо се турски мисли а турски говори, а њих двоје ни бе!

Смисле се, да ће у војсци царској најлакше проћи јер језик војнички је најкраћи и најлакше га научити: дизи-дур, (у ред), дур (стој), сах (десно),

салак (лијево), изери-арин (напред), бан-атлеш (пуцај), удумет-илери (јурни), падиша чок јаша (живио цар)!

Ту је све, па одмах градове руши.

Мишлаху, тамо да ће бити ваљда, ко ће и матерни језик — знати.

И збиља, њих се обоје упишу у царску војску-аскер. Тад не бијаше да се војник узимље на мјеру; него, једи на оку, сигурно је и на скоку!

Њих обоје упишу се у царску војску и тако посташе војници.

Добрим владањем у војсци, а и у рату добрим и храбрим војевањем, омиље тако својима старијима, да су брже боље са стеницима одликовани били.

Казивали су се да су они два рођена брата из птоме Босне.

У овом стању љубише се они и тајну свога брачнога живота крише у прле јаме.

Нико не могаше дознати, да су они човјек и жена. Другачије бијашу створени за војнике: јер им Бог бијаше у помоћи — закратко им бијаше пород.

Но што ћу вам дуљити: једнога дана царским указом за велику храброст и одважност бијаше Омер наименоват Миралајем и премјештен у Азију.

А млади Јусуф-ага — тако се је звала лијепа Зулејха код војничтва — постане Ђинбаша код пуковније Омера Миралаја, те опет заједно крену на пут.

Дошавши у Азију на одређено мјесто у једном несретном боју противу усташа азијатских буде Омер љуто рањен. Та рава угаси његову славу, угаси му живот и растави га на вјек од његове лијене Зулејхе. Он умре и на смрти својој закупе Зулејху да се остави бурног војничког живота и да оде натраг у своју постојбину Босну, да староме оцу и мајци подуљи вијек и буде им помоћ у њиховој старости и слабости. Она му на посљедњем изди-сају зада вјеру, да ће му бити вјерна жена и после смрти и учинити му по вољи, и извршити посљедњу жељу.

Зулејха заклони очи своје Омеру на вјек и закона га у црну земљу у далекој Азији.

После смрти Омера Миралаја на његово мјесто буде наименоват Јусуф ага Миралајем. Јусуф Миралај умири усташе азијатске.

Иза тога кроз кратко вријеме опет буде указом царским поставит за пашу и позват у Станбол у царски двор за саветника.

Кад је Јусуф паша добио налог од девлета да остави Азију, заповједи, да се мртво тјело Омерово ископа. Тако буде и учинио. Спреми га у драгоцен иivot и попесе у Станбол. У Станболу Јусуф паша на „царевом дивану“ одликовање се са својим мудрим говором и саветима тако, да га цар врло зами-љује и за то наименује га својим Сарашћером.

Јусуф Сарашћер захвали се лично цару на тој великој части и одликова-њу. Уједно замоли цара да му да до-пуст, да може неко вријеме од држав-них послова одсутан бити и у Херцег-Босну отпутовати. Добије од девлета допуст, те са великом пратњом крене се из Станбола у Босну.

Какова разлика од пута из Босне и сад пута у Босну?

Онда лијена млада Зулејха, крије се са својим Омером и од мишијега шушка преза; а сада иста Зулејха а у чину Сарашћера са сјајности и пратњом иде, па и земља стрени куда пролази, а камо ли не би народ и градови.

Не би стренили да знају какова је душа и срце у тога Сарашћера. Кога ли је рода и племена?!

Узе пут преко Румелије и ступи на праг Старе Србије. Млади Сарашћер гледао је тамо славу и некадашњу величину својих праотаца; гледао је Призрен царски град и остатке храмова и царских дворова. Некад сјај а данас рушевине и прах. Гледао је Косово

поље, баш она мјеста гђе падоше јуначки, косовски борци за домовину и цара.

Виђе и оно брдо гђе Бранковић косовски невјерство показа своме цару и заведе дванајест хиљада храбрих јуначких бораца.

Викнула је: „О проклети Бранковићу, куда те гњило срце завуче и слана рука па и невинно брдо учини проклетим. Та женско сам и Бог види, та слаби малолетни и танколедни женски створ; али и у највећем искушењу невјеру учинила не би. Невјеру не учиних своме Омеру код толиких лажи беговијех. Па сретна сам, Бог ме је благословио.

Бранковићу проклето колено! Опет

куле и дворови подићи се могу, опет Душаново царство васкрснути може, опет и брдо оно јуначком срцу може вјерно постати и заклон му бити и клетва с њега сићи; ал с тебе невјерни Бранковићу не сиће клетва ни до вјека — проклет на проклет!“

Куд се гођ Сарашћер макао гледао је славу предака својих, али у рушевинама.

Из Старе Србије стигне у Херцег-Босну а у своју драгу отаџбину. Поздравно ју је Сарашћер и упитао: „Драга домовино! Хоће ли ти икада још доћи: „Златно доба Кулина бана!?“ Она му ништа не одговори: Муком мучаше.

(Свршиће се)

О П И С

„ц. к. генерала Србаља од 1759—1810. и ц. к. обрстера Србаља од 1744—1810.“

од *мл. САВЕ ПРОДАНОВИЋА.

приоштитно, исправно и допуњено

Димитрије Буварац.

(Наставак.)

Михајло барон Михаљевић рођен у Св. Ивану 1. Јануара 1770., ступио је као баријактар-кадет у вараждинску св. Ђурђевачку 6. граничарску пуковницу 4. фебруара 1788. У рату с Турцима тако се одликовао, да је за 4 месеца постао обрлајтнантом у српском фрајкору. Учествовао је при нападају на турски стан код Дубице (9. Августа 1788), а следеће године при нападају на Београд.

15. Септембра 1790. буде повраћен к Ђурђевачкој пуковници, 1. Априла 1794. постане капетан-лајтнантом. 1795. војевао је у Немачкој на Рајни, и код Мајнца 29. Октобра тако се одликовао, да је на бојном пољу од фелд-цајтмајстора Клерфета за капетана у Ђулајевом фрајкору постављен био.

Као такав буде доцније премештен прво у пешачки баталион Гретов, а за тим у Ђурђевачку пуковницу.

У зиму 1796. са једним баталионом гра-

ничара укрца се у Генуи на једну ратну енглезску лађу, која је крстарила по средиземном мору и називала се француске лађе, која би јој пака допала, ту је заробила.

12. Јануара 1797. особито се одликовао код Монте Балдо, а 14. Јануара и. г. код Риволи буде рањен и заробљен, где је подруг године у Лијону и Марсељу пробавио.

1799. буде додељен Сигенфелдовом баталиону и особито се одликовао 24. Маја код Ла Вале, а 24. Септембра код Вале Ледро, где је у први пут рањен био.

Тек што је оздравио од те ране 1800. при обраци Ђурије код Белинцоне буде тешко рањен, 4. Јуна буде пренесен по одласку Аустријанаца у Бергамо, и својим присуством духа спасао је државну благајну, у којој се налазило 318.000 лира и у Брешчији генералу Лудону предао.

1. Маја 1805. постане мајором код Ђурђевачке пуковнице. У битци код Калдијеро

нибе стављани, који су прелазили из Турске у Аустрију, а нису одржали у контумацу одређено време, које је по некад и 6 недеља трајало, кад је требало српских мишица да се боре по Немачкој-Француској, онда је довољно било и три дана за контумацирање!

Много је Србаља било и у Булајевом фрајкору. Велики Бечкерек 1793. предао је преко Дуке лајтнанта истом кору 83 момка.

И у Аустријском бечком фрајкору било је доста Србаља и то већином из Турске и Славоније. О овом фрајкору налази се у 63. бр. „Славено-сербских вѣдомости“ овај опис: Виенна: Прешедне недеље прошла е куда една часть названнаго Аустријскога Виенскога фрајкора како катана тако и пѣшака. Катана е было 1000 люди у два Дивизиона, и они су све были по избор момцы грапичари, понайвише Срблы и Славонци, а от нѣке части и Мажари. Пѣшака пакъ, или Четника было е три компание, кое преко 800 люди саставляю, опису сви по турскому начину обучени, и ексерцираю понайвише на Сербскому языку, ербо понайвише Сервианцы между четниками

овими находесе. Пѣшовъ комендантъ естъ г. обриетлайтнантъ отъ Кнежевичъ, кои е сѣмо прежде нѣкогоса времени дошао; прости офицери навластитио Срблы есу, г. млади Кобашица ритмајстор, г. Видак оберлайтнантъ, г. Оморач, г. Милутиновичъ оберлайтнантъ, г. Радубицки, г. Косаничъ лайтнантъ, а фондрицы г. Буричъ и Зубовичъ. Нарекдениже фелд-капеланъ изъ Арх. Сремекія г. Аксентин Моловичъ, коему г. Арх. и Митрополитъ и крестъ за время службе ове о врату на пантляки червенной носити дозволити изволили есу, найпаче зато, что бы у чужестранными предѣли, браду носилъ, немѣлъ каково безчестіе от инновѣрныхъ, но Крестоношеніемъ паче почестъ умѣти бы могъ. Ове четники съ цѣлымъ коромъ провео е покрай Беча, и крозь Предградіе Маріенхилфъ зовомо г. Комендантъ отъ Кнежевичъ 9. Авг. сего дне утро рано. Его ц. кр. Величество изъ Лаксенбурга у Градъ идући, саміеу прегледали ове свое храбре люде, кои тако драговољно и усердно противъ неспріятеля поступати желе.“

(Наставиће се.)

Подела топлоте на земљиној површини.

ЦРТА ИЗ КЛИМАТОЛОГИЈЕ

од Дра. П. Падјејског.

ре него што се унутимо у разлагање и тумачење саме ствари, уншта-ћемо се: шта је то климатологија?

Да би што простије представили нашу земљу, то ћемо ју сравнити са зеленим орахом. Што је језгро у ораха, то је језгро у наше земље; а какво је пак то земљино језгро, то за сад не можемо позитивно рећи. У том погледу смо упућени на разна мишљења и разне претпоставке. Међу тим то и не спада амо, да би морали много говорити. — Што је чврета љуска у ораха, то је чврета кора земљина; а што је зелена кора на ораху, то је атмосфера на земљи. Земља наша је дакле увијена или да кажем заоденута атмосфером. Атмосфера је пак прозрачан ваздушасти плант земљин.

Климатологија је наука о клими; а под

климом разумемо све скупа појаве у ваздуху, које дају карактеристику једној тачци или да кажем једном крају на земљиној површини. По, кад смо већ споменули карактеристику неког краја, то морамо узети у обзир просечно стање тих метеоролошких појава и то у току од дужег времена.

Колика је висина ваздуха или атмосфере, која нашу земљу опкољава, то тачно не можемо рећи. Узима се пак, да се протеже у висину преко неких 4800 геогр. миља.

Климатологија не чини науку за себе. Она је само један део метеорологије; а метеорологија је опет грана природних наука у опште — и њена се задаћа састоји у томе, да испитивањем појединих појава у атмосфери, исте сведе на познате физикалне законе и да нам покаже, шта је управо узрок, што

су те атмосферске појаве скончане са разним променама или оспоменима. Тачно одредити границе климатологији и метеорологији, неје нам могуће.

Кад смо већ горе рекли, шта је задаћа метеорологије, то ћемо онда рећи и шта је задаћа климатологије. Она иде за тим, да нас упозна са просечним стањем атмосфере на разним тачкама земље.

Какве су управо то појаве у атмосфери, о којима мало пре реч бејаше? Какве су то промене и каква стања, што многи и климатичким факторима или елементима називају? Та су: неједнака подела топлоте у дољим слојевима ваздуха на разним тачкама и у развоја, даље, промена равнотеже ваздуха, која од те неједнаке поделе топлоте зависи и коју оне ваздушне струје гледа да поврате, за тим неједнака подела водене паре, од које потиче облак, киша, снег и лед. То су дакле те појаве, о којима и метеорологија и климатологија води рачуна; само што метеорологија већу важност полаже на оне појаве, од којих друге потичу, док на против климатологија у ужем смислу више се са оним занима, које на органски живот на земљи утичу. Инсолација т. ј. загревање ваздуха непосредно сунчаним зрацима и интензивност светлости имају велики утицај на развитак како биљног тако и животињског света.

Атмосфера наша неје једноставна. Она се састоји из 21 дела угљика и 79 делова гушика. Но поред гушика и угљика који су увек подједнако састављени има у ваздуху и других саставина као: водене паре, угљене киселине, амонијака и др.

Сваком је познато, да газ испуњава цео онај простор, у ком се налази, и чини притисак на зидове, који га опкољавају. Притисак тај зависи од количине газа и од простора, који је тим газом испуњен. Код једног исте количине газа биће притисак већи ако се простор смањи, на против биће тај притисак мањи, ако се простор повећа. То својство газова да се шире, оснива се на експанзивности. Под експанзивношћу се пак разуме својство појединих делова газа да се између себе одбијају и да се онда даље шире.

Што је простор мањи, то је та експанзивност већа.

Рекавши то о газovima у опште сваки ће онда помислити, да ваздух испуњава цео гдњи светски простор. Но у ствари то неје тако. Ми морамо ту обратити пажњу на привлачну снагу земље. Та привлачна снага земљина утичуће како на сваки други предмет, тако и на саму атмосферу. Кад то знамо, онда ћемо да кажемо: да се ваздух у светском простору дотле протеже, докле утичуће на њега привлачна снага земљина. Колика је пак висина, докле се ваздух протеже, ми смо још у почетку рекли. Пређемо ли границу, онда долазимо у безваздушан простор. Та привлачна снага, коју мало час споменусмо, дејствује на све стране, у свима правцима према средишту земљиног — и тим је већа, што је неко тело ближе центруму.

Ваздух, који опкољава нашу земљу можемо поделити у поједине слојеве. Сваки тај слој подлежи прво привлачној снази земљиној, а друго притиску оних слојева, који се над тим протежу. Што је неки слој ближе земљи, то је и привлачна снага већа, то је већи и притисак од горе, — за то су ти слојеви и много гушћи. Што се човек више горе пење, то је и ваздух све ређи.

Кад смо тако у кратко проговорили о клими и климатологији, прећи ћемо одмах на један врло важан метеоролошки елемент, а то је температура. Под температуром неке тела разумсвамо топлоту, коју то тело у себи показује. Да би пак дознати могли, колика је та топлота, то се служимо са за то употребом справом, која се термометар или топломер назива.

Сваки човек, да не спомињем овамо биљке и животиње, кад се ма где у отвореном полу налази, осећа, ако сунце сија, прво топлоту његових зракова, који на њега падају — ако не сија или ако се где у хладу налази, онда осећа топлоту ваздуха, који га опкољава. Извор свакој топлоти ваздуха лежи у самом сунцу. — Сваки ће знати, да и наша земља има своју топлоту, — која је тим већа, што се више ередишту приближујемо — само што се та земљина топлота не онажа више горе

на површини. Топлоту, коју од месеца добијамо, једва можемо и израчунати, а о појединим звездама још нам је теже говорити — и ако је топлота, коју скупа од свију звезда добијамо, доста знатна и та доста доприноси, да у светском простору не влада онаква студен, каква би иначе владала. Извор топлоте, коју све звезде скупа дају, остаје увек један и исти; он се не мења и толико је важан, што спречава, да протме крајња студен, која би, кад сунце не греје, као ноћу, особито пак зими, наступати морала, кад би се земља у апсолутно хладном простору налазила.

Сунце са својим зрацима је једино, које ваздух око нас приметно загрева. Али то загревање не бива толико непосредно, директно зрацима као индиректно т. ј. — већи део топлоте сунчаних зракова, који кроз ваздух пролазе, упија земља у себе и тек она топлота, коју земља касније испушта, загрева ваздух и друге предмете. Та топлота, коју земља од сунца добија од врло велике важности је за одржање живота на земљи.

Количина топлоте, коју земља добија, зависи прво од правца сунчаних зракова, т.

ј. од тога, да ли ти зраци одвесно или више косо падају, друго од времена, за које ти зраци загревају земљу т. ј. од тога, да ли је дан дужи или краћи. Што је дан дужи — претпостављајући, да је небо ведро — то се и земља више загреје те тако примљену топлоту и дуже задржи и обратно — што је дан краћи, то и земља мање топлоте добије. Даље зависи и од самог земљишта и формације површине. Земља не апсорбира свуд подједнако топлоту; друкчије где је несконита пустара или где су широке ливаде и пашњаци; друкчије где су брда или равнице; друкчије где су голе стено; друкчије где су велике воде, као код мора.

Како се правал, у ком сунчани зраци на земљу падају, по познатим законима редовно мења, то је онда са свим јасно, да се и стање топлоте како на земљиној површини тако и у атмосфери мења. Ми разликујемо две периоде, у којима се топлота мења: прво, дневну, друго, годишњу периоду. Топлоту, коју земља од сунчаних зракова прими, не задржава увек у себи, већ је касније зрачењем губи.

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

КЊИЖЕВНОСТ.

Dra Antuna Kanera Kemija za niže razrede srednjih učilišta. Po sedmom njem. izd. izradio Gustav Pexidr, prof. i učit. u kr. gospod. i šumar. učil. u Križevcih. Sa 24 slike. U Zagrebu 1887. Troškom i nakladom kr. dalm.-hrv.-slav. zem. vlade. Strana IX i 214. Kruto vezana 1 for. —

(Свршетак.)

Ко је први у хемији назвао елеменат „почелом“ за сада не знам; Чеси му кажу „prvek“, а ја сам увјерен да је најбоље *стихија* као што је одредио већ госп. Будмани (види код ријечи „фосфор“ у „Рјечнику“). У том истом рјечнику јесте „*дробница*“ = *атомна*, нај мања чест тјелесне ствари која се не да даље дијелити.“ У њему се налази и „*дровина*“, али г. преводиоцу није ни то

доста, треба нам још и „*дробитница*“ за молекула, а овамо је молекула већи од атома.

За „*auflösen*“ велe њеки „растворити“, а њеки „растопити“, а за „*schmelzen*“ они „топити“, а ови „тазити“. Шта је боље? Ово ће наши познати филозофи брзо ријешити, као год и то: да ли да се иште „*крхак*“ или „*крт*“ за „*spröde*“.

Ни у Шулекову рјечнику нема за газометар — „*плиносохрана*“; би ли се смјело према „*вододржа*“¹⁰⁾ рећи „*плинодржа*“? А госп. Живановић могао би нам казати, да ли је тај ковач добро сварио и ове двије ријечи: *лаж* и *друг* у „*лажидраго камење*“ (*falsche Edelsteine*).

За „*смаил*“ имамо *сават*, а одатле и *са-*

¹⁰⁾ Миклошић: *Lexicon palaeoslavo-graeco-latinitum*.

ватленсате и *саватленсати*; и ако је ова ријеч по Вуку турска, опет нам је ближа од те. А мјесто „поцакловина“ имамо одавно *глеђа*, па у новије вријеме и „стаклени по-кост“, — земљано посуђе *глеђенице* се и *гле-ђоше*, или се *покрива* глеђом, или се *меће* на њ, а никако „оцаклити“ и „поцаклити“.

Многе хигроскопне ствари „ерчу похле-пно“ водене паре из ваздуха, или „се раз-моче“ или „се разтопе“ на њему; а у Ву-кову рјечнику *одвугну* и *објуже*. Значи ли исто и „окишњавање“, „окишњење“ и „окисњавање“? „Боцкав“ је придјев кога нема ни у акаде-мијском „Рјечнику“, нек се зна ко га је из-мајсторисао. *Опоран* је исто што и *опор*, а то значи „herb“, и за то се по Сријему чује да у гђском вину има много *опорине*; али г. преводилац има ријеч „трпак“ за то, па мисли да смије онда ову трпати куд хоће. Он пише: „... њом (манџу) чине *опорне* твари меким и податним, а и неспособним за воду.“ Зар ми немамо придјев *окорео* за такве ства-ри? Мјесто „млачне“ воде имамо *млаке*, а нађе се и *узмлачене*. Овако кварење језика рекли бисте ви, г. преводниче, да је „неиз-рециво“, а ми бисмо казали е је „неискава-но“ зло.

Кад бабе личке (вај, да ли им се штуца?) прѣпе што *третицом* *црѣном*, најприје је *искиселе*, па онда је *изваре*, а према томе двојим да је добро рећи „водени *извадак*.“ А кад се н. пр. купус вари, па лонац дуго еври уз ватру а не долијева се, веле да је вода *уварила*; оно што остане тврда кад она са свијем увари, помогите *Томо* и *Јовани*, како да зовемо? Не дајте, да трујемо мла-деж, држите нас на очнику.

Има ту и „двама атомима“ и „налазеће се особе“; „прави порцулан прави се из као-лина“, „из олова праве плоче...“, најрјеђе дође „од“; ту је „магнезијом“ и „магнезијем.“ Глином „прави се дно“, а ми бисмо рекли да се њоме *набија* н. пр. *огњиште*, *локва*. „Ма-гнезијево свјетло рабе за *фотографовање там-них и подземних просторија*.“ Како изгледа елика таквих објеката? Можда при таком свје-тлу фотографину у таким просторијама?

Сребрн новац од чиста сребра не би се

„пребрзо *изтрошио*“, већ би се *измизао* као што се излиже и суко на лакту или другђе гђе се јаче дере. Плод од *хмелја* није „хмел“ нити „хмелјак“ (Шулеков рјечник), већ се зове *хмелјевина* (Вуков рјечник). Од куда „сирине“ за „Beizen“? А „изгарање“ мјесто *горење*?

Од штампарских погрјешака, што су о-стале неисправљене, највећма квари смисао „несићен“, а треба да је „насићен“ (стр. 47, 3 редак оздо).

„Покле“ сам се „тако дуго“ забавио с овом књигом, морам да признам е све недо-статке њене ипак нијесам истакао, али кад је год дошло што против језика, свагда су ми пале на памет ове ријечи Вукове: „У ово-ме њиховоме *поправљању народнога језика и у грађењу књижевнога сваки заповиједа и ради учитељски*, и ни у чѣм пигда не може по-гријешити, јер нема другијех правила осим *свога енуса и своје воље*: тако их десеторица могу радити сваки друкчије, и опет ниједан не погрешује, него сви имају право.“¹¹⁾

Докле год и основне и средње школе не буду расадници чистог и народнога језика, докле нам све школске књиге не буду (што се тиче језика) излазиле испод чекића Фило-лога, дотле се ни ова жеља Вукова не ће не-пунити: „Оваки се људи не могу поправити него само *младеж може избавити нас од ове срамоте и језик наш сачувати од пропасти*.“

А како да нас младеж избави, кад јој избијамо по школама и оно што је добра до-нијела од куће своје?

А сада ће се увјерити и г. преводилац да није доста „*повјерење високе кр. земаљске владе*“, „*љубав*“ према каквом послу, па још довољно *мастила* и *хартије* и изгледање на „награду“, већ да за оваки посао треба: *ријечи, граматике и вјештине*.

Земун, 9. (21.) Марта 1888.

Проф. Мојо Медџ.

Boj pod Banjomlukom god. 1737.
Narodna pjesna. Zabilježio i popunio Beg *Kapetanović Ljubušak* crpeći podatke iz turske povijesti (Banjaluka tarihi 1154.)

¹¹⁾ *Ђуро Даничић*, од *С. Попковића* „Српска Зора“, 1878, стр. 2.

Cijena 25, poštom 30 n. Tisak i naklada tiskare Spindler i Löschner u Sarajevu.

Наслов нам ове књижице сам каже, да она садржи пјесму, која је била *народна*, и која је изгубила просто-народно обличе не-том ју је приказиватељ *попунио* „црпећи по датке из турске повијести“. Тога није чинио Вук, нијесу чинили остали скупљачи народнијех пјесама, који су ишли за Вуковијем стопама, нетреба дакле да чини ни бег Капетановић, хоће ли да му труд буде користан на пољу сабирања традиционалне народне књижевности. Пјесме народне треба биљежити управ онако како их прост народ пјева. Такне ли их се рука ма и најдаровитијег умјетног пјесника, оне губе махом изворну своју вриједност. Сам приказиватељ у својих „Неколико ријечи“ наглашује, да не вели е „је све онако као што се у пјесни пјева“. Да nebude тако неби ни била пјесма пјесмом, нетреба ју дакле доћеривати до голе гоцате повјесничке истине, јер је то исто као постриживат крила пјесничкој машти, и навлачит садржај пјесме на калуп повјесничкога казивања. Образложио је бег Капетановић наведену сумњу додатком ријечи „јер свака на свој млин воду навраћа.“ Пу у тому и је управ разлог штете што ју је починио на приопћеној пјесми, јер ако то стоји онда би објелодањивање народнијех нашијех пјесама, што их Мухамедовци пјевају, имало да смијера управ к тому, да се сазна како Мухамедовци навраћају свој млин, или у чему се од њих пјеване пјесме разликују од онијех што их кршћани пјевају и које су боље познате из књига. Било се је дакле бегу К. угледати у Дра Крауса, који је у велике заслужно печатањем „Смаилагић Меха“. Препоручит му је најтоплије да се држи таква начина кад буде на свјетлост турати друге народне мухамедовске пјесме, које помиње у својијем „неколикијем ријечима“.

Неће ипак бити посве тачна ни турска повијест из које је црпио податке бег К. да попуни народну пјесму, јер московска краљица, која је владала 1737. год. није Катарица већ Ана.

Није истина што попуњена та пјесма каже, да је трећу цесареву војеку водио

... „Лука од Лорене

Зет честити нашега ћесара.“.

јер је том главном војском оне војне заповједао маршал гроф Фридрих Seckendorf, а лука од Лорене бавио се је онда у Тоскани.

Читајућ саму пјесму рек би да бег К. неће бит на пој учинио ни толико много попуњава, колико се даје помислити по наслову. Нијесу просто-народни њеки стихови који завршују у самогласнике, те још њеки други као:

- стих 6. „Сви кнезови и господа редом.“
 „ 7. „Чујете л' ме моје слуге вјерне.“
 „ 16 „Јер ћесаре, изгинуоуо листом.“
 „ 133. „Кунем вам се, и вјеру вам дајем.“
 „ 122. „Већ видите ијесте оћорили.“
 „ 573. „Па дивану пред Богом јединим.“
 „ 617. „Јавићари и све баше редом.“
 „ 662. „Па обали крај Врбаса хладног.“
 „ 673. „Свега га је притиснула листом.“
 „ 762. „Ко ми ране повриједи грдне.“
 „ 796. „Од душмана и њихових коња.“
 „ 797. „Што погибе што скочи у воду.“
 „ 798. „Мало плаха куртариса живих“ —
 „ 898. „Јер је њихов то обичај стари“
 „ 899. „Крв продјеват и шехит бивати“ —
 „ 917. „Наша себи начинио дворе.“ —

Хилдбургхаусеново име ће народна пјесма свакако друкчије изговарати него *Хилдбург*.

Опис момака крајинника што их је сакупио Мехмед капетан очито ал' и племенито ми спомиње сличан у Мажурановићевом „Ченгић-Аги“ III. пјевању, гђе почимље:

„Који но ће ударити“. . . и т. д.

Ево га у цјелини:

- „Све момака младих крајинника,
 „Крајинника као ватре живе,
 „Црна брка а ока задрта,
 „Ипека етаца а широка врата,
 „Сваки може стићи и бјежати,
 „Па страшиву мјесту останути.
 „И на плећим' изијет рањеника;
 „Који воде у чету отићи,
 „Него брату у сватове поћи,
 „Којима је кућа кабатница,
 „Оштра хорда вјереница љуба
 „Шара пушка и отац и мајка,
 „А фишени братац и сестрица.“

У „Смаилагић Меху“ Дра Крауса исто су од прилике тако описани крајинници, сватови Муја Хрилице Кладунскога. Има ту барем доста истоветнијех стихова, као:

- стих 1069 „Црна брка а ока задрта
 ипека етаца а широка врата.“
 стих 1075. „Оштра хорда вјереница љуба.“

А има оиет стихова друкијег кроја а иетог садржаја као у „Воју под Вањомлукот“, а то су:

- стих 1073. „Дуга шара и отац и мајка“ —
- „ 1076. „Кабаница кућа до вијека“ —
- „ 1079. „Који море стићи и утећи“ —
- „ 1080. „и на странију мјесту постајати“
- „ 1081 „и рањена износити друга.“

По нагласу су неки стихови бољи у бер Капетановића, а неки у Др. Крауса, ну пошто је Краусов „Смаилагић Мехо“ прије угледао свијетло, могло би бити, да је Кап. позајмио штогој у Кр., који је збиља онако писао како му је народни пјевач казивао.

Тај оиет свакако је народан, вјеројатан, каријески и без прећеривања, а ипак узвишен. Он ненаткривљив простодушношћу приказује узор-јунака народнога из времена турског господства у нашијем земљама.

Турску ријеч *дарџана* тумачи Краус са *буџа*, а бер К. са *глазба*.

Састављену турску ријеч *чарка-фелећ* ије Др. Кр. био потпуно истумачио нити јој је знао правога знаменовања, а сад нам је бер К. преварио са *жељезна ограда*.

Ушигулџи тумачи Кр. = „од три репа (коњска)“, а бер К. „трикрат одликован“.

Напоменуто ми је овом згодом Дру Краусу, како се он нара мислећи, да у народној јуначкој пјесми има и дванаестерословчанијех стихова. Стихови дуљи од десетераца постави онда кад пијело мисли, да ће биљезитељу боље да разјасни смисао стиха додатком какве ријечи што није била у пјесми. То се очито може разабрати по дванаестерцима што их је забиљежио Др. Краус у „Смаилагић Меху“:

- стих 119. „четересет *таман* нашихиц њага“
- „ 183. „иа *бе га* дати крајем себе другу.“

који је ниже правилно онетован овако:

- стих 137. „иа га *даде* крајем себе другу“.

Дванаестераца неима ни у Капетановићевој пјесми ни у ниједној другој, те би право чудо било, кад би свикомци чекали управо да нагласе на Дра Крауса и да их он побиљежи!

Ј. Корчули, о Јосифову 1888.

Ф. Радич.

Б Е Л Е Ш К Е.

(**Мита Петровић**), професор ери, учитељске школе у Сокобору, наш стални сарадник нашега листа, изабран је за дошњег члана ери. кр. академије у Београду.

(**Световар Вуловић**), професор вад. школе у Београду, проглашен је 21. пр. м. за редовног члана ери. кр. академије у Београду. На свечаној седници академије читао је Вуловић своју академску расправу „*О Бранку Радичевићу*“.

(† **Павле Радојчевић**) правник у Бечу и бивши председник академског друштва „Зоре“, преминуо је недавно у своје родноме мјесту Панчеву. Радојчевић је рођен г. 1863, и свршио је у Глави грађанске школе, а гимназијске науке у Карловцима и беоше увек најодличнији њак. Права је зличочо у Бечу, али не доприни својих наука, јер га немала смрт прерано покоси, као и многу уздашницу српску. Покојник је био врло честит младик и веома поштован од својих другова. Почео је да ради и на књижевноме пољу. Први радови му изиђоше у „Јавору“ г. 1881, а то беху две пјесмице: „*Ђурђино*“ и „*Маче ии извору*“, позната пјесма Шихерола. Пронле године изишла је у „Стражилову“ његова приповетка „*Наш бироа Ђурић*“. Покојник је сачувањен у Панчеву уз многобројну ирпиту његових поштовалаца и пријатеља. У данашњем броју доносимо једну пјеску тужалку, што му ју посветио један од најбољих његових пријатеља. Јака ти земља жали и прени покојниче!

Д Р У Ш Т В А.

(**Матица српска**). Књижевни одбор „Матике“ имао је 23. марта свој састањак. Секретар јавља да је почасни члан „Матике српске“ др. Јосиф Панић 25. фебруара преминуо у Београду, напомиње покојникове неумирае заслуге и позива да „Матица“ даде у записнику израза својој тузи за губитком тога великана у науци. Чланови устајањем и узвиком: „Слава Панчаћу!“ одају захвалну почаст покојнику и успајају да се у записнику унине голема туга за великим губитком и да се позове књиж. одељење, да се поетара о достојној прослави спомена његова — Секретар јавља да је одбор за издавање „Књига за народ“ из задужбине Петра Коњовића урадио ово: 1. Иада је дру Милану Јовановићу-Ватуту на оцену дело Стев. Милованова: „Кад ће бити кинце?“ 2. Иада је дру Ђ. Дери на оцену дело: „Поучни разговор о на родној економији“ од Цанблака (псеудоним) 3. Примљено је дело дра М. Јовановића-Ватута: „*Нијанство*“. 4. Дело Јубомира Лотића „Одмор и доколица“ враћено је имену да га у нечеи поправи. 5. Одобрено је да у „Књиге за народ“ уђу, и то: у 15. свеску: Покриче из св. виема, саставио др. Ђ. Дери. II. Нови завет, у 16 свеску: „*Нијанство*“; у 17 свеску: „Кад ће бити кинце?“ — Секретар јавља да је српски сликар Стев. Теодоровић послао за галерију „Матике српске“ лик пок. Ђ. Мазетића — Милутин Јасинић шаље своју

приповетку „Деоба Врлића“ за „Књиге за народ“ — Стеван Коковић пише за „Књиге за народ“ своје дело „Ружа“. — Љубомир Јотић пише поправљено своје дело „Одмор и д. жолница“. — Рајко подноси за „Књиге за народ“ дело: „О раду и својини“ (од Вољчинског). — Прима се за „Летопис“ оцена Мите Петровића на дело: „*Dinarische Wanderungen*“ од дна Морица Хертеца. — Новак Радонић подноси на оцену а за награду „Речник понајвише бачких речи, које се не налазе код Вука“. Свега има 6684 речи. Даје се на оцену Јов. Вошковићу. — Осим тога расправљено је још више мањих предмета.

РАЗНО.

(Моцарт и месар). (Од II. Оливерија). Моцарт је седео и радио. Најдивније мелодије ориле му се у глави и у срцу, перо је његово хитро летело преко хартије, једна нота за другом је постајала, и мало још требаше, па да све, што му је у души певало, буде исписано на листу, што је пред њим, те да се тиме милиони људских срца увесељавају. Он још не беше готов а зачу се кућевно звонце. Госпођа Моцартовница отвори врата и поплаши се видећи пред собом месара, који искаше да му се плати за месо, што га већ толико месеца на версеију даваше Моцартовима. Она га топло мољаше, да се претрпи још за неко време. Но месар се не даде ни осолити, него упорно захтеваше да говори са самим Моцартом; рачун се мора исплатити, иначе он не да више меса ни мрве. — Кукавна госпођа Моцартовница се ужасне; по пита да чини? Мужа свога није смела ни пошто бунити кад ради. Али месар беше тврдо наумио да не изиђе из куће, докле му се не плати и рекавши то госпођи, гурне је на страну снажним својим мишицама, да би могао продрети у Моцартову собу. Но овај је чуо већ неку ларму на пољу и тешке кораке пред његовим собним вратима, па не скидајући очију са свога посла, зграби своју палицу, да не допусти никоме силом унутра. У то неко стаде лупати на вратима и искати да се пусти у собу. Моцартова дивна композиција беше у опасности да ће се прекинути. Моцарт пинути и даље баци жесток поглед на палицу своју. Али на жалост ова беше кратка, а да би могла допрети до врата, да их њоме подупре. Али у углу собе опази Моцарт дугачку метлу са држаљетом, што ју заборавио слушковиња оставила јутрос у соби. Моцарт скочи, зграби метлу, врати се на своје место, те десном руком још брже стаде писати, а левом подупре метлом врата врло чврсто. Луна на вратима се понови, и већ неко покуша да отвори врата, али је подупрта метла одјела први покушај. Па то наступи мала почивка, коју госпођа Моцартова употреби на то, да још једанпут врло лено

умоли месара да се махне. Али све беше узалуд, месар се уне да отвори врата. Моцартово чело обило је крупни зној и он могаде само још један тренутак да задржи врата да се не отворе. Али тај тренутак беше скупocen — композиција беше готова — крaсно дело беше завршено!

„Господине Моцарте —“, поче месар.

„Чекајте, чекајте!“ прекиде га он и зграби један лист од нота и отрчи гласовиру. Седне и прети му стадоше прелетати преко додирака, а најдивнија се музика зачу какве месар још никад чуо није. Суровом овом човеку удари суза на око.

„Господине Моцарте“, поче он опет, кад је Моцарт довршио свирање и дошао опет своме писаћем столу, да још неке ентинце измене „Господине Моцарте, ви знате да се ја женим“.

„Не знам“, одговори Моцарт расејано, који се у мислима још једнако бавио својом музиком, „ја то не знам“.

„По па сад знајте“, настави месар, а ви знате и то, да ми дугујете за узето месо на версеију?“

„То знам“, уздихаше Моцарт.

„Ја ћу вам нешто рећи“, настави месар, „направите ми један лен „валцер“, а ја ћу избрисати ваш дуг и осим тога даваћу вам меса још читаву годину дана бесплатно.“

„Стоји!“ повиче Моцарт живо, седе одмах за гласовир и одевира један „валцер“, тако лено, весело и дивно, да је месар од радости трео руке и мало што не ухвати госпоњу Моцартову око струка да онде у соби одигра с њоме онај „валцер“.

„Меса за годину дана да ћу вам давати рекох ја?“ повиче месар пун блаженства, „не, стотину дуката ћу вам дати за такви „валцер“, али да буде са трубама и бубњевима, — ви већ знате — и то скоро, што скорје!“

„Лено, е пак биће дакле тако!“ одговори Моцарт, који једна вероваше својим ушима, „за један сахат биће готово и можете доћи по меса“.

Месар оде. Кроз један сахат дође опет по свој „валцер“, који је сасвим онако испео као што га је он желео, и изброји одмах стотину дуката, своту тако велику, да Моцарт веће није добио ни за своју славу оперу „Дон Хуана“.

 Са овим бројем започиње се друга овогодишња четврт „Јавора“.

Молимо да се обнови претплата.

Администрација.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 ф.ор. на по год. 2 ф.ор. 50 нов. на три месеца 1 ф.ор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 ф.ор. а. вр.

Издаје књижари Луке Јотића.

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

Сиремали се и учили су разне лепе песме, да што боље посетиоце задовоље и јако би од њих опште допадање извојевали.

Мара је имала диван глас, па кад на њу сви навалише с молбама, да пева, прими се она са материнском дозволом. И од тада почела је песму ревностно учити. Био то самонам познате Змајеве

дивне песме: „Ала ј' леп овај свет...“, па кад је наступно одржени дан беседе сиремала се и она с матером својом, како би се што лепше, ал' пристојније пред публиком појавити могла.

Одело, што га је сама кројила и шила, врло је лепо сашивено било, па је врло лепо доликовало њену дивну телу и виту стасу.

(Наставиће се.)

Белсазар.

(ХАЈНЕ.)

Поноћ је избиј'о тупи јек од звона, и све мирно беше око Вавилона.

Само тамо горе у краљевом двору, ту краљева свита попева у хору;

Само тамо горе у сред дворца стара, пијанка је слава краља Белсазара.

За столови дивни у лепоме кругу натпија се јато раскалашних слугу.

Краљеве се груди од радости стежу, слушајући песме где се растолежу.

Сад охолом краљу лице жаром сину: грешничка му жеља набуја у вину.

Гле, занесен сада дивљим бесом, чу ли, са грешничком речи где божанство хули?!

Хвалише се, скида Бога с неба плава руља му се клања тим му одобрава.

Викну служи што је стајао на врати. Овај оде брзо те се натраг врати:

Посуђе донаша од драгога кама из Јеховинога украђено храма.

Краљева се рука пуна грешног жара, сада маха једног златнога пехара,

и пун пехар вина искапи у трену и повика — уста обуче у пену:

„Јехово! на тебе бацам вечну ругу, ја, краљ вавилонски, владар *људи: слугу!!*“

Тек што ово рече у грешноме пламу, тајном неком стравом срце задрхта му.

У дворани светлој дупком пуној света, тишина је, чујеш где мува пролета.

И гле, и гле сада! на беломе зиду указа се рука у страшноме виду.

И писаше слова од ватре и плама и написа слова, прогута је тама.

Краљ сеђаше немо устремљеног гледа, колени му клеча, дршће, од зла преда.

И гомилу слугу спопанула језа, те постану жене од винских витеза.

У дворану дошли пророци и врач; ал ни један не зна знак да протумачи.

По још исте ноћи у сред дворца стара убили су слуге краља *Белсазара*.

Ђемић.

У пркос томе „септемвири“ се почеше бунити, позивајући ме на трибину да прослиједим „Змаја са Ловћена“ . . . али у тај трен бануо ми иза леђа некакви Змај сченао ме за косе — мој стари дједа. Умукох . . . : па зајаукох, а септемвири се разиђоше главом без обзира.

Послије неколико година умрије баба Јана а остаде њезин сан који је морио јуначке бокешке груди; сан, који се остварио. . . .

Грац, у Штајерској, 1888.

Влазимир Тројановић.

О П И С

„ц. к. генерала Србаља од 1759—1810. и ц. к. обрстера Србаља од 1744—1810.“

од **мил. САНЕ ПРОДАНОВИЋА.**

ПРИОПШТИО, ИСПРАВНО И ДОПУНИО

Димитрије Вуварач.

(Наставак.)

и је постао овако

Како се жалостиво свршио 181 . први народни устанак у Србији од 1804., мање више биће познато читаоцима овога листа.

Карађорђе прешао је из Србије у Срем, 21. Септембра 1813. Но пре њега, прешло је више хиљада Србаља из Србије у Банат и Срем.

Сви су они прешли у Банат и Срем да сачувају свој јадан живот од беснила турског.

А шта их је у Банату и Срему чекало? „Контуман, студен, глад и ердобоља“, вели се у Милићевићевој „Кисељини Србији“.

Но не само то, но и још нешто друго. У 45. бр. „Новине Србске из царствуюћег града Вијене“ од 1813 год. 26. Септембра, налази се у „Прикључења Отчественина“ из Мачварске, ова значајна белешка: „Будући, да при упаденију Турака у Србију, многи тамошњи жители у Цес. краљ. држави прибјегавају, и досад их више тмешца на ову страну Дунава кое у Банатъ, кое у Славонију прешло сѣтъ, гди бы подъ заштитѣ и у службу приимлени были, то е отъ Военногъ придворногъ Совѣта на Генерал-Комманду области овы заповѣсть послана, да се изъ прибѣгши Сербіанаца, кои бы своесолно у службу воену ступити хтѣли, два Баталліона Свободника возстанове. Оба тѣю штабъ у Темпшвару а вожда Полковника Границарске Влахо-Цапріческе Регименте Г. Михайловича имати.“

Да ли је међу тима пребеглима Србијанцима занета било и то за два баталијона „кои бы своесолно у службу воену ступити хотѣли“, питање је на које нам најбољи одговор даје следећи позив Михаљевићев, који по латиницом писатом примерку у целости овако гласи:

Позивање

на народ Сербски, Босански, Славонски и Хорватски.

Њихово аустријанско цесаро-краљевско Величанство, поуздајући се на Вириност, коју присвитлему Двору Њиховому, од стари Вримена до сада Народ Сербски, Босански, Славонски и Хорватски показа, јесу мене милостиво одредили, једну Чету од речени Народа за Врме садашњег Рата, и задобиће данно желећег Мира Еуропе сакупити.

За испунити ову Заповед ослањај се на вас витешки народи.

Сербли! Босанци! Славонци! и Хорвати! ја вас у Име њиховога Величанства нашега најмилостивијег Цесара и Краља позивам, да се ви у Ред остали Војника поставите, који за Отачбину славно појују, сада јест Врме дошло, гди ви вашу Вириност, Серчаност и вама прерођено Јунаштво на свитло дати можете, с којим се ваши Отци и Дидови кроз више Стотина Година у Истини справедљиво дичилие.

Њихово Величанство Цесар и Краљ обекаје вам следеће милостивно. Да војничка

Млади и стари.*)

(по ХЕРВЕГУ.)

Млад си, сине, ништ' не збори,
Јунаци ти ми смо стари!
Пусти жара нек прсжари —
Сломиће те бујни вали.

„Омладино, ћути, ћути,
Неука си, незрела си;
Чекај док те седе власи,
Док те старост поукраси.

„Какав народ? Лудуј само,
Невољице наша млада;
Пусти оков нек те стегне,
Кад остариш биће рада!“

Ој, чувари, куће пале,
Ко ће ленију да вам вије?
Ко је лети'о ока светла,
Да за браћу крвцу лије?

1883.

Остарино, у те шта је
Осим сина, бритка мача?
Роб си стари на ми мнијеш,
Нек у ропству син ојача.

Зар савете тако хуђе
Очеви нам да подаре?
Ко да љуби ћери ваше,
Ћува образ и олтаре?

Не руж'те ми црне власи,
Омладини жарке груди,
Сребро теме ваше краси,
Злато носе челик-људи!

Варали сте народ, себе,
Док бујала крвца млада,
Сад бежите туђем скуту —
Ето вашег светлог рада.

Вадован Кошутинић.

На Божји дан.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СЕОСКОГ ЖИВОТА.

Било је то лицем на Божји дан.
Природа се заоденула белим по-
кривачем. Свуд влада мртва тишина.
Само пред црквом села Р. сакупило
се неколико момака и девојака. У-
хватили су коло. Све су им бриге оста-
ле код куће. Место њих наступило је
веселе.

Данас је у колу многа девојка први
пут. Такав је обичај. Кад девојка до-
расте до кола, неће се у њ ухватити
до Божјега дана.

Између свих момака највише ти у-
пада у очи Васа Р. Могло му је бити
око двадесет. Али је надвисно све остале.
Витак као јела. Лице црномањасто, само
у средњим образа осула му се мала ру-
мен. Обрве гараве, а испод њих севају
ватрено црне очи. Чело овисоко. Нос

орловски. Уснеце пунаке, а изнад њих
га већ нагарице науснице. Нема му ра-
вна у целом селу. Слика празог српског
јунака.

А како води коло, како ли ситно
ногама везе, не можеш се надивити.
Ногама као да и не стаје на земљу. О-
стали му момци чисто завиде. Сви га
мере чудновато очима.

Но он се на то много и не осврће.
Поглед његов почива на Цвети К., која
до њега игра.

А што је то лепотица, е таке ваља
нигде нема.

У насу танка. Узраста повисока.
Очи граорасте. Изнад њих обрвице у
слици полумесеца. Образи румени и пуни,
уста на пола отворена. Кроз њих про-
вирују као бисер бели зуби. На лицу
јој је увек неки стидљив осмејак, те

*: Песму ову превео је и наш Зиај-Јовановић. Ур.

„Не бој се злато, рана је малена. И не осећам је. А и да је опасна, не бих жално, кад сам је с тебе добио.“

Цвети је одахнуло. Савије своју белу мараму. Пружи је Васи, нека је стави на рану. Овај јој са захвали, и учини, како му је рекла.

Напокон се све разбеже кућама. Васа су и Цвета сами. Примакли су се и они својим кућама. Узев Васа Цветину руку, стигше је нежно. „Не бој се злато моје. Рана ће скоро зацелити.“ рече јој на растанку. — „Боже дај“ рећи ће Цвета, — и растадоше се.

(Наставиће се).

Секула Сестрићу.

(НАРОДНА.)

Сунце седа, мрак на земљу пада,
Војводе се на воду ређаше,
Ком је редак на водину ладну,
Дође на ред Секула Сестрићу,
Узе видру и оде на воду.
Турска га је опазила стража,
Опазила га га уватила.
Однела га цару пред шаторе,
Још му вели цару господару:
„Ој бога ти Секула Сестрићу,
Какав оно јунак од вас бише,
Што ми моје Турке преметуше,
Прико коња у седлу бојноме
Испред мога бијела шатора?
Који јунак оно од вас бише,
Што ми моје Турке загањаше,
Испред моја бијела шатора?
Који оно јунак од вас бише
Што м' секоше свилено коноњем
Испред мога бијела шатора?“
Још му вели цару господину:
„Ој бога ти Секула Сестрићу,
С каквом волиш смрћом да т' уморим,
Или волиш, да на огњу гореш?
Или волиш, да те пушка бије?
Или волиш да те сабља сече?!“
Тад му вели Секула Сестрићу:
„Инесам к . . . , да на огњу горем,
Ни хреузин, да ме пушка бије,
Већ сам јунак да се одбрањујем.
Дај ти мени коња истерана,
И дај мени сабљу захрђану.

Суботица.

И дај мени пушку одметкињу,
Па се пошпи на бедему граду,
Мене пошпи уз то поље равно,
Замном пошпи четир чете војске,
Ти погледај са бедема града,
Како ћемо на сабљи делити!“
Кад је био Секула Сестрићу,
Кад је био наред поља равна,
Вишњему се Богу помољава:
„Мили Боже, коња ми заиграј,
Света Петко очисти оружје,
Пуцај пушко ко но и лубарда,
Сеци сабљу, ко по и помамна!“
Што молио, Бога домолио,
Једну војску коњем погазио,
Другу војску на воду натеро,
Трећу војску сабљом исекао,
А четврту цару отерао,
Отерао цару на срамоту,
Још му вели цару господину:
Ој, бога ти Секула Сестрићу
Ајде море, ти се млад потурчи,
Даћу теби пола царевине,
И још тога пола Цариграда!“
Ал му вели Секула Сестрићу:
„Нећу ти се море потурчити,
Нит' ћу моју веру погазити,
Да ми дадеш и сву царевину,
И још твога пола Цариграда,
Мол' се бога турска потурчица,
Што ен тамо горе на бедему,
И твоју би замрени чалму!“

Прибележио: Ђ. Ђи—ћ.

У Верони тело законано
Име му је свем свиту познано,
С границом је мудро управљао,
Бог му души вични покој дао!!!⁴

Оваки је плач и могао „на Zaktivanje rako Budimskih Rodoljubacah drugi put na Svitlost izdan biti u Budimu“.

А како је Мушицки у свом памјатнику 1823. певао Радивојевићу? Ево овако:

„Серби! Днесъ моему варниту Васъ хощу
Быт' наклонных. На часъ вмѣсто ми жезла
плектръ

Кротка Муза вручаетъ.

Лѣтъ ли ей противитися?“

Запета је и гријота и срамота да се нико из горње крајине до сада не подухвати да опширно опише живот Радивојевићев. Та где сте Беговићу, Грбићу, Машкићу, Красићу!

Алекса Рашковић из Лаћарка отишао је 1778. са Варадинцима као лајтнант на аустриско-пруску војну. 1769. (? Ур.) био је као обртер варадинске пуковније посланик на народном сабору у Карловцима.

Јован Брановачки 12. Фебруара 1788. као лајтнант са својим 150 Банаћана уништи и подави све турске лађе под Смедеревом. 1789. био је капетан фрајкора, који је носио његово име и особито се одликовао при нападају на Пореч 16. Септембра и. г. 1801. постао је обртером огулинске пуковније бр. 3.

Брановачки имао је сина Алекеу, који је 1827. ступио у војену академију и 1844. као лајтнант умро.

Брановачки је 1814. као генерал-мајор стављен у мир, живео је у Мутнику и тамо је 31. Августа 1816. умро.

Сава Продановић састављач горњег описа постао је 1799. генерал-мајором.

Мушицки је певао Сави 6. Новембра 1818. као архимандрит Шинатовачки оду, која је први пут штампана у додатку 47. бр. „Новине сербеке“ за 1819., за тим у 41. св. Летописа и у скупљеним песмама Мушицковим.

Адам Маовац 1788. био је капетан код влашко-плирске (српске) пуковније.

Маовац је имао сина Димитрија, који је у Бечу 18. Августа 1813. умро. Он је слушао права, и умро је као слушач четврте године права. Мати му је у то време живела као

удова обртерка у Карловцима и имала је у то време још синова. Да ли данас има кога од те породице?

Гавра Милетић као пуковник банајске пуковније стављен је 1814. у мир, живео је у Петрињи, где је 23. Априла 1822. и умро. За сазнање дана смрти Милетићеве имам захвалити доброту пречасног г. проте Рафајила Кукића, који ми је на моје питање одмах одговорио. О кад би тако услужни сви један другом били! Не могу а да нехатност једног другог проте из Баната не напоменем, који ми не хтеде одговорити на питање: кад му је *тат* умро. А кад се обратих на једног мог познаника из истог места, нети ми одмах одговори.

Јован Белградија започео је служити у народној хусарској регименти што ју је 1835. српски народ са митрополитом Вићентијем Јовановићем установио, и које је он био и протектор, а не Мојсије Петровић или Викентије Антоновић или Исаковић, као што рече Сава Продановић.

За чудо, да Станковић није знао име протектора ове регименте, те да је при присењању Саву исправио

Белградија био је 1769. посланик на народном сабору у Карловцима и то као обртер катанске славонске пуковније и седео је у Голубинци.

Народни сабор у својој седници држатој 9. Августа, изабрао је међу осталима и Белградију за татора, који ће опиту народну казу имати, и рачуне од прихода и расхода давати.

1. Марта 1786. цар Јосиф укиде све 4 катанске крајинске регименте у Хорватској, Славонији и Банату и то с тога, што граничари не моглише више издржавати катане. Држава је давала годишње за издржавање катана и коња само 24 фор.

1734. имала је славонска хусарска регимента 4 кумпаније и то у Моравићу, Чатли, Рајевом селу и Чепину. Свега 336 момака.

Те године изишла је уредба и за пешаке народне милиције, и у славонској (дољној) милицији било је свега 6 капетанија и два војводства, а свега војника 2201. Капетаније

Преварио и одво љубовцу.
 Не вреди ти дар од Афродите:
 Ни лепота, нити твоја свирка,
 Кад јуначки бојак ваља бити.
 А ми Тројци млакоње смо веће,
 Кад трпимо те твоје покоре;
 Већ облачи оклоп оковани
 Па заглади јаде почињене“.
 Њему вели Александар лепи:
 „Јест Екторе мој брате рођени,
 Што ме кориш све право имадем,
 Срце ти је кано љуто гвожђе,
 Којим људи дрва обаљују,
 И за лађу тешу лену грађу;
 Гвожђе њима удвостручи снагу, —
 Тако тврдо у тебе је срце.
 Не замерај мени што имадем
 Лепе даре златне Афродите,
 Лепи дари тек на одмет нису.
 То богови сами сваком даду,
 Нико не мож' дара сам узети.
 Ал ак' оћеш на бој да изиђем,
 Ти замири Тројце и Ахајце,
 Нас двојицу на среду изведи,
 Да јуначки бојак поделимо
 О Јелену и о цело благо.
 Који од нас бојак задобије
 Просто њему лепотица з благом,
 То нек буде ваш мир и погодба;
 Обе стране нек још веру даду,
 Да бој више заподети неће,
 Већ ће Тројци у Илије њни,
 А Ахајци Аргеју пјетомом,
 Дино има лепи коњопаша,
 И Ахајској, својој постојбини,
 Лепотице дино ји чекају.“
 Кад му Ектор разумео речи,
 Он се томе врло обрадова,
 Па излази с коњем пред Тројанце,
 Коњем држи рукама полошке,
 Па ји коњем све натраг сузбија,
 И ома су сви застали Тројци.
 Чим Ектора погледаше Ахајци,
 Мало било да га не засуше
 Силним стрелам' и силним коњима,
 Да не викне краљ-Агамемноне:
 „Оставте се сад, Ахајци, тога,
 Зборит' оће оклопник Екторе“.

Краљева се речца не пориче,
 Смирише се, окануше с' боја.
 Јунак Ектор ту прозбори свима
 И Тројцима а и Ахајцима:
 „Чујте Тројци моја браћо драга,
 И Ахајци, оклопници љути,
 Шта вам вели Александар лепи,
 Збо' кога се заратисмо љуто.
 Он вам сада све овако вели:
 Да на земљу полож'те оружје,
 На белегу он оће изаћи,
 Бојак делит' с рабрим Менслајем,
 О Јелену и о цело благо.
 Који од њи бојак задобије,
 Просто њему лепотица з благом,
 А ми други тврду веру дајмо,
 Да чувамо тај мир и погодбу.“
 Тако рече јуначина Ектор,
 Сви јунаци ником повикоше,
 Не пониче Менслаје краљу,
 Већ овако беседити стаде:
 „Још почујте што ћу и ја рећи.
 Мене једе жалост превелика,
 Једва чекам да се намиримо
 Ми Аргејци с вама Тројанцима,
 Јербо многи донадосмо јада
 С моје свађе с Александром лепим,
 Што зададе свима толке јаде.
 Од нас двоје погинуће један,
 Па нек гине — ви се измириште.
 Ви донес'те два јакњета млада,
 Једно бело, друго нек је црно,
 Лепе даре сунцу и земљици,
 А ми ћемо Диву дати даре.
 Доведите још Пријама старца,
 Да он нама тврду веру даде,
 Јер деца су луда и неверна,
 Могу лако веру погазити,
 Млада намет у млађана света
 С права пута у страну залута,
 Ал пут кад јој старац показује,
 Који добро и на даље мисли,
 Јер је већем много препатио
 И све знаде баш како ваљаде,
 Онда добро обојима буде“.
 Кад то чуше Тројци и Ахајци,
 Сви одану, сви се зарадују,
 Јер се сада надали утврдо,

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК :

ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

УРЕДНИК :

Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бр. 19.

У НОВОМ САДУ 8. МАЈА 1888.

Год. XV.

Из првог дела „Пламенова“.

(ОМЛАДНИ НА БАЛКАНУ.)

I.

Одушвљење!

*Svaté ty nadšení,
Nebesky plameni,
Slechni nám do srdce,
Otcinou vzplan.* . . .
Св. Чех.

Одушвљење, искро божанска,
Крила нам дај!
С тобом је свако
Делање лако,
Мука и вај.

Без тебе народ окове диже,
Дуг' спава сан;
А с тобом стиже,
Метн све ближе,
Пробуди дан.

Без тебе лави с твором се боре,
— Успех му лак —
Тн рушити горе,
Кајеш поборе,
Народ је јак.

Мис'о г' води, окове скине,
Умукне вај;
Свак' радо гине,
Божански сине,
Крила нам дај!

II.

Време јури, лети. . . .

Време јури, лети,
Муњевит му ход,
Раду ће донети
Здрав и диван плод.

Ког неспремна нађе
Ископа му гроб —
Ето другом грађе,
Силнику је роб.

Време јури, лети,
Муњевит му ход. . .
Шта ће нам донети
Здрав и труо род?

Вадован Комучић.

Ахајаца љути оклопника,
 Да међу се мир сад учините.
 Александар и Менелај рабри,
 Коњима ће бојним бој делити
 О Јелену и о цело благо.
 Који од њи бојак задобије,
 Његова је лепотица с благом
 Сви ће други веру тврду дати,
 Да ће чуват' тај мир и погодбу.
 Ахајци ће с' ома повратити
 Своме дому и лепотицама,
 А ми ћемо у питому Тројеску".
 Тој се рѣчи старац зачудио,
 Ал слугама ома заповеди,
 Да упрежу у кола коњице.
 Итре слуге одма послушаше,
 Двоколице красне дотераше.
 Пријам с' неће, ома узде вата,
 А уж њега поше се Антипор.
 Брзи коњи ома полетише
 Кроз врата у поље широко.
 Кад су били на ђред поља бојна,
 Сиђоше се на ереду међ војске,
 Измеђ војске ахајске и тројске,
 Ту излази и краљ Агамемнон
 А за њиме Одисеје мудри.
 Итре слуге даре принесоме,
 У ведрици руменике вина,
 Ком збунише мало водом ватру,
 И крањима воде принесоме,
 На им беле поливају руке.
 Атрејић се маши руком ножа,
 Што му висе у коре од мача,
 На очуна јанџима са главе
 Мало вуне, да слуге разделе
 Војводама тројским и ахајским.
 Ту Атрејић руке небу диже
 На се вако боговима моли:
 „Чуј ме Диве са планине Иде
 Силни оче, боже милостиви,
 Чуј ме јарко сунце огрејано,
 Што све видиш и штоно све чујеш,
 И ви реке и ти земља црна,
 И богови ви сви што вас има,
 Што судите живима по правди,
 Када веру даду на погазе;
 Мир чинишо данас и погодбу,

Ви судите оном, ко не држи.
 Менелаја згуби-л Александар,
 Нек остане Јела са свим благом,
 Ми идемо на морским лађама.
 Ак' Менелај згуби Александра
 Даће Тројци Јелу и сво благо,
 Аргејце ће лено намирити,
 Да запамти колено потоње.
 Не тедне ли Пријам и деца му
 Нае намирит' и за Александра
 Освету ћу и даље терати,
 Још ћу остат' да се даље бијем,
 Док не буде крај рату кривом".
 Тако рече, јанџима пресече
 Оштрим ножем под вратом гркљане
 На ји спусти на земљицу приу.
 Конрају с' јањад издишући,
 Са животом нож ји раставио.
 Понда приђу пуним ведрицама,
 Те заште у кунице вина,
 И у божју славу мало лину,
 На се вако Тројци и Ахајци
 Помолише вечним боговима:
 „Диве славни, сви богови силни,
 Који први веру погазили,
 Потекла им по земљици крвца,
 Како ово што из куне вино,
 Како њима, тако њиној деци,
 А љубе им другом робовале".
 Тако моле али не домоле,
 Јербо Див то на срце не прими.
 Још му рече Пријам Дардановић
 „Почујте ме Тројци, децо драга,
 И Ахајци, оклопници љути,
 Ја сад идем Илију Питомом,
 Јер не могу очима гледати,
 Како ће ми мој син сада овде,
 Бојак бити с Менелајем рабрим.
 Див зна само и вечни богови,
 Ком ј' суђено данас погинути".
 Тако рече та старина дична,
 На у кола мртву јањад метне,
 Сам се поше, вати за уздице,
 За њим с' поше Антипор старина,
 На одјуре лаке двоколице,
 Илију се повратише старици.

(Свршиће се.)

наћи места; јер су сав простор до крова заузели војници. С тога се добар део војске настанио у селу и оближњим добрима. Богати гроф Ранцау трудио се, да своје госте што боље угости и да тим покаже свој патријотизам и наклоност према кнежевском дому.

Беше врло ладан зимски дан. Слаби и бледи зраци залазећега сунца падаху косо на високу дворану у замку, у којој се давао банкет. На банкету је смеј и шала пијанца надзвучао звекет чаша. На врху богате совре седео је краљ, а с противне стране гостољубиви домаћин. С једне и с друге стране поседаше земаљски великаши, владачеви рођаци и најбољи му саветници и вође. Жестоко су говорили при вину и већ се по гдекојем зажарило лица од ружнога вина.

Сад устаде гроф Ранцау са пуном чашом у руци.

„Краљу и господару“, повиче јасним гласом. „Испразнићу ову чашу за срећу твога победоносног оружја, које је недавно бунтовнике Швеђане укротило. Дај боже, да и тврдоглави Дитмаршани осете његову снагу, док на коленима не замоле за милост!“

Примакне велики пехар устма и испије га на духек.

„Хвала ти, грофе,“ рече краљ Јован и подигне чашу. „Са тако храбрим и одабраним вођама победићу Дитмаршане, ма их ђаволске легије браниле. У здравље мојим вођама!“

Сви весело устадоше и куцнуше се, само дански витез Гаје није пристајао уз опште весеље. Краљ то примети и рече:

„Чини ми се, да се ти витеже баш не радујеш бог зна како познанству дитмаршког оружја. Ако волијеш остати код куће, а ти иди и ради мирно своју земљу, нек ти је сретно, ја ти допуштам.“

Пурпурно црвенило обау лепо лице уверењеног витеза. Он устаде и поче оштрим гласом говорити:

„Моји су предци увек били у боју где је највећа опасност и још није ни један од мојих показао леђа непријатељу. Али права храброст иде увек са опрезношћу, понекад је и убод комарчев смртоносан.“

„Ко се боји врабаца, нек не сеје проју“, пребаци му витез Алефелд. „А кад сељак ухвати козу, волије је затворити у обор, него је вијати по пољу.“

„Ви то морате знати, витеже Алефелде,“ упаде му у реч Гаје, „да је зец пред ловцем опаснији, него коза у обору.“

Те се речи свима допадоше, па и сам се краљ слатко смејао витезу; а Холштајнци осрамоћени ћутаху. Јер, када су Холштајнци пре неколико година упали у Дитмарку и ушли у убојном реду, наједаред скочи један зец и побеже преко поља. Кад су вође виделе зеча, пробуди се у њих жеља за ловом, те радосно потрче за њим преко поља, док их иза шуме нестаде. Војска је мислила, да је ударио непријатељ. Предњи редови стадоше, вођа је нестало. Редовима овлада неред, тако, да нису знали шта да раде. Наједаред журнуше на њих Дитмаршани из шуме и за кратко време их растерају. Дитмаршани извојеваше сјајну победу над Холштајнцима. За то су ћутали холштајнски витезови, кад је казао Гаје, да се прво треба добро сиремити и кад је споменуо зеча.

Краљ устаде и да би умирио своје војнике подигне поново чашу, окрене се витезу Алефелду и рече: „Заштитнику алај-барјака даћу за награду милдорпско манастирско добро, ако ми будемо диктирали мир Дитмаршанима.“

Сад уђе у дворану заповедник страже и јави краљу, да у двориншту чекају два човека и желе, да буду пуштени пред краља; јер веле, да ће само говорити и одговарати краљу и његовом брату Холштајнском херцегу Фридриху.

„Нека чекају, брате,“ рече херцег владару. „Тај народ треба да се научи, да слуша вољу свога господара.“

Јован је тресао главом. „Посао смо свршили,“ рече, „а сит стомак је за благост. Уведите људе унутра.“

На прагу се показаше два висока, снажна човека у загаситом оделу, приђу краљу и поклоне му се смерно, никако пак ронски. Затим се окрену херцегу Фридриху те се и њему мало слабије поклонеше.

враћали са трудна посла, орила би се позната песма из стотину груди:

Жетву жела лепота девојка,
Лепота девојка еј

Ох лено ти је у селу, Боже мој!
Тек овде опде чућеш једнозвучни звекет
брзе вестрењаче, а час опет ситан
звон звонцета возарева, што о јесени
за време бербе у пуним бурад'ма уно-
си слађану течност винове лозице. А

тамо на пољу, тамо је тек живот. По
виногради уз прасак малених пушака и
пуз свирку ситне тамбурице, оре се ша-
љиве подскочице веселих берачица.

Да, јесте, лено ти је, врло лено на
селу! . .

В-чани већ увезли сву храну, па
безбрижни проводе време. Час се ску-
пљају овде, а час онде на диван. Но,
тек код грк-Рапе има их највише.

(Наставиће се.)

Омирова Илијада.

(Свршетак.)

Ома Ектор и Одисеј мудри
За бој место добро одмерише
Па у клубук тешки коцке метну,
Да окрећу у ковитлац коцке.
Чија прва напоље излети,
Онај први бојним копљем бије
Сви јунаци руке подигнули,
И тројански кано и ахајски,
Па се моле громовнику Диву:
„Диве оче са планине Иде,
Силни славни боже милостиви,
Ко је нашем крив злу васколику,
Нек се селе у Ад вечне дворе,
Ми нећемо вере погазити.“
Ту је Ектор коцкице окрето,
Од клубука окренувши главу.
Паријева прво излетила.
Тад јунаци, што ће бојак бити,
Свак у своју отишао војску,
А до кола и до добри коња,
Ди јим светло оружје бејаше.
Александар лепе Јеле војно
Све облачи руво и оружје:
Прво ноге јуначке голени
Покри сјајним оголеницама,
А притеже сребрним петљама,
Понда меће оклоп око груди,
Што је био брата Тикаона,
Ал' и њему добро је стојао.
Јон припаса около појаса
Бритка мача с очима сребрним,
И штит узме грдни оковани,
Па јуначку главу клубучину,

С кога висе доле реп от коња,
Страшно гледат', како му се вије.
Напоследку узме копље бојно,
Копљетином непрестано мане,
Докле није и Менелај рабри
Обукао сво светло оружје.
А када се оба оправише,
Изиласе на сред у мед војске,
Измед војске ахајске и тројске.
Јунаци се мрко погледују
А Тројанци итри копљаници
И Ахајци љути оклопници
Гледе шта ће сада да се збуде.
Понда стану на месту јунаци
Обојица срца љутитога,
А све ману копљем и десницом.
Први итне дуго копље бојно
Александар на Атрејевића.
У штитину удари округлу,
Ал не прите на њој мед црвена,
Штит не пробн, већ копље саломн.
Сада баца копље Менелаје
Молећи се богу оцу Диву:
„Помози ми Диве да сад вратим
Александру жао за срамоту,
Окрени га сад под моју руку,
И потоње колена да зазре,
Да срамоту чини пријатељу,
Који га је лено дочекао.“
У тој речи копље завитлао
Па га пусти на Пријамовића,
У штитину удари округлу,
Бојно копље кроз штит сјајни прође

Не љути ме, јер зло можеш проћи,
 Свећа могу тебе омрзнути,
 Нег што сам те досада волела.
 Могу свађу наново турити
 Мед Тројанце и међу Ахајце,
 Можеш црни дочекати дана.“
 Препале се кћи Дивова Јела,
 Око себе свија зубун бели,
 Оде муком с Афродитом лепом,
 Оде муком и оде невидом,
 Не виде је ни једна Тројанка.
 Кад су стигле белим дворовима,
 У дворима дворкиње су нашле,
 Све се послом својим забављале.
 Понда оду Александру лепом,
 Од младости њему у вајате.
 Афродита радосна се смеши,
 Па узима једну столицу,
 И принесе ближе Александру.
 На столицу посади се Јела,
 Ал га није ни гледати тела,
 Већ од њега окренула главу,
 На му ваке грдне речи збори:
 „Шта, натраг си из боја дошао,
 О бар да си тамо погинуо
 А од руке мога првог војна.
 Та од тебе увек фала беше,
 Да си бољи ти јунак од њега,
 Да у њега твоје снаге нема,
 И да нема такове деснице,
 И да не зна тако копљем гађат’.
 Би л још смео у поље изићи
 И зазвати на бој Менелаја?
 Немој више, боље седи с миром,
 Та ти ниси јунак за јунаштво,
 Менелаја на бој не сазивај,
 Можеш лако погинути лудо
 Од његова копља убојита.“

Њојзи Париј вако проговара:
 „Не кори ме тако, моја Јело,
 Немој моје срце да ојадиш;
 Менелају Атина поможе,
 Те на боју мене придобио,
 Други пут ћу ја опет добити,
 И мене ће помоћи богови,
 Биће кадгод и на мојој страни.
 Него оди, да ти лице љубим,
 Никада се ко сад не зажели
 Да ти лепо то лице обљубим,
 Та ни онда кад сам те повео
 Ис питомог из Лакедемона
 Преко мора на лаким лађама.
 Првом лице тад твоје обљуби
 На ономе острву Кранаји.
 Много већма сада си ми мила,
 Сад ме жеља слатка освојила.“
 Тако збори Јели Александар,
 Понда леже у меку ложницу,
 А за њиме сужојница Јела.
 Они тако у ложници красној
 А под Тројом на бојноме пољу
 Атрејевић војску обилази
 Како мрки вуче стада бела,
 Тражи јагње, лепог Александра.
 Ни Тројанци а ни помоћници
 Не знадоше Менелају рабром
 Показати Александра лепог.
 Да га виде баш га не би крили,
 Јер тако би веру погазили
 А и њима омрзо је свима.
 Још прозбори краљ Агамемноне:
 „Почујте ме јунаци Тројанци,
 И Дарданци и сви помоћници,
 Бојак доби Менелаје рабри,
 Дајте благо и Аргеју Јелу,
 Намирте нас, какопо ваљаде,
 И потоње колено да знаде.“
 А сви у глас и Ахајци вичу,
 Да је право што јим нште краљу.

М. С.

Млинар из Хајде.

ИСТОРИЈСКА НОВЕЛА МАВРА ЛИЛА.

(Наставак.)

Батим даде руком знак, да посланици
 могу ићи, но млађи посланик ступи
 пред свог друга и поче говорити:

„Са том се поруком не смемо вра-
 тити; јер нема ни једног међу нама,

који се радо не лађа оружја, кад треба жену
 и децу, кућу и дворинште бранити. Промисли
 добро, милостиви господару, то није први
 пут, да смо ми прости сељаци приморани, да
 се боримо; а неће бити ни то први пут, да

то одмах 1500 године пође дански краљ са 30.000 војника на Дитмаршане; а ови једва скупише до 3.000 бораца, против у оно доба тако знатне војске. С тога су баш очавали Дитмаршани. Па и ако су Данци више пута покушавали, да им угуше слободу, ипак се нису Дитмаршани никад тако жестоко борили, као у време, у које се наша приповетка збила.

Једно пре подне крајем месеца јануарија 1500. саветоваху се Дитмаршани на тржишту у Хајди. Беше сазвана скупштина, да се реши, да ли да се приме услови, које им је понудио дански краљ Јован или да се одбију, дакле о томе, да ли да се покоре туђем господству или да се боре до последње кани крви. Са свију страна се искинуо свет, да чује, шта ће народни изборници закључити. Присутни беху врло узбуђени и ма да беше велики снег и зима ипак су остали до краја, да саслушају назове најискуснијих и најуваженијих људи. А у храму се молише жене мајци божијој, да отклони опасност од отаџбине, а свештеници запевахе побожне песме у којима молише благослов вишњег на закључке скупљеног савета.

На тржишту су баш у то доба довели посланици вест о своме посланству. Сакупљени свет их је чешће прекидао виком и тиме је показао негодовање наспрам њих. Кад су посланици свршили своју мисију подиже се ларма. Млађи су искали, да се одмах иде у бој и да се бије са непријатељем до последње кани крви; а старији и наметнији људи су саветовали, да треба добро размислити, како стоје ствари и да не тре

ба пренаглити. Само су неколико врло старих и духом клонулих људи саветовали, да се приме строги услови краљевни; јер веле нема изгледа, да се може водити рат против тако страшне силе.

Па то устаде још једном жестоки Вољ Исербранд и ступи на говорницу; а светина на једаред занемл.

„Браћо и другови“ повиче звучним гласом, који је далеко по тржишту одјекивао. „Ми смо на раскршћу, отворена су нам само два пута или да се боримо са силним непријатељем или да се срамно покоримо. Данци хоће да се утврде у нашој земљи, хоће да подигну шанчеве, да нас направе робовима, рајом, да отму сво наше добро. Кнутама ће нас терати на посао, понизиће нас као јадне робове, злоставиће наше жене, примораће нашу децу да се против нас боре. Ко хоће да им се покори, нека му је сретно, ја сам за рат, ма пропали у њему. Наше најсветије добро је у опасности, проливајмо крв за то добро, да се не морамо стидити на гробовима наших предака, да нисмо њих достојни“.

Последње речи је изговорио јаким гласом, тако да их је могао чути сваки, који је око њега стојао. Као бог рата стојао је Вољ Исербранд на говорници. Очи су му чезнуле за бојем; а лице му се зажарило од одушевљења. Кад је ућутао, владала је на широком пољу нема тишина. За тим се подиже вика: „у бој, у бој!“ Коцка је бачена. Дитмаршани беху још онај стари народ, који љуби слободу и отаџбину.

(Наставиће се)

Србуље и старине Пивског манастира.

Бавећи се у Пивском манастиру године 1885. са преосвећеним г. митрополитом *Митрофином*, ја сам узео труд на себе прегледати све српске старине које се у истом манастиру Пиви налазаху, те између осталих нађох као важне следеће књиге:

1 *Октаон: Божидача Вуковића*. Овај октојих држим да је врло ријетка књига, по-

чињући с 5-га гласа, штампан у Млетцима, који има у почетку грб са неким знацима и именом Божидаревим. Први је лист од пола сачињено и једва се даје штогод на истоме прочитати. На крају истога октојиха има у целости лист, који може служити да се што год рече о ономе који је књигу у Млетцима печатао.

2. *Требник* печатан у Млетцима од исто-

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК :

— ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. —

УРЕДНИК :

— ДР. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ. —

Бр. 21.

У НОВОМ САДУ 22. МАЈА 1888.

Год. XV.

Зулејима.

Од Владимира Тројановића.

I.

Савинском манастиру
Кад зазвоне звона,
У срдашцу мом одјекне:
Нестала је она.

И тај одјек на далеко
Жалосно се чује;
Преко мора, преко гора —
Тугу навјешћује.

Она ћемпрес стогодишњи
Испред манастира,
К'о да и он тужну цјесму
У ноноћи евира.

Дрвље, море, све се крече
Само камен стоји:
Хладан, вијем, с Зулејимом —
Неће да ме споји

И калуђер добри, благи,
Сузу је пролио,
Кад се Богу рад Зулеме —
Топло помолио.

II.

К мени дођи тужно д'јете
Да те свијет не прогони;
Са мном трни судбе клете,
Док на самрт не зазвони.

Ако ново сунце плане
Из самртна ока твога,

Извидаћеш љуте ране
Вјереника бокешкога.

Мила ће нас грмит' мати
К'о близанце у кол'јевци,
А ми ћемо уздисати
У слободној попијевци.

III.

У висинам плавог неба
Душа ми се зрцалила,
И у санку ове ноћи —
У звијезду претворила.

У дубини плавог мора
Звијезда се огледала, —
К'о да чезне, к'о да тражи
Давну слику идеала.

Бурно море ерибу крије:
Душа му је малаксала, —
А звијезда с неба плава
У плаво је море пах!...

IV.

У дивномо Ватикану
Лаокоон још уздише;
Расрђена још му хидра
Измучено т'јело сине.

У бокешком дивном крају
Лаокоон живи млади,

А црна га увјек хидра,
Са отрови изненади.

Ал' у срцу мученика
Јоште једна нада има!
За ту наду, за Слободу —
Ускренуће Зулејима!

V.

Јутрос рано мајски зефир
Љупко ме је целивао,
И бисерном росом својом,
Лице моје умивао.

Славуљ ми је к'о и прије...
Пјев'о миле пјесме твоје,
А ја сам му поцјерно
Ове миле пјесме моје.

Јадна тига ништа не зна
Да већ нема Зулејиме,
На у својој мајској пјесми —
Још спомиње твоје име.

О Зулемо, мајски цвјете,
Зар не чујеш пјесму моју?
Зар ме, душо, заборави —
У млађаном твом покоју?

У С К О К.

ЦРТА ИЗ ВОЈЕВАЊА У ХЕРЦЕГОВИНИ.

(Спринетак.)

Чух ништа. Стадох већ пр-
стом врху уши, мишљах да
нијесам како год у болести
оглухнуо. Кам' да сам. . . . Дошло ми
тешко, на стадох да премисљах сванита.
Час ми се привиђа као да виђех Ајшу
ће пролеће испред мене па се сакри иза
ограде и отлеи провирује; а час ми се
учини као да ме довикује. . . .

— „О Мејо!“

Ја се трох, помисљах, она је, и
погледах на ограду, кад а оно Ибра.

— „Што ти је болан?“ упита ме.

— „Ето.“

— „Ваш болан, а?“

— „Ја“

— „Е не! . . . И оно моје чељаде
нешто куња.“

— „Ако“. . . одговорим му а осе-
тих лијепо, ће ми крв удари у образе.
Ибра оде.

Ја остао тако сједећи у градини све
до акнама. Кад је хоџа са мунарете за-
јалакао, подигнем се са сједала, одем у
кућу и легнем.

Не знам које је доба ноћу било,
пробудио ме неки ружан сан. Усташа а
Ајша ко махита лети градином на па-
гач право на поток.

Тргнем се, протрем очи и погледам
на пенџер, а оно мјесечина продрла у
одају па се свијетли ко на дану.

Виђех да је сан па хтједох поново
лећи. Сан нехте никако па очи. Њеки
стра ушао у мене па ме зној свог про-
бијо. Њишим с миндерлука и изађем на-
поље.

Од једноч се нашао у градини, поге
саме тамо пошле.

Ноћна тига прелеће крештајући
преко Ајшини куће, а ја се сав стре-
сох. Погледах на Ајшини пенџер, не зна-
ђах ни сам зашто, а оно мјесечина у-
пра па се увукла чак и у одају.

Мене прошла свог зима, језа, што ли.

Постојао сам тако неко вријеме и
кад хтједох вратити се у кућу, духну
кроз лишке лак вјетрић, и ја чух ће
неко шапуће.

Застадох. . . .

Вјетрић духну мало јаче и ја чух
са свим добро ће неко говори у Ајши-
ној градини. Приђем оградџи и завирих
кроз њу. . . О да знам како ми је тад
било! Мишљах трољетница ме узхватила,
тако сам се тресао.

Са свим сам добро виђео ће под
јоргованом сједи Ајша загрлила неку

гачком сребрном косом изгледао је као пророк старог завета и својим тихим и свечаним гласом је дирнуо дубоко присутне. Свима се допале његове речи и Дитмаршани уздањем у бога испунише пророштво слуге Божијег.

За тим поново устане најстарији срдар, погледа пажљиво народ и рече: „Овамо дођоше многе наше кћери и избор неће бити лак. Али по обичају наших предака даћемо првенство оној, коју гони свети нагон срца, да изврши тај узвишени задатак. За то сад питам, има ли које међу вама, која би се својвољно за навек одрекла света и посветила служби Божијој.“

И ако је било на скупштини доста девојака ипак се није ни једна јавила. Волере су оне провађати весело живот, него се затворити у неме манастирске зидине. Неке су опет биле сиречене љубавном везом, те не могахе више владати својом слободном вољом. Дуго се чекало. Светина је мирно стојала и чекала решење.

Најпосле, кад се ни једна није јавила, оде један на говорницу и поче говорити:

„Зацело има међу нашим девицама доста њих, које би се радо жртвовале за отаџбину; а зацело нема ни једне у целој Дитмарци, која би била достојнија од ћерке срдара Волерена. Нека лепа и побожна Телза носи наш завет пред бојем и нека она буде прва калуђерица у манастиру.“

То се свима допало и сви пристадоше на то.

„Каретен ипак увек погађа баш оно, што је најбоље“ говорили су људи. „Племенитије женске не можеш наћи у целој Дитмарци“. Но пре него што се Каретен сисао са говорнице погледа мрко унаоколо, као да неког тражи и управн поглед на једног младића, чије је лице обасуло бледило, а очи му укочено гледаху на Каретена. То беше вимерштатски Рајмер, који је у том тренутку изгубио све, што му је на земљи најмилије.

Волерен је седео међу срдарима, кад се решавало о судби његове ћери. Свећеник приђе њему и замоли га за његово мишљење.

„Она ми је јединче, ако ме остави, онда ми је кућа сироче; а старост самохрана“ од-

говори часна старина. „Али ако сама Телза нема ништа против тога, ја се покуравам гласу народа. Нека сама реши“.

Скупштина се свршила. Људи су се гомилице враћали својим кућама и певали убојне песме. А стари Волерен оде са два свећеника и четир срдара немирним срцем у тихи Верден, да однесу ћерки вест.

Младо девојче спонаде језа, кад чу, да се мора одрећи светеке радости и узети црни вео. Њу младу и веселу девојку хоће да поставе с вереником, да у мрачним манастирским зидинама усамљена траје своје бедне дане. То је њу јако изненада коснуло, с тога се окрене оцу и замоли га за савет и помоћ. Старина је разумео неми говор њених очију.

„Ја се нисам обвезао да ти мораш ићи“ рече благо срдар, ти треба сама да донесеш решење о својој будућој судбини. Тебе су изабрали између хиљаду њих, да помогнеш у великом делу ослобођења, али те никаква сила не гони, да се против своје воље одречиш онога, што ти је мило и драго“.

Бледи зрачак паде засија у телзиним очима. „Ја сам се верила с вимерштатским Рајмером и он ће ме за неколико дана привести олтару“ окрене се и стидљиво рече полагано свећенику.

„Велика те срећа очекује“, рече свећеник. „Ти ћеш бити небеска невеста, ти ћеш носити св. крст у рукама и водити свој потлачен народ у бој. То хоће само небо, то би била прерана и вечна поквареност, кад би се ти томе противила“.

Девојка је стојала неодлучно. Срце јој обузеше разни осећаји, љубав и дужност, чежња за животом и част, а особито воља целог народа.

„Зар још једнако оклеван?“ рече други свећеник прескорно. „Зар мислиш, да ниси достојна, да носиш свети знак?“

Тамни жар прели љубазно лице девојчино и не мога издржати, да посумњају у њену част. Сузним очима паде оцу на руке и лагано му шапне, да хоће.

Наједаред се зачују брзи кораци. Неко је долазио кући срдаревој. После кратког

гледати у земљу саму, у њену утробу. Г. *Петровић* се држао већином геолошког тумачења, овде ћемо више узети на око физикално тумачење. Ово разлагање неће се слагати потпуно са разлагањем у ономе листу, но ипак доћи ћемо до једнакога готово послетка. Ко дакле прочита ово а читао је и оно или му се прохте, да сад прочита, видеће лако, како се доста разним путевима може доћи до једног истог резултата, ако нећемо да кажемо до исте истине. То нека никоме не буде чудно, јер све ово о земљиној унутрашњости није ништа друго, него просто нагађање и просто закључивање по појавима и приликама, које људи опазити могу озго на земљи а у земљу саму дубоко спустио се делом није још нико, ако му мисли и ум и продире у дубине наше мајке и наше хранитељке.

Јесте ум и премисљање спушта се у црну земљу, умне очи наше иду у вечити мрак земљин. Па као што је тамо унутри мрак и тавнило, скоро тако исто влада још мрак и о истини, како изгледа земља унутри.

Људи само оно могу добро знати, што сами собом и својим чулима примете и у том обзиру око човечје игра највећу улогу, па и оно изневери човека, кад дође у мрак, у таки мрак, где се ни вештачким осветљењем помоћи не може. У светлости пак лети око а ум за њим далеко, а кад пред своје око метнемо још и дурбин, куд само не можемо догледати! Чисто није за веровање! Па шта је дурбин! Има још справа, које одводе човека у неизмерне даљине, не само у туђу земљу, у туђ свет на земљи, него далеко и далеко ван земље наше; преносе те справе човека на крили науке у небесне светове. Спектроскопом загледа човек у сунце и у силне звезде. Људи се толико извештили, да су справама а над својом главом прегледали чудеса од даљине и да су дознали чудеса од истине и науке. У пространи небесни простор, на звезданом небу пустили се и отиснули се људи тако далеко, да знају већ, чега има на сунцу: нема тамо ничега новог, што не би већ на земљи било па и то су докучили, да је око сунца атмосфера као и око наше земље али је она пара самних метала; тамо је

тако топло, да и само гвожђе није тако као код нас, већ се као пара држи за сунце. Људи су похватили које у дурбини које у спектроскопу и сам „кумов траг“ и испитали га.

Доиста, чудно је то, како човек ван земљине површине лети у бескрајност, са којом нема никакве заједнице а не може да продре у земљу ни толико, колико пешак прећи може за четврт часа.

Човеку није дато, да испита боље земљу унутри, која му даје места и станка након муке и патње на овоме беломе свету. Земља прима човека радо у своја наручја, а он не зна честито ни шта је у њој. Зар то није незахвалност од тог створа божјега, који се сваки дан све више приближује творцу читавога света? Јесте незахвалност је то, увиђају то људи али криви нису, што не могу у земљу дубље; није човек крив, што му дато није, да се досад спустио у неизмерне дубљине као што се понео у грдне и бескрајне висине!

2. У листу „Геји“, у свесци за мај ове године, изашао је чланак од *Келера* о теми, коју исписасмо на челу овога расправљања; служећи се мислима у томе чланку, сво и теби, читаоче, неколико дубљих погледа у дубину земљину.

До данас нису људи могли сами собом спуштати се у дубину наше мајке, директе нису досад ништа дознали, како је дубље у земљи. О чему се знаде, то је тек танак горњи слој, то је тек кора на читавој земљи. До данас дакле нису људи могли ништа сазнати о унутрашњости земљиној, па скоро сигурно можемо рећи, да директе тешко кад да ће и дознати што. И ипак говори се толико о томе, како је у земљи; то се све изводи из других прилика било на самој земљи, било то ван ње а наука природна иде у томе људма на руку.

И доиста геологија и физика одводе нас у средину земљину; геологијом и физиком можемо много што-шта скоро за сигурно изрећи о утроби наше земље.

На првоме месту да погледамо на температуру у земљи. Данас не ће већ нико, који је ништа учио, посумњати у високу тем-

Др. Ђорђе Натошевић наредио је био, да се у овој учитељској школи испити за учитељско оспособљење држе 9., 10. и 11. Јула. 8. Јула послје 10 сати ноћу стигне железницом у Карловац, а тих дана владала је управо екваторска врућина. Учитељски збор дочека га на колодвору и допрати га у његов обични стан „свратиште Фоглер,“ кућа у граду одмах до српске школске зграде. Судећи по лицу изгледаше овом приликом много боље него прошлих година, премда се тужио на паклене муке, што је у железници издржао. Сјутра дан предаједавао је испиту од 7—1 сата, а за тим од 3—7 сати. Поједини учитељи као и ученици послје свршеног приједмета свога излажаху из спарене собе на зрак, али Др. Натошевић по обичају своме сјеђаше све то вријеме као прикован на столицу својој, пазећи на свако питање учитеља и на сваки одговор ученика. Сјутра дан држао је испите као и првог дана. Овом приликом пало нам је у очи, да се у питања врло мало уплеће, јер је то иначе сваке године чинио, нарочито у приједметима педагогјским и у природним наукама. Кад је један приправник изрекао познату Лајбницову трилему, да је овај свијет најбољи, запита га Натошевић: „Од кога онда потиче зло, што га има на свијету?“ Дотични приправник не знајући, шта би на ово питање одговорио, ћуташе, а Натошевић онда рече сам: „Све зло, што га има на свијету, не потиче од Бога, него од рђавих људи.“

Пред вече послје испита договорисмо се, да ово вече као и јучерашње проведемо у „јелачићевој банти.“ Г. прото Беговић, као и остали професори, одоше мало кућама својим, а ја и г. Радослав Калембер, учитељ богословије у Сарајеву, упутисмо се с Натошевићем одмах у башту. Уз пут поведе се разговор о нашим жалосним школским приликама, а та је тема била за Натошевића увијек неисцрпљива. Приповиједајући нам неке скоро невјероватне ствари бијаше се тако узрујао, да кад стигосмо у башту, чисто дрхташе од јада и гњева. Али у том јаду и гњеву његовом видјела се сва величина душе његове. Мало за тим дође г. прото Беговић,

дођоше остали професори и још неки учитељи, те разговор доби други правац; али се на Натошевићу цијело вече опајале пошљедице како претходне узрујаности, тако и великог умора. — Око десет сати повратисмо се из баште и допратисмо га до свратишта, гдје се сви с њиме опростисмо, не слутећи, да је то пошљедњи заједнички поздрав „лаку ноћ.“

Сјутра дан већ скоро седам сати, а Натошевића још нигде није било видјети. Састанем се на тргу са катихетом нашим, г. Манојлом Грбићем, он пита мене, а ја питам њега где је Баба? Посладосмо одмах школског послужитеља, да пита у свратишту, кад је г. доктор изишао из собе своје? Послужитељ одмах се врати са ријечима, да г. доктор још спава. Обузе нас обојицу нека црна слутња, те потрчасмо одмах у свратиште, јер Натошевић за свих ових једанаест година, што је у Карловац долазио, још никад није зору преспавао. Пред вратима собе његове стоје му ципеле, дакле је заиста још у соби. Куцасмо на врата, али се нико не одзива; пробасмо врата отворити, али су врата изнутра закључана. Замолисмо слугу, да нас проведе кроз коју другу собу у собу Натошевићеву, што слуга одмах и уради. Кад уђосмо у другу собу с лијеве стране одмах до собе Натошевићеве, затекосмо два страна господина још у креветима, те их замолисмо, да нам опросте, што их узнемирујемо, јер нам је велика невоља. Те двије собе снајала су стаклена врата, али су била закључана великим орманом. Одмах повукосмо орман на страну, те погледасмо кроз та стаклена врата у Натошевићеву собу. Али каква грозна појава! Натошевић лежи на леђи превален преко кревета у кошуљи и гаћама, а на ногама наногвице. Обје руке стиснуо грчевито према прима, а очи укочено страховито се стакле . . .

Потресен овим грозним појавом, потрчим, одмах до најближег лијечника, али лијечника већ не бијаше дома. Паћем у школи већ скупљене приправнике, те их одмах све разашљем на све стране, нека ма којег лијечника нађу и одмах доведу. Док сам се ја у свратиште по-

(Списна приповетка у француском преводу.) Француски лист „*Revue orientale*“ донео је приповетку гђе Вукосави Бишанске из Новог Сада, у француском преводу. Госпођица Вукосава позната је и нашим читаоцима са њених песама и једне приче, која је изишла у овогодишњем „Јавору“. Ова приповетка, што је доноси речени француски лист изишла је на српском језику у београдском „Одјеку“ под насловом „Један живот“, а превео ју је на француски Бугарин Д—ев, који је стални сарадник француских листова. Нека је на дику нашој даровитој Српкињи!

РАЗНО.

(За наше превађаче песника.) У данашњем броју нашега листа доносимо напред једну Вернеову песмицу у преводу Зиаја Ј. Јовановића. Мислимо да ће штовани читаоци наши волети да преведену песму упореде са оригиналом, те с тога доносимо на овоме месту и Вернеов оригинални текст. За почетнике превађаче може то да буде и од користи. Песма иде овако:

Meinen Kindern.

*Ihr gemahnt mich, meine Beiden
An den raschen Flug der Zeit:
Haare schwarz und goldig seiden, —
Und die meinen grau beschneit.*

*Möchtet ihr, — der Wunsch nun eben
Leise durch die Brust mir bebt, —
Was ich leicht geträumt, erleben,
Träumen, was ich schwer erlebt.*

Börne.

(Чивутско мењање презимена.) Децембарска свеска „*Magyar zsidó szemle*“ наноси едикт цара Јосифа, који је пре 100 година изишао, у којем се угарским Чивутима најстрожије заповеда, да од 1. јануара 1788. узимају немачка презимена. У истом едикту налаже се најстрожије равнинама, да матрикуле воде на немачком језику. Они који се не буду поновали биће оглобљени са 50 фор., а ако би се поновио случај губе за навек своје звање. Ко би друкчије презиме хтео да носи био би кажњен тако исто са 50 фор. — Данас мењање презимена стаје само 50 новч.

ни.

(Из дечијег света.) Мати утишава дете, што се дало у плач. Дете јадиковаше: „Мама, ја сам јуче пао па се ударио!“ — „То је било јуче, па што данас плачеш?“ — „Е, а кад ти јуче ниси била код куће.“

(Окружница министра просвете.) Кр. угарски министар просвете, издао је на више црквене власти овај отпис: „Међу уврзаницама великога помора у нашој

отаџбини не стоје на последњем месту неки стари обичаји, који су заостали из некадашњих времена, а с којих се људи разболевају, те се тиме јавно здравље у опасност доводи. Такав један обичај налази се и у томе, што при сахрањивању мртваца деца путем певају, што је у неким крајевима, особито код протестаната обичај још и данас. Као и други народни обичаји, тако и овај има свога моралног основа, али је вредност тога сада сумњива, јер се то врши онако тек као да се прозаниати, а вредност је та још мања кад се помисли каква уштрба ово доноси. И не узимајући у обзир, што при том деца по читању после подне од школе дангубе, главно је што је тај обичај особито са здравственог гледишта за одбацивање. Овим начином се деца нарочито излажу заражљивим болестима, те се ове шире. У поздну јесен, у зиму и у пролеће морају деца, која су већином слабо одевена, да подносе све шкољивости онаког времена, него им се овлаже, тело им себе а плућа су им због дуготрајног појања на киши и ветру у напредном напрезању, с чега се при свакој таквој прилици по које дете разболји. На ове околности част ми је упозорити више власти и замолити их, да свим могућим средствима на томе пораде, да се овај обичај полагано изостави, а особито да у време кад владају какве заразе и при рђавом времену споменути начин пратице мртваца саввим изостане.“ — И код нас би требало поред нијетета према покојнику имати на уму и здравље наше миле децице, те у зимско, јесенско и пролетњско доба и кад епидемије владају принеће ове дужности свести на што мању и безопаснију меру.

НОВЕ КЊИГЕ.

Народна библиотека браће Јовановића. Свеска 176. Вен Хур. Роман из времена христовог. II. — Цена 16 н. Годишња претплата (на 24 свеске) 3 ф. 50 н.

Земљопис за други разред основних школа. Са 18 слика. По програму удесно Стеван Зарић, учитељ. Београд. Штампано у краљ. српској државној штампарији. 1888. На 16-ни, стр. 66. Цена 50 пр. дин.

ОДГОВОРИ.

Жарку у М. — На кад преклпните „мјесец“ да ником не каже, да је видео како се топи наше срце на њеним грудима, — што онда сами хоћете јавно у листу то да причате? По уредништву ће сачувати Вашу „тајну“ и неће Вам песму на јавност износити.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табакру. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на целу год. 5 фор. на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Издаје књижара Луке Јоцића.

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду.

Хоругве свете отрцане већ су;
Тевтонски давно исмејан је рѣд;
Па мислиш да ме за то мори туга?
Ил' да ме с тога гуши гњев и јед?

Вараш се јако. То не смета ништа
Да људство ипак живи. Мучан сан
Нек' веру твоју не убија грозом,
Јер после сваке ноћи свиће дан.

Ал' бунити се можеш. Све се буни,
Макар да нико није ником крив;
Један се буни што вечно не живи,
Други се буни што је јоште жив.

Један и други има права на то,
То право њему даје живот сѝм;
Звер има права кад кидише гладна,
Ја имам права, што себе недам.

Триумфир силни, обладатељ света,
Презири гордо у заносу све,
И војску своју жртвује и царство,
И, грозно павши, од љубави мре!

Акцијум виде неизбројне жртве,
Пожар галија и бегство и јад —
И бурне вале Јадранскога мора,
Млоги се светли угасно нађ.

Па ко да криви Антонија Марка,
Кад добру памет сплете дивља страст?
У томе часу он је игра њена,
И он над собом пије им'о власт.

Све има доба своје. Све мења
Времена бурног не променљив ход,
Оно нам даје веру и обара,
Слаби и снажи цели људски род.

У своје време мисао се буди,
И у њој светли заблиста се над;
Тад сваки Виклеф свог Тајлера нађе,
И сваки Тајлер нађе штрањгу тад

Па кад је тако — тако мора да је!
Залуд је дакле кукњава и плач —

Духу времена није ништа страпан,
Очајном руком уопштрени мач.

Ал' што сам тужан питаш? Ствар
је проста.
Живот ми овај дражи; дух ми тре;
Ја нисам чедо Аркадије цветне,
А то је доста, па да појмиш све!

Грозно је кад ко не верује ништа,
Ал' грозније је кад признаје ко
Овакву веру. Са осмехом тужним
Он ћутке слуша и добро и зло.

Само кад прошлост подигне се крадом,
И старе вере обузме ме чар,
Очајне сузе помуте ми поглед,
У души плаве притајани жар.

Ја љубим онда, ја верујем онда,
Безумне страсти обузме ме крас —
И моје лире дрхтајући звуци,
Свој сањалачки кроз поћ шире глас:

Прошлост је гробље. Преко сурих плоча,
Тумара седа старост. Коров густ,
Покрива етазе и гробове неме,
И сав предео суморан и нуст.

На гробни камен она спушта главу,
А поветарац лелуја седу влас;
Срце се ствара у кѝм, душа леди,
А на усанама изумири глас, —

И саме сузе теку . . . Тавна прошлост,
Лагано буди усномена сан;
Небо се, можда, грозни, земља стреса.
А робље своје не попушта ван . . .

Зато ћу и ја да свршим овако,
Ал' речи моје памти док си жив:
Све је то тако морало да буде,
И свему томе није нико крив!

Београд 6. Новембра 1883 г.

Војислав.

„То не би имало смисла, милостиви господару, та ви имате 30.000 доброоружаних и извећбаних војника, а Дитмаршани само 3000 људи и исто толико жена. Жене само праве шанчеве и бране, али никад не нападају. Нећете имати много муке, да надвладате ту шаку људи.

„Ти си лукав, Холме, и хоћеш да у мутној води рибу ловиш. Ја ти верујем. Али какви су твоји противни разлози; јер ако се ти само тиме служиш, да им се осветиш, не изгледа ми баш вероватно. Мора да ту има и себичности.“

Млинар се лукаво насмеши. „Схватите то, херцеже, како год хоћете, али будите уверени, да ја нисам у глуво доба ноћи, преко снега и леда овамо дошао за какву награду. А ако хоћете, да се смиљујете на мене; а ви заповедите војницима, да при пљачкању поштеде моје имање у Хајди, које сам знојем својих руку стекао. Не мојте примити за зло, милостиви господару, али се не говори ништа доброга о вашој гарди.“

„Твоја ће молба бити саслушана; а осим тога ћеш добити награду у злату, кад се све сврши,“ рече херцег. „А да будемо сигурни, да нас ниси преварио, остаћеш овде у замку, док се рат не сврши. Тако ми кнежевске чести рашчережићу те, ако си ме преварио.“

„У твојим сам рукама, херцеже, својевољно сам то потражио, исто сам тако могао и код куће поред топле пећи седети. Али само узмите у обзир, да ће они посумњати на мене, ако се не вратим кући и променути свој ратни план; а шта ће се онда догодити, не знам вам казати и за то ме не смете звати на одговорност.“

Фридрих устаде и ходао је горе доле по

соби. Није знао, шта да ради; јер је морао дати млинару за право, и ако му баш није све веровао. Истина, човек је дошао својевољно и нико га не би могао натерати, да изда непријатељу план својих земљака. Но уједно је знао херцег и то, да је тај малени и јуначки народ био одушевљен жарким родољубљем, да је особито волео слободу и да ће се за своју самосталност борити до последње капи крви. То му је дало повода, да помисли, да су Дитмаршани послали млинара, да превари Данце. Напослетку стаде пред Холма и погледа га строго, као да је хтео да провиди његову унутрашњост.

„Па добро, Холме, иди кући на своје добро. Али не заборави, да ћу те наћи, ако си ме преварио, ма се сакрио у најдаљем кутку земље. Нећу се онда само теби, Холме, осветити, него и целом народу. Сатрћу вас огњем и мачем; а ваша села и вароши ћу сравнити са земљом.“

„Уради тако, милостиви господару,“ рече млинар. „А, ако видиш, да се ја борим против ваших војника, помисли, да ја морам бар привидно учинити своју дужност, као што сам то и учинио, кад сам био код вас као посланик. Можда ћу вам још кадгод требати, ако ме не убијете, него заробите.“

„Не бој се, Холме, неће те ни глава заболети,“ рече Фридрих. „А сад иди, да одеш кући у добри час, још пре, него што те ишчекују.“

Страшна је олуја беснила по Марци. Млинар занесен у мислима стаде. „Ветар долази с Јабс, то је југовина,“ рече у себи. „На то није нико ни помислио, то може све покварити.“

(Поставиће се.)

Како је у земљи.

(Паставак.)

3. Оставимо вулкане и земљотрусе а погледајмо то, што је по рудокопима све топлије, што се ниже иде; сетимо се и врелих извора. Познато је већ доста, да температура расте, што се више спуштамо у земљу. Кад се узме у рачун, као што се учи и пише, да

има у земљи слоја, у којем се температура не мења а испод њега да на сваких отприлике 35 метара расте за један градус целзијев, онда излази, да у дубини од 75 километара мора тако врело бити, да се и само камење отопило. Рачун је овај, рецимо, добар и све

беше поштапао са белим сунцобраном. Нека слутња гонила га је, да пође грк-Рапи, слутња, да ће баш данас тамо затећи Мару и с њоме се упознати.

У дућану затече грк-Рапу и жену му, где се крај стола разговарају. Ови га пријатно дочекају и позову га у собу. Витомир се беше захваљивао, док се напослетку не реши и уђе у собу.

„А стара госпођа-Јулка ваљда није код куће?“ запита их отварајући врата. Он је добро знао где је она.

„Мало час беше отишла код учитељице, да јој обиђе болесну мајку. Знате што су стари. Састану се, па једно друго теше и вајкају се“ — рече му гркињца. Грк-Рапа беше отишао по вино.

„А зар госпођице учитељице мајка још није оздравила?“ — зашта он, тек да се говори.

„О, та вам је жена баш права патница. Та ево ово други, који ли је месец, како лежи у кревету, а сваки јој је даном све горе и горе!“

„Сирота жепска. Па, ваљда има наде, да ће оздравити?“

„Има, има, ал' то ће тешко бити“, — рече му жалосно трговкиња, невероватно вртећи главом.

У том уђе и грк-Рапа носећи бочал вина.

„Дед'те, да се ми мало расхладимо“ — рече и стаде вино у чаше точити.

„О, та то баш нисте морали чинити, могли смо се и без вина разговарати,“ — рече писар, а очима непријетно погледа кроз стаклена врата у дућан, мислећи од једне „муштерије“ да је Мара. Јер ваља знати, да је он на Мару увек мислио, а особито у овоме тренутку, кад јој се за цело надао.

Грк-Рапа тек сад започе своју политику. Развезао диван на широко и на дугачко. Говорило се ту о новом бугарском кнезу о предстојћем великом рату, о праведној жељи велике Русије, да се исти кнез уклони с бугарског престола итд.

„Русија, да, јест, наша велика Русија, показаће она ма кад било целоме свету своју велику моћ,“ — говорило је жестоко грк-Рапа, па испије чашу (сигурно у њено здравље).

(Наставиће се).

Нада и снови.

Вела надо и снови слатки,
Живота мога и срца мог,
Свети вам часи, али су кратки,
Зашто вас дуже не створи Бог?

Снев'о сам, снев'о и надом грео,
По стази жића ка циљу свом;

Београд.

А сад ме сво, — ја нисам хтео,
Увела надо, на гробу твој!

Слатка је нада са њени снови;
Ал само, само кратак јој бај,
Живот ти пође по пути нови,
А нада оде у други крај.

С. Јов.

Млинар из Хајде.

ИСТОРИЈСКА НОВЕЛА МАВРА ЛИЛА.

(Наставак.)

5.

Отирилике један сат јужно од Мелдорфа, престолнице јужне Дитмарке лежи малено сеоце Виндберген. Звона су свечано звонила на ниском, старом торњу

трошине цркве; а гомила окићених људи и жена изађе из црквених врата. Народ их је чекао напољу и радосно поздравио. Јелисавета Јованова, најлепша девојка у целој пароксији, венчала се са Јаковом Хадемаром,

нео по целој земљи, па и сам краљ Јован је негодовао, кад је то чуо. Јер када је други дан дошао краљ са главном војском у село и видео поубијане сељане, јако се згрозио и рекао је херцегу Фридриху, који је уз њега јахао.

„Волео бих, да нисам те врагове узео у војску; јер ће нам они Дитмарку поналити и раселити, место да нам помогну, да је узмемо.“

„Рат је, брате. Истина, гарда еленичева је свирена, али храбра,“ рече херцег Фридрих.

„Па нека је храбра, али ће својом свирепости начинити сваког Дитмаршанина лавом,“ рече краљ зловолно. „Да бог да се овај сретно свршио. Почетак ми се ни најмање не допада.“

„Утеш се, брате,“ рече херцег. „Још данас ћемо заузети Мелдорф и тиме је рат свршен. Непријатељ се неће смети одупрети, кад изгуби то важно место.“

Фридрих није краљу ништа казао о своме скорашњем разговору са Холмом, него је ћутке јахао уз њега према престолници јужне Дитмарке.

И становницима Мелдорфа дошао је непријатељ изненада. С тога се јако уплашише, кад видеше, да су Данци и Холштајнци већ близу. Варош је била слабо утврђена; а на утврђење није се могло више ни мислити. За то мелдорфски заповедник позове становнике, да бегују. По храбри Дитмаршани не хтедоше ни да чују за бегство. Они закључе, да бране варош до последње капи крви.

Млинар из Хајде је по својој вољи дошао у Мелдорф са својом војском, да појача посаду. И он је говорио Дитмаршанима, да се не боре са надмоћним непријатељем, него им је саветовао, да боље заштите своје жене и децу, него да се безуспешно боре.

Али му на то одговори један уважени грађанин мелдорфски, коме су поверили управу: „Ми смо решили, да се бранимо, догод још и један можемо носити оружје; а ти си Холме дошљак у нашој домовини, од тебе се не ниште, да се са њим пожртвовањем бориш, као што би се борно за своју постој-

бину. За то ти заштити оне, које ће ићи из вароши и пази, да их непријатељ не опљачка.“

Млинар пристаје на то и пође са својом војском по улицама, да пожури оне, који су за одлазак. Многе жене не хтедоше да иду с њиме, него остадоше, да се заједно са својим мужевима боре са непријатељем. Кад су се сви искупили на тржишту, опросте се са становницима и оду са Холмом. На јужној страни вароши су пушке већ запуцале; а и непријатељ је пуцаваом одговорно. Дитмаршке кугле су ужасно косиле редове страшне гарде, али, као год што су по старој митолошкој причи из лернејске змије на место оцечене главе друге две нарастале, тако су исто све нове и нове чете долазиле, да освете другове, који су пали у боју.

Бој је трајао већ више часова. Непријатељ је све жешће и жешће нападао, али су га увек одбили. Истина, непријатељске пушке су многе храбре Дитмаршане убиле, али су остали храбро стојали на крвљу орошеном насану и слали смртоносне ударце у редове непријатељске.

Наједаред непријатељ да знак, да сви скупа јуришају на варош. Гарда је јурила као поамна и поплавила неодољивом силом насане. Започео се кратак, очајнички окршај. Помамни војници су секли све, што им је било на путу, али су се и Дитмаршани јуначки борили као лавови и многи је непријатељ платио победу својом главом. Витез Слениц се пожуре, да јави краљу, да је његова гарда заузела варош и да може слободно ући у њу.

По када је краљ са својим братом и најбољим вођама седео при вечери у францисканском манастиру у Мелдорфу, јави часник херцегу, да је стража довела једног заробљеника.

„Дитмаршанина?“ повиче невероватно Фридрих. „То је први данас. Ти се сељаци боре као лавови, они воле да их исечеи на комаде него да се предаду. Уведи то чудо унутра!“

Часник оде и мало после се врати са заробљеником. То беше Карстен Холм, млинар из Хајде.

Коса сестра Илије Смиљанића.

(НАРОДНА ПЈЕСМА).

Дусле моје, дете зацјевајте!
„Како ћемо, кад не умијемо?“

Гусле моје браћу веселите:
Од старина ви сте српске биле,
Ви сте српску славу очувале,
Ви сте дика за сваког Србина,
Од старина, па и данас ево.

Боже мили шта се оно чује?
Бе 'но кука сиња кукавица?
А преврће кано ластавица.
То не била сиња кукавица,
Већ то била Коса Смиљанића.
Мила сестра Смиљанић Илије;
Она тужи за братом рођеним,
Јер га млада рано изгубила!
Кукала је девет неђељ' дана,
Девет неђељ' јадна без престана.
Сажали се Богу на Истоку,
Те Илија мртав проговара:
„За што тужиш мила сестро моја,
Запит' ми мртву недаш мировати?“
Проговара Коса Смиљанића:
„Мили брате Смиљанић Илија,
Је ли теби црна земља тешка,
И на земљи свакојако биље?
Бије ли те тахта¹⁾ шимширова?
Је л' ти жао побратима твога?
Побратима Јанковић Стојана!“
Проговара Смиљанић Илија:
„Није мени црна земља тешка,
Ни на земљи свакојако биље,
Нит ме бије тахта шимширова,
Нити жалим побратима свога,
Побратима Јанковић Стојана;
Ништа мени мртвом не додија,
Већ додија Шарићу Омере:
Свако јутро мила сејо моја,
Мене мртва Туре прејахује —
Омер виче а шарац му риче:
Устај к . . . о Смиљанић Илија,
Устај к . . . о да мејдан дјелимо!
Не о рану већ о мртву главу —
Мртва глава не дјели мејдана“.

Ово рече а гроб се затвори.
И Илија више не прозбори.
Кад то дочу Коса Смиљанића,
Она иде низ поље зелено;
Хајдучки је гору пређетила,
А под вучку гору преходила,
Право иде Јанковића кули;
Па закуца халком на вратима
Халка куца друга одкуцава.
Ал' говори Јанковић Стојане:
„Ко то куца халком на вратима?
У се доба кад му није вр'јеме;
Ако дођем на авлинска врата
Хоћу њега јунак погубити!“
За то Коса хаје и не хаје,
Она опет закуца на врата.
Додија се Јанковић Стојану,
Па изиде на авлинска врата,
И познаде Косу Смиљанића.
Проговара Јанковић Стојане:
„Ој бога ти мила сејо моја,
Не рођена као и рођена,
Каква ј' теби туга и невоља?
Каква те је туга доћерала?
Што је твоје лице побл'једило?
Што су твоје косе помршене?
Да те није когођ обљубио?
Да га идем данас погубити!“
Ал' говори Коса Смиљанића:
Није мене нитко обљубио,
Кукала сам девет неђељица,
Више гроба мог брата рођена,
Па ми Иле братац проговара.
Када сам га млада упитала:
Да ли му је црна земља тешка?
„Није мени црна земља тешка!
Нит је зима у танкој кошуљи!
Нит ја жалим побратима свога,
Побратима Јанковић Стојана;
Већ је мени Туре додијало,
Бјесно Туре Шарићу Омере;
Свако јутро Туре дојахује,
Пак ме мртва на мејдан зазива,
И зове ме да сам к . . . и синце.
То је мени мртвом додијало!

¹⁾ даска, платица.

Да ме има кога осветити?!
И погубит' Шарића Омера,
„Да ми мртвом већем не додија.“—
Сузе рови Јанковић Стојане,
Па он спреми дебела дората,
Притовари тешку тонузину,
С друге стране једно буре вина.
А говори Коси Смиљанића:
„Сестро моја ушетај у дворе,
И отиђи на горње чардаке,
Весели се с мојом вјерном љубом,
Док се јунак натраг не повратим.
А ево ти тврду вјеру дајем
Осветићу свога побратима,
Погуби ћу Шарића Омера,
Иа' ћу своју усијати главу.“
То је Коса једва дочекала,
Она иде на горње чардаке,
Иде к љуби Јанковић Стојана,
Тјено ју је жуба дочекала,
Дочекала боље угостила.
У то доба иде Јанковићу,
Право гробу свога побратима,
Побратима Смиљанић Илије;
Па заведе дебела дората,
Заведи га под јелу зелону;
Ту је Стојан ноћу преноћио,
И црвеног напио се вина.
Кад у јутру бјели дан освану,
Стаде ука од жаркога сунца;
Кад ли ето Шарића Омера,
На големом шарцу крилатоме,
Омер виче а шарац му риче,
На гроб иде Смиљанић Илији,
Три пута се на њему окреће;
А дозива Смиљанић Илију:
„Устај к . . . о хајде на мегдана!“

Све то гледа Јанковић Стојане;
То је Стоји врло мучно било.
Подвикује Јанковић Стојане:
„Ој бога ти Шарићу Омеру
Сјахуј с мртва а оди на жива!“
Па поћера дебела дората,
Кад то виђе Шарићу Омере,
Он потече жалосна му мајка,
Не би з' како јунак утекао,
Русу главу само избавио.
За њим лети Јанковић Стојане
А говори свом коњу дорату:
„Ој дорате мој по Богу брате,
Увати ми Шарића Омера,
Хоћу теби јечма присмакнути.“
Мучки њему дорат проговара:
„Прихвати се слабак господару,
А за дијгин потегни дората,
Брзо ћемо Шарића стигнути.
Да је Шарић синоћ полетио,
Јутрос би га доре уватио,
Том да не би побро од јутроске.“
Па полети доре мало брже,
У три скока и Омера стиже;
Сабљом ману Јанковић Стојане,
Сабљом ману осјече му главу;
Ђелава му жалосна му мајка,
Ђелава му као миспрача;
Однесе је Коси Смиљанића.
Па говори Јанковић Стојане;
„Ево главе Шарића Омера,
Ја сам свога побру осветио,
Па ће мирно у гробу лежати.“
Прима главу Смиљанића Коса,
Па је баца у то сине море,
Нека рибе ћелу му попију,
А проклињу Шарића Омера!*)

П. Милковић.

Како је у земљи.

(Наставак.)

5. После питања о температури у земљи да пређемо на агрегатно стање њено, то ће рећи, да видимо, да-л је земља унутри чврста или течна или ваздушна.

Колико је са температуром нишло доста лако у толико са агрегатним стањем иде много

теже; колико је са топлотом скоро свршена ствар, толико о агрегатном стању нисмо ни близу нјоде сигурнијем решењу.

Кад земља у опште не би имала прити-

*) Ову пјесму преписао је П. Ч. од Косте Јакшића из Раткова кот. кључки.

надбије га, те Лазару одсекосе главу 1389. Јуна 15.

9) У једном пространјем летопису из XV. века забележено је, како је при крају боја Лазар пао у руке Муратовог сина — не знам — вели се — поуздано шта да кажем о том, да ли издан којим од својих млађих (храмјених) или је сам бог тако досудио —, и он му после много мука сам одсече главу.

У два познија преписа, изменуто је речено место овако:

„Они који су с Лазарем ишли, блажено починуше, а неки страха ли ради или неверства свога ради, побегоше.“

10) У једној белешци, писатој свакојако у првој половини XV. века, вели се да су због бегства неких српских чети надвладали Турци, но та белешка губи своју важност с тога, што су две пресудне речи написате на месту, где је нешто друго било написано, па састругано.

11) Грк Лаоник Халкондима прича о боју косовском ово: Турци приповедају да је Мурат погинуо од једног војника гонећи Лазара а Грци да није погинуо борећи се или непријатеља гонећи, но да га је врло племенит човек по имену Милош убио. Милош се издао Турцима као пребегалац.

12) Грк Јован Дука прича такође о томе, како је један Србин, младић отишао у турски стан и издао се као да је пребегао и Мурата ранио мачем у трбух, а Срби не знајући за то јуначко дело, тромо су се и плашљиво одупрли Турцима, те напослетку Лазар и многе војводе буду заробљени и посечени у шатору где је Мурат лежао.

13) Дучино дело превео је крајем XV. или почетком XVI. века на талијански језик неки приморац, но битку косовску није онако описао као што ју је Дука написао, но много опширније, без сумње по причању у његово време. По том преводноцу Лазару је послао краљ босански Твртко свога сестрића Влатка Влађенића с 20.000 храбрих бораца у помоћ; Мурат је писао више писама војводи Лазаревом Милошу Кобилићу, обећавајући му разна обећања да пређе на његову страну, а Милош је то писмо показивао Лазару, који

му заповеди, да Мурату притворно одговори, да ће испунити његову жељу; како је Лазар на вечери у очи битке напио Милошу, и како му је Милош одговорно, да ће се сутра видети јели он вера или невера свога господара; како је Милош отишао у стан турски, ухватио Мурата за ногу, свукао га на земљу и ударио ножем у сред прсију, од које је ране Мурат одмах умр'о; како је Влатко храбро јуришао на Турке, те кад је по други пут хтео ући у борбу, разнесе се по целом бојном пољу глас, да је Драгослав Прибишић, Лазарев војвода, издао и окренуо оружје против хришћана, а Влатко чувши то, одмах напусти бојиште и побеже журно у Босну са својом војском; како је Лазар остављен од својих војвода, без боја ухваћен био и погубљен са осталом властелом.

(Наставиће се.)

Неколико речи на приказ, који је изишао у ковчежићу „Стражилова“ од о. г. бр. 17. а на књигу под натписом: „Теорија прозаичког писања.“

Пре неколико недеља дана пошљем главнијим редакцијама нашим, међу које и редакцију „Стражилова“ бројим, гореименовану књигу моју с молбом, да ју опе у листовима својим прикажу и читаоцима препоруче. Па шта би? Би то, да се ове — свака онако, како је за добро наша — молби мојој одазваше. Тако н. пр. донесе „Јавор“ у своје 16. бр. од о. г. просту обзнану на моју књигу без икаква коментара; а у „Гласу Истине“, бр. 7. од о. г. изиђе и критика, која би ме — да не занемало о партиципе, за које неки граматичари веле, да их у српском језику склањати не ваља, а са којим се мишљењем више њих и новијих и старијих књижевника не слажу, већ их у пркос склањају, и неке „формалне“ околности, мимо којих критичар, имајући само предмет и садржај књиге у виду, тек, што 'но веле очешав се прође — до неба уздигла. И то би било све јасно и добро по мене. Но сада сво изиђе приказ на моју књигу и у „Стражилову“; а тај приказ није ни налик на она два прва. У томе приказу се међу осталим вели: „Писац нема

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК :

— ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. —

УРЕДНИК :

— Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ. —

Бр. 24.

У НОВОМ САДУ 12. ЈУНА 1888.

Год. XV.

М о р е.

I.

ст'јенама море бије
А над њиме песма лети,
На крилима фантазије —
Цео свијет да посвети;

Као галеб, тица смјела,
Од валова нема страха,
Она крила пребијела
Лете као младост плаха.

Грдно море, гордо пр'јети
— Срушити ће земљу н'једу —
И високе пут врлети
Талас диже главу смједу.

Ал' за мало. . . Опет море
У пучине срџбу крије,
И у бајне разговоре —
Површина му се смије.

II.

Лаки бродик пловн мило
У далеке св'јета краје,
Море га је ужелило,
Море њему правац даје.

Вјетар носи једра татка
Шкрини дрво и конопн,
Мрнар гледи без престанка
Да се когод не утопи.

Вјетар звижди, једра лете,
Бурно море страшно пр'јети. . .

И где срџбе, срџбе клете —
Брод се крши о врлети.

Ал' за мало. . . Опет море
У пучине срџбу крије,
И у бајне разговоре —
Површина му се смије.

III.

Неке греде разломљене
На мору су заплутале,
И мрнаре утопљене
На површју задржале.

А валови, к'о олово,
Целивају мртве груди,
И олуја већ поново
Рек би сад ће да их буди. . .

Тајна срџба из дубине
Свијету се грдно руга,
Горди демон из пучине
На површју наш'о друга. . . .

Ал' за мало. . . Опет море
Из пучине срџбу крије,
И у бајне разговоре —
Површина му се смије.

IV.

Море б'јесни даље, даље
Бој се бије, вјетар дува.
Своје злато и кораље,
Хоће море да сачува.

Крв се лије... бој се бије;
Ал' је море јунак стари,
Нико над њим још не смије
Да тирански господари.

И у црној крстој ноћи
Тајанствену диже главу,

Бока Которски 1884.

К'о да прича е ће доћи
Да обнови грду славу.

Ал' за мало... Опет море
У пучине срибу крије,
И у бајне разговоре —
Површина му се смије.

Владимир Мројановић.

М и л ч е.

ПРИПОВЕТКА ИЗ УЧИТЕЉСКОГ ЖИВОТА.

Посвећена госпођици Мари Поштићевој.

Од В. Милана Марина.

(Наставак)

„О се тако разговараху, док
је једном не отворише според-
на врата и у собу ступи у-
читељица Мара са госпођом
Јулком.

Витомир се мало изненадио овом до-
ласку, јер је леђима био вратима окре-
нут, на која беше ушла Мара. У првом
тренутку беше ушепртљиво, но му се
одважност брзо поврати и он их учтиво
поздрави. Није чекао, да га грк-Рана
или жена му представи Мари, већ јој
сам приђе речима:

„Витомир Ракић месни општински
писар.“

„Мило ми је, — рече му Мара, а
лаки осмејак пређе јој преко усана, —
ал' чини ми се ми се и онако већ из-
виђења познајемо.“

„Јест, право имате госпођице. — од-
говори јој он услужно, а пошто се беше
мало више прибрао, настави, — и ако
се писмо разговарали, а ми смо се че-
сто виђали.“

„Није ни чудо, овдашњи смо, — у-
меша ми се у говор млада домаћица, ви-
девши збуњеност писареву и понуди
Мару да седне на диван.

Мара седе и разговор се започне.

О, како се писар сад сретним осећа-
ше. Дуго је и дуго посматрао оне лепе
и правилне црте на Марину лицу, сно-

вао у себи дивне снове и ковао лепе
планове. Тог часа беше дошао до тог
закључка, да лепше девојке од Маре
није видно, па шта више ни волео. Ре-
ђао је у себи све негдашње идеале своје,
који га заносише (привремено), на му
ни једна леном не изгледаше срам Ма-
ре. Увидео, да му је судба баш овог
анђела одредила за вредног пратиоца
целога века, за верну љубовцу. Давао
је себи потпуно право, што је толико
чекао, те се није оженио.

Мара није могла ту дуго остати.
Болесна јој мајка сама куће. Беше амо
за то тек дошла, да допрати стару
госпођу-Јулку. С тога устаде, да по-
ђе кући.

Грк-Рана, жена му и мајка знали су
добро Марине околиности, па је писар
ни задржавали. При поласку приђе јој
писар и учтиво је замоли, да му до-
пусти да је отпрати до куће.

Мара му дозволи.

Писар у срећи и у хитости, мал'
што не заборави шешпр.

Нуз пут је Мара слабо диванила,
по за то је писар двојном више гово-
рио. Хвалио је овај лепи, мирни сеоски
живот и узвишени учитељски позив.

„Камо среће моје, госпођице, да сам
до сад изучио учитељско звање. Пле-
мешт је и узвишен позив то, и ја би

икопоставе у славу Божију подигне. Ал' јест, одакле ћеш, кад у каси црквеној нема ни паре.

Други би се тог мањули, и оставили би то за другу годину. Ал' М.—чани нијеу били такви. Договоре се и сложише се измеђ себе, да сваки, колико год узможе из својих приватних средстава прилаже новац, било то у рани или у самим новцима на цркву. И, није прошло ни по године, а у каси се већ накупи довољна свота новца.

Бадава, види се, да су М.—чани људи свесни и заузети за своју цркву.

Доведоше „мајсторе“ и „молере“, и за неколико месеца, а нов икопоставе сила лепши и краснији дизао се у цркви и врши М.—чани смерно се молише пред њим великоме и милостивоме Богу.

То је један пример, а има их и више. Ето, кад се сложише да зидају пароху стан, па, школи лешу заставу, па, — и уморио бих се ређајући све.

Дакле, Мигров-дан је. Леп, јесени дан. Сунце прижегло, па свом жестином жеже.

Свет јури, Боже мој, у цркву, тма их.

Скупљају се у порти, па чекају, да и трећи пут зазвони.

Ево и бака већ. Иду све два по два, напред мали, а од остраг већи. Чисто обучени, умивени и очешћани ученици лагано у тишини корачају кроз порту у храм Божији. Пред њима један већи дечак носи нову школку заставу од беле свиле, а на њој велики лик св. Саве, првог просветитеља српског, а патрона српских школа. За њима хода учитељ. Млад, повисок, сувољав и угледан човек. Дугачка му коса пала по рамени. Кад је дошао близу савана, сви поустају, па му назову добар дан господине!

То је Миливој. Он је у М. учитељ. Овде се настанно ове јесени, да ту отпочне свој рад, учећи младеж српску, ту узданицу васцелог народа. Још кад је био о „шеријама“ у манастиру К.

жељно је очекивао, да се школска година отпочне Међ „штацијама“, што беху тад упражњене, изабрао је три повеће и послао на сваку своју молбеницу.

Миливој је имао одличну сведоцбу и био је најизвренији ученик у учитељској школи, па је био тврдо уверен, да ће од ове три ма коју добити.

Но, можда није сваком познато, како у нас Срба избор учитеља бива. Поетидно ми је то на јавност изпети.

Ако си врло добро свршио учитељску школу, у њој се намучио и наплатио спротњом, то кад замолши коју од бољих „штација“, одбију те. За узрок не смеш ни да питаш. Незнам, веде, то није наш, шта ће нам, узмимо ми нашег, па ма какав био. Право су и имали, тај њихов једва се и провучао кроз школе, и с натегом положио испите. Е, ал' он је наш, па ма какав био!

На другом месту ликује „шпекулација“ и лични интереси. Председник има кћер, пона има кћер (зацело већ плете седе), овај одборник има унуку, па су ради к'о људи онога за учитеља, у коме су уверени, да ће им кћер узети. За пета смешан захтев! Дође често какав „незаслужни“, обвезе се и ту се скраси, ту, у најбољем учитељском месту.

У трећем опет траже „учитеља“, ал' прво нека је изврстан појак, а учитељ, то је тек споредна ствар. Та идите молим вас, он ако зна умилно певати, онда зна и учитељ бити. Певање треба да му је сво знање. Нами не треба баш добар учитељ, нами треба изврстан певац, та, зато га и плаћамо! Дође какав примеран младић, пун родољубивих и племенитих намера, сведоцба му извршена, па моли за ту „штацију“. Зову га прво, да га сви виде. Он дође. Леп је, наочан је, — веде — но ајде с њим у цркву, да му чујемо глас. Започе се и служба, а он пева. Сви се искупили, па слушају. Не догада им се. Оно истина, зна појање, нема му за-

дело: „Златотворно село“? У њему сте се упознали са ваљаним и честитим учитељем Обрадом. Да велику ли заслугу стече он по своје село! Његов рад био је велики, његов труд огроман и њиме је много постигао. Он је показао колико може и колико је дужан сваки вољан и честит учитељ да учини по свој род.

Миливој беше прави Обрад, задахнут правим, чистим, српским родољубљем, тежио је он да с радом својим од велике користи буде роду своме. Желно је, да га просветли светлошћу дивне науке, чисте просвете. Искорењивао је из његове средине оно, што му је од штете, што га упропашћује, одвицао

га је од злехуде навике, а усађивао је у њега све оно, што ће му бити од користи, учпо га је свему ономе, што је лепо, добро и истинито.

У раду своме имао је увек пред собом Чоке-овог Обрада и његов делокруг, па се по томе и управљао сам у раду своме.

За кратко време, а он у овом маленом сеоцету у заједници честитог свештеника подиже ратарску читаоницу.

Сељани су радо пристали на то, и долажаху у њу, кад год би им време допуштало. Мало по мало и они постадоше све то рећи гости у биртији, а празна времена провађаху у читаоници. Ту се користиле красном поуком.

(Наставиће се).

Пјеснику Мити Поповићу.

на небу сунце
Пјеснице помрачи!
Са твојим се умом:
И оно једначи!

— Ал' се опет живо:
У свјетлост обуче!

На Цетињу.

Те свијетле своје
Показује луче!

Хајде и ти Мито,
Сада се пробуди!
Пек ти опет зора
Као прије руди!

З. 16.

Млинар из Хајде.

ИСТОРИЈСКА ПОВЕЛА МАВРА ЛИЛА.

(Наставак.)

6.
Глас о паду Мелдорфа брзо се разнео по целој земљи. Но тај глас није омалодушно Дитмаршане, него их је шта више охрабрио, да се реше на последњи отпор У Телзином родном месту Вердену беху на окупу срдари. Била је заказана главна скупштина, на коју дођоше скоро сви, који су могли носити оружје. На скупштини је говорио Карстен Холм, који је утекао из ропства, како је силна убојна сила у непријатеља, насликао је најцрњим речма, како је бесна гарда свирепо по-

ступала са становницима освојеног Мелдорфа. „Помагни војници ће вам земљу опустошити, све живе поубијати, ако им се одупрете; а ако им се покорите, одмах ће изаћи из земље.“ Он је знао причати много што шта, што му се догодило у ропству и рече, да је његово бегство неко јуначко дело, које је скопчано са опасношћу живота. Његов говор није остао без утиска. Многи пристадоше уз његово мишљење и мишљаху, да је боље прихвати строге услове мира, него метнути на коцку своје имање.

Али их опет Волф Исебранд охрабри оду-

неко божанско откриће је владало: „морамо победити“, викали су на све стране.

7.

Под заштитом густе магле, која се спустила на земљу, продрио је Вољф Исебранд са својом војском све до Хемингштата, а пошао је у Мелдорф. На путу се утврди на једном месту, на ком се могао доста добро бранити. Геста му је изгледала као природан насип, с тога заповеди, да се на том месту ископају шанчеви и да се висови Гесте поседну јаком посадом. Одмах се почело радити. Из суседних села нагринуше жене и старци, да им помогну радити. Вредне руке су очајнички радиле, није их требало терати на рад; јер сваки је знао, да ту нема шале. Вољф Исебранд је само заповедао, како треба подићи насипе и ископати шанчеве по замишљеном плану. На радињу није требало назити; јер се радило врло брзо. У вече беше већ главни посао готов и Дитмаршани су се могли са мало труда одупрети непријатељу, кога су по неким знацима већ сутра ишчекивали. На њихову срећу је магла прикрила од Данаца и Холштајнаца њихове шанчеве код Хемингштата, иначе би они по свој прилици свој план променули и ударили на другу страну.

У једном шатору је била Телза Волерсинова са својим оцем, а одмах у суседном шатору беше Рајмер са својом војском. Стари срдар је већ био заспао, а кћи му је скинула мач и оклоп и гледала у живу жеравицу, која је у помрчини из пећи светлוצала. Није могла никако да заспи. Очи су јој већ поцрвениле од будноће. Мучиле су је свакојаке тамне мисли, о изгубљеној љубави, о будућем жалосном животу у немилим манастирским зидинама и у себи се молила богу, да је погоди непријатељско ђуле и да учини крај њеном бедном животу. Затим се уплашила од тих кобних мисли, на које је она богу посвећена девица дошла и заветовала се, да ће своје обећање верно испунити, било како му драго. Наједаред чује да је неко полагао зове, уплаши се; јер познаде глас вереников, којим јој је често нежно говорио. Он је стојао на

врати и гледао у њу, а она га није могла одбити.

„Шта ћеш са мном, Рајмеру, боље би било, да се никад не састанемо сами,“ рече му она лагано.

„Ти си ме сама довела и не смеш ме одбити,“ одговори Рајмер и приђе јој ближе.

„Ја сам те изабрала, да браниш ову светињу. Нико не би могао овај свети знак, који је мени поверен, тако бранити, као што ћеш га ти бранити мене ради.“

„За тебе ћу Телзо радо пролити крв и дати свој живот,“ рече Рајмер; а очи му зашветлише, кад је помислио, да може што учинити својој вереници. „Ја нисам дошао, да говорим с тобом о смрти, него да те уведем у нови живот, о бољој будућности.“

Телза се чинила, као да не разуме речи младићеве. Изгледало јој је, као да Рајмер говори неким страним језиком, који она не разуме. „То су ретке речи, које си изрекао!“ рече полагао.

„Чуј ме Телзо,“ настави младић и ухвати је за руку. „Тебе су изабрали, да носиш св. знак пред нама, да нас у боју храбриш, да очувамо слободу и сатремо непријатеља; а то ћемо и учинити, ако будемо храбри и сложни. Ти си се тога примила, и ако су те на то приморали. То је од тебе племенито; јер ти то радиш за то, да спасеш домовину. Али оно, што даље од тебе ишту, није ништа друго, него вапнијућа неправда, коју је изазвао подмукли Холм; јер хоће да нам се свети.“

„Ти ваљда мислиш, што су одредили, да метнем на се калуђерички вео?“ запита девојке и погледа га, као да нешто очекује од њега.

„Да, то је неправда, коју ти подмећу,“ рече Рајмер у очајању гласно, да га је Телза морала утешити, да не пробуди њеног оца. „Нико те не сме преко твоје воље отерати у манастир. Нико те не може приморати, да се одречеш света, ако сама не осећаш, да си достојна, да се посветиш богу!“

Девојка се очајно насмехну и рече: „касно је Рајмеру, ствар се не може променути.“

„Није касно, Телзо! Сама воља свећени-

јачу лупу чуо, а то је био знак, да се ту жестоко ради.

Рајмер се није преварио; јер кад је дошао сасвим близу, видео је разне тамне слике, које су нешто журно радиле. Шта то може бити? мислио је у себи. Је ли Волф Исебранд наредио, да се ископа други шанац? Или је можда непријатељ покушао, да поћу подигне шанац? Више снажних и ваљаних раденика могу за једну дугу зимску ноћ ископати шанац и подићи насан; јер ту не треба бог зна какове снаге.

Младић је размишљао, шта да ради. Ако непријатељ диже шанац, то има зацело у близини војске, која ће бранити раденике и она би га могла ухватити, па и убити; а његови не би ништа о томе знали. А, ако је то издаја, онда треба мудро поступати. Не треба им пре времена спречити намеру, него их треба на делу ухватити; а ђуприје, које граде непријатељи треба претворити у клонку, у коју ће се сами ухватити. С тога се сакрије за једну стену и вребао је шта ти људи раде. Јер је ипак могао и Волф Исебранд заповедити, да се подигне нов насан.

Тек сад се сетио Рајмер, да доста далеко од оног места, где су раденици радили није било страже и ако су дуж насана још у вече биле страже постављене. То је чудновато. Тако неверан није могао бити ни један Дитмаршанин, да у опасности остави место, које су му поверили. Ијему је све изгледало као нека загонетка.

Најпосле му се учини, да су људи свршили свој посао, те бацили мотике на леђа и да их је нестало у помрчини. Рајмер није могао приметити куда су отишли или у Мелдорф непријатељу или у табор његових земљака. Сад се ближе допуња и види, да су зацело ископали шанац, а земљу су бацали у јендек, који је уз насан текао. На насану горе беше забодено копље, а на њему се нешто вило, што младић није могао да дозна шта је. То се све догодило на оној страни, где ишеу ни слутили, да ће ударити непријатељ. Рајмер је дуго размишљао, шта да ради и најпосле се рени, да саопшти Волфу Исебранду све, што је видео.

(Настаћке се.)

Како је у земљи.

(Свршетак.)

На још дужим телима, још се боље види то. Кад би узели најјачу гвоздену шипку, дебелу који километар, те као претен обавили око земље, не би изгледала чврста, него би се морала лено владати по површини наше земље: где је брег на земљи, издигла би се, где је до, утонула би. Кад би читаву земљину кугла била од челика и кад би се могла метнути на какву равнину, као што мећемо јабуку на сто, она би сама од себе, својом масом и својом тежином, разишла се нашироко, распленила би се, као оно мекано тесто, у погачу. Кад би се могла у читаву земљу грдна кука ушрафовати, те кад би онда хтели целу земљу помаћи нешто само са њена места, не би могли то учинити са целом земљом, јер би се пре откинуо од ње комад један него што би ју помакли; па ма како најљиве и једнако вукли.

По свему овоме потпуно је погрешно и то, што се узима, да земља има чврсту кору, која опасави и притискује њену унутрашњост, јер земља као целина мора тако мекана бити, да нема баш никакве разлике међу спољашњим и унутрашњим њеним таванима. Овако не би биле ни онда, кад би земља била сва од најкртијег челика а, како је на њој највише издупано стење, још пре није тако.

Кад смо у речи, навешћемо и то, да баш из овога разлога није никакав доказ за некадање топло и течно стање земљино то, што је земља на полови спљоштена. Да земља никад није ни била течна и врела, него чврста кугла, морала би се спљоштити на полови, чим се почела обртати око своје осовине.

Што се тиче других чврстоћа, исто је тако.

Кад би људи могли гвоздену шипку ки-

мљино са прецесијом и нутацијом. Да је у земљи гушће него што је вода, сведок је већ и лава, коју брегови избацају.

Око средишта земљиног мора бити маса потпуно непомична, баш као и оно вода на дну дубоких вода. Ово ћемо лако појмити, кад се сетимо, колики је само притисак на оне слојеве, па онда, колико је трење тамо, дубоко у земљи; осим тога додати морамо, да до тих крајева не допиру баш никакви спољашњи утицаји. А чим смо ово изrekli, помислити морамо даље, да се маса око средишта земљиног, ма да је и сувише врела, не може разликовати од чврстих тела, кад се гледи на кретање у чврстом телу.

Поред свега овога, макар колико имали разлога против кретања у земљи, ипак, у оп-

ште узевши, морамо признати, да има и опет кретања у земљи. На ту мисао долазимо, кад се сетимо, да се тела топлотом шире и скупе. У земљи се тела морају, нека јаче нека слабије, скупљати, кад се којим путем расхладе. Са скупљањем постају тела тежа и падају или бар, у најгорем случају, морају ма како мењати место а ту је већ кретања. Не ћемо се затрчати, ако узмемо, да у земљи има циркулације горе-доле: маса испод коре хладнија бива, отепта, те се лагано спушта ка средишту а потискује одатле другу, која се диже. Свакојако нам је држати се и сада онога, да око средишта самога нема баш никаквога кретања; то место пак не зависи од местимичних промена ни од притиска свуд у околи.

С. М.

ЛИСТАК.

ЗАВРШНА РЕЧ Г. ФИЛИПУ РАДИЧЕВИЋУ.

На Ваш „Одговор на „још нешто“ о зборнику Божидача Вуковића“, који је изишао у 22 бр. о. л. одговарам Вам ово:

1) Није истина, да је Божидар Вуковић 1536—1538. издао два разна издања реченога свога зборника; јер тада са штампањем није тако лако ишло, као што данас иде.

Данас би се онакав зборник могао штампати у стотинама хиљада примерака за 2—3 месеца; дочим је Божидару требало 19 месеци за једно издање, које није могло ни у хиљаде по у стотине.

Ако се у истини Божидарев зборник ког нађосте у Пивском манастиру разликује у величини од зборника ког нађосте у Бару, о чему ја јако сумњам, то је знак да је један од њих морао доцније штампан бити, а никако да су оба штампана 1536—1538. И ако је то тако, онда неће бити да је међу њима разлика само у величини, по биће још у чему и тек за опис и изналазак те разлике, иште се мало другичији мајстор, но што сте Ви г. Филипе.

Кад се, г. Филипе, код Вас тамо „сваки обрадује, кад на буди какву еписку старину наиђе да се миломе роду у аманет преда не-

обзирући се на то, да ли је описата или не ради „наше књижевности“, изволите Ви у „Гласу Црногорца“ описати ако хоћете по сто пути једну исту књигу, а нама је овуда доста, кад се једна и иста књига и једанпут опише као што треба.

2) Није истина, да сте Ви сродник Бранка Радичевића, и верујте, нама овуда и неупутно изгледа завладана манија у Црној Гори и Зети, да овај или онај изводи и доводи своје племе од овог или оног знаменитог мужа. Прошло је оно време, кад се и код нас држало на постанак појединих породица. Данас треба сваки сам себи да извојује славно име, јер шта хасне имати славне претке, а не имати и сам заслуга. Не кажем, да није лепо имати и славне претке, но више је оставити после себе тако име, да оно и после смрти живи.

3) Није истина, да ја не знам ценити достојанство човека, а особито једног духовнога часника. Знам ја то добро, но знајући то, чиним разлику између човека и човека. Ја сам противник сваком швиндлерском послу и према томе, кад видим да неко нешто погрешно чини и навађа не из незнања, но из швиндлераја, ја тога са свим другичије сма-трам, те према њему другичије и поступајам.

зар, претворно се да је побегао из Угареке и оружан дошао у турски стан, како је за тим Мурата ножем пробо, а по том и сам исечен био.

6) У половини XVI. века Константин Мушаћ, у родослову свога племена, кога је саставио на основу некаквога српског летописа, рече како је Мурат Лазара ухватио и погубио, како је Милош Кобилић, који је био зет Лазарев по кћери Јелени, за осветити таста, мачем убио Мурата, но и сам погубљен био.

7) У релацији Хрвата Јована Љубића од 1566. вели се на једном месту, како је Мурата посекао Милош Кобилић, јуначки кнез мизијски, или га је по причању других, некакав српски (тривалски) војник ножем пробо, да освети убиство свога господара Лазара.

8) Фр. Сансовино, пошто је наспоменуо Халкондилово казивање о косовском боју, по неком писцу рече и ово, како је опште мишљење, да пошто је Мурат погубио Лазара, да је један сдуга Лазарев, продро у стан Муратов и распустио га.

III. Извори о боју косовском XVI. века.

1) Мавро Орбин издао је 1601 своје дело „Краљевство Словенско“, у ком окривљује Вука Бранковића да је издао у косовском боју. Он је по мишљењу г. Љубе први написао, да је Вук био издајница, јер наведени писци до краја XV. и из XV. XVI. века не спомињу ни један Вука као издајницу. Па не само што то први за Вука рече Орбин, но он најопширније описа кнежеву вечеру и саму битку.

2) На четир године после Орбинова дела издао је Јаков Лукарић своје дело „Дубровачки Летописи“, у ком рече, како је Мурат продро на Косово, разбио и погубио кнеза Лазара, кога је издао Вук Бранковић, зет Лазарев по кћери Вукосави, Милош Кобилић, властелин из Тјентишта у Хуму.

3) Најстарији српски летопис у ком се издаја приписује Вуку Бранковићу писат је тек у почетку XVII. века.

IV. Извори о косовском боју XVIII. века.

XVIII. век богат је са причама о боју косовском, ту су ти разни рукописи, песме и

причања народна о косовском боју и што писци из XIV. XV. XVI. и XVII. века не знадоше, то све знадоше писци из XVIII. века. Они описују битку косовску тако живо, да је ретко наћи овакав опис појединих битка из најновијег доба. За то није нужно да овде наводим причања о боју косовском из XVIII. века. Ко хоће о томе да зна што више, нека прочита „општи лист“, „Троношца“, народне песме.

(Српские ср.)

Д Р У Ш Т В А.

(„Матица српска“). Книжевни одбор држао је 28. маја о. г. своју седницу, на којој су обављени ови предмети: Секретар јавља, да је одбор за издавање „Књига за народ“ из задужбине Петра Коњевића држао два састанка, на којима је међу осталим одређен ред, по ком ће се примљена дела штампати у свескама „Књига за народ“. Свеска 16. „Деоба Враћа“ од Милутина Јакшића. Св. 17. „Кад ће бити кише?“ од Ст. Милованова. Св. 18. „Пијанство“ од дра М. Јовановића-Батута. Св. 19. „О познавању земље“ од Мите Петровића. 20. и 21. „Поучни разговори о народној економији“. По Блоку прерадио Светозар Шакрак Нинић. Св. 22 „О поправљању земље“ од Мите Петровића. Св. 23, 24. и 25. „Одмор и доколица“, прерадио Љубомир Лотић. Св. 26. „Рад и својина“ од Вилчичког, превео и доучини Рајко. Св. 27. „Ружа“. Постао, подизање, неговање њено и избор варијетета ради домаће вртарске употребе. За народ написао Ст. Коњић. — Секретар предлаже за „Летопис“ саставак Драгутина Ј. Пилића „Књижевна писма“, прима се и награђује са 75 фор. — Прима се и награђује са 20 фор. оцена Мите Петровића на „*Beitrag zur Kenntnis der Erzlagerstätten Bosniens*“. — Аврам Ђукић пише за „Летопис“ свој саставак: „Учесће тителског крајинског шајкашког батаљона у аустро-турском рату год. 1788—1791“. Даје се на оцелу Милану А. Јовановићу — Секретар подноси припремљени „Садржај Српскога Летописа од 1—150 књиге, уређен по писцима у азбучном реду“. — Светозар Шакрак Нинић подноси за „Летопис“ чланак „Три старе укинуге жупаније“ по мађарском изводу изведено. На оцелу П. Руварцу. — Узима се на повољно знање извештај секретаров, да ће Јован Ђорђевић описати за „Летопис“ свој пут у *Крим*.

(Друштво за српско народно позориште) држаће у суботу 18. (30.) јуна о. г. у дворани „Матице српске“ своју редовну годишњу главну скупштину.

Р А З Н О.

(Шта се прича о манастиру Врдици и Врдичкој кули.) Манастир Врдици или како се иначе зове *Риваница*, сазидан је у дољн,

близу села петого имена. Пут из села у манастир засеђен је дугим дрворедом високих јабланова. Манастир Врдник је знаменит по историчаре. По ћелијама има много драгоцености, које вреде хиљадама форината. Међу осталима знамените су ове: две кадијонице богато урешене, једна ручна кадијоница, кип католичкога олтара, чаша Цара Лазара (?) и т. д.

У самој цркви пред олтаром је у њивоту тело цара Лазара, последњег цара српског, а у женској преопрати је одећа, у којој је цар Лазар погубљен био. Црква је зидана слогом византијским, са основом у облику крета. Храм манастира Врдника (Раванице) слави сада Амоса пророка, као дан кад је цар Лазар погинуо, премда је храм овај посвећен на Спасов-дан.

Ко је градио Врдник не зна се. Неки мисле да је војвода Мирко, а неки да је цар Душан. Има их такође који тврде, да је Врдник саградио краљ Милутин и о томе се прича овако: На Спасов-дан залутао краљ Милутин у шуму те три дана није могао да изађе из ње, па кад је од умора сасвим клопуо и изнемогао, опази неки извор, довуче се до њега, напије се воде и одмах му се снага поврати. Које од бриге које од умора засни ту под хладом једног дрвета. Дуго је спавао, кад га неки шум пробуди. Протрља очи и види пред собом једног човека, који руком на исток показује. Краљ Милутин запита: „Ко си ти?“ — „Ја сам Спасов-дан, иди право куда ти показујем руком!“ И несташе га. Освестивши се од тога чуда прекрети се краљ, па пође и стиже у Призрен. За спомен тога дана веле да је сазидао у Фрушкој гори манастир и посветио га на Спасово.

Недалеко од манастира Врдника копа се добар каменити угаљ. Дубљина рудника је 54 метра.

С друге стране манастира је најстремитији брег оне околине, на којем се налазе остаци знамените грађевине, која је позната под именом „Врдничке куле“. Кула је ова грађена од великог тесаног камена; дебели су јој зидови метар и по, а дужина до пр-

вог прозора два метра; прозор је толико исто висок. Кула је некад имала сем кровн три реда прозора од два метра висине. Дванаест метара је остало од те огромне грађевине, која је имала јамачно петнаест метара висине, осим крова.

На кули немају врата, него се кроз прозор пење унутра. Кроз зид води узан ходник до врхуца развалине. одакле се лепо види Срем, Бачка, Славонија и нешто мало Србије.

И ова кула има своју причу.

Народ прича, да ју је градио еремски војвода Раде за време цара Душана; а то је било овако:

Када је цар Душан седео у Призрену са царском круном на глави позвапе Грци азијатске Турке у помоћ против Душана, који се бехе јако осилили. Грчки цар ступи чак у сродство са турским султаном, и овај пошље Турке у Европу, који се близу Падие, недалеко од Солуна, искрцају. Војвода Раде досио се баш у томе крају, па чувши то скочи на коња и готово одлети у Призрен, да јави цару Душану ту вест. Душан му повери војску и он чекаше на граници, да те придонилце као што ваља поздрави. Доброслав, брат војводи, бијаше послан од цара Душана к Турцима, по тек што изрече жељу цару, потече овај свој мач и убије Доброслава.

Када чу војвода Раде како му је преминуо брат на неправди пао без замене јуначке одлучи се, да свога брата Доброслава грозно освети. Јурне са мањом четом својом на Турке. Борба беше жестока. Раде је са ханцарем у руци летео с једног краја на други, те је пун гњева, држећи у чврстој десници свој оштри ханџар, тражио султана, да његовом крвљу умије лице своје, да освети брата. Борба је дуго трајала, али Раде не угледа султана. Одело му беше крвљу попрскано, а са ханџара цурили су густе млазевн крви пророкових следбеника. Узмакоше Турци, престаде бојна вика. . . „Напред за њима!“ грмео је глас еремског и мачванског војводе. И јуриаше чете храбрих српских соколова за Турцима. Раде се заустави пред једним турским шатором. Ту онази султана са једним безиром и леном девојком, ћерком тога во-

Па немојте сестрице незнане
Да се вуче од гране до гране,

Већ пустите да се доле сађе
На рукама да нам места нађе.“

И заиста су Срипкиње песме Митинерадо примале и на рукама их носиле, а и од сада ће „сестрице“ песникове осећаје срца и душе песникове носити у своме срцу и у својој души.

Мита Поповић радио је на свима трима гранама појезије. Писао је песме *лирске, епске и драмске*. Критика га нарочито хвали као лирског песника, па и епске и драмске радње његове пуне су лирског елемента. Многе су песме његове и компоноване, те се певају свуда по народу. Ко није чуо песму: „*Сабло моја димићкија*“, „*Раздрагано срце бије ми у груди*“, „*Море ми је љубав моја*“ и толике песме што се на позорници певају, као оне у комаду му „*Наши селани*“?

Наш „*Јавор*“ донео је око 150 *лирских и епских песама Митиних*, оригиналних и преведених; донео је први поједине одломке из драмских радња му „*Цар Јован*“, „*Стеван последњи бан босански*“, и „*Наши селани*“.

Године 1884. изишле су скупљене „*Песме Мише Поповића*“ (у избору).

Поједине драме његове представљају се на позорници.

Опширније ћемо донети живот и рад песников, док се после тужног гласа о смрти његовој приберемо и нужне податке покупимо.

Прва му је песма штампана г. 1862. у „*Даница*“. Почетак јој је „*Ој пошоче мој пошоче мали*“. Уредник „*Данице*“ пропратно је онда ту песму врло ласкаво и одмах за тим доносила је „*Даница*“ и „*Јавор*“ (стари) све лепшу песму за лепшом. Мита је пре тога писао мађарске песме, па за њих од уредништва и награде добивао.

Велики губитак је постигао смрћу Митином српску народну књигу, забавну и уметничку.

Мито наш, нека ти је вечит спомен у народу, којег а си честит и ваљан син био!

П о н е а р и.

Михо теку разне реке
Уз градове и крај села;
А мутне су, кржаве су, —
Собом носе мртва тела.

Једни леши с лицем горе
— Очи су им отворене.
А другима — све једно је —
Очи доле оборене.

Они једни ка' да шапћу:
Је л' то била божја воља?
Они други, ка' да куну —
Није божја, већ ђавоља.

Кад су реке мору стигле,
У море се хуком слиле —
Лешине се укрстиле,
У вртлогу загрлиле.

Море слано, исплакано,
Дочека их с чудним збором;
Море суза, — њиних суза —
Дочека их са прекором:

Што с' грлите, тела мртва!?
Требасте се грлит' живи.
Тад би било мање жрт'ва
— Само они што су криви.

Змајован.

са једним учитељем писар Витомир. Њему није било до жалости, но се често разговарао са учитељем, тек кад би се окренуо и смотрио жалосну Мару, засузио би и он.

Таким сузама довољан је и мали ветрић, па да их сасуши. Нису из дна душе, — вели један добар познавалац душе човечије.

Дошао спровод на гробље, и носиоци спустише сандук поред раке. Свештеник је држао кратко опело. Присутни су сви плакали.

А кад сандук спустише у раку и почеше га закопавати, оте се Мара из руку госпође Јулке и као махнита полети у раку. И пала би у њу, да је добри људи не зауставише.

„Мајко моја, о мајко!.. Добра моја мајко!“ — крикну она изнемоглим гласом и стропошта се крај гроба.

А по гробу орили се монотони звуци у стотину одјека, тужне песме: Вјечнаја памјат. . .

(Наставиће се.)

Прошлост.

Залуду гледам у прошлост даву,
Да срећне дане потражим, нађем;
Ја видим само недоглед тавну,
У црне дане залутам, зађем. —
... Абдурахман је, калифа славни,
Владао срећно педесет лета;
Од кад је људи мало му равни,
Био је узор и дика света. —
Бројећи старац све сретне дане,
Живота свога листајућ' књигу

Београд.

Многе је, многе прелист'о стране,
И свуда наш'о жалост и бригу.
Ма да је старац тако далеко
У прошлост даву вин'о се, запо,
Ма да је знања и славе стек'о,
Четрнајст само срећних је нашо!
Четрнај'ст само срећних је стеко,
У толком жићу у толком лету;
За то је старац жалосно реко:
„Човече јадни, не веруј свету!“

С. Јов.

Млинар из Хајде.

ИСТОРИЈСКА НОВЕЛА МАВРА ЛИЛА.

(Наставак.)

8
Беше то ујутру 17. фебруара 1500. Југовина, која је доста одавна беснила по Дитмарци, претворила се у праву буру. Киша је падала као из кабла. Путевни бежу до зла бога рђави; а нижа поља и ливаде постадоше мочарима. Земљу је покривао до колена дебео снег. Једва си могао по њој ићи.

Већ рано у зору се кренуше Данци и Холштајнци. Напред је ишао витез Слениц са својом гардом. Хтео је да буде први у Хајди, да тамо — као што се хвалио краљу — наручи за њега ручак, да очисти путеве

од сељака; а особито, да његова гарда прва опљачка варош, да дође до што бољег пљена.

У францисканском манастиру у Мелдорфу држао је краљ Јован и његов брат херцег Фридрих разне части и гозбе. Племићи из Шлезвига и Холштајна, којих је доста било у војсци, позову своје жене и децу у Мелдорф; а краљ се побринуо, да се оне што боље проведу. Особито је ејајно испала светковина прошасте ноћи. До белог дана се играло и веселило; а свирци тек онда престаше свирати, кад је засвирала убојна труба, да се поново после мира и весела отпочне крвати бој. Многи су витезови пијани посе-

Са те две реченице јако смо смањили интересовање наше за месец. У томе тренутку бацимо наш поглед на ону привну звезду, на Марса, јер ма да се Марс и у најбољем дурбину види тек као малена округла плоча, ипак ће сваког посматрача интересовати, чим му кажемо, да је та звезда нашој земљи врло налик, јер тамо има копна, мора, поларног леда, ваздуха, облака, по томе на њему може бити живих, шта више и таквих створова, који могу мислити.

Па шта знамо ми о Марсу? Знамо врло много, и сваке године све више. Пре свега ваља да сазнамо, како Марс стоји према земљи; онда ћемо тражити, шта има на њему самом. Пречник марсове кугле је полак толики, колики је пречник наше земље, а двапут толики, колики је пречник нашег месеца. Кад је Марс земљи најближе, онда је од земље до њега 57 милијуна километара; планета Даница може земљи да се приближи на 40 милијуна километара, а удаљење сунца и земље мења се од 151 до 146 милијуна километара. По томе је Марс по даљини према земљи на трећем месту, не узмемо-ли на ум коју репату звезду, која може близу да дође

Пут марсов, као и у осталих планета, јесте елипса, у једној је њеној жижи сунце. Марсов пут сасвим обгрљава земљин пут. Елипса марсовог пута од свију елипса великих планета, има највећи ексцентрицитет, или да простије кажемо, најјаче се удаљује од кружне линије. Када се Кеплер латио, да тражи праве путеве планета, узео је да на марсовом путу то испитује, јер се надао, да ће ту најлакше моћи наћи, какав је управо пут, јер му се јако разликује од кружне линије. И није се преварио. По томе је Марс у астрономском смислу знаменита историјска индивидуалност.

Кад је Марс сунцу најближи, вели се да је у перихелу свога пута, и далеко је тада од сунца 205 милијуна километара; кад је најдаље стоји у афелу свога пута, далеко 248 милијуна километара. Хоћемо-ли, да испитujemo, шта се на њему дагађа морамо изабрати оно време, када је земља између сунца и Марса; тада је земљи саразмерно најближе и

привидан његов пречник има највећу вредност. То се време зове време опозиције. Дотична планета рађа се тада у вече, у поноћ дође у меридијан, у јутру седа. За нашег Марса било је то време око половине априла ове године па ће опет бити концем маја 1890. год.

Као што је речено, пречник марсове плоче, какав нам се види у дурбину, кад је у опозицији, онда је највећи, пре и после тога јесте мањи и свакојако, све ће мањи бивати што је Марс даље од једне опозиције; али и у појединим опозицијама има разлике. Јасно је да ће се Марс најбоље видети онда, када је Марс с опозицијом уједно и у своје перихелу. По томе ће опозиција од год. 1890. бити повољнија од опозиције од ове године; опозиција од 1892 још повољнија, јер ће Марс тада бити још ближе своје перихелу.

Повећавање и смањивање привидног пречника марсовог за времена његове опозиције иде код Марса много брже, него-ли што је код Јупитра или Сатурна; и због тога време, кад је згодно Марса посматрати и испитивати, највише ако траје два месеца пре и два месеца после опозиције. Кад то време прође мора се чекати до друге опозиције. Године 1877 на јужној полукугли марсовој било је лето. Шта се на њему догађало, гледано је скоро до краја године; онда се морало прекинути и тек концем године 1879 продужити. Међутим на јужној полукугли било је једно лето па читава зима свршена и ново лето отпочело. По томе, што се сад онажало, није у непосредној свези са оним, што је пре виђено, јер је међутим на Марсу прошла читава година Марсова; па ипак, можемо се надати, да ћемо с временом добити потпуну слику о променама и појавама, које се ређају на Марсу за једну марсову годину.

Обход марсов око сунца, или оно, што је на Марсу једна година, траје 687 земљиних дана, по томе је скоро двапут толика, колика је година на нашој земљи, напротив дан на Марсу је скоро толики, колики је и дан на земљи, траје 24 сата, 37 минута и 33 секунда. Светлости и топлоте, што Марс добија од сунца, јесте две петине од оне, што је земља добија.

Босни спахије или бегови узели толики мах, да су све радили по своме ћефу и били у својим спахилуцима неограничени владари над сиротињом рајом, као год племство у средњим вијековима, те су без ичијег знања и питања могли што год хоће радити и чинити. Отуд је и постала у Босни она народна пјесма, која вели:

„Колико је у Босни бегова,
Толико је паша и везира,
Сваки својој заповједа глави“. . .

Објесити, натакнути на колац, уморити са најтежим мукама, то им је била ствар обична тако, да је човјечији живот код њих вриједио толико, као да је једна мала мушица главом платила.

У то вријеме ако неко скриви што у једноме спахилуку тај море чим пребјегне у други тамо рахат живити, а да се не боји није никога. Спахије те по некад су се и из међу себе гложили и завађали, те су отуд велике мржње између њих владале и те мржње трајале су све дотле, док један другом ма какву пакост не учини или бар не узвати по неколико кметова, па их на мукама не умори.

Какво је стање онда у Босни било показује нам и она народна пјесма — о доласку Омер-пашину у Босни у којој султан онако јадикује:

„Бошњаци се аси учинили,
Недају ми терзимата мога,
Нит' ми дају дјецу у низама,
Не признају мене господара,
Господара падишаха свога;
Сву ми рају прићерали крају,
Сва ми оде у просјаче раја и т. д.

У крајини таквих феудалних и неограничених господара, који ни цара у Стамболу слушати нијесу хтјели, познаје и памти народ много, као: Бихаћки капетан, Крупски капетан, Мајдански капетан, Пркошки или Кулен-вакуфски капетан и т. д. Њихови спахилуци или управо државице њихове звале су се по њима: капетанлуци. Капетанлуци су били већи и мањи т. ј. како је који капетан могао више земље присвојити и силом отети, такни и толики му је и капетанлук био. За то су

ти капетани и правили куле или тврђавице, оклен им је било лапше бранити се један од другога а и од цара самога.

Таки је један владар био и Кулин-капетан, који је заповиједао од прилике данашњим котаром Петровачким и испоставом Кулен-вакуфском.

Кула Кулин капетана налази се на једном од најљепших предјела цијеле бос. Крајине. На једном узвишеном брежуљку у врх пркошкога поља начинио је он ту своју тврђавицу, од куд му је било згодно разгледати, како му сиротиња раја беглучи, како му српске дјевојке жању шеницу бјелицу а његови сехизи и слуге чине им најгадније срамоте и насиља, која су обично онда по цијелој Босни владала. Кула је по причању начинита на грбачи народа српскога без коња и волова т. ј. народ је на себи носио камење кад се је зидала, да би тим Кулин-капетан показао силу и моћ своју.

Некако случајно прошао сам љетос покрај Куле Кулинове, па ме је један ондашњи старац увео у њу, да ју видим, и показао ми о њој штошта, што је он још из детињства запамтио.

Авлија или дворините около куле сада је доста порушено а права кула и сад је у цијелости само јој је покров пофално и горњи крајеви од зидине порушени. Кула је била шћемерена или кублејисана, да јој ватра не може нангодити и тај ћемер и данас је са свим добар и здрав, да у доњу кулу премда је без покроба киша на вријеме неморе продријети. У самим рогљевима (угловима), око врата и прозора је тесани камен а оно друго је од обичног камена са кречом доста чврсто утврђено. Била је на четири ката или боја, са три прозора са стране, за које су кмети при зидању куле с куће на кућу морали уложити по дукат. С тим дукатима кметовскијем правили су се на прозорима „слушабаци“ или решетке, да се жене не могу с поља видети.

За те дукате говорили су они, да је савим праведно, да се од раје покупе, јер да се због њих решетке и праве, да не могу у нутра кога од женскадије видети и тим на-

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК:

✦ ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. ✦

УРЕДНИК:

✦ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ. ✦

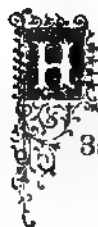
Бр. 26.

У НОВОМ САДУ 26. ЈУНА 1888.

Год. XV.

Мити Поповићу.

СРПСКОМ ПЈЕСНИКУ.

Надасмо се, да ће скоро,
Кроз мракове, што те круже,
Засијати сунце свјетло —
И процвјетат' твоје руже . . .

Надасмо се, да ћеш наше
Сузе горке ублажити,
И са пјесмом срца твога
Нашу душу оенажити.

Надасмо се, да ће опет
Оживити твоја вила,
И над српством твојим милим
Раширити драга крила.

Надасмо се, да ћеш опет
Пјеват' српске славе зори; —
За коју се браство мило
У стјенама тамо бори . .

У Мостару 14. јуна 1888.

Ал' нам нада сво пада —
Тебе нема више Мито
Под земљу је твоје сада
У туђини . . . тјело скрито . . .

Пануло ти сунце сјајно,
Увехнуле твоје руже;
Горе, поља мирисава
И славуји с њима туже . . .

Ал' те браћа мила неће
Изгубити из памети:
Док се бурно коло креће,
Доклен српска пјесма лети.

Увјек ће те спомињати,
Док је српског неба плава,
И теби ће гласе слати:
Ох, слава ти! слава! слава!

Алекса Височић Мантић.

М и л ч е.

ПРИПОВЕТКА ИЗ УЧИТЕЉСКОГ ЖИВОТА.

Посвећена госпођици Мари Поштањеној.

Од В. Милана Марина.

(Настанак)

иливој не беше код куће,
кад му је брзојав од го-
сноће Пелке стигао.

У близини села М. у неком другом

селу беше баш тај дан сарана обљубље-
ног и честитог, старог пароха једног.

На тај погреб беху позвани сви о-
колни свештеници и учитељи.

Миливој и млади пона договоре се и крену.

Могли су бити на по пута, у другом селу, кад је Марина мајка умрла. Миливој као да је нешто слутно. Но ни из далека није могао помислити, да му је помајка већ покојна. Нека црна слутња обавијала му душу, и он је целим путем ћутао.

Овај поход на погреб, црно гробље, што му се непрестано у сновима јавља, све то потхрањиваше ту његову слутњу све то већма у души му.

Погреб старог пароха беше величанствен и чак се у вече звршило, и тако Миливој тек око неко доба ноћи стиже у село своје.

Нојцу беше мучно преспавао. Црне мисли мложиле му се у души, а „Вјечнаја памјат“ зујало му је целе ноћи у ушима.

И кад беше већ са свим свануло, а нека га лупа на врати трже из-а сна. Њему беше чудновата та рана похода, приђе и отвори врата. Неко мало девојче пружи му листић са речима:

„Још јуче сам вас тражила, ал' нисте били овде“ — то рече, па оде.

Миливој позна по листићу, да је брзојав. Лице му дође са свим другогачије, а руке му дрхтаху од узбуђености, као у озебла сиротана.

Дуго га није смео отворити, напокон се ослободи и отвори га. Беше у њему следеће:

„Госпођа Ката умрла. Сутра сировод. Дођите. Целка“.

Јестели видели кад осуђеника, кад му судије самртничку пресуду читају. Јесте ли му се дубље загледали у бледо, блеђано лице. Прави самртнички лик.

Тако тад изгледаше и Миливој.

Није ништа говорио, већ ћутећи забрави врата, прође кроз село и — оде.

Кроз по сата већ је био у жељезници. Ту је сео у један крај, па је немо гледао и ћутао.

Влак се један заодно, па се цео

пут поремети. Миливој је морао дуго чекати на други влак.

Било је већ вече, кад је стигао у село В. — Изгледаше му ово село, као неки пустиловини јаз, који му уграби љубљену помајку, ох, коју је он то све силније љубио и штовао, и које у себи скрива душу његове душе, ожалошћено његово Милче. Чуо је и последњи звук в.—чких звопа и видео је људе, где се већ са погребом враћају. Но он ипак за то убрза кораке и стиже пред школу.

Ту владаше нема тишина, коју тек кадкад прекидаше болни јаук сироте Маре.

Дрхћућом руком отвори врата и ступи у собу. На дивану лежала је Мара, а покрај ње стајаше госпођа Јулка и Целка. Марино лице беше бледо, ка' оно „алабастер“, самртнички бледо, очи заклоњене, а груди јој се бурно надимаху.

Госпођа Целка чим га спази, погледа га погледом пуним туге и сажалења и даде му знака, да ћути.

Миливој стаде и немо посматраше своје сирото Милче, а очи му се од силних суза наводњаше. Стајао је ту непомично, као мраморни блеђани лик.

Мара је лежала непомично, и тек кадкад би отворила своје очи, па би немо зверала, по час у госпођу Јулку, а час онет у госпођу Целку, и онда би их онет склопила јаукујући болно:

„Мајко моја!... Добра моја мајко!... Миливоја није оназила.“

Није дуго прошло, а она савладана лаким сном заспа. Госпођа Целка прошапута две—три речи са госпођом Јулком, за тим приђе Миливоју и позвав га, изађе на поље. Миливој при поласку, окрену се још једном и погледавши тужно на своје Милче, упути се за госпођом Целком.

Ту је код грк-Рапе преноћио и тек сутра по подне оде с госпођом Целком да обиђе и да утеши своје Милче.

Код школских врата сусрете се са

Пред којима би многи скрио глед.
Поглед му блуди даље, даље све

С мађарског превео

Изгубио се тамо у недоглед
Ко сури оро међу облаци.

Бране С. Шајкашки.

Млинар из Хајде.

ИСТОРИЈСКА НОВЕЛА МАВРА ДИЛА.

(Наставак.)

Рајмер оде и затече људе у реду, али вође не беше код војске.

„Где је Холм?“ запита Рајмер.

„Намешта топове. Као што изгледа непријатељ ће на нас напасти,“ одговоре му војници.

„Шта значи тај знак?“

Кад је то рекао узме копље, које је још прошле ноћи видео, да је забодено у земљи. На врху копља се вио дугачак црвен барјачић.

„Холм нам је казао, да је то знак за Волфа Исебранда,“ рече један војник. „Чим падне барјачић са копља, то је знак, да треба послати помоћ.“

„О томе Волф не зна ништа,“ рече Рајмер. Има ту много чега, што није онако, као што би требало да је. Шта ће тај прокоп на насану?“

„Тај смо прокоп прошле ноћи ископали по млинаревој заповести, да можемо напасти на непријатеље,“ рече војник.

Рђаво би испао нападај Холму са шаком људи!“ одговори Рајмер. „Он вас је преварио.“

„Баш сам хтео, да пошљем за помоћ, тим боље, што си већ ту,“ рече млинар кад је дошао. „Ја мислим да ће непријатељ на нас ударити.“

„Ти би зацело доцкан послао за помоћ. Непријатељ би био на насану, и ти би тек онда искао помоћи. Откад је ушло у обичај, да дитмаршке вође обеси свој појас о копље у тако кишовито време, место да га носи о пасу?“

Рајмер погледа Холма, који сасвим побледи; а на брзо се опет охрабри и рече:

„Јеси ли ти дошао, да ме као ђака испитујеш. Волф зна, зашто се тај барјачић вије; а да ли ти знаш, до тог ми није ништа стало.“

„Доцније ћемо о том говорити. Међутим ти Волф заповеда, да ми предаш свој мач. Холме ти си мој роб — а ви војници од нас не слушајте више овог човека.“

Млинар оде корак натраг и повуче мач из корица, али га Рајмер зграби за руку, те му мач паде на земљу.

„Нека дођу овамо четир војника!“ заповеди Рајмер. „Овога човека водите у тавницу и пазите добро на њега. Вежите му очи; јер он не треба да зна, ко је победио, али својом главом одговарате ми за њега. А ви Дитмаршани јуначки дочекајте непријатеља!“

Сад оде, да прегледа топове. Сви бежу сувнише високо управљени тако, да нису могли ништа непријатељу наудити. Он их одмах намести како треба и заповеди тобџијама, да тамо циљају, где непријатељ може лако прећи преко шанца.

Непријатељ је већ био тако близу, да си лако могао распознавати поједине људе. Рајмер је познао по лепом клобуку, да је међу непријатељем и херцег Фридрих. Барјачић им је зацело показивао правац, куда да иду; јер су управо према њему ишли. Брзо су напунили први шанца и прешли га. А кад дођоше већ близу другог шанца, онда заповеди Рајмер тобџијама, да опале топове. Непријатељи се пренеразише, кад чуше пуцању. Испочетка су се колебали, шта да раде, а затим су жестоко ишли напред и викали, да им је бесна вика далеко одјекивала по Марци, као силовити морски вали.

Рајмер није дао уклонити млинарев издајнички знак, да намами непријатеља у заседу. Многи су Дитмаршани подлегли у боју; а непријатељ је слао све нове и нове одморне чете. Дитмаршани су се борили као лавови и већ су доста непријатеља скинули са

света, но на послетку морадоше подлећи о огромној сили. Непријатељ је сад ударио и у центрум на Волфа и то као што се чинило да бољом срећом него пре. Војници су викали, да је чак и Рајмер чуо: „Чувај се сељаче, долази гарда!“ С тога Рајмер није хтео да иште помоћи од Волфа, да га не би ослабио.

Гарда је сад јурила као помамна. Прешла је већ и други шанац и верала се на насип. Сад се тек почне ужасно крв проливати, па и ту најпозеле одржа победу надмоћни непријатељ. Дитмаршани су се већ били уморили и почели да бегују.

Али на једаред изађе Телза у свечаном руву са светим знаком. Она је изгледала као херувим с неба. Ишла је тамо, где се најжешће борили. Непријатељ је бегео од ње, као ђаво од крета; а Дитмаршани се поново охрабрише и јурише на непријатеља; а овај поче да беге.

Међутим је и вода помало долазила. Петар Арне је учинио своју дужност и пустио воду у шанац. Тај је тренутак одавно Волф ни очекивао.

„Напред децо! Ево нашег савезника. Ево мора! На ноге, да осветимо оне, који су пали у Виндбергену и Мелдорфу!“

Речи војине су далеко одјекивале по шанцу. Сви се одушевише и јуначки јурише на непријатеља. Кад је то чуо Рајмер и он повиче својим војницима:

„Наши побеђују. На ноге. Немојте, да се осрамотимо!“

И они ударе жестоко на непријатеља и за неколико тренутака га претерају преко шанца.

Међутим дође и Телза његовој војсци: јер није више требала да храбри Волфове војнике. Кад ју је угледао непријатељ, он је мислио, да је то неко више с неба послано биће. „Против људи ћемо се борити до последње капи крви, али са духовима се нећемо упуштати у бој!“ повиче вођа једног холштајског оделена и заповеди својој војсци, да иде натраг. Непријатељ поче на све стране бегати.

С таквом истом срећом се борио и Волф Исебранд. Он је чуо убојну вика гарде, и

она је сад гласила: „Чувај се гардо, ево сељака!“

Вода је све више и више долазила. Кад су је угледали непријатељи они почеше викати „бегите, ево воде!“ На те речи поче непријатељ на све стране бегати. У војсци је овладао највећи период. Многи је непријатељ у бегству погажен од својих другова, који су јурили као бесни.

На пут, који води у Мелдорф стаде краљ Јован са својом војском. Гледао је како му војска на све стране беге. Многи су били у шанцу до колена у води и викали за помоћ. Вође су са мачем тукли војнике и терали их, да изађу на друм и да избегну извесну смрт, која их очекује у валима. Но краљ није ништа марио за то. Он није могао да појми, како да шака сељака потуче његову огромну војску. С тога заповеди да још једаред ударе на Дитмаршане.

Али му херцег Фридрих рече: „Бегите, брате, да не буде доцкан. Јер што дуже оклевамо, тим ћемо се теже моћи спасти.“

Краљ још једном тужно погледа своју војску и затим пође даље.

Стари дитмаршки хроничар Јован Адолф назван Неокор вели, да није ни четврти део непријатеља изнео своје главе из боја. Слениц, Олденбургски грофови, Гаје и скоро ено плезвиг-холштајнско племство паде у боју. И сам барјактар Алефелд са својих 50 другова остаде на бојишту; а славни алај-барјак заробе Дитмаршани. Осим тога опљачкају силно оружје, коње, разне ратне справе, сва теретна кола, краљево сребрно посуђе, златне и кристалне метале, скупоцене одеће, много вино и пиво. Част се није држала у Хајди и нису је држали холштајнски кнежеви, витезови и племићи, него су у Мелдорфу или Дитмаршани краљево вино из његових скупоцених пехара и јели његовог слаткиша.

То је најславнији дан у историји малене Дитмарке, кога је шака Дитмаршана, победила огромну војску данско-холштајнску.

9.

Већ је прошло два месеца од хемингштатског крвопролића. По улицама се белале

цу праве шљивовице, од које смо путем прикривали, па и овђе се обредисмо.

Сада би требало да станем описивати поглед са овога врха у наоколо, али ћу се најбоље истини приближити, када рекнем: та се дивота не може описати! Најприје ти поглед привлачи долина, што се спушта лагано до мора са високијех брдија изнад Доње Ластве и Тивта, па се даље испод Ловћена раствара у право поље, које се протеже испод свега Грбља до зеленијех хумаца, што се таласају испод голијех високијех планина до Будве, испред које се далеко, далеко море простире; и све то видиш једнијем погледом. Све до поља покрива оно модро зеленило маслинско, кроз које се бијели по ђе која кућица, ил је дим одаје; по пољу се растире опет оно јасно зеленило чувенијех винограда тивацкијех. Обала морска опет се весело извија, како ће ти боље оку угодити. Ту ти је Калиман на Сељаново, па убави полуостровчић Превлага, на ком се данас виде развалине манастира св. Арханђела, зецке митрополије, величанствене Неманићке задужбине, и до ње опет два островчића, па иза њих Солила, од којијех није нама остало него име, али за вријеме српског државног живота, ту се производила со у толикој мјери, да је још Немања, кад се закалуђерио, Хилендару завјештао отолен толико соли на годину, као што се види из једног старог писма, што је вриједни скупљач старина српскијех г. Ф. Радичевић у 42 бр. „Јавора“ г. 1885. саопџио; а у Милошиневој књижици о Црнојевићима (Die serbischen Dynasten Crnojević) находимо, како су Црнојевићи ова

(Свршиће се.)

солила као своју властитоост од млетачке републике тражили. Дакле у сред те дивоте природне, што се и данас зове *Милошкијем збором* по манастиру св. Мих. Арханђела, ком је овај предно припадао, находимо и споменике негдашње величине српске!*) До Солила одма пружа се к западу полуострв луштитки до према Новоме, а прско њега пукло веће море до у недоглед, према којему с ове стране полуострва пружа се залив которек и увлачи се кроз тијеснац Вериге, ђе се с једне и с друге стране стрмо спуштају високе зелене планине. По обали противноложеној виде се села Баошићи, Бијела, Јошница на Ђурићи. То је обала трећег полуострва, што Боку плити залив которек чине, и развија се од Кута до Морина. Изнад Бијеле у планини види се село Крушевице, а изнад Крушевица на највишем врху црквица св. Јеремије, па на једноме нижем црквица св. Николе изнад Ђурића, а на убавом брежуљку што море квапи са три стране бијели се лијена црква св. Пеђеље. Преко брдија овога зеленилом застртог полуострва види се према западу гола висока Смијешница и по њој војнички пут, што иде из Новог преко Убала на Кривошије; па се нижу од запада к сјеверу голе планине убалеке, па кривошијске искићене новијем тврђавама до Вранова брда изнад Оравца, које се већином из залива не могу видјети.

* Осим тога, што се овај дивни предно зове *Милошкијем збором*, у Тивту лштом славе крено име *Милодан*, што нас такођер опомиње на задужбину Немањку на Превлаци. Тивлани су сви католици као Ластовљани, али су једни и други све народне обичаје, као и народну ношњу до данас сачували.

М а р с.

НАПИСАО ДР. И. ПАЛИСА.

(Свршетак.)

јесен године 1877, био је Маре у опозицији но уједно и врло близу црхела; његов привидан пречник у септембру био је 25 секунда у луку,*)

*) Кад би гледали сребри новац од једне четврт форинте из даљине 190 метара видели би га под толиким кутом.

до почетка новембра пак већ се смањао на 15 секунда у луку, због веће даљине од земље. Скинапарели почео је концем августа 1877 год. да посматра у тој намери, да види, шта ће вредити његов дурбли, кад се на њ посматрају планете. Отуд ћемо знати, зашто

ипак подузеће ово на брзо после буне угинуло. Године 1851. покренуо се лист „*Oesterreichische Illustrierte Zeitung*“. Покренуо га је Американац *Дон Грaјс*, али није нашао одзива и морао је иноземској конкуренцији да подлегне. Но издавач као да није ни имао какве озбиљне тежње, јер одмах по престанку тога листа, покренуо је нов под насловом „*Haus Dampf*“. Па и тај је био кратка века. Нису боље прошли ни многи други потхвати, јер не могуће у Аустрији корена да ухвате. Сви су подузимачи дотле превиђали, да је пре свега нужно да је уметничко неговање дрвореза главни услов, да би се могло иноземској конкуренцији стати на пут. Међутим се у Немачкој ова индустрија вештачка све више и више развијала и брзо једно за другим појавише се недељни и месечни часописи, који су извојевале себи успеха и у Немачкој и у Аустрији својим књижевним и уметничким садржајем. Само да споменемо „*Die Illustrierte Welt*“ од *Халбергера* у Штутгарту, „*Gartenlaube*“ у Липпци, „*Westermann's Monatshefte*“ у Брауншвајгу, „*Familiens-Journal*“ од *Пајне*-а у Липпци, па да се види како се у оно доба конкуренција високо попела. У средини педесетих година основан је мој ксилографски завод (вели Валдхајм), у којем је за тридесет година изучено око две стотине ученика. Године 1857. основао сам ја у друштву са Карлом *Ситером* лист „*Figaro*“. Кад сам покренуо лист и тек што је први број изишао изгрдио ме је лично тадашњи намесник („штатхалтер“); кад је други број изишао онда су хтели на миг фелдмаршалајтнанта *Кемана* мога главног сарадника Карла *Ситера* да прогнају из Беча. Да би се дрворезни послови што више ширили занеках ја г. 1858. концесију и за други лист, за један илустрован лист за породицу, којим поводом ме позва један чиновник намесничког већа да престанем са „*Фигаром*“. „На што толике новине? — рече ми он. „Па ви већ имате једне! Престаните са „*Фигаром*!““ Но ипак добијем дозволу да издајем лист „*Mussestunden*“. Но на једанпут дође наредба, као из ведра неба гром, да се има плаћати и за књижевне листове штемпларине, новчић за

сваки број. Како у иноземству није било штемпларине, то је убило подузећа у Аустрији, јер ти новчићи штемпларине износе на годину 50 до 100.000 фор. Валдхајм је год. 1862. покренуо „*Waldheim's Illustrierte Zeitung*“, но због штемпларине морао је да стави високу цену, те лист није могао да продре, а међутим су се иноземски листови у Аустрији јако раширили; *Халбергер* у Штутгарту спустио је цену „*Ueber Land und Meer*“-у на половину дотадашње цене, јер у Немачкој нема штемпларине и тако листови илустровани не могу у Аустрији да успевају. Године 1863. покушао је Валдхајм да издаје лист „*Illustrierte Blätter*“, и штампао је 15.000 примерака, али је био дефицит 13.000 фор. У Бечу је 1873. године покушано да се издаје „*Neue Illustrierte Zeitung*“ (*Јоханес Нордман*), али је издавач морао да уступи лист штампару. Но и штампар је због рђаве продаје морао лист да преда неком акционом друштву, а ово је продало лист неком милионару. Тако се лист до сада таворио, и сада је предат издаваштву „*Über Land und Meer*“-а, те излази као издање овога листа за Аустрију. Види се дакле, да илустровани листови нарочито због штемпларине не могу у Аустрији да се одрже. — А за што не могу српски листови илустровани да просперирају? Код нас у Угарској нема до душе штемпларине, али је мала наша публика, јер кад Валдхајм са 15.000 претплатника има 13.000 фор. дефицита, онда није чудо, што је А. Пајевић на „*Срп. илустрованим новинама*“ за годину и по дана штетовао скоро 4000 фор. и такве се работе цабајнео!

Б Е Л Е Ш К Е.

(† **Мита Поповић**). Није се дакле испунила она нада српскога народа, која се пробудила била, кад су пре неколико месеца наши листови донели били глас, да се здравље нашем песнику повраћа и да ће скоро наћи из оне тужне куће у Будиму. Мита нам умре, и то како јављају у највећој спротиви. Трошкови око сахране дало је честито „*Коло младих Срба*“, при опелу певало је будапештанско занатлијско српско певачко друштво, а на гробу се с покојником опростио књижевник *Стеван В. Поповић*. „*Коло младих Срба*“ управило је позив на народ, у којем се народ позива на прила-

гање, да би се подмирили трошкови око лечења Митиног, јер је др. Шварцер чинио то на вересију, а нема се од куд платити; што претече употребиће се на обележје гроба песникаовог, да му се са немара нашег не би затрло, као гроб Милоша Видаковића, што би запета грехота и срамота било понацели наш народ, за кога је Мита живео и радио. Прилози би се имали слати на председника „Кола младих Срба“ у Будимпешту (*VI. Molnár utca, 47 sz.*)

(**Парастос Мити Поповићу**) Црквени одбор ерп. правосл. цркв. општине у Сомбору приређује 19. јуна о. г. у св. Бурђевској цркви у Сомбору парастос ерпског песнику *Мити Поповићу*. На парастосу је појало ерп. певачко друштво, а беседу је држао правник *Ђорђе Ђуришић*

(**Огњот Вон**). Париски адвокат и књижевник *Огњот Вон* путовао је по Црној гори, а сада се бави у Србији, по којој је и раније неколико пута путовао ради набављања материјала за ерпску историју. Он објављује документе из наше нове историје, о односијима између Карађорђа и Француске, а пређе је обнародовао неке документе о улози барона Меријанжа код Назван-Оглу-а у Видину Г. Вон намерава ићи до године у Стару Србију и Македонију.

(**Легат „Матикци Српској“**). Недавно уважени грађанин Перлеци пок. *Свог Ђорђевић* оставио је легат од 500 фор Четврти син његов г. *Милан Ђорђевић* из Перлеца, улазио је сада тај легат по завештају оца свога

ЧИТУЉА.

(† **Мита Поповић**.) Већ се разлико по свима крајевима ерпства пријављени глас о смрти омиљеног нам песника *Мите Поповића* и већ и син листови наши у прили окиризма разнесоше тужни глас овај у ерп крајеве где Србин живи. Он је умро у крајњој ерптини у заводу дра Шварцера у Будиму. Никома се потужио није, а није ни могао. Његов прили пријатеља и наш уважени Србин и уметник, др Јован Пачу, одио га је у Будимпешту у завод на умоболне 7. (19.) августа 1886. Ми смо донели у оно доба извештај о томе у „Јавору“ (бр. 35. од 1886), у којем се међу осталим вели: „Већ поодавно приметили пријатељи и околина Митина дослутно инаке уине недоследности, по приписиваху то у прили мах песничкој расејаности његовој. Од 27. јула (8. авг.) настала је елика све јаснија и жалоснија. Болест је отимала маха и његов веран друг и наш омиљени композиста и лекар др. Јован Пачу претурно је с њиме следећих десет горких дана бдијући над њим тако рећи дању-ноћу, и „кад видех“ — тако нам пише др. Пачу — „како му се песнички дух сваки даном све већма ерка и ломи, и како телесно опада, тада се и последњи еричак наде претворно у прили тугу“ Последње писмо, које је уредник овога листа од пок. Мите Поповића добио, датирано је 9. августа и р, дакле кад се болест већ развијала била, но у томе писму не беше ни еловеца јед-

нога, по којему би се што право слутати могло. Споменио је да је „био“ бољестан и да ће морати ићи у Пешту да се лечи, но слави би по писму му држати морао, да се тиче какве телесне бољести, а овамо је на десет дана после тога одведен у Шварцеров завод. На четврти дана пре онога последњег писма послао нам је за „Јавор“ Аранђеву шљиво-сатиричну приповетку „*Бла жито*“, коју смо онда и донели у листу. Последње Митине песничке радове, међу којима и неке есеме, што их је некад мађарски написао, па тада сам их на ерпски превео, послао нам је др. Ј. Пачу и ми их штампасмо у бр. 35. „Јавора“ од 1886.

Кад је већ доста времена прошло од Митине бољести донео је сомборски „Бачканин“, а по њему и други листови, радостан глас, да је Мита охранио и да ће скорим доћи кући, но овај се глас није обистио на жалост свију Митиних пријатеља и еколога народа. О ускресу о. г. изишла је бољешка једна у „Застави“ о стању есеникова здравља, по којој се већ најгоре очекивати могло, као што је несрећом и настало.

„Браник“ доноси у једном од најновијих бројева својих многе биографске и аналитичке податке о Мити, од којих ћемо неке и ми да еванесмо нашим читаоцима.

Мита Поповић се родио у Баји 3. јулија 1841. од еспроманиних родитеља, оца Наума и матере Јулке, рођене Кривојевића. У сиротињи га родилше, еспроманин одхранише, па на школе дадоше. У Баји је евршио основне школе и почео гимназију. По г. 1852. умре му отац, а мати му остаде у најнећој нужди и неколи еа четворо нејаке децице. Евршио је био еет езраеда гимназијских, но мати не могаше га даље ешколовати, но га хтеде дати у калуђере, па га еноше у Карловце Јулијану Чокору, еротосинићу (потоме архимандриту) за ескуеника. По је овде морао Мита да се пати, да гладује и да ради најтеже и најнепријатније еслоове; е тога му то додија и он се ерати 1858. у Бају, те мучећи се и елопатећи еучи тамо гимназију, и г. 1861. положи епит ередеости. Идуће године буде изабран за Текелјиног питомца, те тако могаће бољбрижније да живи и тако у Пешти еучи правне науке и 1867. еостане адвокатом. У Бају се ератио г. 1866. и ту буде изабран за еоликог бољежника у еагистрату, у којој је еслужби био до 1872. После је адвокатирао најпре у Баји, а за тим у Сомбору све до бољести своје. Године 1871. ежене се еепом и евображеном Српкињом *Лилом Сивилеом, уд. Немадовичеом*, коју је и у разговору с пријатељима и у есмама својим увек као свога аиђела ехранитеља епредстављао. И она еесма у ебири еесама му од г. 1884. (на стр. 222) завршује се у свакој строфи са еечима:

„Хај, шта би од мене било
Да те немам, еена вило ?“

(Евршиће се.)

РАЗНО.

(**Животиње у дубави коројој**). Једно од најзамршенијих питања у науци о животињама беше до

сада то, да ли има животиња у већим дубљинама морским. Док је *Агаси* био тога мишљења, да животиње пливају само близу површине мора до неке извесне мале дубљине, тврдио је *Хекл* да је нашао животиња у свима слојевима морским па све до дна. Сигурно се о томе питању могло тек дознати справама, које се у извесним дубљинама саме заклоне, те се сасвим изворене извуку из воде. Такву справу измислио је недавно *Иштерн*, мерник немачке зоолошке станице у Напуљу те је том справом радио онда професор *Хун* из Кенигсберга и чинио покушаје, којим је дошао до ових занимљивих података: Кад је професор *Хун* недалеко од острва *Понза* из дубљине од 1300 метара извукао справу, а оно се у њој нађоше сјајет разних морских животиња, као: малих медуза, Верниног појаса, сагита, силних капетода и т. д., те се све комешало по справи. У средиземном мору, нађоше се и око површине и у дубљини до 1400 метара силне разноврсне морске животиње. На многе и такве кавких нема близу површине мора. Тако на прилику више врста рака и др. живе само у великим дубљинама. Неке опет врсте морских животиња подједнако су подељене у свима слојевима мора. Занимљиво је да је и та подела у равна годишња времена различита. *Хун* је доказао, да врло многе морске животиње, које у почетку пролећа из залива Напуљскога нестану, те опет у јесен дођу, преко лета живе у великој дубљини морској. Урок ће бити, што животиње хоће лети да се уклоне од жестоке врућине. Према су ови покушаји чињени само у средиземном мору, може се ипак узети, да је тако исто и у великом океану.

НОВЕ КЊИГЕ.

Помени знаменитих људи у српскога народа новијега доба. Написао *М. Ђ. Милићевић*. У Београду. У државној штампарији краљ. Србије 1888. — Баш сада изиђе и эта књига овога знаменитог дела нашег вредног *Милићевића*, и том је књигом ово дело свршено, те га имамо сада у целини. Хвала писцу на великоме труду његовом. У књизи овој нису до душе потпуни и опширни животописи наших знаменитих покојника, има их и краћих и непотпуних, али је овом књигом много и много име српских јунака и других заслужних људи по српски народ забораву отето, а много име, које је и до сада познато било српскоме читаоцу изнесено је сада у јачој светлости и тако ће се спомен на те наше добротворе и родољубе дубље урезати у наша срца и у нашу душу. Књигу ову ваљало би да набави сваки Србин, те да је чита себи и деци својој, јер српски јунаци и књижевници, ако ништа друго нису заслужили, а оно су бар то, да их се потоњи нарашћају по који пут се-

ћају и да им буду захвални. Цена је свакој свесци 2 динара, а цело дело има 874 стране и стаје 8 дина.

Србија. Опис земље, народа и државе. Од *В. Карића*. У Београду. Државна штампарија краљевине Србије. 1388. — Од овога знаменитог дела изишао је сада последњи одељак у којем има 98 слика и једна карта Србије. Дело је велико 935 страна и богато је илустровано. Цена је делу 8 динара. За ово дело имају нарочито спрењене, красно и богато позлаћене тврде корице, које је цртао *В. Тителбах*, а гравиране су у *Хамбургу*. Могу се добити код књиговесца *Ђоке Стевановића* у Београду по два и по динара. Овако дело ваља да има свака српска кућа.

Модни овет. Илустроване новине за женско одело, и ручни рад. Излази двапут у месецу у Београду. Уредник *А. Кимпановић*. Цена на три месеца 5 динара. Слике за моду исте су, које и у немачком „*Mode-welt*“-у, а текст је српски.

Извештај о српској великој гимназији у Новом Саду. За школску годину 1887/8. У Новом Саду. Штампарија српске књижевне браће *М. Поповића*, 1888. На 8-ми, стр. 48. — На првоме је месту чланак *Марка Крчаревића* „О билу и цецку на њему у нашим народним песмама“, за тим долазе предмети, какви обично иду у оваку књигу. Из статистичног прегледа видимо, да се ове године уписало у нашу гимназију 262 а на крају године полагало је испит њих 245., и то 242 јавна и 3 приватна ученика. По народности било је 237 Срба, 1 Мађар, 2 Хрвата, 1 Рус, 2 Немца, 1 Словак и 1 Израјлићанин.

Извештај о српској вишој девојачкој школи у Новом Саду. На крају четрнаесте, а неколико 1887—88. У Новом Саду. Штампарија *А. Пајевића*. 1888. На 8 ми, стр. 31. Садржај. 1. Кућа и школа, од *А. В.* 2. Власти и старешинства ове школе. 3. Предмети школски. 4. Учила. 5. Важније наредбе и отписи. 6. Ученице. 7. Фонд ове школе. 8. Летопис. 9. Објава за идућу шк. годину. — Ученица је свега било уписано 90, од којих је у току године изостао 6. — Од 90 уписаних ученица 89 су Српкиње и 1 Рускиња (грчко-катол. вере). На Новог Сада беше их 59, из Угарске 11, из Тројединце 20.

Поштов. претплатницима.

Са овим бројем „Јавора“ завршује се друга овогодишња четврт, те се умољавају поштов. претплатници, којима истиче претплата, да ју изволе што скорије обновити, како се не би прекидало размишљање листа.

Цена је листу: на целу год. 5 ф.р. на по год. 2 ф.р. 50 нов. на три месеца 1 ф.р. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 ф.р. а. вр.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табакру. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Издаје књижара *Луке Јоцића*.

Штампарија *А. Пајевића* у Н. Саду.

„Знаш која је — рекох му ја у очи св. Саве — ради моје љубави сјутра вечер треба да будеш жртва, не треба да дођеш на свечаност, јави да си болестан и — улога Јована биће моја... Та знаш, знаш, како чезнем...”

Константин ме разумно.....

Дворана је била окићена најљепше. Српске заставе, ловорови вијенци, цвијеће, слика св. Саве и српских генија, све је то било дивно намјештено а такођер и позорница са шареним застором.

Сваком је срце играло од весеља. Свак је чезнуо, кад ће отпочети ова велика српска народна слава.

У осам сахата дворана се напунила одабраним Србима и милим Српкињама.

Професор Б., пошто се поздравио с неким породицама, одмах је почео прикупљати своје дилетанте ради најзадње умијетничке опомене за „Прољетни лахор“, кад ли у тај час Константин типов слуга предаде му писмо.

Ја сам из даље посматрао, како професор немирно чита и маше главом... „А, ово је страшно, нечувено! А сад? а сад? Ко ће играти „Јована“, ево Константин је запријечен, болестан, не може доћи. А сад? а сад? Осрамотисмо се, није друге. Да ја нијесам постарији човјек, ја бих играо ту улогу“..... На то ће друштвени члан господин Василије — човјек здрава црвена поса као здраво црвено вино — прекинути разјареног професора: „Господин Владимир зна Јованову улогу на прете, нека игра он и злу се доскочило“....

— Баталите то за бога, та он је био за то и одређен, по мојој кривци, али господин отац госпођице Зулејме, имао ми је очи ископати, кад је обазнао.... Свакако, бога ми, идеја је барем сад на своме мјесту, како би било, да ви замолите господина оца?....

„На наравно, одмах“. Пожури се господин Василије и оде.

Професор Б. приближи се к мени некако суморно и рече ми још суморније: „Чујте. Како би било, да ви вечерас играте „Јована“? Немамо Константина, болестан је онај незаконик.... Ви можете. Та ви сте и онако били научили“.....

— Е, господине, али ја нијесам чинио пробе, помести ћу се, нећу се знати ни да окренем... Пак ту је отац госпођице Зулејме. То не иде никако.

„Ви сте чинили пробе, за које ја нијесам никада знао“... Одговориће ми професор Б. и отићи ће у сусрет господину Василију:

„Шта Вам је казао, је ли задовољан?...“

— Наравно. Увидио је и сам, да сте у неприлици. Допустно је, али ми је строго препоручно да све оне ријечи између Јована и Марије н. пр. „Љубав“, „ја те љубим“ и т. даље, буду прекренуте у: „поштовање“, „ја вас поштујем“ и т. даље.

На то се професор Б. уфатно закосе. У осталом јавно ми је жељу господина оца и запријетно, да је савјесно испуним, ја сам му обећао.... „по могућности“ — све ћу урадити.

Док смо ми све ово на брзу руку скрили, двије тачке програма биле су извршене, долазила је сад на ред комедија у једном акту: „Прољетни лахор“. Наш суфлер професор Б. стајао је иза кулиса.

„Један, два, три!“ најозбиљнијим тоном кликнуо одушевљени суфлер а завјеса се диже.

Публика се одмах почела смијати јер би често угледали, како професор помњиво суфлира и каткад тако гласно да се боље чуо он него ми престављачи.

Сцена прва: Марија за столом плете ловоров вијенац са свиленим српским трацима, на којима златом везе: „Пјеснику Јовану“. К њој долази Петар, Јованов пријатељ.

Чим је Петар отворио врата, по-

пузла му се нога и паде као лопта о тле. Марија се почела смејати, публика такођер а професор Б. као тигар пзађе иза кулуса, стаде на сред бине и рећи ће Петру, који се био збунно и веома засрамно: „Та, зар сте заборавили?“ Публика се све више смејала. Право, онђе уживање настало. Ја сам иза кулуса погледивао, како необично ужива отац Зулејимин!

Сцена друга: Марија и Јован.

Јован смртно заљубљен у Марију. Марија је оплела ловоров вијенац, да му га на пмендан поклони. Чим сам ја ступио на бину, „Марија“ се зацрвенила У руженилу нестало јој по смејеха У публици завладах гро-бна тишина Отац Зулејимин над свијема извисно своју као земља окру-глу главу и пазн, пазн У ције-лој комедији најљепша је ова сцена. Кад сам ступио на бину и угледао Зу-лејиму чинило ми се да Почех своју улогу: „Марија душо, зар та-ко сјетна приправљан вијенац Јовану твоме?“ . . .

У тај час Зулејима поче дрхтати... Ја сам је разумно . . . нека ме необи-чна дјетњеска сестност обузела . . . хтјео сам, да све то у трен ока сакријем пу-блици и почех своју улогу сасвим друк-чије, него што је у оригиналу . . . Све од једном ствар се преокренула. Пу-блика стала громовито да аудира али, за нашу велику несрећу, суфлер професор Б. изашао онет на сред позор-нице и рећи ће збуњено: „Та, зар сте заборавили?“ Онет настаде гро-зно смејање, ука, бука, треска. Кад сам ја видео, да се већ не зна ни ко

није ни ко плаћа, игра ли комедију публика или је играмо ми, тад ти ја преокренем ама баш све с главе и — „Прољетни лахор“, преокренуо се у — „Прољетног вампира“. Одмах изве-дох све престављаче на позорницу па онда да се о свачему прича што коме на ум паде. Настала најоригиналнија конфузија, а суфлер је онет к свему највише допринио, јер није још био ра-зумно шалу или није хтјео, него се све једнако од једне особе до друге провлачио и као тигар бјеснио по по-зорници потежући нас за капуте и мо-лећи: „На ствар, на ствар, дјецо, ако бога знате! На ствар“

Публика се тако страшно смејала и цљескала рукама, да се није ни једна ријеч лијено разумјела. Настао хаос гори него кад је бог свијет стварао и у шест дана све живо и неживо на њему смотао као моја покојна баба ко-нац у клупку

Finale је био изванредак. Констан-тин, несудбени „Јован“ који није могао одољети, да не дође на забаву, — јер је знао да ће бити и играчка, — ми-слећи да се комедија свршила, дошао баш у тај мах највшег хаоса, ступио на позорницу и . . . и већ је комедија била потпуна а особито сцена између њега и професора Б.

Завјеса се није спустила. Сви ди-летанти одосмо с позорнице управо пут публике и весељу не бијаше краја . . .

Гдје сте * дани моје * веселе младо-сти? . . . „О Маријо!“

Владимир Тројановић

М о р е.

V.

М а огњишту мајка стара
Родитељску сузу лије;
Задња пада још је вара --
Али сина јоште није.

Тако јадна дуго чека,
Бурно море погледива,
Море јој се из далека
Муклим гласом одазива.

Сина јој је страшно море
Прошле зиме утопило,
Над њиме се вали боре —
Море му је zazвонило!

Ал' за мало . . . Опет море
У пучине срџбу крије,
И у бајне разговоре —
Површина му се смије.

VI.

Површина на бразднице.
К'о дјевојка кад се смије,
Лахором се нехотице
И сунчаном зраком вије.

Љунки чамац ено плочи,
Једру му се танко б'јели,
Вјетрови га носе нови . . .
С њим управља пјесник Шели.*)

Издајник је море стари —
Из пучине срџба плану,
У ненадној пријевари,
Чамац . . . пјесник . . . све постану.

Бокан Ботурска 1884.

Ал' за мало . . . Опет море
У пучине срџбу крије,
И у бајне разговоре —
Површина му се смије.

VII.

Непажљиво разбојините,
Гдје надохте многе жртве,
Твоје вечно уточините —
Сакрива ми моје мртве . . .

У пучине твоје плаве
Они сада почивају,
Међу траве мирисаве,
Вјечни покој уснивају.

Заклињем те силно море,
Анђелске им пјесме звона,
Нек у вјечне разговоре
С тобом увјек живу они.

Заклињем те! . . . Опет море,
У пучину срџбу крије,
И у бајне разговоре —
Површина му се смије.

Владимир Мројановић.

М и л ч е.

ПРИПОВЕТКА ИЗ УЧИТЕЉСКОГ ЖИВОТА.

Посвећена госпођици Мари Поштањелови.

Од В. Милана Марина.

(Наставак.)

је недеља, кад је госпо-
дин Пера са сином Марком сео
кола и отишао у село В.

беше баш предигла из кре-
вета и седила је сама у пустој врт-
ту. Сунце беше прижегло, Мара је се-
дила подбочена, а сузе јој капаху из
очију. Мора да се опет сетила покојне
мајке своје, више пута хтела је, да јој
посети гроб, ал' јој то госпођа Пелка
није допуштала.

Имала је право.

*) Славни енглески пјесник Шели (Shelley).
Београдски пријатељ, утопио се у Спезији (Spezia)
4.ог Јула год. 1822. Познати пјесник: „Queen Mab“
и трагедије: „Cenci“.

Чим се Мара још боље опорави, по-
зили ће мајци на гроб.

Мара тако седи на плаче, а кад оно,
а нека кола стадоше пред њомом. Из
њих искочела два непозната господина.
Један у годинама, а други још млад.
Обоје богато обучени и у чизмама.

То је господар Пера и син му
Марко.

Уђоше у ходник, на се унутрине к
соби.

Мара у врту чула неки тонот и лу-
пу у ходнику, на убрисав сузе устаде
и пође да види ко је то. Ни у сну није
мислила ко јој долази.

Миливој јој то одобравао. Хвално јој честитога ујку, што је се сетно баш у овим тешким и жалосним околностима и утицајима.

* * *

Прошло од тог доба већ месец дана.

Код господара Пере радост у кући. Дошла му је рођака — Мара. Вели: одма нам је и пунија и веселија кућа!

Госпођа Маца видила, да се преварила у својим негдањим мислима, кад је мислила, да је Мара ружна и не изображена девојка, па је није хтела примити, да јој кућу срамоти. Она је срањивала негдању малу, бучмасту и неваситану Мару, још док је у њену дому била, са садањом, па је дошла до тог закључка, да садања Мара ни палк није на ону пређашњу. Та то вам је права лепота! Лена, црномањаста, висока и танана у струку. Само што јој лице бледо. Сваки који је види, мисли у себи: ова је девојка много препатила.

Па, како је тек изображена. Зна се понашати у високом друштву, као да није никад ни била сеоска учитељница. Зна вам и све домаће послове, а вредна је, Боже мој, да јој нема пара. Све се отима да што год уради.

Бадава, видила госпођа Маца, да се јако преварила и покајала се, што је није још пре у дом довела, да јој кућу дичи. (Мимогред буди речено, госпођа Маца није трила госпођу Катy. Узрок је непознат, па је сад често говорила: ти си Маро исти отац твој! — Матер јој није хтела ни да спомене).

Село Р. било је повеће. У њему беше доста „интелигенције“. Ту млад пона и наш и лутерански, ту млади лечник, ту и општина, па у њој и много чиповника. Сви се ови дивили Мари, кад је дошла у село Р.

Ал' Марко се баш поносио њоме. Звао је сејом. Мара њега брацом. Кад је Мара ишла у цркву, пратио је, кад ишла из цркве, он је ишао поред ње. Осећао према њој праву братску љу-

бав. Сматрао је као рођену сестру. Њему се допадала марина доброта, и умиљатост. Права чиста душа, из које босилак мирн.

Мара је непрестано тужила и жалила за мајком својом. Знате како је голуждравом тичету, кад му ловац мајку убије. Оно вршти у гњезду своме. Његов врисак дира срце човечије. Тако је и Мари било. Још кад се кренула ујаку у село Р. била је готово читав дан на мајчину гробу. Они црпи крстови, да знају причати, приповедити би горку тугу и плач, тужно лелекање Марино, на гробу. Тек пред вече кренула се из гробља кући. Пабрала пуна недра цвећа са мајкина гроба, па кад год би се сестила мајке своје, а то је често бивало, тад би квасила то суво цвеће врелим пољунцима и сузама. Тако је тужила и жалила. Никакво весеље, ни угодност, ни љубав од стране ујкине и ујкине, није јој могло ту рану, стечену смрћу материном, залечити.

С Миливојем се често дошћивала. Мисао на њега рађао би јој у души миле и лепе спомене на прошле дане. Њега је љубила свим жаром свог млађаног срца. Он јој је знао увек тако мило срцу и души говорити. Кад год би се молила Богу уплела би у ту молитву и Миливоја. Желила је том сиротом и љубљеном младићу, том вредном раденику на пољу учитељском здравље и сваку срећу. Она је живила у њему, а он у њој. Она је живила за њега, а он опет за њу. Две сродне душе, два аиђела.

Ту своју жарку љубав није пред никим тајила. Неповедила се и ујаку. Казала му, шта јој је био Миливој и којој је он. Ујак јој је то одобравао, ал' ујна не. Ова је мислила: шта је учитељ? ништа друго до цука сирота и вечити патник. Па Мара то лепо девојче да буде учитељка, то је грехота! Крај њене лепоте могла би је удати и за каквог званичника. Ето, у селу је

млади патарош, па и један званичник. Они често долазе к нама, а пред-а-мног хвале и уздижу Мару.

Тако је мислила госпођа Маца, а њој је то годило, а како да не. Попоси се с Маром, као са рођеном ћерком. А то је и част за њену кућу, кад јој у посету често толика господа долазе.

Марку је било све једно. Слабо се он обзирао на то. Он је волео своју сеју, па је гледао, да јој у свачем и у годи. Кад год би нишао у варош, доносио би јој лепих поклона, то цвећа, то лепих књига, а једном и лењу златну гривну.

Тај младић био је веома добар. Исти отац. Па није ни чудо, што је неваљало друштво у Пешти истесало од њега — неваљалог. Осетили другови му, да је Марко син богатих родитеља, а што је најглавније — добар је и ме-

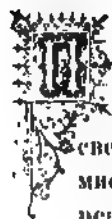
кан, а меко се гвожђе да ковати. Марко занет трошио је новац у худо. А то се у Пешти да Није био лењивац, био је вредан и окретац, ал' му природа ни каквог дара даровала није. Он није учио с вољом, да то знање и задржи у себи, да му временом од користи буде, но он је учио што је морао, учио је па је брзо и заборивпо, уздао се у благо оца свога. Но то на страну. Он се од тог доба са свим променуо. Из гадне чауре излетно леп лептир. Доброта његова учинила је, да су га сви волели. Особито млађештина у дому, па чак и сиротиња у селу. Ова је осећала његову доброту. Шта и шта су пута били житом потпомогнути од њега, да не скалају од глади. Мара увидила добро срце његово, па га воле-ла као рођена брата. Свијала се око њега као лиснати зимзелен око врта бора.

(Наставиће се).

Млинар из Хајде.

ИСТОРИЈСКА НОВЕЛА МАВРА ЛИЛА.

(Свршетак.)

огледајмо наше кћери и запитајмо их, да ли оне зацело мисле тако светски, као што ви мислите! Ја бар мислим, да оне не мисле тако светски," рече један стари свешеник.

„Пречасни оче! То није ништа гадно од наше деце, ако оне добро схваћају високи позив жене, домаћице и матере“, рече доста оноро један млађи скуштинар. „Не трудите се узалуд. У Дитмарци ћете тешко наћи коју, која би отишла у манастир.“

„Али зар то баш морају бити калуђерице? Зар то не би могли бити и калуђери?“ зашита Истар Арене. „Манастир увек остаје манастир. Ми ћемо испунити свој завет и тако ако подигнемо манастир за калуђере; а францијанци на Мелдорфа ће нам зацело дати неколико побожних отаца, који ће служити службу божију, чим се манастир подигне.“

„За то требамо дозволу бременског надбискупа“ рече неки стари свешеник.

На то ће нимеритатски Рајмер: „Ја ћу се постарати, да добијемо дозволу од нашег заштитника, ако ми господа допусте. Времен хвала богу није преко света; а мој коњ, кога сам код Хемингштата упиљачкао одиће ме у Бремен и донети натраг за две недеље дана.“

Сви су одобравали речи младићеве, пружали су му руку и желили сретна пута Нико није имао ништа против рајмеровог предлога.

Кад је сутра дан у зору запеваала шена своју свакидању песму закупа један коњаник на прозор срдара Волеренна у Вердену и весело повиче:

„Збогом Телзо! Буди весела! Наскоро ћемо се опет видети!“

Девојке отвори прозор и види свога некадањег вереника, где јане на коњу. Он је

одјурно на коњу и није чекао од ње отпоздрава; а она је тужно гледала за њим. Срце јој је јаче куцало, кад је угледала његов диван стап, како охолo јаше на коњу, кога је од Холштајнаца упљачкао. Она се једном њему завила, да ће му бити до смрти верна и да ће ићи с њим и у ватру и у воду — а сад га је морала избегавати.

Од оног дана, у који је Телза предала крст свећеницима натраг, била је све мирнија и озбиљнија. Свећеници су је чешће посећивали и спремали за њен будући позив; а она се тужно одрекла свега, што јој је мило и драго и предала својој судбини. Избегавала је своје пријатељице и друге из младости, да се не би морала сачати еветеке радости, које се морала за навек одрећи и често је тужно гледала на свога оседелог оца, кога није могла у старости неговати. Приметила је, како је њене младе сељанке, с којима се пређе чешће играла и шалила зазорно гледе. Све јој је то тешко падало и једва је чекала да буде готов манастир, те да уђе у њега.

Једног лепог, топлог мајског дана закуца опет један коњаник на Телзини врата; а мало за тим уђе у собу. По његовим прашиним хаљинама могао си судити, да је из далеке земље дошао. Лако црвенило обасу лепо лице Телзино, кад је видела Рајмера, који јој приступи са пређашњим поверењем и ухвати је за руку.

„Опет ме изазиваш, Рајмеру,“ рече и отргне се од њега. „Ти ваљда нећеш, да лечиш старе ране?“

„Не говори о старим ранама, Телзо!“ рече Рајмер. „Ево мелема, који има чудновату силу.“

Отвори кожно торбу, која му је о бедрици висела, извади из ње два писма и одмах једно пред њом рашири.

„Нема ништа од манастира,“ повиче весело. „Ти ћеш носити венчани, а не калуђерички вео — сво црно на бело. Решена си свога завета; а у другом писму стоји, да подигнемо манастир за калуђере.“

Девојче погледа неверујући у писмо, у ком беше неочекивана радосна вест. Тако је било, као што је Рајмер казао. Бременски

надбискуп се добро известио о битци код Хемпигштата и наградио је јунаштво телзино и рајмерово тиме, што је решио Телзу њеног завета и дао јој дозволу, да се може удати. Сузним очима паде Телза на груди свога вереника. По други пут су се састали, да се више никад не растану.

„Где ти је отац, Телзо?“ запитала напошетку Рајмер. „Он треба први да дозна за нашу срећу. Како ће се радовати, што је опет добио, ко ће га у старости неговати!“

„У Хајди је. Тамо суде срдари Карстену Холму,“ рече Телза. „Ако се пожуримо још ћемо их наћи на окупу и онда им можемо дати и надбискупова писма.“

„То је баш добро. Ајмо на пут!“ одговори Рајмер; а после четврт сата корачали су вереници у Дитмаршку престолницу.

Скупштинска дворана у Хајди беше и опет дупком пуна, јер су многи хтели да чују, шта ће бити с Холмом. Председник је баш донео закључак срдара, који је гласио: да се одбацује уложена апелација и потврђује пресуда, коју су изrekli поротници. Скупштина је била свршена и свет хтеде већ да се разиђе, ал баш у тај пар уђе Рајмер са Телзом у дворану. Кад су га видели, руковали су се с њиме и заштитивали шта је и како је. На Телзу су чудновато гледали; јер она није била више тако мирна и озбиљна, као пре, него је радосно унаоколо гледала.

Рајмер одмах оде срдарима са надбискуповљевим писмима. Исприча им укратко, како је путовао, како га је надбискуп лепо примио и како је по њему послао поздравље и благослов Дитмаршанима. Како му је дао стан у своме двору и позвао га — ма да је он прост сељак — за свој ето, да буде заједно са високим клиром. Како је даље морао да им прича о крвавом боју, у ком су Дитмаршани очували своју самоосталност и како се високи клир дивно јуначким делима, која починише храбри сељаци. Тако је провео два дана у Бремену; а трећег дана прими од надбискупа два писма и врати се натраг. Кад им је то испричао, преда им надбискупљева писма.

Председник је ведегласно читао писма;

Код Видове цркве.

слика с приморја.

(Сарштак.)

Са овијех годијех врхова поглед прелази на брдија, што се дижу изнад Лепетана страном засађена лозом и маслином, страном шумом и грмом покривена. Изнад Лепетана је сеоце Веће-брдо са својом црквицом св. Илије. А при мору леже Лепетане су неколико својих брацера везанијех у луци им лијепој, с којима Лепетанци иду најдуље до Бара и до Дубровника. А некад су се испод Лепетана гледали усидрени велики бродови, који су једрили не само по средиземном мору него и по атлантику!

Источно лежи Ластва у врло романтичном положају са својом лијепом црквом и школом. Изнад ње је брдо Грлице иза кога се промађа још више брдо св. Петке, ђе се налазе развалине по свој прилици цркве истога имена. А преко овијех врхова види се Ловћен и испод њега Жањев-до и Крстац.

Све се ово види из код св. Вида. Свуд унаоко кудгоћ погледити, имаш што видјети, и све тако различно од величанства недогледног мора и Ловћена до овијех скромнијех црквица, што се бијеле по врховима око тебе; од веселијех обала нашега залива до суморнијех годијех планина, што их саме тврђаве ките. Ја сам гледао залив бокенки и са више висине идући на Цетиње и на Грахово, али су ти погледи из даљега, а ови је са сред Боке. И за то одиша љепшега нема на цијелом нашем чаробном приморју.

Док смо ми уживали у овоме погледу, већ се прилично народа прикупило. У танборју ђевојке посиједале на цјевају народне попијевке; а иза крша момци запази на габају Кокота.

— Ха, погоди га!

Сви скокнеше и потрчаше питајући у један глас:

— Ко га погоди?

— Јозо Бура Илијна!

И све су очи упрте у срећнога младића, у јунака ове народне светковине. Уз то је

већ други кокот наперен, и почињу на њега пушке пуцати, а младе невјесте и ђевојке ластовске уфатиле коло на започињу днје и днје: „Да цјевамо да се веселимо“. Да ви опишем пошћу њихову. На глави бијела марама од вела, кроз коју се види сребрни па позлаћени чешаљ са цвијетом у коси. Ове су мараме повелике а нисколане, тако озада падају низ плеча, али са стране стоје раширене као крила, па спријед опет падају им крајеви низ преп, а припуцају се златном или сребрном иглом при коси из више чешља. Бран илити брхан, то је сукња са орамницама сва до дна тако намрекана, да како се развије опет се скупе оне мреке при дну као што су у пасу. Жупет то је прелук отворен до по преп од црвене чохе или кадифе златнијем фрижом оточен с великијем сребрно позлаћенијем пуцима. Око грла марама бијела од вела златнијем брошем припучена на прима. О врату висе ланац златни са звијездом или медаљом. Обично ластовке још у живот носе камжолу ускнјех рукава до паса од црвене чохе или кадифе златнијем фрижом оточену са сребрно-позлаћенијем пуцама; али љети младе невјесте и ђевојке листом су у рукавима од кошуље. Сприједа носе широке и доле свилене прегаче такођер златнијем фрижом оточене, а с лијеве стране свилену мараму преврћену припучену. На ногама црвене црење отворене, и црвене бјечве или бијеле. И бран је већином црвенкаст, али их има и плаветнијех. Прегаче такођер разне боје црвене, а има их и жутијех и другијех боја али све јаснијех. Тако је било обучено до тридесет младијех ластовака у колу које је цјевамо све до мнее, а у сред кола свеђер су по два нара играла и то све по сунцу без икаква хлада, осим што су се браниле од сунца махачима а ђекоја и сунцобраном. Да се нема код св. Вида ништа друго видјети него само ово коло, заслуживало би на ову славу потрудити се. Љепшега кола женскога

од ластавскога нема, као што нема мушкога љепшега од рисанскога; па још к томе у цијелој Боки нема љепше женске крви од ластовске.

У десет почела је велика миса. У црквици има и мали баладур, на ком су се окопили младићи, који су имали пјевати. И ја сам се с њима придружно, и ту сам први пут и нехотице али некијем осјећањем дубокијем басом пјевао: „Кирије елејсон“, која ме је мелодија била завијела, невјерујем, да је с тога, што су ријечи грчке. Мјесто апостола читало се српски *Штањење књиге мучдрости*, а такођер и јеванђеље; па по миси пјевала се једна пјесма опет српски у славу свечеву. То је било први пут да сам преслушао мису цијелу од како сам основну школу у мом сеоцету походио.

Послије мисе ваљало је хитити дома; устављали су ме и на објед.

— Нећеш ли дао Бог по овоме разонеку на море, него ћеш самном, ако ћемо круха и лука јести, рече ми један главар ластовски.

— Да сам сам бих драговољно али имам велико друштво, које не могу оставити. А теби фала исто.

И тако се упутимо, али сам заборавно казати, да смо се прије мисе дофатили круха и сира и вина се напили. Пред нама и за нама уском путањом вијугао се низ брдо народ уз попијевање јаснијех грла младијех и чилијех паликиња. У Орашју смо ми из Лепетана обрћали к мору, па смо се и ми брао подјелили: Увјећани окренуше страном на Веће-брдо а ми смо се истијем путем враћали. Наравно да су и једни и други изгласа попијевали.

— Видиш, рече ми један из друштва, ће слави граница ластовска; тамај на Дражевицу (моду); ма је Дражевица у нашој граници; па с Дражевице иде опијем хрбатом на Игриште.

Али било би дуго, кад бих стао говорити о великом питању пограничном ластовско-лепетанском. То питање висе од годинах и годинах и вазда је на дневном реду. И код св. Вида било је о њему збора.

— Ми ћемо правду добити, ако Бог да.

— Вићећемо!

И с тога влада века занетост између

Лепетана и Ластве; за то Ластовљани не гађају кокота о св. Антону у Лепетанама ни Лепетанци о св. Виду у Ластви; а кад је била колера због повриједе границе викало се: „Ко је витез, на оружје!“ али се није до крви долазило. У осталом пуна је Бока оваквијех питања; мало између којег села не висе или пијесу вијејела; па је збиља и до крви долазило.

За мало нијесам изоставио још нешто. Свијем путем пролазили смо кроз најљепше горске мирисе Све брдо св. Вида покрива шмрска, пелин и жуква, тамај сада у цијету, па би заслуживало ићи овим путем само да се овим мирисима напијем.

Тамај у подне били смо на Плади, ће нас је барка чекала, одакле смо на једру до врата од куће часком долећали. Објед нас је готов чекао. Пошто смо се покријенили починули смо. А у вечер су моја ћеца као снаку вечер испред куће поред мора весело скакала.

Имали у српском народу дама познатијога од Видова дана? У очи Видова дана почињу падати огњеве како католици, тако православни; како код католика тако код православнијех има доста имена Видо бар на овим странама. И нема сумње, у вријеме косовске битке и православна црква славила је св. Вида више него пророка Амоса, и зато се онај несрећни славни дан зове именом првога а не другога. Па окле то, да га данас не слави? Како то, да немају и православни Срби храмова посвећенијех св. Виду? Ја сам тражио по мјесецословцима православне цркве и нијесам нашао св. Вида, бар не на 15. Јунија; распитивао сам имали ће православнијех цркава св. Вида, и дознао сам, да има само извише Мокрина једна врло стара на некаквијем развалинама. То свједочи да је и православна црква некад славила св. Вида бар међу Србима, као што га мора и данас у опће признавати, као мученика првијех времена христјанства; па кад га народ слави, за што да га и данас црква православна не слави? Ово ми се питање поставило баш на слави код Видове цркве.

Д. Момановић.

кад келнер стави пред њега чашу он одмах ухвати чашу да испије, а Шаца му рече у шали: море истако нагло, опићеш се. — То га је у такву јарост довело, да је целу чашу пива истресао Шаца на главу. — Но чим је то учинио, он се већ покајао био, почео је плакати и загрли Шацу, те га је молио, да се пољуби с њим. Шаца је видео, као и ми необично стање Митино, те му је опростио и пољубио се с њим. — После тога био је весео јако, и искао је да му платим чашу пива још, јер он нема ни крајцаре, све му је вели жена узела. — Ту смо седели до 8 сахати у вече, а дошли смо око 7 сахати. Растали смо се у миру и љубави, а кад Мита оде кући, онда се појави страховита духовна боља те је почео беснити и само га је једини Др. Јован Пачу био кадар умирити и утишати, па и укротити. — Др. Пачу наложио му је да се чува од сваког душевног рада, и да не пије ни каква пића. — Чинило се у почетку као да ће Мита доћи к себи, али 18. августа 1886. погорша му и онда га Др. Пачу са женом му Тилом 19. августа п. р. 1886. год. однесе Шварцеру и предаду га. — Сомборци су неколико месеца плаћали издржавање код Шварцера ал после су сустали.

У Сомбору.

Ника Грујић-Огњан.

КЊИЖЕВНОСТ.

„Словенски свет.“

Под овим насловом изашла је прва свеска месечног листа за забаву, који издаје и уређује Емил Пајдак и то свеска за месец Април.

Пре свега прочитао сам реч издавача, коју је упутио на н. читалачки свет. Из тог говора ћу да напишем ово: „... решим се, да уз сарадњу њених (пријатеља) издајем месечни забавни лист, коме би *једина* цел била, да упозна наш н. читалачки свет са књижевним радовима словенске нам браће, и по томе да у *левом* српском преводу доноси дела *најбољих* словенских писаца.“

Издавач је овде јасно и кратко казао шта мисли са „Сл. светом“! Сваком пријатељу књиге морало је срце заиграти, кад види

једног човека, који са највећом *вољом* и *трудо*м почиње да ради на оном пољу, које је код нас забатаљено. Овде се јасно и сасвим јасно износи и *намера*. Као што је познато наш свет, који ради на књижевном пољу, врло се мало осврће на словенску књижевност; тај свет само пресађује, што је туђе и по крви и племену — па и духу —, па ма то било какове вредности; тај свет некако у највећем уживању чини грех, а неће никако да се поправи и да пође противним правцем: да се словенске ствари пресађују, које би за нас и од књижевне, поучне вредности у сваком погледу биле, с којима би се уједино и остваривала замисао првака из свију огранака великог словенског племена: *да се сједињавају сви огранци* у једно стабло. . . . То је баш и нагонило издавача, да он помоћу својих пријатеља, који су вични раду, бар почне, што треба, па и што су требали давно и давно и *позванији* људи да чине, да шире ту лепу замисао: сједињење свију словена путем књиге. Да би испунио своју лепу намеру, он је све силе материјалне обукао у наду и издао је прву свеску „Словенског света“ и то за месец Април. До сад није ни једна свеска више изашла и по том се може сигурно рећи: да је ово прва и последња.

Неће нико! У данашње доба, кад је овладао слепом партизанством на „политичком“ пољу, нико неће да сврне са пута, којим је пошао, којим иде а није ни позван. Сви се латили пера, којим — у форми критике — шибају тако, да ни атили бич није могао такве масице остављати за собом!! Да, данас се многи бацили, да буду критичари на политичном пољу, а књижевност су забацили. Она је пуна, па сад може да чека, док се не напуну и политички амбар — гадом!

По да није наде и кајања — зло!

Да не би „Словенски свет“ прошао, као нас кроз воду, то сам се решио да коју јавно прозборим. Бар је толико заслужно!

На првом месту, без дугог говора, морамо похвалити намеру и труд издавачев. А на садржај ћемо се мало осврнути.

Одмах на првом месту је прича: *Ведре ноћи*, коју је написао руски *Федор Микајло-*

Ноћ је.

На улици ни живе душе.

Жестоки горњак није да душе, већ бесни као помаман.

У селу се све предало санку у на-
ручја. Само у 'ча Мирковој кући што
гори свећа.

Сви су на ногама. Нека сета свима
се навукла на чело. Ча Мирко пусти и
по коју сузу.

На постељи се бори с душом Милан,
'ча Мирков најмлађи син.

Над њим кука и нариче млађана му
љуба Милица. А подаје опет крше руке
снаје Миланове. А три брата гледе не-
мим, укоченим погледима, како им бра-
тац издише. . . .

Болесник отвара очи.

— „Милице! — једва проговори сла-
бим гласом, — ди је Душан? Дај, да
га последњи пут пољубим!“

Ча Мирко дода Милици нејако упу-
че, малог Душана. Милица га пружи
болеснику.

Болесник се диже; загрли нејаког
синчића, пољуби га, а глава му опет
клону патраг у јастуке.

— „Милице! чувај ми јединца! Не
растављај се од њега тако — ти —
бога. . . .

Милица врисну од бола: превија се
као ластавица, а париче као кукавица:

Ој Милане, не говори тако!

Зар ћеш мене оставити тужну?

Не остављај мене сиротицу,

Не остављај Душана јединца.

Куку мене кукавици сињој. . .

Ал све је заман. Смрт не бира. Она
суровом руком обара немилостиво сва-
кога.

Још једно „Збо о-гом!“ оте се из
слабих груди болесникових, и живот му
се угаси — за навек. . .

Ветар је дувао све јаче и јаче; по-
тресао је из корена онај стари дуд пред
кућом, а с дуда отпадају клице ледене
и њеке, — баш као да и стари дуд рони
сузе за Миланом 'ча Мирковим.

„Лисје жуто веће по дрвећу.“ . . .
Нестало је миомирног цветка са поља-
не; још се гдекоји листак задржао на
сувим гранама; дуне мало појачи ве-
трић, он се зањп'а, падне доле, и ту му
је гроб. Немилостиви људн газе га но-
гама.

Пред 'ча Мирковом кућом и сад је
онај стари дуд.

Кад ветар дуне, отпадне и с њега
по који листак, а он само тужно за-
дрма својом старом главом.

У кући 'ча Мирковој исто је онако,
као и пре три године.

Милица се мало променила. Старија
изгледа. У лицу је блеђа, — ал немила
судба не могаде збрисати са лица јој
ону бајну, природну леноту.

Од туге јој се само надвио тамни
облак на оно бело чело.

Ено је баш, где се наслонила на стуб
кућни, а мисли јој лутају далеко, далеко.

И 'ча Мирко се променио. Остарео
је сасвим. Није шала, — превалио је
шездесету.

И он је епо сео на клупицу; на
крилу држи упуце Душана, а малиша
му сриче из буквара.

Деда га погледа милним погледом. Та
у њему гледа свог Милана. Исте Ми-
ланове црте, исте очи. . .

Кад је малиша довршио срицање,
деда га похвали на га запита, шта га
је „господин“ још научио.

— „Научио нас је и „оченаш“ —
одговори малиша поносито.

— „Па ајде сине „читај“ оченаш!“

Мали Душан га изговори без погреш-
ке (све га псва), а деда га опет похвали.

Милица се на овај разговор тргла
из сањарија, на мило погледу на јединца.

О, да није још њега! Само за њ'
још живи.

Тешки уздах јој се изви из груди.

— „Ох, па и с њиме оће да ме ра-
ставе!“

Нека сета јој се навуче на лице.

— „Шта ћеш ти бити сине?“ —
запита 'ча Мирко унуче своје

— „Ратар!“ — одговори малиша
весело.

— А, нећеш ти бити ратар; деда
ће тебе дати у школу, па ћеш бити пона.

Малиша се намргодио. Нанућно усне,
па ће рећи к'о кроз плач:

— „Нећу ја бити пона!“

— „А зашто сине?“

— „Јеси л' ми увек говорио, да је
пона однео мог бабу? Мој је баба био
добар, па га опет за то однео. Ја се
бојим попе, деда!“

'Ча Мирку се намршти чело.

Сави му се туга око срца, к'о гуја
ледена.

Милици кануше сузе низ образе.
Окренула се на страну, па их обриса
прегачом. Задрхтала сва. Узданула
тешко.

— „Не, не могу се с њиме растати!“

Бол јој је кидао срце материнско.

*

Од смрти Миланове много се што-
шта променило у кући 'ча Мирковој.

У кући била задруга.

Јетрве, ко јетрве. Гледале су по-
преко на Милицу, јер су Милици сви у
кући угађали, само да она не осети, да
је саморана, да је сирота.

Милиципом оку не измаче ово пона-
шање. Приметила је, да је јетрве немило
гледе. Видила је, да је овде излишна.

Куда да се окрене сирота?

Из оближњег села је долазио дванут
један млад удован да је проси.

Она је своју љубав законала у гроб
са Миланом.

Милан ју је на смрти богом закли-
њао, да се не раставља са јединцем —
с Душаном.

Она му је то обркла.

Па сад зар да преврне вером?

Не, она то неће учинити!

Ал он неће дете да прими у кућу. . .

Крјала се сирота, крјала, — па ни-
како да се реши.

Јетрве су непрестано наговарале да
се уда, а дете нек остане код њи у
кући. Та да, ди би она своју младост
тако тражила!

Дете не мора за то ништа знати.
Она ће се „извести“ из друге куће, а
дете ће за то време бити у кући. Оне
ће га неко време заваравати, док се не
свикне без мајке, — док је не заборави.

— Не, он не може заборавити! Зар
Душан да заборави своју нану? — Не,
никако!

У таким мислима би грчевито сти-
сла једнице на узбуркане груди. Љу-
била га је, љубила. . . Срце оће да јој
препукне од бола.

Дуго би га држала у паручима, —
баш као да га ко отима од ње.

Малиша би је само зачуђено гледао.

— „Нано, слатка нано! Ја би волео
да сам увек с тобом. Нано, не волим
да идем у школу, јер тамо нема тебе.

Ох, ала су ово миле речи! Ала оне
потресају срце у грудима ојађене мајке.

Мајско је сунце пробудило природу
из мртвила. Заодела се гора листом. По
гори и опет запевале тичице.

Замирио цветак миомиром. Блажи ти
кужним ваздухом замореле груди.

Деца баш изашла из школе.

Лено ти је погледати ону живу де-
цицу сеоску кад иду из школе. Из очију
им читаш блаженство. — Та сад ће да
се вијуу у гору, — у поље, — биће
трке, биће играња.

У тој веселој гомилици је и мали
Душан.

Одједном се заори из дечијих грла
узвик:

— „Ено сватови! ено сватови!“

И збиља, од цркве се ено кренули
сватови.

— „А јел', чији су то сватови?“
запитаће мали Душан једног до себе.

Овај га зачуђено погледи.

— „Па зар ти незнаш? — То су
сватови твоје нана!“

*

Сватови су већ стигли ову гомилицу, ал у једанпут, у највећем трку, не-стаде их. Мали Душан није ни видео напу своју, јер сватове покри облак од прашине.

Мали Душан отрча кући, да види јел' му нана код куће.

— „Деда, ди је нана?“

— „Седи сине ту, сад ће она доћи, отишла је у комшилук послом. Јеси л' гладан, да ти деда одсече леба?“

Малиша климну главом у знак да јесте.

Ча Мирко му пружи парче леба, па се окрену на страну да сакрије сузе.

Малиша оде у комшилук да тражи напу.

Тамо му рекоше, да је отишла чак на други крај села једној кући, да види неког болесника.

Мали Душан остави лебац у своју школску торбицу (— није имао каде ни да је остави код куће —) па хајд оној кући да тражи напу.

Из куће изађе нека стара жена.

— „Мамо, јел ту моја нана?“

— „А чији си ти рано?“

Дете јој рекне чије је, а она га жалостиво погледни.

— „Е, рано, твоја се пана данас одвела.“

Дете бризну у плач.

— „Тебе су код куће преварили, рано; већ иди ти за сватовима у Т., тамо је твоја пана.“

— „Ох, нано, напо! Зар ме више не волиш? Што си ме оставила нано?“

— зајеца дете, па се упути управо путем, што води у оближње село Т.

Путем је непрестано плакао.

Птичице су га уснут поздрављале својим жалосним цвркутом. Баш као да му хтедоше рећи:

Сироче бедно, без оца, мајке,
Куда си нагло у широки свет?
Врати се патраг, о, хајде с нама
Негледом прати лаки наш лет!
Лет! Лет! Лет! . . .

Уморено сунашце клонило се већ западу.

Наш се путник прилично уморио. Седи мало на меку траву, па се загледао у село, што се пружило пред њим.

Бог зна какве су му се мисли врзле по глави. Ко ће погодити детиње мисли!

Можда би ту и заспао да га неодољива жудња за наном не опомену, да се треба кренути даље.

Силна је љубав! — Света је љубав детиња! — Детиња је љубав најчистија.

Наш се путник спусти у село. Запита за кућу, ди су сватови.

Показаше му.

Лена кућа!

Висока. — пред кућом дуд баш као и код њи.

У кући нема оног сватовског жагора.

Милица није хтела весеља.

Проба да уђе унутра. Врата за-кључана.

Провирује кроз проиће. . . И гле! На лицу му засија радост.

У авлији под дудом седи његова нана.

Тужна је јако. . .

— „Ох, неће он мене заборавити! . . . Мој Душан. . . Јединца мој! . . .

У ушима јој и сад одјекују оне му-жељеве речи:

„Милице, чувај ми јединца! Не ра-стављај се од њега тако — ти — бога!“

Сетила се и оног тренутка, кад је јединца њеп изговорно оне слатке речи:

„Нано, слатка напо! Ја би волео да сам увек с тобом. Нано, не волем да идем у школу, јер тамо нема тебе!“ . .

Учини јој се као да је дете више:

— „Нано! Напо!“

Задрхтала је сва.

Срце јој оће да искочи из груди.

И збиља, зачу детињи глас са ули-це. Сасвим је лепо чула:

— „Нано, слатка нано! Зар ме више не волиш? Немој ме остављати нано!“

Милица врисну.

Потрча напоље.

Отворила врата, а дете јој потрча
у наручја.

— „Нано!“ — зајеча дете.

— „Сине мој!“

Стиште га грчевито у загрљај.

Туга је савлада.

Пала је мртва на земљицу црну по-
ред јединца свог.

Срце јој је пукло од туге.

Силна ли је љубав материна!

Сирота!

Бране С. Улажанин *)

Краљев пехар.

— БАЛАДА. —

страшан покољ престаде

Умуче бојни јек.

Јуначка мишица издаде

Оружја преста звек.

Тлинина нема овлада,

— До гроба само гроб —

Лонгобардска је победа

Генидски народ — роб!

Од гробља тога подаље,

— Где влада дубок мир —

Лонгобардски краљ Албијон

Пирује вес'о мир! . .

У тежки ланци окован

Генидски краљ му ј' гост.

А краљ и кћи му милена

Преклиње за милост.

Како је дивна красојка!

Какав јој ока плам!

Та молбу би јој услиш'о

И онај тврди кам!

Аг' нехте краљу Албијон

Међ' људ'ма зверка ти,

Звереки му поглед говори,

Шта мисли у тај ма'.

Већ зову слуге хитрене

Заповест му је глед:

„Још један пехар треба ми

На овога је ред.“

А слуге хитре, послушне

Однемо роба тог,

Да звереку вољу испуне

Злог господара свог!

И сво натраг долазе.

И носе пехар глај!

Чудне су зверске пожуде

Још чудниј' пехар тај! . .

Ал' гле! шта саде учини

Та права људска звер!

Он клечи, моли, преклиње

Кунимундову кћер!

„Ох, један само осмејак

Та имај милости!

Што саде лудо учиниш

Смилуј се, опрости!!

„Од мене даље кривиче!“

— Зачу се њезин глас —

Од тебе зверке бездушне

Нек ми је ово спас!“

Па ножем млада завитла

У своју болну груд.

Ал' слуге хитре, послушне

Препречнише јој жуд.

Грохотан смеј се зачуо,

Што груди распара.

Краљ узе здравит' здравицу

Из нова пехара:

„Да живи красна лепојка,

Пехару овом род!

Узми га, испи до капи,

Сладак је у њем' плод!“

Задрхта рука ћерина,

Држећи пехар тај!

*) Она сличица са села живила је год. 1886 у „Застави“ у крајем подласку. Сада ју је писац допун-
ио и проширио, те уступио нашем листу Ур.

Нове јој мисли дођоше
И једна сретна хај!

Па пехар уст'ма нагиње
И вино испи, гле!
Још млада пехар завитла
И саци га о тле.

„Лице се краљу разведри
— Да, леп-ли му је сан! —
„Е, то је мога живота
Понајсретнији дан!“

„Ој, цвете лени, милени
Зоро живота мог
Зар мене већма волијеш,
Нег' пехар оца твог?!“

И краљ у такој радости
Осећа рајску сласт,
Па вес'о даље наставља
Победе своје част. . . .

Одавно ј' ноћца настала
Одавно наст'о мир,
Када се свита разишла
Када је прест'о пир! . . .

*

Звездице јасне трепере,
Месечев прате сјај.
Албијон санак почива
У санку види рај.

Крај њега седи красојка
Кунимундова кћи
Боли јој груди раздиру,
У срцу гњев јој врн. . .

За облак месец заиђе
Около наста мрак.
Дубоко војска почива
Ха, то је добар знак!

И она тно, лагано
Пође на онај вис,
Где дубок санак почива
Са стражом Назарне!

Зар оног иде да моли,
Да бол јој утире,
Кога се гнуша, ког' мрзи
Ког' љуто — презире?!

Назарне санак борави
Ока јој сања сјај.
А не зна да га на јави
Још лепши чека рај!

„Је-ли то јавна завета
Ил' сан још варљив то
Да онде стојим крај мене,
Ти дивна лепото?!“

„Та реци каква невоља
Догна те амо сад,
Дал' љубав? . . . али опрости!
Ил' можда тешки јад?“

„И љубав, а и невоља
Догна ме теби сад
Љубав ти ево доносим
Ал' ми однеси јад!“

„Албијон санак борави
Убица оца мог,
Ти беш ми саде помоћни
Убицу смаћи тог?“

Право је љубав силена
Она све презире
За љубав срце човеч'је
Гине и — умире! . . .

*

Још један само ударац
Па му је жићу крај:
Душа му оде у нао —
Погину зверски краљ!

„Ха, стани тај ће ударац
Да зада јадна кћи:
Ево ти овај за народ
Овај за пехар ни!“

И рука слабе девојке
Зари с' у зверску груд. . . .
Ал' стража ево устаје!
Зорин се види руд!

„Бежимо, беж'мо одавде
Већ ево свити дан
— Шанну јој стражар Назарне —
Око је узрујан!“

Још један само осмејак
Још задњи само глед. . .

Ала је слатка освета
Кад врши срца вред! . . .

Дан је осван'о увел'ко
За краљев с' удес зна,
Убице нех су далеко
Заман сва потера! . . .

Равенски *ексарх *силени
Велику држи част.
За столом части два госта
Један му миље, сласт!

Ала је дивна ленојка
Куниmundона кћи!
Око јој љубав говори
У срцу, што јој врн.

Ала је леп јој осмејак
Ватреног ока ојај.
С погледом дивна казује
Ексарху младом рај!

Назарие види погледе
Види јој срца жуд,
Ал' ћути само ојађен
И стече болну груд.

И сво пехар доноси
Ленојка точи плод:
У вино јоште домеће
Отрова љутог род.

На пружа пехар отрован
Ал' што јој дрхће груд?!
Назарие пехар узима
Ал' јој сазнаде жуд.

И пехар њојзи повраћа
Са жељом јоште том':
„До пола сама нени га!“
— А жеља му је гром. —

Ал' кад је млада видила,
Да јој сазнаде жуд.
Протом се змија насмеја
Па баци о тле суд

„Зар таку тешку неверу
Казује тај ти смеј?
Мач нех ти буде судија
Убит' те није греј!“

Па мачем силно завитла
И прободс јој груд:
„Смрћу се казни невера
Праведан то је суд!“

„Никад те нисам љубила,
Убицо, никад, знај!
Ево ме оче милени
У твој сад загрљај!“

И млада умре, издану
Докона живот свој. . .
А за њом стражар Назарие
Одузе себи свој!

Правна љубав силена,
Она све презире,
За љубав срце човеч'је
Гине и умире.

Лазар Николић.

М и л ч е.

ПРИПОВЕТКА ИЗ УЧИТЕЉСКОГ ЖИВОТА.

Посвећена госпођици Марк Поштаћевој.

Од В. Милана Марина.

(Наставак)

селу В. с Марином одласком | суврше љутита. Рад јој није нишао е
начинила се велика промена. | вољом. Ученице плакале кад се сетиле
На Марино место дошла | добре своје учитељице Маре, коју су
једна млада учитељица. За- | љубиле. Ове су се бојале, Мара их је
текла добру, уређену школу, па за ча- | миловала и играла се с њима, а ова их
сак све то поквари. Била невеншта и | мрко гледи, па чак им и батином прети.

Госпођа-Целка жалила јако за својом пријатељицом Маром. Кад се с њоме растајала, биле пале једно другој у загрљај, па су плакале и љубиле се. Госпођа Јулка пољубила Мару у чело, и благосиљала је, да здрава и сретна буде.

Њима се није допала ова нова учитељица. Ни палик на Мару. Та то вам је нека горда, падувена каишперка. Ни село је не воли. Њком не одлази. Упознала се и здружила са понадијом и натарошевицом, па тамо окукала.

Понадија често вели натарошевици, кад су саме:

„То је учитељица, то је фрајла! „Импозантна“ и много држи на свој женски понос, неће да се са „сваким“ меша. В.-чани се зајста с њоме поди чити могу.“

А тек ће натарошевица:

„Право имате. И мени се фрајла Вирсавија допада. Ни палик на ону пређашњу учитељицу. Но госпођо, оно вам је зајста била баш не изображена лутка. Са сваким се разговарала, био то ма ко. Онако је дочекала, да јој сваки паор каже „ти.“ Ух, то је „шнас.“

А понадија ће:

„Писала сам мојој Сиди, да се журн, да што пре дође. Ох, та ће вам се девојка врло радовати, док чује, да је другарицу стекла. Казала сам госпођици учитељици, да ће ми врло мило бити, кад је видим у друштву своје ћерн. Две једнаке парави брзо ће се сложити.“

Тако су ове две „врпне пријатељице“ говориле.

Витомир-писар кад је чуо, да је Мара отишла, мал' што није у несвест нао. Њему бар никад није нити она, а нити когод од грк-ранине породице што о Марину одласку споменуо. Тек је чуо, кад већ Мара беше отишла.

Срце га је јако болело и тај се цео дан није никуд макнуо из собе. (Натарош је говорио: сад вам тај кује тужне стихове, уздише и јаднује за учитељицом).

Писар је био већ свуда разгласно, да Мару неизмерно љуби. Сиром, није знао, да је и самог себе преварно. Није то била она права, искрена љубав. Тешко њој у таким грудима, и у такој лентирастој души.

Често га је натарошевица секирала:

„Ох, ох, господине, ви сте доиста сретни. Благо вам, — говорила, му поругљиво, — така лепа девојка, права вила, прави анђео! Ко ће свами!?“

Писару је то годило. Много, е-му натарошевица завиди срећи.

„Па, имате и супарника. Знате, — поче онет подругљиво, — учитељица Мара на добром је гласу. Ха, ха, ха!.. А што су често код ње виђали једног младог учитеља. Ви сигурно знате, ко је то!... Јел' те?..“

Писара обли румен. Те речи падоше му као успјано гвозђе на срце. Знао он за Миливоја, и видео га једном код Маре. Само није знао ко је то. Да ли супарник му? То га је некло. Очајавао је у својој соби, међ четири зида, па тако и сада. Речи натарошевице такнуше га по сред срца жива, и он се осећаше у овом маху не способним, да јој одговори.

Сутра дан видела га госпођа Целка тужног, невеселог.

„А што сте ви тако тужни, господине?—запита га она.

Он је ћутао.

„Но, та ваљда вас није тек каква несрећа задесила?!“

Он је онет ћутао, но на једном проговори болним гласом и тужно махајући главом:

„О, јесте, госпођа-Целко, те каква! Камо среће да тога није!..“

„Кога?!“

Писар онет заћута.

„Но, та ваљда тек не смета да ми кажете. Сигурно сумњате у моје верно пријатељство?!“

Витомир баш као да је то и чекао. Узда'ну два-пут, три-пут и поче све,

своје рукотворине целом свету на видик, нек се види, нек се зна, да су и руке у српске радилице веште.

И Мара је чула за то. Скупила и она неколико својих радова, па послала у Нови Сад, а шта још више, упознавши се са р—ским сељанкама, разјашњивала им смер, те српске изложбе и говорила им да и они своје ручне радове тамо пошљу.

Дошао и дан отварања изложбе. Било то лепо лето, топло, каквог је ретко кад било.

Госпођа-Маца договори се са Маром и Марком, да њи троје отпутују на изложбу. Биће тамо лепог шта видити. Биће много разног света, а госпођа-Маца и онако није давна путовала, ма да јој то беше у младости права страст.

Елем, њих ће троје ићи, а господар-Пера доћи ће по њих.

Већ су на путу. Госпођа-Маца лепо и богато обучена женскиња, сетила се свог негдањег путовања по овим крајевима, па сад то приповеда Марку и Мари.

Мара била већ скинула прилику, па се обукла што пристojније. Кад је ко види с браца-Марком, сваки мисли: е су муж и жена, тако падају у очи. Марко увек крај ње, па је разговара, весели, шали се њоме.

У то време беше у Новом-Саду жагор. Стизали странци у ту лепо варош, па све у њој врн. Сваки је хтео, да види и да се дивн вештачким рукотворинама наших вредних Српкиња.

(Наставиће се)

Нешто о црногорскијем јунацима.

ОД ФИЛИПА ШПАДИЈЕРА.

(Наставак.)

Црна Гора дакле као што рекох од Црнојевића излази на глас као држава, а многи тврде да су је Црнојевићи по имену своме тако прозвали, као и Црнојевића ријеку и Иванова корита.

— По ја мислим да се је она и прије њих морала тако звати, јер кад се на њу погледа од Комова и Албаније, она и данас изгледа оку соколовом мрка и тавна, ма да је на жалост данас свуда не краси она њена прастара шума, у којој наши јадни стари ускоци добар заклон налазаху, а и данас сваки путник назвао би је и нехотично тим именом, кад промиче кроз густе лавове њени ејеновити брда! Прва је Црногорска нахија Катунска, која се може назвати у најужем смислу права кршевита и непобједна Црна гора. — Прича се, да је Катунска нахија добила то име од туд, што је тамо Црнојевића и сва зетска стока на љетовиште односно на тако звани катун излазила. Па и данас кад излази стока на љетовиште по неким мјестима Црногорским називају то, да су уз-

дигли на катун, које мјесто мора бити с неког краја при планини, како стока неби у-сјеве потирала. Ријеч катун мислим да долази од талијанске ријечи „il cantone“ које значи, пугао-буџак-окрајак. А збиља кад се узме, да је тај зетски катун био стијешњен с једне стране млетачким приморјем, с друге опет Херцеговом државом, то је и био неки упуштањ окрајак између те двије државе. По томе је прилика, да је и кнез Лазар био за вријеме Царства кога високонаучени историк и критичар Г. И. Руварац налази господар катунa, које би значило, да је владао над некаквим државним или планинским окрајком, гди је државна а можда и провинцијална стока љетовала. Пошто ми није овде задатак да се упуштам у историчне и друге критичне претресе Црне горе и њени нахија и племена, то се оглађујем на само племе Цетинско што ми и даде повода, да напишем ово неколико редака — односно, да попуним оно, што се не смије изоставити, ако се хоће права истина рећи и постојећи факт јасни

срдар и сенатор цетињски, погинуо је у Падеж Угањски 1857. који се у пјесми овако спомиње:

Које ово бјеху поглавице,
Што су силом и јуначким зором
Надмашили редом свакојега
По избору храбра Црногорца? —
Сва три јесу ка' браћа рођена
по изгледу и јуначкој — снази:
Мрка лица а ока огњена
Црни им се опрућили брци
По вртијем на прси токама!
Сва тројица јашу коње вране
И још пашу сабље дамаскије,
Сва тројица први сјеку Турке
И разгоне силно на буљке!
Једно беше Радонић војвода,
Друго силан алај барјактаре
Од Цетиња Мартиновић Буро,
Треће бјеше Шпадијер срдаре.

6. Гласовит и мудар јунак цетињски *Голуб Шпадијер*, о коме владика Петар I. више пута говораше међу Црногорцима: „О! да ми је имати 300 Голуба као Голуба Шпадијера и Голуба Петровића с Чева, ја бих на ма који турски град могао лако ударити и освојити га“. 7. Сграховит јунак над јунацима *Иван Голубов Шпадијер*, што створи чуда од јунаштва при војевању противу Махмут наше и Француза, који нехотично посјече у мјесто Турчина Мехмед бега Контлије војводу Брдског Бега Радовића, у боју против Махмут наше 1786., који посјече на кусичкој ђуприји под Никшиће између све Црногорско-Руско и Турске војске на мегдану Сали агу Кариманића 1807 и ухвати жива француског генерала Бова код Цавтата 1806 год на, кад га доведе владици Петру и руском полковнику Сењавину, овако му царски полковник рече: „Капетан Јован, ти мени

француског генерала а ја теби хљеб од мога царја.“ И преко свега тога тај див јунак које у Турско-Француским које у међусобним божевима задоби 7. рана од 7. педаља и опет преживје 86. година. 8. Дични капетан Цетињски и граховски јунак *Стево Иванов Шпадијер* 9. Тврди гласовит јунак прото *ио Јоко Шпадијер*, који се у пјесми овако припијева:

Који оно бјеху витезови?
Што повносо по ордији шећу
У господском руху и оружју
Ка банови и ка лабудови. —
Тврђих није мајка Црногорка
На јуначке поге подигнула,
У боју их нико неспретече —
У јунаштву нико ненадмаши,
Сва три бјеху први на мегдану
Сва тројица први на дивану:
Један сјече сабљом дамаскијом,
Други млати златеним анцаром,
Трећи боде мачем зеленијем!
Прво бјеше Петровић Машане,
Друго срдар Мартиновић Мило,
Треће гласи прото поше Јоко
Шпадијеру од поља Цетиња.

10. Снажан јунак *Иво Лазарева Шпадијер*, који између 12.000 Турака и 600 Црногораца под Вилусе на сред разбојништа посјече на мегдан Турчина, а која Турска војска мало доцније сва до ноге на Грахово изгубе 1858. 11. Јуначки *поп Лука Шпадијер*, погинуо је у Тресковац 1862. године кад оно Омер наша продираше са 60 хиљада Турака Црнојевића ријечи 12. Дрзновено момче *Лабуд иопа Луке Шпадијер*, који је у јуначком млађаном зору своје скочно некаквом Турчину на снажна плећа његова у боју под Илиним брдом, а овај га скучи гвозденим рукама и однесе жива у Турској Ордији.

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

ДОПУНЕ И ИСПРАВКЕ ЗА ЖИВОТОПИС МИТЕ ПОПОВИЋА.

Сви наши листови донели су краћи или опширнији животопис нашег преминулог песника Мите Поповића. Пре тога изишао је

животопис Митин још за живота му у V. свесци „Библиотеке за народ“ у збирци песама Митиних „*Светли дани српски*“, што ју издаде књижара Браће М. Поповића г. 1878.

Кад се разнео глас о смрти песниковој

у мал' што не написах: „слатки мед!“ —
Па како наивна, весела и поверљива!

Само смо неколико дана на храни и стану код њеног оца, а већ смо као другови са Констанцом, која је, шта више већ била и заручница. Њен заручник вајар Лука — кажу, да није нико бољи „гладиатор“ од њега — такође је добар и поверљив. — Тако, кад би вечером седели с њима у малој банџици, у у којој је било много лимунових дрвета, свакад би уживали гледајући њихову забуну. Тада би нам навек све казали: како се они воле; како им отац то одобрава; па како ће становати у кварту св. Евстахије. . . .

— Дакле шестог је свадба!

— Ах, не! Седмог. — Шести је несрећан дан.

— Занета!

— Да како! 1., 5. и 6. Јули. Овај месец има само три несрећна дана. Зар код вас није тако?

— Сињора, не знам тачно! — Па има ли много таквих дана у години?

— Не, само четрдесет.

— Само! Па који је најнесрећнији.

— Света Богородице, па зар ви не знате, кад је јуда Искариота издао Христа?

— Гле! Већ сам и заборавио, да је то било 1. Априла.

Међу тим десна рука Констанцина била је непрестано скривена под огртачем, а левом је непрестано махала.

— Сињора, шта то кријете?

Констанца ћути.

— Сигурно нешто лено?

— Шкриња са св. водицом, рече озбиљнијим гласом.

— Ах, да! У новом стану. . . .

— Већ је и окачена; али ја сам позајмила стару шкрињу од мајке, јер су отац и мати врло срећни, па . . . па сам и ја сад пошкروпила нови стан. — Луки није баш право, што сам „Христово распеће“ ставила у његову собу; он мисли, да би боље било кад би стајало у кухињи. Па тамо га је веселик, и окачио; како је наметан, — зар не? . . . Попрекала сам и нов служавкин сандук — да

буде пун! Планинско је девојче, али, та вам је чудновата: врло је страшива.

— Ви свакако нисте страшиви?

— Ја . . . сам још страшивија, ја бих одма побегла. . . .

— Не треба ни да питам, како се радујете дану свадбе?

— Ах, ја се нешто бојим! — Само да вам причам: код нас је једном становао неки сињор *Miccio**) ђак. Ја сам увек гледала на страну, кад код сам му име помињала, — бејаш увек збуњена — Није положио свој испит, па се хтеде убити: но ја му рекох, да тога не чини. Од тога доба зваше ме он својим „анђелом спаситељем“ и хтеде ме узети за своју жену. . . . А сад је рекао, да ће убити или мене или Луку. — Она задрхта и застаде. Па оближњој кући висаше распеће, које беше накићено цвећем и кандилима. Констанца се прекрети и мету руку на прса:

Само нека нас Бог штити, а непријатељи ће се разбећи на све стране, — шапуташе она — јер сви они, који га мрзе, морају бегати од његовог лица. Лука се љути, али шта ћу му, — зар не? додаде гласно.

— Не бојите ли се ничег Констанца?

— Мати има један мали молитвеник већ сто година стар, па ћу њега метути у шнаг, кад будемо ишли на венчање. — За први новац, који ми Лука да, одмах ћу наредити, да се одржи меса и запалићу свећу.

— Тиме ћете учинити добро. Ви ћете за цело бити срећни.

— О, да боме, сињоре. Кад сам јутрос ишла у цркву св. Августина, приложила сам Богородици једно сребрно срце; сунце га озари и оно се засија као дијамант, — готово као да се хтеде запалити; а светлост га обузе са свих страна.

Скакућући беше ушла у кућу Бесмо на мети.

Стојаш на пољу и чиниаше ми се, као да сам гледао у отворено небо, које је за ме свакад затворено. . . .

У мало што не благослових. У осталом . . . Бог нека те штити, мала девојчице.

Београд.

С. Јов.

*) *Miccio* — маџарац.

написати монографију Земуну као он. И ово велимо без сваког ласкања. О истинитости ових наших речи, увериће се читаоци речене монографије онајбоље тада, када г. Сопрон дође до причања о Земуну у XVIII и XIX. веку.

Земунска политична општина одредила је г. Сопрону 600 фор., грчко-школско братство 400 фор. за немачко издање, а штеднишница 600 фор. за српско издање речене монографије. Како г. Сопрон нема времена да своју монографију и на српски преведе, могао би се који српски ђак са виших школа, који је вешт преводник, латити превода исте монографије те и себи и нашем народу користити.

Штета би било, да иста монографија не изиђе и у српском преводу, јер из ње би се сваки читалац могао много чему научити.

Иста монографија може и нашим писцима служити за узор, како треба монографије појединих места писати.

Србима, који се радо баве са прошлосту нашег народа, а уз то знају немачки, препоручујемо што топлије, за набаве речену монографију г. Сопрона, а особито требало би да је набаве све наше јавне библиотеке.

У *Земуну* 26. Јула.

Димитрије Руварац.

Б Е Л Е Ш К Е.

(Прослава у Русији.) У Русији ће се држати 15. (27.) јула о. г. прослава 900-годишњица, од како је онде уведена хришћанска вера. Од стране велике школе у Београду ђаци ће на прославу проф. *Панша Срећковић*. Навршило се дакле 900 година, од како је у Кијеву кнез Владимир са властелом и народом припо крштење. Позвани су многи гости са стране.

(Нов добротвор.) Неки дан је преминуо у Трету *Петар Триминовић* из Доброте у Бокн Которској, који је 40 година провео у Русији и обогатио се трговином, а од 15 година живео је у Трету. За живота је увек помагао сиротињу, које се и на сагрти сетно. Оставио је за сироте у Доброти 40.000 фор., а за школу 20.000 фор. Слава му!

„ЈАВОР“ издави сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Издаје књижара Луке Јоцића.

(В. Вогишић.) писац грађанског прногорског законика био је ових дана на аудијенцији код цара Александра. Цар му је изразио најтоплије признање ради тога дела. Вогишић ће добити нарочито одликовање. Законик ће се превести и на руски језик

Р А З Н О.

(Катон.) славни Римљанин имао је три ствари, због којих се у животу кајао: 1. Што је један дан пропустио а да ништа није научио. 2. Што је путовао негде водом, а могао је и сувим. 3. Што је неку тајну показао својој жени.

(У затвору.) Многи научењаци су у затвору радили у књижевности и да нису били затворени, можда много штошта не би било написано и на свет издано. Тако је *Бетус* написао у тамници своју ваљану књигу о утеху, што ју даје филозофија — *Хуго Гроције* писао у затвору тумачење јеванђеља св. Матије. — *Бутман* је затворен у манастиру у Португалској написао своју парафразу о псалмовима Давидовим. — *Пелисон* је наставио у свом петогодишњем ропству своје студије у грчком језику, филозофији а особито у богословљу и написао је многа добра књижевна дела. — *Мих Сервантес* је писао стихове у своме заточењу код Варвара — *Христијан Шуберт* је много писао за време свога десетогодишњег робовања у Хохенаспергу, а *Силвио Пелико* је у казаматима у Шпалбергу написао трагедију „Леонидеро да Дертон“. — Исто су тако писали ту и карбонари *Џеро Марончели* и *Александар Филип Андријан* лепе песме.

(Нема се не брине.) Мати: А како би ти, Стевице, тако на ште срца јео ту зелену јабуку?! — Стасица: На то није на ште срца, јер ја сам већ четири појео!

НОВЕ КЊИГЕ.

Црни листови Свеска 3. Излази двапут месечно са сликама, у издању Велимира Валожића, књижара у Београду. Претплата на три месеца 1 ф. 50 н.

Narodne pjesne Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini Sabroo Kosta Hörmann, sarjetnik zem. glade za Bosni i Hercegovinu. Knjiga prva. Sarajeco. Zemaljska štamparija. 1888. На великој 8-ни, стр XII и 624. Са предговором скупљачевим, имеником сабпрача, са 39 јуначких песама и тумачењем турских, арапских и перзијских речи.

Zbor za načelnika u Blatu na Korčuli godine 1888. Poruka i očitovanje starca sretnogorca. У Блату на Корчули, наклада списатеља Кан. Дм Петра Вачића ст. (в. преф. број „Велешке“). На 16-ни, стр. 8.

Цена је листу: на целу год. 5 фор. на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Штамарија А. Пајевића у Н. Саду.

тамо ми и стрипа-Макра. Није ни она умрла од доброте. Она је отпратила тамо тројицу, док није њу четврти, а она би к'о најбоља била за 'ча-Мију. Бољег му пожара не треба од њеног језика. — Јача је моја војска од твоје, 'ча-Мијо, него, гледај, па мируј, док ти се писам ја пошела на гробен.

Отишла баба-Тода за тим на посадак, љута, к'о наприка.

— „Е, јесте ли чуле друге оног пакосника, 'ча-Мију?“ почеће она, чим се спустила на земљу.

— „Ког 'ча-Мију?“ питају бабе.

— „Та 'ча-Мију Насртала, из За-вишица сокака.“

— „А-ха, — та он је умр'о.“

— „Умро, дакако, умро, па не мирује. Ноћас ме мал' не уби. Дош'о с оним малим, па да ме утку.“

— „Та јел' истина, баба Тодо?“

— „Тако ми сутрашње службе.“

Бабе се стадоше крстити, а једна већ устаде, па „збогом“ у — девети сокак. За мало, па село бруји.

— „Ча-Мија се повампирео!... Ча-Мија Насртало повампирео се!“...

Чула и баба-Тода. чула па се уплашила.

А како да се не уплаши!... Ишо јој у спу о глави, а шта ће тек сад, к'о вампир!...

— — Спустила се поћ. Месечина ко да; све се то још за рана позатварало, само не кевћу пустим улицама.

Баба-Тода запалила кандило пред иконом Богомајке, узела виљушку и нож, па их прекрштене забола у врата, преко њих метнула тањир, а у тањир бела лука и глогов колац, шиљаст к'о игла, па онда преврнула сламљачу, душек и јастуке, прекрстила се, узела у руку главицу бела лука, па онда легла у постељу.

Уље прити у кандилу, а баба-Тода тек погледн преко главе.

Затвори очи.

'Ча-Мија, црвен, па подцрвен гледи у њу, гледи, па не трепће.

Баба-Тода отвори очи. — нема 'ча-Мије.

Е, ноћас се не спава. Чини се, да све село спава, ал' баба-Тода зна, да је сад све будно.

— 'Ча-Мија се повампирео!..

Повампирео се. да како!...

А ко би ту лагао!

Баба-Тода не пита: „ко каже“, кад „се каже“.

Свем је селу доста, кад се каже, па што да баш баба-Тода распитује, ко каже.

Ко је видио?... — Онај, ко каже.

А ко каже?... — Онај, ко је видио.

Видно је, па каже, а што-да каже оно, што није видио!.

Каже се, па шта ћеш више! — —

Баба-Тода тако мисли, а тако и јесте, кад баба-Тода тако мисли.

Мисли баба-Тода, мисли... мисли...

— Неко закуца на прозор. С почетка лакше, а после све јаче и јаче, док се не отворе прозори.

Вампир стоји на сред собе, црвен, па набреко, к'о славина.

Баба-Тода стискује бели лук, а тресе се у грозници.

Вампир приђе кандилу, па духну на њега.

Оно прену, па се угаси — — — Месечина обасјала вампира, а он иде кревету.

Баш метнуо руку на њено чело, а она се трже. Трже се, ал' нема вампира.

Кандило горн, к'о и пре.

Ал' сад опет неко закуца: „Баба-Тодо!... Баба Тодо!...“

Баба-Тода ни мртва, ни жива. Мисли, зове је 'ча-Мија.

Комшијница дошла раније по млеко, а баба Тода издише без свеће.

Комшијница отрча у село: „умрла баба-Тода!“

— Удавио је вампир — рекоше бабе.

Све село бруји: удавио је вампир!

— 'Ча-Мија, вампир, удавио сироту баба-Тоду!

Милутић Мрђић.

Мити Поповићу.

Виле се српске,
Црним облаче!
А сиви соко,
За тобом плаче!

Сунце, звијезде
И зора рујна,
Жале и они
Пјесника бујна!

Српски јунаци,
И српске моме:
Сузе просишћу
На гробу твоје!

А свијет сваки
Из горе пита:

„Куд нам се беде
Премали Мита?“

Анђео збори,
Ове ријечи:
„У рај је поша’,
„Да се лијечи!“

„Да вида ране,
„Што у свијет доби:
„Кад оно паде
„У крило злови!“

„Кад оно паде
„Ка соко с гране!
„Када га згоди,
„Пунчапо таче!“

„Кад оно паде -
„Ка свијетлост с неба
„Немајућ за се:
„Залогат хлеба!“ —

Овако анђ’о,
Цвијету збори!:
А злота Мита
Више не мори!

Него по рају,
Божјему шета!
Несрећна злота
Већ му не смета!

В. Црногорац.

М и л ч е.

ПРИПОВЕТКА ИЗ УЧИТЕЉСКОГ ЖИВОТА.

Посвећена госпођици Мари Поповићу.

Од В. Милана Марина.

(Наставак)

Миливој и млади свештеник м.-чки Бранислав ту су већ у Новом Саду. Ма да им беше дугачак пут од њиховог места доде, ипак не пропустише, а да на изложбу не дођу. Чули и они за њу, па наговарали своје сељакиње, да и оне своје лепе радове тамо пошћу. Јер што м.-чанке лепе ћилимове ткају, то је за чудо. Припознате су већ и у својој околини. Миливој и поп Бранислав знали су, да са својим сељакињама неће постидни бити. Сами су скупљали те радове и слали их у Нови Сад. А кад се одредио и дан изложбе, пођоше и они на тај дан у Нови-Сад. Повели са собом још два-три имућна сељака, да им покажу српско средиште с ову стране Саве.

Миливој је знао, да ће се ту састати са својим Милчетом. Писала му она то и јавила му, да ће с њоме поћи и

њена добра ујна и добри браца-Марко. Миливој их нестрпеливо очекивао, жељно је да се упозна са њима, са тим добрим душама. Поп-Бранислав знао за Мару, па и он се хтеде с њоме да упозна.

Мара је, као што рекох, често писала Миливоју. Писала му свој лепи живот и своје пронађање у дому свог доброг ујка. Није могла доста да се овог свог рода нахвали. Особито, браца-Марка је дичила. Миливој је увек изражавао врућу жељу, да се са Марком упозна. Често је у своме писму поздрављао Марка, као непознатог. Марко је знао за Марину љубав. Он се осећао сретним у срећи своје сеје. Не једном сео би и он, и у марини писмо написао две-три речи Миливоју. И, тако се ова два добра младића упознаше кроз писма, само још једна згодна прилика, па да се и лично састану.

Миливој дошао на изложбу, на погледом кроз светину тражи своје Милче. Видио је у једној дворани. Одмах је познао. Нешто се променула, лице јој добило изглед озбиљности, а црте јој неку тугу изражаваху. То су трагови и утисци од материне смрти. Приђе јој. До ње баш стајао Марко и посматраху лене убрусе, дочим је госпођа-Маца у другој дворани била.

Ко ће да опише овај састанак двеју сродних заљубљених душа. А ко ће да опише радост Миливојевој и Маркову, што су се састали. На мах једно другом омилише и беху као два давнашња друга.

Дошао и млади поп-Бранислав. Миливој га приказао. Марина лепота учинила у његовом срцу повољан утисак и он је потпуно право давао своме учитељу Миливоју, што ово дивно чедо тако љуби. Још кад се разговарао с њоме, и упознао у њој честиту и добру душу, е — тад се овај ваљани свештеник осећање веселим и задовољним, што ће му се вредни учитељ Миливој тако усрећити.

Госпођа Маца, кад се вратила из друге дворане, затекла је Мару и Марка у непознатом друштву и у живом разговору. Врло јој мило било, кад јој се ови представиле. У друштву се сви кренуше, да посматрају дивне изражевине вештих, српских ручица. Напред ишао Марко, Мара и Миливој, а за њима госпођа Маца са младим свештеником.

Поп-Бранислав хвалио госпођи-Маци свога учитеља Миливоја:

„То вам је вредап и радин младић, драга госпођо, да се наше мало село запета сретним осећати може, што га има у својој средини!“

„Види се по њему“, — говорила госпођа Маца, јер познајство с Миливојем и његова достојанствена личност била у њој повољан утисак учинила, —

чула сам о њему већ од Маре. Били другови у школи. Тако и треба!“

„Камо среће, драга госпођо, да су нам сви учитељи такни, куд би ми већ били!“ Преузносно је пона Миливој даје.

Госпођи-Маци није требало више. Још кад се к њима придружише Мара Миливој и Марко, мотрила је она испитивајућим погледом непрестано Миливоја и дошла је до тог закључка, да ова младић није створен за учитеља, него за нешто више. Учтивост његова подстицала је у њој све то већма наклоност према њему, и она је већ почела радовати се, што ће јој се Мара с њим усрећити.

Као што знамо, била је она испрва противна Мариној удадби за учитеља. Њени назори о учитељском живљењу беху неосновани. Истина жива, да је учитељ вечити патник и да је за свој велики труд недовољно награђен ал за службује за то ипак велико поштовање и угледно место у човечанству, а задовољство у животу ипак ни њему није ускраћено. Мало сеоце, тих, миран сеоски живот, поштовање од својих сељака, љубав и слога у породичном животу, све су то главни чиниоци среће и задовољства у учитељском животу. Миливојево је место мало, сељани су њиме задовољни, воле и поштују га. Миран и весео живот влада тамо, још само да му је чедо његове млађане и бујне љубави, Милче његово, е — тад би се запета сретним и задовољним осећао и покрај мале учитељске плате великог, а тешког наставничког рада.

Госпођа-Маца тврдо била држала да ће се Мара удати ма за каквог вишег званичника. И доиста, ови су долазили у њен дом, разговарали се са Маром. Мара их лепо и учтиво предуспретала и с њима се забављала, те тако провађали лене дане. Но, ал једном а та господи званичници сасвим изостајаше. Нису више долазили у њен дом

И кад је зора други пут грапула, | Пере Вукадиновића, под једним кровом
затекла је Миливоја у дому господара | свог љубљеног Милчета.

(Наставље се).

Партија биљара.

ИСТОРИЈСКА ПОВЕЛЕТА

Мавра Силија.

Ид Папуџом, престопицом обе
ју Сицилија, где је вечно сјајно
пролеће, указивало се жарко,
сунчано јутро са тамно-плавим небом и
жарким сунчаним сјајем.

Дивни папуџски залив ширно се из-
пред града, ултра-маринске боје тихо,
као сјајно огледало приљубљујући се
чисто уз цветну обалу, као дете кад се
мази мајци.

Из даљине поносито диже главу
своју горостасни Везув; око главе му
се вије лаки облак, те изгледа као див
какав, што га је поставило божанство
чуварем овој земљи, вагда у цвету и
пролећу.

По улицама иду тамо амо људи ша-
лећи се и смејући се, така је природа
јужњака; тамо амо јуре елегантне, бо-
гато златом ишаране кочије, са ливре-
јисаним слугама; онде видни француске
солдате, људе окореле од ветра, бра-
дате, маширају у четама кроз светину,
а она им се с десна и с лева склања
с пута и радознало их посматра.

Туда пролазе калуђери свију коп-
грегација мирно, достојанствено, свет
их са страхопоштовањем поздравља, а
они враћају поздрав лако климајући
главом.

Лазарони се сместили по степени-
цама испред црква и палата, па се
сунчају, ту су и дивљи синови апенин-
ски пастир и сељаци, у подераним ко-
жама овчијим, све то доњућује шарену
слику престонице. Било је то 1808. го-
дине месеца Септембра. Јоаким Мира,
син проста гостионичара, постао 1. Ав-
густа краљ обеју Сицилија милошћу

синог Наполеона, и после неколико не-
деља дође, да узме власт у своје руке
и да свечано уђе у престоницу.

Један део талијанског племства није
био тим задовољан и повуче се на своје
добра по провинцијама, а други део до-
чека новог господара тако рећи, раши-
реним рукама, а и народ му се сав ра-
довао, јер је одавно омрзнуо зулум
Бурбонске.

Витенски краљ, који је био најхра-
брији војвода првом царству, кога су
сматрали за најлепшег и најљубазнијег
човека оног доба, брзо је Папуџе за-
добно за себе.

Око себе поставио сјајан двор и
придворнике, те је тим племићима и на-
роду импоновао, старао се, да мудрим
реформама поправи пређашње рђаво ста-
ње под Бурбонима и олакша народу

Небо у природи било је тако красиво
ведро без облака, али политички хори-
зонат младе краљевине био је мутан
облачан

Половина државе, острво Сицилија
још беше у рукама Бурбонаца, који су
повукли под заштиту Британаца; испред
самога залива била армада енглеска, на
обалу блокирала, те сасвим застале тр-
говина и промет; преко, на стрменом
острву Гапри британска се застава ле-
пирала.

Прогнана династија је имала још до-
ста присталица, у старог племства и
по провинцији, ти су се у чете скуп-
љали и много јада задавали Францу-
зима, где би их год угледали.

Истина, Мира је развио железну
енергију и снагу, да сатре противнике

Шару амо, сабљу ковну,
Амо јоште авцар свет,
А у рабру, у десницу
Бритку ћорду осветницу,
Нека пада злотвор клет!

Навешћемо још и ову родољубиву песму:

Не могу трнет' душо,
Не могу више ја,
Браћа ми крвцу лију
А мени срећа сја

И могу л' срећан бити,
Могу ли душо ја —
Кад кивни душман гњечи,
Мог брата рођена?

У боју браћа моја,
Ост'о сам дома сам;
И ја сам српски синак,
За српство гинут' знам.

Утрите грешне сузе,
Полазим у бој ја,
Нек и ја тамо наднем
Где падну браћа сва.

Из гроба нашег онда,
Нићи ће диван цвет;
Нићи ће цвет слободе
Нек му се диви свет.

Као Бачванин, па још Шајкаш, умео је
Младен и по гдекоју веселу и несташну да
отпева. Ево на прилику:

Ал ми дика милокрвна,
Ала уме љубити,
Ала уме са уснама
Моје усне рубити!

Обрвице — пијавице,
А усташца милена;
Обло лице црниурасто
Коса као свилена...

Из очију ватра сева,
Младог ће ме стопити;
Не могу се трезан пећи,
Баш се морам опити!

Кад се мало поднапијем
Онда могу горети,
А моја ће дика мене
Опет за то волети!

(Свршиће се.)

Нешто о црногорскијем јунацима.

ОД ФИЛИПА ШПАДИЈЕРА.

(Наставак.)

ај дан с њим заробише једног Мартино-
вића, те их одма даде Муктар наша
пред себе довести и запита их: „Ко-
лико кнез Никола има војске на Гра-
хово?“ 40 баталиона, одговори Шпа-
дијер 40 баталиона, то није истина — прого-
вори Муктар. Јест истина је, пашо, али су-
тра ћеш видети које ће те чудо задесити,
одговори опет несретни Лабуд. — Расрђени
Муктар даде их обадва у средини војске за
ту дрскост посјећи. 13. Див-јунак *Илија*
Марков Шпадијер, погинуо је тај исти дан
под Илиним брдом 1876., кога неке грчке но-
вине назваше српским Ахилесом, а пјесма о
њему гласи:

Која бјеше хала поносите?
Што цареве оптрчава војске
А рукама задављује Турке!
Силијеге нема Црногорца
Брђанина нити Херцеговца

У табору честитог кнеза. —
Тако кажу и говоре људи,
Да је њега задојила вила:
То бијаше цетињска делија —
Виловити Шпадијер Илија.

14 Три јуначке делије, три брата Шпа-
дијера, погубише у битци на Рогама у Пи-
пере при јуришу на шанце 1876. 15. Сиви
соко цетињски *Периша Мишров Шпадијер*,
који тај исти дан у битци на Рогама јуриши
у сред грдне турске војске, те посјече Дрвин
пашина Алај барјактара и уграби тај пади-
шин златан Алај барјак! под којом сјенком
40 хиљада турских ратника смјело корачаше
пут црногорских брда, те га однесе кнезу
Николи на Орју-луку, а он га обдари злат-
ном колајном С тим драгоценим добитком
турскога знамења, данас се поноси цетињски
двор, а сигурно дичиће се и црногорски му-
зеум до далеки времена.

варен од неког швиндлера и буде позван као сведок у кривичкој парници. Решење је врло драматично и узето је из истинитог догађаја од г. 1829., кад се један секретар академије убио, скочивши у Сену Од колега исмејан, од жене своје нападнут, од сина обешчашћен увиђа кукавни „бесамртник“ да га ни тај његов „ранг“ не сачува од неприлика у животу. Он бега из свога стана, јер се овај у академији налази, он тражи мира, потпуног мира, који само смрт може дати.

И тако се у овој књизи много додира француска учена академија и то је дело разгласило, но је оно заиста знаменит књижевни производ, који ће без сумње стећи на све стране велики број читалаца.

ПИСМА ПЕТРА II. ПЕТРОВИЋА ЊЕГОША.

I.

Писмо на Цетињу 14. Јулија 1831. год.)*

Пречесњелни Господин

ЉУБЕЗНИ МОЈ САОТЕЧЕСТВЕНИК

ЈЕРЕЈ ЈАКОВ ПОПОВИЋ!

Покорно молим вас извините ме милостиви Господине, што ми нијесу дале околности пређе вам одговорити на послата ми писма преко нашег Поповића, а јучерањи узрок вуче и принуђава душу моју у брзо одговорити вам на послата ми љубезна ваша писма.

У сва ваша пређе послата ми писма милостиви Господине мој, сваки пут ми се показујете усрдни и одани у којима виђу искру пламтеће наше љубави и оданости к миломе нашему отечеству које је правда и дуг, што би то на сваки начин назда свето стојало у здању нашега духа

Жестоко је ожалостио моју душу несрећни глас о смрти Великога књаза *Константина Павловића* прехраброга јунака и браниоца свега Словенства; која је смрт дала жестоки удар свему роду Словенскоме, али најпосеје буди слава свевршњему творцу и промислитељу!!!

*) Писму овоме даје се велика важност зато што га је писао Господар-Владика онај велики дух, који је са задовољством љубица Црне горе г. Поповића саотечествеником називао, по коме се млађи нараштаји угледати могу, у колико треба роду послужити за срећу укупнога рода нашега. — Ф. Радичевић.

„Побјднују повѣст“ при овоме писму шаљем за неко вријеме на прочитање.

Благодарим вам за услуге мени учињене.

Са дубоким уважањем називам се Ваше Пречасности покорни слуга и доброжелатељ.

Петр Петровић.

II. (у стиховима)

Писмо на Цетињу 5. Јулија 1844. године.)*

Високопреподобњелшему Господину Протопресвитеру Јакову Поповићу у Котору

искрени поздрав!

Хвала теби на поздраву Прото!

Исто тако са споменом драгим,

Веселога нашег путовања.

И моја се, ка и твоја душа,

Са пријатним огране споменом,

На истину просвјештено друштво

Само, зраке правог сунца сјају;

Ахъ глупост је грдно заточење! —

Просвештење драго чедо творца —

Ће познанства међу људе нема,

Ту је љуцко име поругано —

Ту варварство потиरे човјештво.

Ће је један мјенија једнога,

А сви други мјенија другога

Стање такво можеш вообразит

То се зове уз воду пловити,

Ал проћ ветра, јадра расипњати. —

По ми бјесмо мјенија једнога

У пријатном нашему бродићу.

Шта највише тун нас веселање?

Али игра, морскије зефирах?

Ал посето небо звијездама,

Ал рођење сунца свијетлога?

Из њедарах дебеле пучине

Али умно и весело друштво?

Више друштво него ништа друго. —

На Цетињу, 29. јуна, 1888.

Приобћно Филип Радичевић.

КЊИЖЕВНОСТ.

(„*Predteče Darwina* od dra B. Šmleka.“) Таго се зове чланак један, што је

*) Из збирке добивених писма од честитог старине и књижевника покојног Ђорђа Срдића из Котора, који је био у Црној Гори за неко вријеме и тајник Господара Владике Петра II. Петровића Његоша. Ф. Радичевић.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК:

— ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ. —

УРЕДНИК:

— Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ. —

Бр. 30.

У НОВОМ САДУ 24. ЈУЛА 1888.

Год. XV.

На извору.

(СЛОБОДНО ПО ШАМИЗОНУ.)

ај, под липом извор што је!
С липе мирн цео дђ.
Како онде тице поје,
Не зна свако, не зна то.

Ту по воду ето моме;
Села мало у тај хлад.
Дигла очи, а пред њоме
Стоји детић красан, млад.

Детић рече: „Добар вече!“
Па одговор чека њен.
„Добар вече!“ мома рече, —
Стид је зави у румен.

Ал ка'но што не знаш како,
Од пупољка буде цвет,
Њине прве речи тако
Развише се у ћерет.

А кад јарко сунце жмирчу —
Јер му сумрак грже сјај —
Рука руку само дирну;
То је био опроштај.

Дође дома млада мома;
На лицу јој сунчев жар.
„Где си, дико, за толико!“
Дочека је мајчин кар.

„Немој мајко карат' тако,
Нисам крива, није ред;
На извор је ићи лако —
Празне ћупе, вољан гред.

Али натраг, — терет то је.
— А и леп је овај дђ.
Па још тице како поје,
Не знаш, мајко, не знаш то.“*)

Змајован.

*) Можда ће кога интересовати да види како гласи песма ова у оригиналу. Зато ево овде стављамо и немачки оригинал:

Die Quelle.
Unsre Quelle kommt im Schatten
Duft'ge Linden an das Licht,
Und wie dort die Vögel singen,
Nein, das weiss doch Jeder nicht.
Und das Mädchen kam zur Quelle,
Einen Krug in jeder Hand,
Wollte schnell die Krüge füllen,
Als ein Jüngling vor ihr stand.

Mögen wohl geplaudert haben,
Kam das Mädchen spät nach Haus:
Gute Mutter, sollst nicht schelten,
Sandtest selbst ja mich hinaus

Geht man leicht zur Quelle, trägt man
Doch zu Haus ein schwer' Gewicht;
Und wie dort die Vögel singen —
Mutter, nein, das weist du nicht.

Уредништво.

дана! И он је намислио, да иде. И већ је хтео на силу да оде, али га задржа брац-Сава:

„Дед Милане, де још једну — па да ти платим!“

„Сви се момци оженише, а ја оста сам...“ Пева Милан све се ори, а гајде га прате. Кратка је песма, па је и Милан брзо сврши. Тек што је свршио, устаде брац-Сава и поче:

„Милане синко! Ваљан си свирац, а поштен младић. Моја Мара тебе љуби и за тебе оће да пође. Љубави, као сили, ко ће одолети? Ја не! И ја сам узео, што сам волео. Моја жена Милка, а Марина мати, она је била сирота и

ја сам је узео да буде богата — ја сам је волео! Ти си сиромас, а наша јединица је богата, па кад се љубите — а ви се и узмите. А ти оче благослови!“

О, колике среће за Милана и Мару! Тек поин благослов разби сву сумњу у Милана. Оп стаде поред Маре. Примише благослов родитеља, кога је посветила рука поина!

—
Сутра зором орило се по селу: „Милан изсвирао девојку!“

Па и данас се још говори у селу К., како је Милан изсвирао девојку, која је сада у велико и — мати!

Ђ. Ђ.

а на брду; — зора свиће,
Вас мирише крај,
А росица на цвјетиће
Просула је сјај.

У румену миле зоре
Једна звјезда сја,
Мракови се ш-њоме боре —
Даница је та

Подиг'о се оро сури —
Крилим' гони мрак,
И соко се ш-њиме жури,
Полет љу је јак.

У тишини у милини
Слушам тичји хор;
Поглед бацих: — у даљини
Један срушен двор...

Вас у густој црној тами
Крије му се лик,
(Из даљине изгледа ми,
Као мученик.)

Све му мртво, муком мучи,
Изчезн'о му глас,
Кад кад само сова бучи —
Ноћи на ужас.

*

*

*

Кам' по камен све се руши,
Хладан као лед,
А у змијској црној души,
Отрова је јед;

Према њему она стала —
Та он јој је роб...
Са радошћу заиктала,
Његов види гроб...

По њему се бршљан вије,
С краја до на крај, —
К'о да тужне сузе лије
За минули сјај...

Ох, и јесте славан био
Обасјав'о нас,
Али га је порушио
Један тужни час...

На њему је сунце сјало
Расипало моћ,
Ал' се сунце стрпоштало
Прикрила га ноћ...

На њему је одсјајив'о
Златни среће цвјет —
Више њега соко живо
Разавио лет.

Зна бог шта ради, врло добро зна.
 А људи — ми смо слаба створења тек,
 Разум нам мали не мож' проникнут
 Божија дела . . . силам си оче ти!
 Избацио ме на бесни океан,
 Ал ми у душу компас метнуо;
 Нек бесни оркан, нек ми витла брод
 Куд компас води, тамо ћу грести ја.
 О, оди сине, оди соколе,
 Ево ће баба леба да ти да.
 Па једи сине, једи га у сласт.
 Јер то је, сине, последњи залагај.
 За сутра ти га баба спремио,
 А сутра — како свети творац зна...“

Хаљанљиво се маши за комад
 Малено дете, — баш ко дивља звер.
 Шћућурио се јадник у буцак,
 Па жваће, све му пуца заушњак, —
 То парче леба, што га дао бог.
 Очи му светле, као кресница
 Кад светлост баци кроз црну мрачну ноћ.
 Успавао га последњи залагај,
 Ко тио вече у дољи шарни цвет.
 Клонула глава у стари јастучић,
 И заспа јадник, а по лицу му
 Прос'о се неки слатки осмејак.
 Уснио ваљда какав диван сан?
 О чему снива?

Да ли о лебу ил о сандуку,
 Што га од бабе оно искао?
 И мајку тешки обхрвао сан,
 Обгрлила је руком дечицу
 И заспа санак сира патница.

Од стола ено отац устао,
 Па на претима иде лагано
 Кревету ближе. Руке скретно,
 Задубио се у мисли некакве.

„Ох, једва једном, — сретни сте једаред већ
 Сретни сте сретни — мили патници.
 Не осећате живота више ви.
 То бreme тешко шго га носите
 Од зоре ране до мрака мрклогa,
 Са изнурених плећа слабачких
 Једва га једном сто скиде сан.
 Сироти моји сињи патници!
 Ох зар вас већма воле пусти сан
 Нег што вас воле кукаван баба ваш?
 Ох, што не може — ко сад пусти сан —
 Да вас усрећи отац жалосни?
 Ал сад све једно, — зар није доста то?
 Та ви сте сретни . . сретан сам и ја.
 Патници мили, лаку — лаку ноћ!“

Па се полако наже над њима,
 И пољубио жену, дечицу,
 То свето тројство јадног живота свог.
 Раширио је руке над њима
 Ко да их хтеде благословити.
 (Ох, зар им ништа дати не може
 Већ само један пусти благослов?!)
 И повукао се натраг у кутак свој.
 Још једном их је јадник погледао,
 Ал како беше мио поглед тај?
 У тај се поглед љубав слила сва,
 Што но се скрила у грудма његовим. —
 А по сликама оним увелим
 Заигро лаки, сретни осмејак.
 Ваљда су у рају сад,
 Па се играју с божји анђели
 Посред ружица бајних мирисних.
 Загледао се кроз прозор у црну ноћ,
 Па је гледао, дуго глед'о он,
 Ко да је хтео да је запали,
 У мркој ноћи да зажеже жар
 Са жарким пламом пламен — ока свог.

Ђорђе С. Улајкићки.

Алекса Стојшић.

1763 † 1850.

(Наставак.)

Алекса, о коме се ово пише, рођен 1763. год, свршио је нешто науке у Мађарској, говорио је још 2 језика осим матерњег, немачки и мађарски, и писо је, рачун-

ција врло добар био, које ће из даље писаној нешто осведочити, и тако је живио занимајућ се куповањем и продавањем по вашарима Аустро-Мађарској држави. Овако радивш

Смрт српског јунака Стевана Синђелића.

а стала се турска војска,
У Србији на огњиште,
Лети војска османлијска:
На мегдану и бојиште.

Тутњи војска куд пролази
Као да се небо ваља;
Тутњи Турчин по Србији,
Да Србима образ каља!

Лети муња Османова,
Куд пролази свуда коси!
Ево какав живи пламен,
Ово чудо, српству носи!

Бјежи Српство на све стране,
Из равнице у горама,
Да утече у закриље:
К пећинама и гредама.

Нестало је у долине,
Српске жене и ђетета,
Остало је поље пусто:
Да се крвник туда шета!

Гази Турчин тамо, амо,
По пољани Србадије,
Шета хала по Србији:
Све да пали и да бије!

Ал' гле, тамо у равнини,
Шанац се је забјелио!
Би рекао ко га гледа:
Србин га је начинио.

Стоји шанац, бијели се,
Каменици у равнину:
Полетеше турске хорде,
Да у њему сад почину!

Лете Турци право к шанцу,
Мисле у њем' Срба није:
Ал' гле, ено сад осташе
Преварени Османлије!

Плану шанац као муња,
Из њег' Србин огањ осу!
А силна се турска војска:
Око њега ено просу!

Пламти шанац као муња,
А из њега Србин виче:
„Нећеш овђе починути
Азијатски убојнице!“

Пламти шанац, огањ сипље,
Пада Турчин на гомиле!
— Ватре су се око шанца
На све стране појавиле!

Силна војска Султанова
Пут четице једне мале,
Потутњела ка' ријека,
Да Србима шанац свале.

Боже благи страшне смрти,
Што овуда сад пролази:
Силна војска азијатска,
Хоће Србе да погази!

Пламте пушке србијанске,
Дим упр'о у небеса,
А душмани око Срба,
Сад нападају као љеса!

Сјева муња, гром одјеца,
Србин сипље огањ живи,
И бори се с душманима,
Као тица, соко сиви!

— На јуначкој Каменици,
Бој се бије, огањ влада,
Али што ће мала чета:
Против силе и хиљада?!

Бој се бије — не прекида,
Одјекује бојна слава:
Ал' да видиш Синђелића
Поноситог српског лава!

Виђе јунак да не може,
Одољети овој хали,
С малим бројем соколова,
Што су пред њом овђе стали.

Па да не би свом крвнику
У његове руке пао;
Он је бојни прах јуначки,
Сад молити ено стао.

Али то је Црна-Гора крива,
Она рају из ланца окива,
Да сад раја не признаје цара:
То владика ђаурски сатвара,
(Збори ватрено).

Ал' ће платит' имена ми мога,
Који ће се од учина свога,
Само, само, кад ја мигнем оком:

По истоку мојему широком,
Потутњеће Турци Османлије.

И запалит' владици мантије!
И исећи то ђаурско легло,
Које но је к' Ловћену прибегло!
(Долазе паше и чине теменат).

Паше:
Заповједај најсиљни на земљи,
Ми смо слуге твојој свјетлој жељи!

Цар:
Моје паше: раја нам се мути,
(Паше се чуде).

А то добра за Турке не слуги,
Ево писмо везира Ахмета:
(Показује писмо).

Да ђаурска подигла се чета,
На Жабљак, Спуж и Оногшт мили,
И да су их власи затворили!
(Паше још више у чуду)

Па да није владика Данила,
Ова ствар се не би догодила.
(Збори гласно).

Сад слушајте моје вјерне слуге,
Овђе нема сада мисли друге:
Но јавите везиру Ахмету,
Који вјерно служи Ђзбу свету,
Нек' од сињег мора и Једрене:
Сада купи све Турке отмјене,
Па на влахе одма да нагрну,
Да истраже ону Гору-Црну:
И владику да под сабљом ставе,
Што се диже против моје славе,
И нек рају сву присили моју:
Да и она дигне се у боју!
Против Црне-Горе и владике,
(Збори с презрењем).

— Те њихове надежде велике.
А одолен из Стамбола града,
Пошаљите Арслан пашу млада:
И дајте му двадесет хиљада
Све биране моје војске сада,

Па у Џету нека иду равну,
Да се војске моје три састану!
Пред којом ће везир Ахмет зорни,
Бити главар војсци одговорни,
— Хајте паше тако учините,
Гору-Црну са тијем скините!

Паше (с теменатом зборе).
Клањамо се најбољем под небом,
Свршићемо — кунемо се лебом.
(Одлазе).

Цар (сам виче).
Сада што ћеш ђаурине клети,
Сад ћеш виђет' како се цар свети:
Нестаће ти горе у планине,
Нестаће ти жита у долине,
Нестаће ти са рамена главе,
Од јуначке ђорде ми кржаве.
(Показује руком на сабљу).
(Спушта глас).
Сад ћу сести на високом столу,
Да разгледам војску по Стамболу:
Која лети по мојој команди,
А пред њоме Арслан папа млади.
(Цар излази и завјеса пада).

Појава II.

Цар (стоји на узвишеном столу са великим везиром
Махмудом).

„Дефилирање“ војске, која се види кроз један повиши
прозор од кулеса).

(Арслан паша излази на бину са сабљом у руци).

Арслан паша (гледа пут цара).
Најрадосни сада у држави;
Захваљује од истока слави!
Што ме шиље пут Карадаглије,
Која сунце штоват не умије.
(Пролази уз војску даље).

Бин-баша Ибро (са сабљом у руци).
Од како ме породила мајка,
Ја немах веселијег данка,
Но кад крећем Ловћенским горама,
Да с' окитим ђаурским главама!
(Поступа на исти начин као и Арслан паша и продази
уз војску).

Бин-баша Зуго (са сабљом у руци).
На ђауре свагда ми је било,
И досада ратовати мило,
Сад милије него игда што је:
Јер ме ево гледа сунце моје!

спушта, али кад поче Смајил паша да збори, завјеса се опет дигне цар и паше окрену се пут Скадра).

СМАЈИЛ ПАША (говори цару гласно).

Сјајно сунце наше једно,

Мени срце јесте ледно,

Какви запад да с' добије,

То учинит' лако није.

(Цар се зачуди што рече, али га пушта да збори даље.)

Јер је тамо свијет пусти,

Као неба облак густи,

И ако је војска веља:

На истоку нашем сјела,

Ко ће са њом срушит' свијет,

Као мали какви клијет?

(Цар се мршти и паше).

И мен' запад није мио,

Него мрзан Бог г' убио;

(Цар и паше мало се ублаже).

Ал' га ј' тешко задобити:

Тун ће борбе много бити;

Када она грдна смјеса,

Падне на нас ка' небеса,

(Цар се кани да му прекине говор, али га још пушта, цар и паше грозје се).

Онда што ћеш сунце моје?

Погинуће царство твоје.

(Цар и паше још у вишој грозоти).

Па те молим наша славо!

Тамо ходит није право,

Ја ти љубим сјајна скута:

(Поклони се цару).

Окани се тога пута.

Ја ти љубим сјајне столице:

Окани се сад Европе,

Но држ' царство да не пане,

И под запад неостане.

(Цар кани да му прекине говор, али се ријеши, да га пушта да још збори).

Борбу можеш водит јаку

И побједит' можеш сваку.

(Цар и паше мало се ублаже).

Само царе лакше мало,

Док ти није царство пало,

(Опет и цар и паше у јарости).

Јер зориле ко напада,

Такви може да пострада;

Но полако и све тише,

Па ћеш добит' славе више!

— Муња јесте свака јака,

Кад је доста њој облака,

Ал' облака кад је мало:

За муњу је мало стало.

Може и та јака бити,

Па све царе покосити,

— Таква муња -- таквог створа,

Јесте само Црна-Гора.

(Цар опет у јарости и паше).

Која стоји у 'ном вису,

А државе друге нису,

Па с' и од ње бојим царе,

Да ти војску не сатаре.

(Цар се прошета живо и стави руку на чело од муке, паше се узрујају.)

Ми смо царство задобили,

На Косову побједили.

(Цар стане и паше и мало се блаже).

Па је боље смирит' крила,

Докле није друга била!

(Паше се све згрозје и почну се од њега окретати).

(Цар види паше што чине не могне устећи, него му прекине говор).

ЦАР:

Ја сам река' да наш исток,

У јунаштву све надмеће,

Али има и такових,

У којима нема среће.

(Говори оштро).

Одма са њим у тамницу,

Сад баците кукавицу.

(Паше радосни сви, прискоче и дохвате Смајила и предаду га стражи да га стави у тамницу.)

ЦАР (се окрене пашама).

Кажите ми сада паше,

Јел' издајник земље наше?

Сад несрећни Смајил наша,

— Ил' је ето с ума саша'.

ПАШЕ (сви).

Издајник је царе прави:

Твојој слави и држави!

ЦАР (оштро).

Сјутра њега вјешат ваља,

Да нам исток наш не каља.

ПАШЕ (сви).

Живио царе сунце са неба,

— Окакве свагда вјешати треба!

(Цар одави и за њим паше).

(Завјеса пада).

(Наставиће се).

На те речи се Ката чисто тргла.
Хтеде нешто да каже, ал' јој речи о-
стадоше у грлу.

У тај мах уђе комшијинца Јеца. —
„Помоз бог!“

„Бог помого!“

„Шта ви ра'те?“

„Ето сам баш проповедала, како сам
снила покојну Дару“ — узде реч Кри-
ста и ту поново приповеди, што је већ
једанпут приповедала.

Овде морам приметити, да је Дарин-
ка заиста у животу била и код своје

тете сакривена. Ту неку малу заверу
против Дарине нане, — ако се смем
тако изразити — учинила је тета Кри-
ста са комшијинцом Јецом, да би тако
приморале Катку да дозволи Дари, да
може поћи за Ненада.

Прошло је доста воде Савом, кад
једне недеље прозвргташе више кола и
упутише се цркви. По пешкирима на
коњима сваки ће знати да су сватови;
ал' чији? — дариши. — Удаје се за
Ненада.

Из Петефијевог „Апостола.

III.

уда му лута душа у тај ма'?

Какви јој пути, какав ли јој смер?

И кога тражи на тајном путу том?

Далеко тамо, горе у неврат

Куд само луде у лудом бесу свом,

Дивови само куда смеју поћ'

Кад их понесе надземаљска моћ.

Отресао се мисли чемерних,

Стресао с' себе бриге домаће,

Ко тиче када љуску растури

Па прне лет.

Човек је био — а сад *грађанин*.

И онај патник, што се отонч

За породицу своју бринуо

Сада се ево брине за цео свет;

Отонч само троје грлио

Сад милионе стиско у загрљај.

Чак тамо горе душа му летну лет

Одакле ј' земља тако мајушна

Ко она мала јоште варница,

Штоно још светли на среди пенела

Кад оно папир бесни прождере плам.

Па када у том муњевном лету свом

Мине нуз коју звезду светиљку

А она задршће баш ко слаби глам

Свсће лојаве кад но пирнеш на њ'.

И лети даље, лети свеудиљ,

А она силна тела небесна

Ма да су тол'ко једно од другог,

Да мораш читав један обићи свет
Док стигнеш другом телу на крај, —
Остају за њим ко шумски борови
Иза коњика штоно остају
Муњевним трком кад мине нуз њи.

И кад је тако обишао већ

Тај даљни, тешки, неизмеран пут,

Стиг'о је тамо, куд је жудио. . . .

Ваљада на крај светова небесних?

Не, није? — него на сред светова тих.

Тамо!

Гдено све живи вечним животом?

Тамо, — одакле животодавац, бог

Нетренимице над светов'ма бди,

Из чијег ока вечита светлост сја,

И сваки одејај буднога ока тог

Сунце је,

Око ког с' крећу небесна тела сва.

И оде зборит' дух

— Купајући се у вечном зраку том,

Што сјаје с лица силног прадуха; —

Баш као лабуд

У бисер-води тиог језера — :

„О, самотворче, господе!

Нека си хваљен, слављен вечито!

Ево је дрзн'о пред свети престо твој

Ииштави створ,

Да ти се силном смерно поклони,

Допусти, оче, да ти рећи смем :

О, оче свети, веран сам синак твој!

А другог нема да ме избави,
 Као издајник да сам држави.
 (Маше главом).
 Да сад изидем из ове тмине,
 Нека ми душа на њих почине.
 (Збори живо).
 Зар почивала неимам другог,
 Посље поштења мојега другог,
 Но на вјешала да скапљем саде.
 (Гледа у висе).
 Ох судбо, судбо, што ли ми даде!
 (Збори ватрено).
 Али ћу и тун ка' јунак бити,
 И те муке ради сам спосити,
 Него ка' неки свом цару рећи:
 Што ће државу довест несрећи.
 (Виче).
 Вјеран сам цару и Мухамеду!
 Па на вјешала нека ме поведу.
 (Збори брзо).
 С Богом Меко и Медино!
 С Богом турска царевино!
 С Богом царе сунце моје!
 Што ми сакри зраке своје.
 С Богом мајко и неvjесто!
 На јуначко идем мјесто,
 (Растеже гласом).
 С Богом синци, с Богом роде!
 На вјешала Смајил оде.
 (Пође живо и ланци му звече на ногама).
 (Завеса пада живо).

Појава V.

МУСТАВА и АЛИЛ: (Два кавава долазе заједно на бину и то брзо).

МУСТАВА (збори Алилу).

Жали Боже Смајил нашу,
 Перјаницу дивну нашу,
 На вјешала да издахне:
 И да на њих јунак падне
 Ја бих ради сад одиста,
 Да су пали други триста,
 Од нашијех Османлија:
 Него ова љута змија (Чуна косу).
 (Мисли се).
 И боље би цару било,
 Но што паде ово крило,
 Цио исток цара љуби,
 Ал' овакве када губи:
 И овакве када смиче,

У народу мрзав ниче.
 Ја т' Алиле ово рекох
 Па на дужност сад утекох.
 (Крену да пође живо).
 (Алил га одма дохвати за руку и збори му):
 Алил.
 Кад ме тако сада рани
 Мој Мустава мало стани,
 Да ти речем само двије:
 Право зборит тако није,
 — Ти још не знаш наш цар што је,
 (Збори подругљиво).
 Па разлоге неке твоје,
 Против њега сада просу,
 Чунајући твоју косу.
 Знаш цару је Богом дато,
 (Теча му).
 Мој Мустава мио брато,
 Да он чини све што хоће.
 (Заповиједа му).
 Но с окани од те злоће,
 Јер те друго мож' задесит,
 И теб' могу сад објесит.
 МУСТАВА:
 Зар Алиле Бог је река,
 (Чуди се).
 Да вешање правог чека;
 И такови да се бије,
 (Пита га).
 Зар је Богу то милије?
 (Збори тужно).
 Ах, није ми жа' да панем,
 Када за 'во мислит станем,
 — Јер живјети без слободе:
 — То је риба — ка без воде.
 (Збори му оштро).
 (Посље мале почивке).
 Цар је мени, као теби,
 И Алиле ти знај не би,
 Ђе с' царева тиче славе,
 Бољи био од Мустава.
 — Али само право није,
 (Виче).
 Да праведне људе бије.
 АЛИЛ:
 Јесте право и још како,
 То ће рећи живи свако.
 (Моли га).
 Но с' окани мој Мустава,
 Не вријеђај цара права.

МУСТАВА (збори јетко).

Ти вријеђаш сад Алиле,
Све цареве и све силе,
Кад говориш без разлога,
Против правде, против Бога.
— Ти њих вријеђаш и таквизи,
Подли ниски чанколизи,
Који раде да све сруше,
Што поштене носе душе.

(Виче).

Знаш поштујем и ја цара,
И то није пријевара,
— А ти хоћеш да га вараш
И поштење да обараш,
Таква сорта и Смајила,
Јесте данас погубила:
А цар није него таки,
Што га лажу на крок сваки.

(Шета се).

Алил (му приђе ближе).

Ти си мени одвѣ мио,
А за 'во те бих тужио:
Што ми овдје сада збориш,
И душу ми моју мориш.

МУСТАВА (за себе).

(Ево га сад, доведох на чисто,
И видим да је рђа зајнесто.)

(Виче).

Ти да имаш душе праве,
И да с јунак ти државе,
Ти жално би Смајила,
Као свога брата мила.

Алил:

Ја га жалим него што ћу,
Зар погинути за њим хоћу?

МУСТАВА:

Дакле сада ти признаде,
Да на правди Смајил паде.

Алил:

Неколико ја признајем,
Али душу тун не дајем,
— Нити образ, нити срећу,
Мој Мустава, тако рећ ћу.

МУСТАВА (за себе).

(Све за душу ка' за врећу,
Све за образ и за срећу,
О овамо нема ништа:
Сад у њему до јадништа.)

(Виче.)

А за што се ти противиш,
Када у тој мисли живиш?
— Сај те питам вјерни ко је:
Реци бар сад оно што је,
Ја, или ти, мој Алиле
— Кад су с' тајне нам откриле?

Алил:

Обојица ми смо вјерни,
И правце оба жељни,
— Само је ти казат смијеш,

МУСТАВА:

А за што ти да је кријеш?

Алил:

То ме муке моје муче,
Јер не могу живјет другче.

МУСТАВА:

Зар ти живиш од поганства,
А јунак се бројиш царства,
Ах, да те цар наш познаје,
— Преста би ти леб да даје.

(Виче).

Макни царе поганове,
А држ људе соколове,
Јер х' овакви да учине
Пронаст твоје царевине.

Алил:

Не срамоти ја те молим,
Јер ка брата ја те волим,
МУСТАВА.

А ја тебе као рђу,
Да не може бити грђу.

(Виче:)

„Истину треба зборити цару,
А никад, никад пријевару.“

(И пође живо).

(Завјеса пада живо).

П. Ч И Н.

І. појава.

Збива се у Скадру.

(Ахмет везир скадарски весео, што му је цар дао на
располагање толику војску, да иде са њом противу
Црне Горе).

АХМЕТ ВЕЗИР (сам у соби шета се и збори).

Нема муње силиције од цара,
Која боље противнике кара,
Нема вишег грома да узјекне,
Но силни цар када нешто рекне!

(Весело).

Благо теби срећан ли си св'јете,
Док кроз тебе овакови лете,
Као што је царе од Турђије,
Који земљом владати умије.

(Погледа у вис)

Благо теби сунце на престолу,
Када имаш друга у Стамболу!
Ти ћеш боље пуштавати зраке,
Докле имаш другове оваке.

(Погледа у вис).

Благо теби небо наше плаво,
Је л' ти ико вишу славу даво?
Испод твога пространога крова,
Ко висока наша круна ова.

(Погледа цареву слику).

(Погледа доље).

Благо теби земљо наша мајко,
Док у Стамбол имаш сунце јарко!
— Благо теби везиру Ахмете,

(Ставља руку на прса).

Кад т' оваква царска почаст сrete!
Да си глава од све Арбаније,
И од царске веље низамије,
— Цар мене ево узвисио!

Па ме слави данас исток цио,

(Виче).

Ахмет везир с војском царском влада:
Него падај ђаурине сада.

(Чуди се).

Но још моја војска не долази,
Што ђауре хоће да погази.

(Долази слуга и јавља му за војску арбанашку)

Слуга:

Чуј везиру од пола Турђије,
Ево војска наше Арбаније,
Овђе паде као лист по гори:

— Но куда ће окретати — збори!

. АХМЕТ ВЕЗИР (весело)

(Заповиједа).

Нек се вози Блатом моја војска,
Нека иде право пут Ђемовска',
И нек војска тун одмори крила,
Докле стигне из Стамбола сила.

— Само амо нек дођу главари,
Бег Алија и Сулејман стари.

(Слуга чини тема и одлази живо.)

АХМЕТ (се шета по соби весело).

(Виче):

Биће треске шором Горе Црне.

Земља мора сада да протрне,
А некмали сиротиња гола,
Која љути цара од Стамбола.

(Долазе главари арбанашки бег Алија и Сулејман чине теменат)

Бег Алија:

Ја се клањам првome јунаку,
Што душмане гази као травку!
Ја се клањам орлу царевome,
Што ме води у рату овome.

Сулејман:

Има више папа у Султана,
Него што је у години дана,
Али ти си од свакојег већи,
То слободно теби могу рећи.

Ахмет везир:

Хвала вама арбанашки синци,
Ви сте прави цареви војници,
Но како сте и како је војска?
Која иде сада пут Ђемовска'.

Главари:

Војска добро, а ми исто тако,
Весео је наш везиру свако.

Ахмет везир:

Весели сте сада ви велите,

— Дакле и ви ратоват желите?

Бег Алија:

Као игда од нашег постања,
Тако жељни сад смо ратовања!

Ахмет везир:

А ево нам војска од Султана,
Мислим стиће амо овог дана,
Двадест хиљад' има је на броју,
Што ће уљећ' у крвавом боју.

(Главари радосни).

АХМЕТ (се шета и збори радосно).

Еј ђепото благо теби царе!

Турчин може сваког да сатаре,
(Главари се разговарају међу собом и одобравају)

Када има јуначкога маха.

Што с не боји ни чијега страха:
У Турчина такoва је миса',

На цио свијет славно би кидиса':

Ка' са горе лишће све би пало,

Кад би турско сад царство устало,

(Главари одобравају).

Нико њему на пут не би стао,

Без обзира пред њим би бјежао.

Као да ће сам да је побједи!
— Погле' оног другога онамо,
(показује)

Како стоји ономе уз рамо,
А у руке барјак му се вије.
Куд ће вишег од њега делије?

(Арслан паша гледа).
(Везир збори весело).

Благо теби источни свијете!

Благо теби премили цвијете,
Кад овакве одрани јунаке,
Што би стигли тицу у облаке:

А не Црну-Гору да не сруше,
Бе с' ђаури неки одметнуће.
— Јел' овако Арслан пашо мили,
Ко ће овој држати се сили?

Зар ђаурин да се са њом бори,
Што се глађу и несрећом мори.

— Зар да Црна-Гора она мала,
Што се држи ђаурима хвала:

Сад дочека ово зорно јато;

Што се вози на Скадарско Блато!
Арслан пашо, — је л' ово овако?
(Помакну се мало са мјеста ће су стојали).

Арслан паша:

То ће рећи наш везиру свако,
И истина мора бити права,
Ми ћемо се накидати глава,
Кад станемо на бојном мегдану,
— С њима китит Скадар на Бојану!

Да се прича докле сунце грије,
Како Турчин бој бити умије.

Но те молим честити везиру,
Пред којим славе се простиру,

Пошто влашке ијечемо момке,
Пусти мене да робим ђевојке: (везир весело)

Црне-Горе мале по брдима
Како ћемо учинит Турцима,

Да још вишу они фиску праве,
Кад се с робљем овим саставе!

Још бих тебе везиру молио,
И на ово да би се склонио,

Да пошљемо цару у харему,
Бар педесет невјеста у свему.

А цурица ђаурских грлица,
Све љепшега узраста и лица,

Да пошљемо више у два пута,

Нека љубе царевога скута. (везир све весели)

Још бих тебе везиру молио:
Да б' и ово мени одобрио!

Да ђауре преко седам љета,
Све ископа наша ђорда света

Још бих тебе везиру молио,
Да б' и ово мени учинио!

Да ме пустиш да откинем главу.
Најбољему ђаурскоме лаву,

А то ће бит Данил' господару,
Који буни рају нашем цару!

Ахмет везир:

Све ћу теби допустит јуначе,

Да ти с жеље у томе облаче:

Ал не могу Данил' Господара,

Да од мене не падне због „хара“,
Е сам емин учинио срцу,

Да пролијем ја његову крвицу

— И царству би виша слава била,
Да уграбим ја његова крила.

Арслан паша:

А ти мени мој везиру реци,
„Хајде брата његова посјечи!“

Ахмет:

То ћу теби допустит јуначе,

Да му глава од твог мача окаче.

Арслан паша:

Хвала теби високи везиру,

Срце ми је сад стало на миру.

Хвалићу се цару на дивану,

Да сам био јунак на мејдану.

Пошто срубим ја његову главу,

Па је бацим у зелену траву.

Ахмет везир:

Сада хајдмо Арслан пашо млади,

Да не вјетрић по језеру лади,

Да бројимо по њем таласчиће:

Ка' на мегдан јуначке ђетиће.

А отолен право на ћемовском,

Царевоме јату соколовском.

А отолен право на ђауре.

Нек падају — ка' жут лист од бур

(Одлазе, завјеса пада)

Појава III-ћа.

Ахмет везир, Арслан паша, Бег Алија и Сулејман га
бари арбанашки Бин-баша Ибро, Бин-баша Зуко, Би
баша Јусо и више главара.

То ћу казат' у почетак боја:
Него хајдмо у име Алаха,
На ђауре без икаквог страха!
(Одлазе, завеса пада)

Појава VI-та.

(Ботун село у Зети близу границе црногорске на ријеци Ситници).

РАЈА:

Три Ботуњанина, и двије Ботуњанке, и једно дијете од десет година, од овдјех Ботуњана један није прави Ботуњанин него је дошао пријед 15 година из Арбаније из мјеста „Шкења“) и зове се „Коста Шкења“)

I-ви Ботуњанин (окренуо се раји и збори)

Сада што ће тужна раја!

Пут овога сада краја?

Јер кад овђе пане војска:

Која иде од ћемовска;

Ми немамо овђе стана,

Но бјежмо куд иза рана!

Коста:

А куда ћеш утећ збори?

I-ви Ботуњанин:

Хајдмо нашој Црној-Гори!

Тој свијетлој српској зори!

Коста:

Каквој брате Црној-Гори, (с преврењем)

Ти ми за њу и не збори,

Ја бих ради у Латине,

Но у њене те планине,

А не овђе међу Турке,

Ђе слободне имам руке.

И ово ћу сада рећи,

Волим овђе мртав лећи,

Него тамо сада поћи,

Пут те црне наше ноћи.

(Раја га гледа оштро и чуди се што збори.)

А сувише оно мора,

Сад се сљуптит као кора,

Која стоји на дрвету,

Кад је оштри ножи срету.

I-ви Ботуњанин.

(Збори ијетко).

Није тако Црна-Гора,

Као валчић сињег мора,

Да не стане једног скока:

Испала ти оба ока!

За што теби са језика,

Противу ње стоји вика?!

II-ги Ботуњанин:

И ја вељу зло га веље,

Неко данас овђе снађе,

Ево ми се срце мути:

Као вода испод лађе.

(После мале почивке.)

Па да тамо и не пође,

(показује руком пут Црне-Горе.)

Колико ће Срба овђе,

Останути ништа гори,

Но што има Црној-Гори.

Али за што отров бљује,

И јуначко гњездо псује,

— Бог нека му „каштик“ пружи,

Да срамотно њега служи.

(Коста се стреса.)

I-ва Ботуњанка:

Мислила сам наша Зета,

Са Србима да је света,

Ал' и у њој нађе с' овај.

Што срамоти наш мили рај!

II-га Ботуњанка:

Ти си ради у Латине,

Сада рече о Србине,

Но у нашој Црној-Гори:

Ђе свијећа српска гори!

— О ала си рђа права,

Убила те Божја слава!

Дијете син (II-ге Ботуњанке)

За што овај мајко?

Сад срамоти Црну-Гору,

Не дочека Боже сјутра,

Да очима види зору!

(после мале почивке гледајући ријеку Ситницу).

И да Бог да мила мамике,

Кућа му била посред Ситнице!

(сви: Амин)

I-ви Ботуњанин:

Хајдмо сада Црној-Гори!

Ђе слободни стоје двори,

А он нека „каштик“ служи,

Од кога се Срству тужи.

(сви: Амин).

(Полазе.)

(Први се окрену при поласку Зети и рече)

С Богом Зето и Зећани!

До сретњег виђења!

А овога нек срамоте:

народу: радом својим на књижевном пољу толике је заслуге стекао у српског народа, да ће му име бити и остати славно док је и једнога Србина на свету његова мисао и рад око скупљања народних умотворина, красних и лепих, спомињаће се, док и један Србин дише; његов рад око уважања народног језика у књижевност, његова граматика, његов речник, јесу таке и толике заслуге за српски народ и књигу нам народну, да је *Вук Стефановић Караџић* од најдичнијих и најславнијих међу најдичнијим и најславнијима синовима народа нашега.

Име *Вука Стефановића Караџића* дично је и славно, његов спомен и мио и драг. —

Прослава *штогодишњице од рођења* препородиоца српске књиге, прослава *штогодишњице од рођења* скупљача народних умотворина, ако годину дана и доцније — морала је испасти на дику народа српскога, који је већ толико пута показао, да уме захвалан бити својим славним мужевима, који је већ толико пута знао ценити и уважавати за народ заслужне људе.

Слава и хвали правом сину народа српскога; слава великом имену српском Вуку Стефановићу Караџићу.

Царев Лаз.

ДРАМА У ТРИ ЧИНА.

Од *В. Стефановића*.

(Наставак.)

Бин-ваша Ибро:

Бе ти је мјесто твога рођења?

Коста (се клања):

У Арбанији у мјесто „Шкења“

Ибро:

Имаш ли ђеце и жене?

Коста:

Немам никога до мене.

Ибро:

Како вјерујеш Алаха?

Коста:

Вјером вашег Влаха.

Ибро:

Колико има сад Влаха овђе?

Коста:

Мало их има јер неки пође . .

Бин-ваша Зуко:

Куда пођоше хајде нам збори!

Коста:

Тамо ето у Црној-Гори,

Зуко (збори живо):

Јесу ли давно утекли — рјечи:

Коста:

Сад су се увезли у овој рјечи.

(показује руком рјечу)

Бин-ваша Ибро (говори општро):

Сад ћу одма наредит војски,

Да их окује у ланац ропски.

(излазе из куће живо на лијевој страни).

Бин-ваша Зуко (остане сједџи и збори Кости):

Причај ми Влаше за Црну-Гору,

Јели она близу јадранском мору.

Коста (мислећи да је Зуко паша)

Она је близу честити пашо,

Али је јад ето сад снаш'о.

(Зуко се насмије кад га Коста постави у чин паше.

Зуко:

Какви је јади снађоше Влаше?

Коста:

Сад ће је уништит деснице ваше!

Зуко:

Како те зову кажи ми Влаше?

Јер видим лист си од горе наше.

Коста:

Честити пашо зову ме Коста.

Зуко:

Има ли тамо ђаура доста?

Коста:

Двје до три стотине сиромаша,

Којима перчин кроз капу маха.

Нека те носи рјека Ситница.

(И обали га у ријеци, па завика брзо и гласно)

Ко год поштење српско нештује

Тај нека гине да не живује.

(И у исти час побјеже живо кроз иста врата којим је и дошла надајући се да ће утећи јер био Коста про-
нео кроз неке уске улице. — Турци се дигну и Зуко
полети за њом, али га Ибро живо ухвати и рекне му.)

Ибро :

Остави цуру за сада Зуко,

Док није глас у војску пук'о,

Да овакве чинимо ствари,

А још нису ни виши главари,

Баурске цуре љубит' почели;

Но тек сада овђе су сјели.

Зуко :

Али ми је жао мој Ибро витеже,

Да она цурица онако побјеже,

Из овог нашег јуначког крила :

Ах, она дивна бијела вила!

Ибро :

А колико је данас мој Зуко,

Из тјела људих побјегло душа;

На овоме пространом свијету.

И нам ће тако, ако не слуша;

Јер везир Ахмет када дочује,

Он неће само да нас опсује

Него не може и убит саде.

Но хајд' се мани — прегори јаде!

Па хајдмо Зуко пред војском даље,

И чувајмо наш живот и здравље!

Па ћемо сјутра у Црној-Гори,

Имати цура ка' лишћа на гори.

Зуко :

Али ми је жао и оног „Шкења“,

Јер беше пунан, Ибро, поштења,

Ибро :

Али ја Зуко сад не жалим „Шкења“

Кад он живи од стидног течења;

Но хајдемо сад брзо и живо!

Јер ми стојат' већ је овђе криво.

(Пођу жалосни. — Завјеса пада.)

ЧИН ТРЕЋИ.

Појава I.

(Владика Данило сам у соби нешто пише — Долази
једно момче из ријечке нахије не куцајући на врата
и улази и збори живо.)

Момче :

О Данило милосни пастире!

Војска турска границу продире!

(Владика се окрене и зачуди се што овај збори. —
Владика се дигне на ноге)

Има војске стотину хиљада,

А са њоме Ахмет везир влада.

Од Темовског и од Подгорице,

До врх Везца високе главице:

Све друг друга уз рамена тиче,

И да ће нас ископати виче!

Па ме амо послаше главари,

Да ти јавим како стоје ствари.

Владика Данило (се чуди и збори) :

Што је момче јеси ли у свијест?

Те ми такву ти доносиш вијест,

Је л' истина што говориш права?

Или те је забољела глава?

Па те огањ диже у бунцање,

Кажи љепше како стоји стање.

Момче (збори живо) :

Ја ти љепше казат' неумијем,

А истину кажем а не кријем;

Да стотину хиљада Турака;

Све царева бирана јунака,

Сад на Црну-Гору ево доше,

Тргли сабље, а завили оше!

Ако мене мили Господаре

Не верујеш ти питај главаре,

Бурашковић Јанка и Богдана.

Владика (збори живо) :

А ће с' они момче овог дана?

Момче :

Они бјеху у лов у Бобију,

Па хоћаху мене да убију,

Да не дођох да ти ово јавим :

И потанко све да ти доставим.

Владика :

Од кога су они то дочекали,

Да су Турци овамо кренули?

Момче :

Од неких Зећана — тако рекоше,

Који с Ботуна к нама утекоше.

(Наставиће се.)

Лена Пава, лепа Па-а-ава....

Ми смо га слушале дивећи се лепоти те песме, а кад је стаде завршивати са подскочицом:

А кад сине пролеће,
Моје росно цвеће....

Прекиде га Љубица с раздраганим ускликом:

„То! то! . господине Миленко! ох, то певајте! . . то је тако дивно!“ . .

Он је певао, а кад је свршио рече јој!

„Јесте ли сад задовољни?“

„Ох, та ми се песма тако допада! — рече она, саже се и узабра један пољски цветак, па му пружи детињасто — ево вам награде за то. Певајте је још! . .“

„Не, сад нек госпођица Данка изволи рећи, какву песму, да јој певам?“

„Данка, реци молим те да опет ту пева, реци, реци! — молила ме је Љубица, па стаде пред-а-ме:

„Ох, слатка Данка реци, молим те!..“

Мени се већ досади Љубица. Срце ми се стеже и гњевно јој рекох:

„Нећу! . .“

Она се сневесели, као да је осетила сву моју хладноћу, покуњи се, а лице своје саже.

Мени се ражали.

„Љубице!“ — рекох јој молећи,

(Наставиће се.)

Ц а р е в Л а з.

ДРАМА У ТРИ ЧИНА.

Од В. Богановића.

(Паставак.)

Владика:

Јели тамо Раслапчевић Вуко?

(Момче се загледало у владикау како је лијеп пак не одговара на питања владичина него збори за себе.)

Момче (за себе.)

Ах диван је наш владика.

Ка Христова Божја слика!

па јој се приближих. — „Господине Миленко, певајте још једаред ону песму, молим вас.“

Он започе, а Љубица ми стиште руку. У лицу њену огледаше се тако јасно срећа и блаженство.

„Срдиш ли се?“ — шаптала сам ја.

Она климну главом да не, па се и на даље заносила и наслађивала том њеном најмилијом песмом.

Ми смо се враћали кроз густ дрворед. Хладовина нас је била блажила. Учитељ је био скинуо шешир с главе, а бујна његова плава коса била му раштркано пала по бледом челу. Изгледао ми је тад леп, диван, као што беше она моја ружа у врту.

Кад смо прелазиле преко потока пружио ми је своју руку, да се у поток не стропоштам. И ја се тад први пут збуних, његова рука беше ми улила мило неко осећање у срцу, крв ми појури у лице и ја му и нехотице падох на груди. . .

„Но, Данка, ал си ми невешта, — корела ме је Љубица, — да не беше господина, ти би се зацело у поток стропоштала!“

И ја сам потпуно право давала Љубици, зар за своју непажњу и невештину при преласку преко потока, кад ми је рука била у његовој руци. . .

Владика Данило:

(и једак зашто му момче у овом мучном стању не одговара.)

Кажи момче што не збориш бруко.

Момче:

Ја за Вука ништа неznam ће је,

Може бити урметли да сјеје,

Ко ће знати мили Господаре,

За све твоје по земљи главаре.
 Ће се данас налазе по гори,
 Но те молим тако ми не збори:
 — Ја крив нисам што долазе Турци.

Владика (ијетко).

Хајде ми се испред очи вуци!
 (Момче се поклони и крену да иде.)

Владика:

Устави се мало ти мртвике,
 Владика те и Господар виче.

Момче (говори тужно.)

Хоћу свети па ме и посјечи,
 Само мени ти грдно не реци,
 Јербо, свети, живог ми Бога,
 Пријед к теби доћ нијесам мога',
 Од Бобије до Цетиња има:
 Кад би чојек полагао клима,
 Шест сахата да ђавољи мање,
 А ја дођох за три — за причање!

Владика (се мало ублажи.)

Ко ти може вјеровати момче?

Момче:

Ја мислим ти наш витешки оче!
 Јер варати свога Господара:
 Поштеноме то не одговара.

(Владика се мало насмије.)

Владика:

А зар се ти бројиш у поштене?

Момче:

Да не бројим убио бих мене.

Владика:

И хитар си кажеш јели момче?

Момче:

Јесам свети и премили оче,
 Хитријега од мојијех дана:
 Нема тамо пут нашијех страна.

Владика Данило (живо збори.)

А ти хајде главарима кажи,
 Докле душман тај несрећни вражи,
 Уза земљу нашу отров бљује:

Нек се народ од њих удаљује,
 И нек народ бјежи у главице,
 Док се патраг не поврате злице.

Кажи Јанку, Богдану и Вуку
 Нека турске хаљине обуку!

Ради миле јуначке слободе,
 Па нек пођу да Турке уведо!
 Од вароши њихне Подгорице,

До врх Везца високе главице,
 Па нек дођу учињет ми гласа,
 Колика је у Турака маса!
 И реци им за оне Зећане,
 Да их дивно ће момче настане!
 Хајде момче и живо пролети! !

Момче:

Живио нам наш владико свети!
 (Пољуби га у руку и одлази живо.)

Владика Данило (сам у соби.)

Боже благи дал' ме кушаш,
 Те на мене стр'јеле пушташ!?
 Да ли сам ти grijех убра'
 Те ме гони твоја судба.

(Гледа у вис.)

О смилуј се свемогући!
 Кад с' с аждајом станем тући,
 Која јурну Црној-Гори,
 Да је сатре и умори.

(Шета се.)

Нема пуно два мјесеца,
 Од како су моја ћеца,
 Црногорци дошли с рата,
 Па их опет пламен хвата!
 Азијатски са свих страна.
 Ах да тешких ових рана!

(Гледа у вис.)

Боже силни, Боже свети,
 Шта ћеш мени сад донети?
 Свагда си ми чувар бива',
 И милост ми указива',
 Од душмана бранио ме,
 С ким у борби сад ево ме.

Ево опет тешки дани!
 Но ме и сад Боже брани!

Ти сачувај од некрети,
 Овај камен овђе чврети!

(Показује руком кроз прозор.)

(Гледа у вис и растеже гласом.)

Чувај твога крста борце!

— Чувај миле Црногорце!

(Кнез Раде брат Владике Данила улази у собу код њега и збори живо пошто га виђе замшљена.)

Кнез Раде:

Владико свети,

Што ти сад пр'јети,

(Посље мале почивке.)

Те си се тако у мисли дао,
 Да није Ловћен у море пао?

Владика Данило:

Јако је теби мој мили брате.

Јер није једнако за ме и за те,

Јако је теби посмијех водити,

Али је тешко владаром бити:

Кад сјутра душман овуд' наерне,

Да гази народ Горице-Црне,

Ти би могао ка' човјек други,

И још живот продужит' дуги.

Али што ћу ја кад народ пане,

И мен' ће мркнут — да ми не сване!

Кнез Раде (чуди се)

Ми смо се јуче с душманом били,

Зар су се онет ће појавили?!

Владика:

Сто хиљада на Сињиц стиже,

(кнез Раде мало тресне.)

И сваки дан к нама ће ближе,

Аждаја је ушла на свакој страни,

Па хајде сада од ње се брани.

Кнез Раде:

Бранит вајистину као и прије,

Јер ово прва аждаја није,

(Посље мале почивке говори живо.)

Гинут мора владико свети,

Кад соко с крилима на њу полети:

Кад шест хиљада скоче у кланце,

Па на њу огањ пушчани баце,

Но купи војску по Црној-Гори,

А таквим мислима себе не мори,

— Ко живо скочи на сусрет борби

Тај свагда у њој поштење доби!

Владика Данило:

Хвала ти брате на такве зборе,

Али ко ће пресеушити море,

И ко ли срушит царску ордију,

Зар ја сиромах у 'ву мантију?!

(Показује руком на горњу хаљину.)

Кнез Раде (збори ватрено.)

Ти свети владико и Црна-Горо,

Од Планинице до сињег мора,

И од сињег мора до Ситнице,

Које те повест јуначка кола,

Уз помоћ Божу са пријестола!

Које те одбит источне хорде,

Кад лате пушке, кад лате ђорде!

Бити ће крви на свакој страни,

Но такве мисли сада се мани!

Но купи листом све Црногорце,

Косовске миле витешке борце,

У којима зар разлике није,

Када се крвца за образ лије!

Владика Данило:

А ти хајде Раде јуначки сијни,

И војницима нашим глас учини!

Нек оближњи иду на Цетињу,

— Они даљни на воду Влахињу.

— Како је коме сада на сенти,

Тако нека и брате полети!

(Кнез Раде весело љуби владика у руку и збори)

А ти с Богом владико оставај,

Весео буди — не очајавај!

Владика:

С Богом мили Раде, срећан ти пут,

Мени је сада као дан — минут,

Но брзо тицо, хајде полети.

Кнез Раде (полази живо и збори.)

За то с' не брини владико свети (поћ)

Владика Данило (сам у соби)

Мили Боже што ће сада бити?

Хоће ли ме огањ покосити?

Хоће ли народ сада панут?

Или ће му нова срећа гранут,

Ако душман на мегдан погине!

(Клекне на колена и гледа у вис.)

О велики што дајеш милости,

Поклони ми духа и смјелости!

Изведи ме храбра на бојиште!

И прослави мило ми огњиште.

С којег се молитве усносе,

Што велику милост твоју просе!

Сачувај ми Господе војнике!

А уништи њихове крвнике!

Што кренуше да руше светињу,

Која стоји на твоје Цетињу.

(Завеса пада.)

Појава II.

(Владика Данило сам у соби ставио руку на че
загледао се у неке сабље и пушке које стоје о
у соби његовој.)

(Кнез Раде долази живо у исте хаљине у које
пошао само су мало испржане.)

Кнез Раде:

Помага ти Бог свети владико!

Владика:

Добро дошао јуначка слико!

(и говори брзо.)

Причај што год ти брате Раде,
Како је војска јел' здраво саде?
Хоће ли стигнут брзо овамо,
Да час прије у бој похитамо!

(Чују се пушке низ поље цетињско, владика и слуша
и хоће да нешто збори али га претече кнез Раде са
овијем ријечма.)

Кнез Раде:

Послушај онај уз поље тутањ,
Којег ствара пушака огањ,
Уз тутањ онај владико свети,
Ево ти војске ка' орај лети.

(Владика слуша и весео.)

Првјенац ето на Ђипур сину,
Погледај сада на ту долину!

(Владика живо пролети к прозору и гледа, посље мало
почивке)

Погледај анцар како му с'јева,
Под којим душман хоће да з'јева,
Виђи цеврдар како му сјаје,
Који му огањ ка' вулкан даје,
Погледај токе како му стоје:
Под њима срце његово поје,
Виђи му капу како је криви:
По свем се види соко је сиви.

Владика Данило:

(Гледа првјенца на Ђипур код старог Монастира
Иван Бегова.)

Види се да је јуначке крви,
Онај тамо што стиже први,
Но онаких је мали број Раде:
У 'во сг'јење Србине наде.

Кнез Раде:

Пет хиљада онаких је свети,
Што низ поље Цетиње лети.
А једна хиљада на воду Влахињу,
Лети сада ко 'ве на Цетињу!
Па ко може наш владико свети,
Црну-Гору сад нама отети!

Владика Данило:

Али моја војска нема праха!

Кнез Раде:

Све ти имаш по од нешта страха.
Владика:

Имам брате и имати треба,
Нема војска ни праха ни леба!

Кнез Раде:

А ми ћемо наш владико свети,
Све крвнику у боју отети!

Владика:

Благо теби срећан ли си Раде,
Када тако имаш мисли младе,
Сад те питам јеси л' свагда тако,
Ти весео ка' сада овако?

Кнез Раде:

Не владико када боја нема,
Но ми радост у њедрима дрема.

Владика:

А јеси ли игда био гладан?

Кнез Раде:

Јесам, свети, некада по ваздан,
Али сам се и добро најио,
Кад сам негђе у чету ходио;
Најешу се и сад ако Бог да,
Б'јела леба душманскијех хорда!

(Погледа живо на прозр да види је ли дошла војска.)

Но погледај на манастир стари
Дође војска дођоше главари

(Владика живо пролети и он на прозор и гледа вој-
ску радосно.)

Владика:

Хајде Раде зови ми главаре.

Кнез Раде:

Хоћу одмах мили Господаре! (поје живо.)

Владика Данило (гледа војску и збори.)

Боже благи дивне ките,

Црне Горе поносите,

Што се овђе сада вије,

(показује руком на војску)

Да с душманом својим бије!

Твоја рука твоја сила,

Дивно ли је начинила,

Ове борце твога крета,

Сваког јака, сваког чврета!

Сачува их благи Боже!

Од свег' што им удит може,

И дади им сада снагу,

Да душману на свом прагу,

Сломе силу која пр'јети,

Да ти олтар сруши свети.

(Чује се појање војске)

Војска (поје.)

Све за славу Бога великога!

А за здравље владике светог!

Бог му дао здравље и весеље!

Његове се испуниле жеље!

(Чују се пушке ће пуцају.)

(Наставиће се.)

жалевајући погледао на бедног просјака, који је то од великог господина постао — и шапутао је: **Вѣліи Господѣ**

наших њ кѣліа крѣпостѣ ѿгнѣи раздѣла ѿгнѣи нѣстѣ чѣсла.

Зорана.

Пјесма о Јели Радуловој.

Млад се Радул у бојницу справља,
Љубу своју у двору оставља.
Радулу је љуба говорила:
„Ајме Радул сунце моје жарко,
„Ја ћу с тобом у бојницу поћи“.
А Радул је љуби говорио:
„Јеле лијена, моја вјеренице,
„У бојницу не воде се љубе
„Нег остају у бијелих дворих.
„Чувај Јеле моје биле дворе
„И у двору малу робињицу.“
Тад Радулу љуба говорила:
„Да ну реци, сунце Радул моје,
„Кад ћеш ми се из бојнице вратит,
„По чем ћу те млада познавати?“
„По јабуци, драга душо моја,
„Коју си ми млада даровала,
„Кад си била у мајчину двору.
„Кад побили на гаврану перје
„И процавати на мрамору ружа
„Тад ћу ти се из бојнице вратит.“
То говори од двора се дили.
Ухитила црнога гаврана
Умива га лугом и саплуном
И бијелим мљеком из Прусије.
А усади ружицу румену
На студену плочу мрамориту.
Изашло је девет годин дана,
Нити били на гаврану перје
Нити цвате на мрамору ружа.
На кули је прозор отворила,
На пољу је коло угледала.
Тад робињи тихо бесидила:
„Јеле липа, моја робињица
„Немој мене Радулу обидит
„Ја би пошла до кола малог,
„Да би чула које добре гласе,
„Од Радула господара твога:
„Је ли умро ил је у животу,
Она јој је тихо говорила:
„А да боме, моја госпојнице,

„Да би стала девет годин' дана,
„Радулу те не би обидила“.
Како ју је млада разумила,
У одају хитро пошетала.
Лијепо ти се млада наредила,
Сва у свили до црне земљице,
На врат метне три златна ђердана,
Од сребра се пасом онашвива
Врху паса *кордун* од злата,
За пас метне киту траторову,
Да је штити од сунца жаркога,
А у руку киту веслијеле,
Гране су јој златом преплетене
Стабло му је од сребра живог.
Па се млада од двора дигла,
До малог кола доходила.
Добар им је данак називала,
Они јој га бољим одвраћали:
„Добро дошла Радулова Јеле
„Тестир ти је у колу играти
„Баш с јунаком којим ти је драго.“
„Липа хвала од кола јунаци,
„Нисам дошла у коло играти
„Нег за чути које добре гласе
„За Радула господара мога.
Уз њихово такво говорење
Дошла била незнана делија.
Добар им је данак називао.
„Је ми тестир у колу прилијеном?“
„Тестир ти је а да зашто није,
„Ал не лијеном Радуловом Јелом,
„Јер ни' дошла у колу играти
„Нег за чути које добре гласе
„За Радула господара свога“.
Уз то коло мало разтргују,
А он пође Радуловој Јели:
„Душо моја Радулова Јеле,
„Хоћеш ли поћи у коло играти,
„Сновидићу теби добре гласе
„Од Радула господара твога“.
Иде млада уједе је змија,

настава. Она је карактеристика цивилизованог света, који разне слабости и погрешке не маскира, него их брижљиво, културном стању сходно исправља. Сматрам дакле за задатак да изложим, како се сама настава до данас развијала, да у главним потезима историју њену предочим. Рекао сам мало час, да је за глуво-неме пређе мало ко марио, и о њима бригу водно, па за то баш и настава глуво-немих није могла у поред корачати са осталим гранама науке. Па ипак није она тако млада, као што се чини. Доживела је она већ трећу перијоду. Прва перијода почиње у 16. веку, и траје све до прве половине 18. века. Виђамо овде по гдекоје покушаје у Шпанској, Холандској, Енглеској, Немачкој и Француској. Из библије знамо, да је у почетку светом владала тама, те су тако и овде ови први покушаји били тавни, да не речем незнатни. А ове су покушаје понајвише родитељи и пријатељи такове деце, лечници и свећеници, чинили. Настава дакле и васпитање глуво-немих била је ствар породична у овој првој перијоди. Прва личноет, коју историја овде белжи је Шпањолац Педро де Нонцео у год. 1560. Наука овде не налази грађе за испитивање, с тога и ја рекох доста, и прелазим на другу перијоду, која почиње смрћу прве и траје до год. 1828. Обележава се оснивањем завода, којима настава задоби свој основ и правац. У овој перијоди појави се гласовити Француз Онат де л' Ене, који се с правом сматра оцем наставе глуво-немих, пошто јој је он први положио одређен начин предавања, метод. Он даде глуво-немом могућност, да се помоћу мимике и гестикулације, осталом свету придружи, да се са сретнијим светом лакше споразуме. Он основа у Паризу год. 1780. школу за глуво-неме, коју касније у прави завод преобрати, који се год. 1791. прогласи краљевским, до чим он већ год. 1789. умре. Његов метод познат је данас под именом француска школа, коју још и данас романски народи нису са свим напустили. Појави се сад и у Немачкој оснивач тако зване немачке школе, духовити Самујило Хајинке, који ову наставу још на већи ступањ савршенства доведе, давши глуво-немом и моћ

говора, да се тим даром природе, који човека над осталим животињама уздиже и крунише, и сам служи.

О овом по наставу у опште, а за глуво-нему наставу нарочито, тако важном мужу, морам коју више рећи. Мало има тако значајног и занимивог живота, као што је његов. Па ипак о њему — осим стручњака — мало ко што знаде. Сама историја педагогије, о њему, препородитељу наставе и оснивачу саме једне методе, скоро ништа или врло мањехски говори. А има ли већег борца за добро школе и учитељства од њега?! Што је тако, узрок је што он пажњу света самом наставом глуво-немих на себе обрати. Према овом све друго потавни; и о њему се сад само говори као о творцу нове школе за образовање глуво-немих.

Рођен у оца имућна ратара, год. 1729. у Најцинци, у Пруској, по свршеној основној школи и жељи очевој, имао је бити и сам ратар. Други би у тако ваљаном материјалном стању, завидели му на оваковом безбрижном животу; али њега обузе жудња за науком, и не могаше следовати очевој савету. Борба ова породична трајала је до његове 21. год. узраста — и не одолева даље, остави год. 1750. родитељску кућу и домовину, и без икаквог скованог плана упути се у Дражђане. Из осигураног положаја упути се у море неизвесности, изабра си живот пун самопрегора, тешка рада, муке и борбе за опстанак! Средства за издржавање у Дражђани нема. Самом себи остављен, реши се бити војник. Стасит, красив човек, дође одмах у кнежевску телесну гарду. Красиле су га овде вредноћа и дурашност, највеће војничке врлине. Али зар су његове идеје допирале само од телећака?! — Не! Он је овде тражио само могућност даљег образовања. Сваки тренутак слободе употребно је на изучавање свирке, да би тиме заслуге прибавио. И ми га виђамо као свирача! Заслужени овде новац, троши на набавку књига, над којима је ноћи пробдио, и сно га где даје часове у писању и рачуну. Ода се сад и на изучавање латинског и француског језика, а тим далеко у напред коракну.

(Наставиће се.)

је тада 50 година. Мати га је преживела и дочекала да у њеном наручју испусти своју паћеничку, племениту душу.

Кад га је нестало, онда народ виде шта је изгубио. На заузимање Др. Пеичића, Тошиног највећег пријатеља, који је и „Житије Теодора Павловића“, написао, — скупљено је прилога толико, да су му купили скроман споменик, који је у Карловској цркви пуне 22 године, онако још у сандуцима закован, лежао, и тек је данас подигнут.

Стојећи поред споменика Тодора Павловића, сетимо се његових великих дела, загревајмо се на жару његовог одушевљења за све што је српско, и рецимо му:

Вечна ти слава, и звала!

Д Р У Ш Т В А.

(**Матица српска**). Матица српска расписује за идućу годину ове награде: I. Из задужбине *Јована и Терезије Остојића* награду од 50 дуката за дело: О земљорадничким приликама којег већег краја, у ком наш народ живи. Рок 31. септембар 1889. Тако исто понавља се награда од 50 дуката за дело: Историја текарлиног завода и његов утицај на културу српског народа (Рок исти). Уједно се напомиње да су из ове задужбине с роком до 31 дец. 1888. још из дањекскупштине расписане ове награде: 1. Историја српске књижевности за школе. Награда 100 дуката. 2. Историја Срба у Угарској од најстаријих времена до данас. Награда 100 дуката. 3. Расправа о Буњевцима за Летопис. Награда 100 дуката. 4. Популарна естетика за одраслије Српкиње. Награда 50 дуката. II. Из фонда *Јована Нике В. С. Миклушиког*: а) ова дела: 1. Роман, драма или шалива игра, приповетка или новела из српског живота. Награда 50 до 500 фор. Рок Петровдан 1889. 2. Книга за народ о заражљивим болестима. Награда 100 до 300 фор. (Рок исти). б). За Летопис: 1. Студија, монографија или расправа из српске историје. 2. Студија или расправа из српске књижевности. 3. Студија или расправа о бројном привредном и просветном кретању српског народа. 4. Земљопис или етнографска расправа или путописи о српским крајевима и земљама. Награда за сваку такву студију 50 до 150 ф. — Дела на расписане награде не могу писци шикати под својим именом, него ваља да метну на делма какав натпис или знак. Име и адресу ваља у особитом писму написати, писмо запечатити и обележити га оним истим натписом или знаком, који је и на самом делу.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табуку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.

Издаје књижара Луке Јоцића.

Р А З Н О.

(**Шта су вредиле књиге у старо време**). У првој половини 15 века биле су књиге тако скупе, да су само највећи богаташи до њих долазили. Нека грофица Анжуска платила је за препис духовних беседа Хајмона, бискупа у Халберштату, 200 оваца, 5 квартова пшенице, исто толико проје и ражи. Кад је ко поклатио манастиру какву књигу, то је у оно доба била тако важна ствар, да је дародавац положио књигу на олтар да му буде за спасење душе. Кад је Људевит XI. у Француској дела Рависа, славног арапског лекара, хтео од медицинског факултета да позајми, морао је дати у залог један део својег сребрног посуђа и осим тога морао је дати племића једног као талца, да ће књиге заиста вратити.

(**Из песничког овета**). Енглески песник Валер напише песму у славу краљу Карлу II. Но ова се песма није краљу допала, те ће рећи Валеру: „Ваше песме што сте их Кромвелу написали много су боље!“ — „Ваше величанство“, одговори Валер, „то је сасвим наравно и долази отуда, што нам измишљавање и песничко много боље испада за руком, него *истица*“.

(**Догично**). Професор (у болници) својим слушаоцима: „Видите, овом човеку је продрло таче у ногу. те с тога мора да рамље. Шта би ви радили у овом случају?“ — Бак: „И ја бих рамљао“.

НОВЕ КЊИГЕ.

Народна библиотека браће Јовановића у Панчеву. Изашла је свеска 183. *Андреје Качића Миошића Разговор угодни народа словинскога*. I. И свеска 184: *Вен Хур*. Роман из времена Христовог. Написао А. Валас. Превод с немачког. IV. свакој свесци цена је 16 новч. Претплата на 24 свеске 3 фор. 50 н. (7 динара). Излази сваких 14 дана по 1 свеска. **Светковина Вузове стогодишњице. Вуц Стеф. Караџић.** Рођен 26. октобра 1787 у Тришћу, умро 26. јануара 1864 у Бечу. По различитим писцима од *Јована Вошковића*. Беседно у дворници велике школе 9. септембра 1888. У Београду у штампарији краљевине Србије, 1888. На малој 8-ни, стр. 71.

Мали забавник. (Изази сваке недеље). Свеска прва. Уређује и одговара *Стеван П. Видаковић*. Београд. Штампано у краљ. срп. државној штампарији. 1888. — Свака ће свеска бити за себе целина и цена јој је 20 пара динарских. Садржај је овој свесци: 1. Певероватан догађај. Прича Жила Лермина. 2. Ципеле господина министра од Данијела Дарка. 3. Дobar ри- болов. Поведа Петра А. Аларкона.

Цена је листу: на целу год. 5 фор. на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Штампарија А. Шајевића у Н. Саду.

је на преа носно, и опане му пола крета дође. Владика се живо сagne и узме оно по крета говорећи:

Еј Турчине крст мени помаже,
У ког Србин надежду полаже!

(Пође преко позорнице са сабљом у руку у толико ерете га један Црногорац који је бјежао од Турака и збори страшно Владичи.)

VI. Црногорац:

Натраг Владико ето тамо Турци!

Владика:

(Ошине га сабљом тилутичке и рече му)

Натраг се ти српска рђо вуци!

(Црногорац се врати натраг и владика пролети напријед)
(Један Црногорац гони два Турчина са пушком и ножем и збори)

VII. Црногорац:

Двојница сте а ја један Турци,
Окренте се с оружјем у руци,
Срамота је да бјежите тако,
Јер бјежати то је вазда лако.

(Пролети за њима преко позорнице.)

(Неколико Црногораца гоне неколико Турака и пролете преко позорнице, чује се бој жестоки.)

(Престаје пушка сад стоји звек пожева.)

(Један Црногорац излази на позорницу живо и збори)

Битка је Србма побједу дала,
А војска турска сва је пропала!

(престаје бој пролази преко позорнице на другу страну, завјеса пада.)

(Пошто је завјеса пала изиђели су мртве с позорнице.)

Појава IV.

Владика Данило:

(аљина му горња сва набуцана држи сабљу обје руке)
Вук Мићуновић, кнез Раде, Вук Раслапчевић, поп Жутковић и много главара и војника.

Владика Данило

(окрене се главарима и збори).

Бе су моје три звијезде сјајне?

Који наше осветлаше дане!

Бе је Јанко и два моја Вука?

Од којих је душманин умука!

— Хајте амо три свјетила моја

Који сте ми задобили боја,

(Вук Мићуновић и Вук Раслапчевић долазе и љубе Владаку у руку.)

Владика:

А ће ми је Бурашковић соко?

Што га штудем и цјеним високо.

Вук Мићуновић:

Бурашковић погибе Владико!

(неки главари који нијесу знали да је погину Јанко рекоше ох;)

Владика се (тресне.)

Леле мене Обилића синко!

Вук Мићуновић:

Какво леле наш владико свети?

Њему душа сад по рају лети!

Владика:

Ал' га нема мени Црној Гори!

Да се за њу са душманом бори!

Вук Раслапчевић:

Он се доста борио владико,

Оставио име је велико!

Владика:

И нека му буде свагда веље!

Док узтраје вијета и земље!

Владика (се окрене свијема главарима.)

Хвала вама Црногорски лави,

Нек потомство име ваше слави!

Владика се

(окрене војницима који су неки били на позорници, а неки изван)

А теб' војско пер'анино моја,

Нека слави Црна Гора своја!

И све српство круне Душанове!

И нека те узданицом зове!

(војска виче: Живно! Живно! Живно!).

Владика

(се окрене погинулијема који су били изван позорнице).

А ви данас што надосте славно,

Ка' Обилић на Косово равно,

Нек вам душе у рају одлећу,

Ка' славуји у милом пролећу!

Владика:

(окрене се мегдану)

А ти бојни мегдану витешки

Узноси се по врху Косова,

Као сунце по врху облак!

Сад панимо браћо на голена,

Милом Богу поради спасења! (падају сви)

(Владика гледа у впе).

О велики што лебдиш над нама!

Ка' на твојим свјетлим звијездама!

Прими од нас ову хвалу скромну!

Што сачува Црну Гору ломну!

Прими од нас и скромно молење:

Свагда буди Српству на спасење!

Сви Амин!

(Завјеса пада.)

Враг господар од траве и млинова.

СРПСКА НАРОДНА ПРИНОВИЈЕТКА ИЗ ГОРЊЕ КРАЛИНЕ.

Био неки отац па имао три сина. Један пут се отац разболи на смрт, — а био је богат, имао је велики млин, само што није могао нико у њему да станује од врагова. Кад је он прикончао да умре, дође к њему најстарији син, па му рече: „Таћа, ти ћеш умријети, а шта ћеш мени оставити?“ — „Млин“, рече он, и син му с тијем отиде. По том дође средњи син, па му и он рече: „Таћа, ти ћеш умријети, а шта ћеш мени оставити?“ — „Млин“, рече отац. За тијем отиде и средњи син. Сад дође најмлађи, па и он рече: „Таћа, ти ћеш умријети, а шта ћеш мени оставити?“ — „Млин“, рече и њему. те и овај отиде. На скоро по том старац умре, а кад су га закопали, закала најстарији брат у млин, а средњи га упита: „Куда ћеш ти?“ — „Идем у млин“, одговори он. „Та мени је млин оставио.“ — „И мени је“, одговори он, те отиде у млин. Кад дође тамо, наложи ватру па сједе код ње. Ал’ ето ти врага, па га запита: „Шта ти ту радиш?“ — „Ево чувам млин“, одговори он. А кад враг чује, попане га па баци ван као врећу. У јутру иде средњи брат, а најмлађи га пита: „Куда ћеш ти?“ А он рече: „Идем у млин“. — „Та мени је таћа млин оставио“, рече најмлађи брат. „И мени је“, одговори он и отиде. Дошавши тамо, наложи ватру, па сједе код ње. Ал’ враг дође, па с њим учини као и с првијем: баци га ван и отме млин. За тијем иде најмлађи брат, те дође и он, па наложи ватру, те сједе да се грије. У том дође враг, па му рече: „Шта, зар си и ти дошао, да ти буде као и браћи твојој?“ — „Нијесам“, одговори он; „него сам дошао да теби буде као што је и њима било.“ Кад то враг чује, попане се с њиме рвати, па се понесе и понесе; нити може враг њега да сруши, нити он врага. Најпослије рече враг, кад му се додијало: „Да ми

је само комадић *окрешнога круга*,*) и да само један пут лизнем преноћеле непрате суде — сад бих те прекинуо.“ А наш јунак рече: „Да је мени *зајамски преси*,**) ја бих те свега у прашину сатр’о.“ Истом што је он то изговорио, ал’ рупи чобанин к њима с печенијем *кукурузом добро завршена врха*.***) Он хапи тај кукуруз и позобље га, па с врагом јек о земљу, а враг угоди па бјежи у другу царевину, те отме од људи траву. Ко црњи, ко жалоснији, нико се не смије никуда да помоли ни на траву да стане. Кад то цар види, распише по свему свијету: ко год ослободи траву од врага да ће му дати кћер и по царевине своје. Али није такога нема. који би се смио говити с врагом. Најпослије чује цар за нашега јунака. па га позове да дође, ако се ува, да ће му дати кћер и по царевине. Кад он то чује, закала па тамо. Дошавши тамо, рече цару: „Ево ме; али ја не знам шта ће бити.“ По том закала један дан газити по трави, ал’ врага нема. Други дан — ал’ га опет нема. Кад трећи дан, ал’ ето ти врага и за њим пет хиљада врагова. Опазивши њега, полете к њему; ал’ кад га види онај господар, викне: „Натраг, не на тога, да нас је још оволико; јер његова планинка најбољи зајам дава.“ За тијем врагови сви побјегну и више се нигда нијесу ни вратили. А цар даде њему своју кћер и по царевине, те тако и данас царује, ако није умро.

Из збирке Вл. Красића.

*) „Окрешни круг“ зове се онај, који се окрене од стола.

**) Кад планинка једна другој посуђује брашно, па добро избја и врши да се пресица — оно је највећи благослов и крепост.

***) Која планинка добро зајам дава, тој су кукурузи сви добро завршени.

дођахаше до капије без икаквог страха, и засташе; ту један од витезова, скиде свој шлем и ухватив се десном руком за зид повиче: „Помози вам Бог, надзорнице Мартине пустите ме унутра!“ Као да га је муња згодила, тако се уплаши надзорник, када је видео то лице и чуо тај глас.

„О Боже!“ повиче он и рашири руке к небу, „наш господар! наш млади гроф!“ те брзим корацима оде капији, са дрхћућом руком спусти резу и отворивши капију, истрчи надзорник напоље, и загрли свога драгог господара.

За њим појурише на врата густе чете војника, које се брзо сакупише око свог драгог господара. — У граду беше весело и радосно и старо и младо, стари чувар на високој кули дувао је у свој рог тако, као да је хтео да позове мртве на страшни суд.

Велика се капија отворила, и гроф Ото од Текленбурга уђе са својим пратиоцима, у град својих предака.

Са великим болом саслушао је вест о смрти свога оца, и јако се разгњевно када је чуо за гадне намере владике од Оснабрика и витеза Холтруна. — Затим је заповедно својим слугама, да се побрину за његове пратиоце, а сам позове надзорника у своју собу, и ту је све чуо из уста вернога чувара, шта се све догодило, док он није био код куће.

Гроф се је најсрдачније захвалио надзорнику за његове велике и не себичне заслуге, које му је указао, али када му је рекао да је Холтрун старог грофа убио, спутивши главу доле, сумњао је о ономе што му је Мартин рекао; он није могао ни помислити, да би Холтрун могао тако сразно дело учинити, шта више пре је веровао да је јелен његовог оца убио.

Јако се разгњевно када је видео, како његови суседи теже за његовим имањем, и с места је послао посланике у Оснабрик да јаве да је он дошао кући.

Већ идућег дана дође владика и

Холтрун са мало пратилаца у Текленбург. — Они запекаше улаз у град, и када их пустише, обојица поздравише грофа, радосни што се он кући вратио. — У своме поздраву изјавише, да они сада немају никаква права над Текленбургом, и да ће грофа бранити од сваког нападаја.

Гроф беше од природе такав, да га је могао сваки убедити, он се умирио и радовао се dobrим намерама својих гостију, на које се баш није ни љутио. — Када су га запитали за узрок што тако дуго није био код куће, и какве је оно женске довео са собом одговори им он: да се још неколико недеља претрпе, и уједно их позове на велику част коју ће он држати у Текленбургу. — Онда ће све дознати, шта му се на путу догодило. — После тога пријатељски се растадоше један од другог, а у граду се почело јако спремати за одређену част.

Ратнички изглед града Текленбурга, претворно се у весело и ведар изглед. Собе и дворане које беху дуго затворене, отворише се, почеше их пичићавати и прати, а са највећом пажњом украсише и улепшаше женске собе. — Из великих сандука извадише скупоцене ћилимове од свиле и позлаћене коже и обесише; сјајна мљетачка огледала притврдише на зид, укратко учинише све да би што лепше и боље украсили собе, у којима би и сама краљица могла становати. — Очистише и уредише сеновите леје баштенске, жути шебој и остало мирисаво цвеће ослободише од траве која беше јако обраста. — Сам гроф Ото радио је са највећом вољом, и за кратко време беше све готово. — У лепо украшене собе настануше се женске, које дођоше са грофом.

Народ у градићу хтео је да дозна ко су те женске. — Једна од тих је — говорио је народ — краљевска кћи са истока, друга је њена пријатељица, а остале три то су служавке. — У вече када се сутон почео хватати, видели су

људи обе прве женске са грофом у друштву где се по башти шетају; за тим остаде њена пријатељица далеко од њих, а гроф њаше испод руке са младом принцесом по башти, и говораше неким језиком, који нико није разумевао. — Они тражише скривена места; а најрадије боравише на неком доксату који беше обрастао многим цбуњем. — На том месту угледао је Готфрид стари чувар са своје високе куле, како је принцеса скинула свој вео, и како ју је гроф притиснуо на своје груди и пољубио је. — Стари не имађаше речи којима би описао лепоту младе принцесе; само мати Божија — могаше лепша бити од ове краљевске кћери, говораше стари чувар.

Преко дана не изилажаху ове женске из својих соба, пред њиховим вратима стајаше грдно песето, које ником није дало да у собе улази, осим свештенику

који је често био код ових женских, и гроф који је само у подне одлазио.

Време које беше одређено за част беше већ приспело, и одређенога дана дођоше позвати гости у великом броју у Текленбург. — Међу гостима беху сви витезови, који имађаху права, њих двадесет на броју, са својим најбољим војницима, затим сви они, који беху у војничкој служби грофовој, а напоследку господа и племићи из околине, међу њима владике из Минстера и Оснабрика, и грофови из Бентхајма, Линга, Штајнфурта, Равенберга, и Реда; нико није могао сјајнију светковину светковати и величанственији збор сазвати од грофа Отона. — Гости беху са својим жепама дошли, и необично беше озбиљном надзорнику видети толико лепих жепа да се шетају по градићу.

Сви се гости сакупише у великој дворани.

(Наставиће се.)

ЦВЕТНА НЕДЕЉА.

Утром рано у недељу цветну,
По српскоме обичају милу,
Гледајућ је дивну и пресретну
К'о из горе премалетњу Вилу, —

Цветном водом умивах јој лице
Да јој мири, да јој увек сија,
К'о и лице румене зорице
Кад с Ловћена Србину засија.

Она беше к'о и росно цвеће,
К'о осмејак Ђурђевога дана,
Она са мношћом у цркву се крече
До слободна православна стана.

Манастирска звона зазвонила,
Побожно се Зулма прекретила,
Пред светињом смерно поклонила, —
Злобом свету грехе опростила.

Владимир Тројановић.

КЛИН КЛИНОМ.

НАЉИВА ИГРА У ЈЕДНОМ ЧИНУ.

Начисао Драгутин Кишфалуди.

ОСОВЕ:

Станко Видовић, поседник.
Јелка, кћи.
Зорка, поденојка му.
Јован Петровић, стотник. } браћа.
Стеван Петровић, одветник.
Младен Предић, управитељ добара.
Сана, Видовићев слуга.

Догађа се на селу.

Изда у гостиници.

Појава I.

СТЕВАН, ЈОВАН и МЛАДЕН.

Стеван (замисљен — гледи). Бадава премисљајам, кад никако не иде!

Јован (седи при столу, пред њим чаше и боца с вином; скочи, дигнувши песницу о сто). Ово је вино водено, као

Младен. Они би волели, кад их гђе не би хтеле.

Зорка. Зар одветник —?

Јелка. Стотник?

Младен. И да би то и постигли, на-ружиће се. Стотник ће хром, а одвет-ник гурав и ћорав бити, те тим су ра-ди, да имаће и слободу задрже.

Виловић. Јован ти Бечкињу спомиње.

Јелка. Па тамо сам и ја била.

Младен. А Стеван опет Новосаткињу.

Зорка. То је моја маленкост. Ако је тако, онда им је паружење веома ласкаво.

Виловић. Али ако се варате? Они су на сваки начин лукави.

Зорка. И ја сам се досетила. Зар не би ваљало, кад би се и ми паружиле?

Младен. Аха, клин клином!

Зорка. Ја ћу се погурити и ћоравом учинити, а ти, Јелка, скрати мало погу, па скакући!

Јелка. Не, не! Ако су они такови, то нас две остајмо на правом путу!

(Наставиће се.)

Зорка. Па то је само игра! Кад се они због нас море, треба: да и ми што чинимо.

Виловић. Право ми је. Ако вас брач-на веза и не свеже, бар ће шала да вас растави.

Зорка. Чисто бих се кладилa, да је та замисао у глави мога одветника по-никла.

Младен. Погодили сте.

Зорка. О, лукави свете! Но тим ће сјајнија победа бити.

Виловић. Спремајте се дакле, а ја ћу их овде примити.

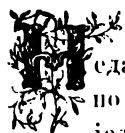
Јелка. Ја се не ћу моћи претварати.

Зорка. Научићеш од мене, само хај-де! (Оде с Јелком.)

Младен. Али немојте да ме одате, господару, јер сам им обећао, да ћу о том ћутати.

Виловић. Ко би то учинио?! Човек се радује, кад се веселих тренутака до-чена, а не — да их сам поквари.

„УМИР ОСВЕТЕ“ КОД ЦРНОГОРАЦА.

Недавно је донео „Шабачки гласник“, а по њему и „Глас Црногорца“ белешку једну под насловом „*Арнаутски бес*“. То је занимљива потица о томе, како код Арнаута постоји обичај, да се крвини непри-јатељи мире и то на врло занимљив начин. По тај исти обичај постоји и код Црногораца. Чудо нам је да „Глас Црногорца“ доноси ону белешку није донео и примедбу, да је исти обичај мирена и опрантања крвинку код Црногораца тако исто познат и обнавља се и данас.

О томе нам доноси занимљив опис В. М. Р. Медаковић у својој књизи „Живот и оби-чаји Црногораца“ (1860. г.) а у Матичном Летопису од г. 1826. (у књизи 7.) има чланак Француза *Vialla de Saumière* из књиге му: *Voyage historique e politique au Montene-gro*, где се исти обичај црногорски тако исто јасно описује под насловом: „*Поступак јасног*

примирија“, и како је ово врло занимљив и значајан обичај и веома јасно карактерише племенитост браће наше Црногораца, који умеју и најтежу увреду и најцрњем неприја-тељу великодушно да опросте.

За љубав млађим читаоцима нашим, ко-јима не дође ни Медаковићева књига, а ни речени стари „Летопис“ до руку, изнећемо овде што је најважније и најзанимљивије у тој ствари ради бољег познавања наших ју-начких соколова црногорских.

Пре свега доносимо споменуту белешку о *Арнаутској беси*. Ево је:

Код Арнаута је обичај да хране по једног гуска ради борења, кад га добро уране, пусте телата те викне по селу: „Ко има гуска за борење нека изађе у поље да се бори!“

Пре неки дан виклао је телат у селу Ро-жоји. Један пмућан Арнаутин изведе свог гуска у поље, куда је већ меџданција са сто-

Обратимо пажњу на околности, које су пратиле тај проналазак. Њега није учинио какав велики хирург, анатом или медик, но пџеник. Ствар се десила у Венецији, где је све као приуготовљено да покрене уображење песниково. То чудо поезије, романтике, живописа и песме, остатци умрлих људи, којима је Гете тада био окружен — све је то испунило његову душу смерношћу, у којој човечји разум, уплашен и нѐм, ради слабо, а даје маха уображењу да блуди у том идеалном свету, из кога црпи своја најузвишенија надахнућа.

Нама се чини да је врло згодна сличност међу тим случајем и једном прекрасном епизодом у великом делу великог човека. Овде мислимо на Шекспирова Хамлета. Сетите се оне чудне сцене, кад Хамлет пролази између гробова у глуво доба ноћи. Ономените се, како се раздражава уображење великог мислиоца, премда он још не зна да гроб на коме стоји скрива оно, што му је најдраже на земљи. Још не зна ништа, а већ је узбуђен и као Гете он подиже лобању и његова мисао почиње дејствовати. При помисли о томе, како су ишчезле многе личности, уображење му је прелетело у натач за две хиљаде година и чинило му се да му је у руци лобања Александрова, ум његов почиње срањивати трулу кост с оним, што је негда у њој било — с мозгом. И он као и Гете, прелази к идеалном физичком свету, сваћа велико учење о вечности материје, учење, које је у то време тешко било и почети доказивати. Зашто, пита се он, уображење не би могао снимити с ове кости траг благородног пенела Александрова? — И тада, кад је Хамлет био

готов да развије и даље своје уображење — њега задржава један човек од факата, једна практична и прозаична природа, — поред њега је стајао верни и драги му Хорације, који је све то држао за маите распламтелог уображења. „Тако посматрати одвише је занимљиво“ вели он њему. Каква сцена! Какав контраст између Хамлета и Хорација, између мисли и спољног осећања, уображења и размишљања.

Још би много имали рећи поводом тога питања, но држим да је ово јасно у прилог метода дедуктивног. Не сме се изгубити из вида да су помоћу тог метода испитане највеће тајне у природи. Дубоки мислиоци знатно су проширили круг нашег знања искусном применом индуктивног метода. Они су заслужили уважење и признателност нас и потомства, па ипак ми узимамо слободу да кажемо да нису сви баш проналазци учињени помоћу тога метода. Ја држим да је у, уму човечјем, духовни, поетски и у колико нам је познато безузрочан елеменат, који нам дозвољава да завиримо у будућност и откријемо истину. Област мисли рапирује се, хоризонт се размиче са свију страна и готово постаје немогућно за логичке последице разума да обухвати то огромно пространство у свој његовој целости. Ум наш, занимајући се изучавањем појединих истина ризикује да падне у ужасну ограниченост. Обраћајући сву пажњу на један предмет, ми тим сужавамо наше појмове и испуштамо из вида опште истине до којих се може доћи ширим путем и ако не тачније сваћеним појмовима. Нема сумње да су неке од тих бедних последица већ познате. —

(Наставиће се.)

ДИСТАК.

НАЈНОВИЈИ РОМАН ЕМИЛА ЗОЛЕ.

Код Шарпантјера у Паризу изишао је недавно нов роман Емила Золе под насловом „Сан“^{*)}. Ново дело од Золе увек је знаменит

^{*)} Оваквентен превод овога романа излази баш сада у „Гласу Црногорца“ под насловом „Снови“.

догађај у књижевности и с тога доносимо по „Б. Т.“ у кратким потезима слику овог најновијег дела му.

Овога пута латно се Зола „мистичног“. јунакиња ове књиге, није налик ни на једну од досадањих јунакиња у делима Золиним.

кретале при дисању. Пређањег дана причестила се и исповедила, јер се зло осећала. . . .

Ангелика је опет оздравила. Она је дочекала да јој се сан оствари, јер ево дочека венчање са Фелисијаном, пошто је отац дао дозволу. Свршио се црквени чин и младенци пођу у свој дивно наменштен стан.

. . . На вратима младеначке одаје поерне Ангелика. Она баца поглед на претен, што јој на прету беше и насмени се овој бурми, што их има да вечито веже. Зар није стигла сад крају своје ереће? Она прикупи сву снагу, исправи се, прислони уста своја на уста Фелисијанова и умре. . . Фелисијан је држао у наручима својим само једно ништа, нежно, слатко ништа, обучено у невестино одело, украшено чипкама и бисером. Одавна је он већ приметио, да он има само сенку. Привиђење, што је дошло од невидимога, вратило се невидимоме. То беше само појава, која је изазвала илузију. Све беше сан. И на вршку ереће ишчезла је Ангелика у задахнућу једнога пољупца.

КЊИЖЕВНОСТ.

Опет „Dra Antuna Kauera *Kemija* za niže razrede srednjih učilišta. Prevao g. prof. Gustav Peridr . . .“

У 12., 13. и 14. броју „Јавора“ од ове године оцијенио сам овај пријевод с њемачке прегледалнице, а у „Viestniku za gospodarstvo i šumarstvo (свезак II. од ове год., стр. 94—117) одговара ми на моје приговоре главном сам г. преводилац.

Ја не знам, шта је то, да *хрватске* школске књиге о *природним наукама* не примају се с оном пажњом и маром, као њихове друге о осталим наукама. Управо тај *намар* према оваким књигама нагнао је мене, да *први* изиђем на јавност с оцјеном те књиге. А да гледе на то имам ја право, свједочи и то, што осим моје оцјене није изишла никаква друга, прем има доста стручњака по средњим школама и у свеучилишту. Било како му драго, ја сам чинио по својој *дужности*; и за то ме сво с одговором на одговор преводиочев.

Што ми се пребације, да „не познајем те-

мељито предмета о којему хоћу да судим“, исправио бих то у чпаг и ћутао бих као заливен, да ми је казао ко други, а не професор хемије, који пише да у „зденчаној води“ има „вапникова карбоната“, и тај да је „креда“. Та и ђаци у I. разреду реалке знаду, како је постала *креда*, а писац школске књиге нађе је у „зденчаној води“. Није доста то, још ме кори г. преводилац, да *изобравам* ствари, и што му гђекоје недостатке и мане нијесам одбио на — „slagarske pogriješke“.

Што је ријеч „plin“ доспјела на мјесто ријечи „voda“, то је због непажње свију мајара, које су бајале око пријевода, али како је од „изгледања на награду“ постало „izčekivanja na nagradu“, то бих желио да дознам. Мора да је то израдио исти онај зли дух, који је и у пријеводу *Волдржихове* „Zoologije“ код рака *Squilla mantis* метнуо у заграду да се зове њемачки „Bägenkrebs“, а *Лајнеу* је та животиња „Gemeiner Heuschreckenkrebs“. Шта г. прев. фотографиса при магнесијеву свјетлу „тамне и подземне просторије“, за то мора да киха слагач; „очевидно“ је, да је онђе на мјесту приједлог „у“, али упитајте своје филологе, па ће вам казати, за што треба онда прилијепити и попледној ријечи једно или два слова (какве ко воли наставке). Та *тачност* има лијепу прилику и у напоменутој „Зоологији“, јер у набрајању фамилија *зајеради* стоји: 1., 2., 3., 4., 4., 5., — баш као и у изворнику. Зар и ово не показује, како се ради с *цокном* око школских књига; и доиста је пријекор на правоме мјесту, да *таке књижевнике* на тај посао њеншто креће, што се зове „награда“.

Ала је слатак г. преводилац. Мјесто што ме грди од почетка до краја свога одговора, требао је бар да ми и гђе рекне: *хвала*, јер ко напоредо буде читао моју оцјену и његов одговор, увидјеће, да је *добар дио оцјене тако сисан*, да *га ни сто ауктора не могуће окривити*. По чем је оно друго изобијано, олућано и усупречено, није куд камо, морам да покупим те уломке и пометем тамо гђе су и били.

Ја написах по Кауеру: „да *симплицјев диоксид* налази се *кристализован* као горски

шају. — Госпође седонс на лена ка-
набста а господа стајаху поред њих, и
када се све умирило, поче гроф Ото
овако отириликe приповедати:

„Има скоро већ шест година, како
сам био у страној земљи, далеко од сво-
је домовине, где ме је несретна судба
против моје воље задржала, напослед-
ку ме усредила, како ни у сну писам
сањао.

Како сам помоћу Божијом дошао
паново у своју отаџбину и угледао град
својих предака, то сам рад да вама као
својим пријатељима приповедим догађаје
који се десели за време мог источног
путовања.

Са шест друга, који су самном за-
једно од жеље горели да виде својим
очима места куда је наш спаситељ као
човек путовао, то се ми кренуемо на
пут из Текленбурга у почетку жетве.
— Ми пођосмо путем који води кроз
Тиришген на Праг и Беч и пловисмо Ду-
навом доле. — Још пре него што се
година навршила били смо у Цариграду.
— По некоји нападај необузданих чета
у Мађарској сретно смо одбили са на-
шим мачевима, а међутим писмо изгу-
били наде на сретан долазак у свету
земљу. — У Цариграду задржасмо се
неколико дана и посматрасмо знамен-
ности. — Баш у сретни час нађосмо
једну гомилу хаџија која је хтела да
путује у Азију. — Ми се придружисмо
тој гомили.

Пошто смо Божић лепо провели, то
се укрцасмо у лађе, те се отиснуемо на
дебело море. Молећи се Богу превали-
смо опасни пут кроз малу Азију.

Док смо пловили уз обалу није било
никаких тенкоћа. — Хране смо имали
доста; прелео беше врло леп, и први
део нашег путовања сретно доконасмо.
— Упознасмо се међутим са људима
који беху у нашем каравану.

Међу многим хаџијама било је не-
колико свештеника, од којих ми се је-
дан стари свештеник из Немачке врло

допао. — Дуго беше он свештеник, а
пошто је био врло остарио, то није мо-
гао више да отирава своју дужност
као што треба, те је зато напустио своју
дужност и предао једном млађем свеш-
тенику, а он је још хтео да види свету
земљу на после да оде у манастир и
мирно да заврши свој патнички живот.

Севастијан — тако се звао свеште-
ник — придружи се нашој гомили. —
Његово богато искуство у душевним и
светским стварима често нам је пома-
гало, а ми од своје стране трудисмо се
да му олакпамо напоре на путу. — Ми
се договорисмо, да један уз другог др-
жимо док не дођемо у Јерусалим.

Имали смо довољно узрока, да се је-
дан с другим слажемо, јер чим смо се
отиснули од обале, и почели да се пе-
њемо на висораван Малоазијски, почеше
се појављивати опасности и муке у нај-
већем степену. — Пут кроз брег беше
често тако тежак, да смо с тешком му-
ком могли довести наше коње. — На-
скоро не беше ни хране доста, а зли-
ковачке чете тражише прилике да нас
нападну, не што су желиле да нас оп-
љене, него што их је фанатизам гонио,
да што више убију омрзнутих Хриш-
ћанских хаџија.

У нашем каравану напусти права
глад, а посљедница беше болест, која на
нас све напђе.

У овој великој опасности беше отац
Севастијан прави аиђео хранитељ за
нас све, а искуснијег лекара од њега,
неби могао човек ни паћи. — Са неу-
морним трудом и пожртвовањем обила-
зио је, тешио и неговао је болеснике,
где и како је могао. — Никаква телес-
на или душевна опасност није могла да
задржи великодунног човека да нам не
помогне. — Ми што смо остали имамо
да захвалимо само њему што смо данас
живи.

Лагано и са великом муком пђасмо
напред; било је и таквих дана да нисмо
могли због болесника ни једну миљу

КЛИН КЛИНОМ.

ШАЉИВА ИГРА У ЈЕДНОМ ЧИНУ.

Написао Драгутин Кисићалуди.

Појава IV.

САВА и пређашња двојица.

Сива. Два бедна господина стоје у ходнику, хтели би унутра.*Виловић.* Уведи их. (*Сава оде*).*Младен.* Ух, куда ћу сад?!*Виловић.* Амо — у ову избу. (*Младен отрчи*). Ха-ха-ха! Несам се тој лакрдији ни надао.

Појава V.

Јован (*са штаком*), *Стеван* (*гурава, око му везио*) и *Виловић*.*Јован.* Клањам се!*Стеван.* Слуга сам! Радујем се, што имам срећу с госп. Виловићем.*Виловић.* Гром и пакао! Читава путничка бџица код мене ће да одседне! Јоване, Стеване! Је ли можно, да сте ви?*Стеван.* Као што видите. Жеља по којног чике довела нас је амо, јер иначе — јао прса! — иначе овакови не бисмо се смели ни удварати.*Виловић.* Нисам никад ни помислити могао, да сте таква чудовишта.*Јован.* Е, несрећа! Нама је најгоре.*Стеван.* За то ваљда несмо — ајао, прса, плућа, бубрези! — да, нисмо ни достојни среће, што би нас овде чекала. Ајао, сад ћу издахнути!*Јован* (*Стевану на страни*). Прешао си границу; овамо издишеш, а лице ти је као пун месец, кад се рађа.*Виловић.* Сироти младићи! А смем ли знати, госп. стотниче, где сте добили ту славну штаку?*Јован.* У Француској су ме пробали, псекли; све су ми кости из ноге извадили.*Виловић.* Чудновато! Сад не би могли војевати, тешко би бегали. Шта вреди борба без ноге?!*Јован.* Гонити, бегати? Гром и пакао! По још бих своје учинио, руке су

ми здраве, а и срце ми је на месту; мач у шаке, на се не бојим —

Стеван (*потајно к Јовану*). Не пуцај, кад си богаљ.*Јован.* Да, тако је! — Од војника мученик. Рањена ми нога сасма вис, а и друга ће скоро за њом.*Виловић.* А што сте ви, Стеване, тако слаби? Кад сте гуру стекли? Као дете прави сте били, а имали сте и оба ока.*Јован.* То је жртва силног учења; од многог седења око ми је урасло, а леђа су ми израсла.*Виловић.* Хм, хм! Нисам никад ни чуо, да човек од седења оћорави.*Стеван.* Да, поред седења и много читање, много песнавање, а и онако сам слабуњав.*Виловић.* Радујем се и потпуно сам задовољан, јер сам увек Јелници и Зорци такве мужеве желео и — гле, Бог ми их је дао.*Стеван* (*уплашено*). Како-како?*Јован.* Из ког узрока?*Виловић.* Зар не знате? Радујте се! И веренице су вам такве беднице —*Јован* (*заборави се*). Гром и пакао! Насели смо!*Виловић.* Шта везите?*Јован.* Уздахнуо сам.*Виловић.* Верујте, да се приличнији парови ни замислити не могу; вереница господина стотника такође је хрома, а ваша, Стеване, гурава и ћорава.*Стеван.* Запета се радујем — проклета срећа.*Виловић.* Ви ћете за цело примери красног брачног живота бити. Али у радости чисто сам заборавио, да вам их доведем, а знам: да их једва чекате! (*Оде*).*Јован.* Ето ти! Крива, ћорава, хрома, гурава! Сад се жени!

једна половина новца, од кога за свакога сачињење показује истину саме ствари.

Толико из Сомијера по „Летопису“ од 1826. (књ. 7.).

О истој овој ствари пише врло занимљиво В. М. Г. Медаковић у своме „Животу и обичајима Црногораца“ (стр. 115. и д.) у одсеку под насловом „Умир освете“. Међу осталим пише Медаковић:

(Свршиће се.)

Кад Црногорац убије Црногорца онда су крвници. Крвник се крије и осветник га тражи да га убије. Отац или син, брат или својта убијеног траже да се на крвнику освете. Крвник види ту невољу, па се наставља око својих пријатеља, да га умире са осветником. Ови пријатељи настављају се око осветника, моле га да се склони на умир, па кад виде код њега омецицу, онда морају да му носе дар.

ЖЕНЕ И НАУКА.

ОД Х. Т. БОКЛА.

(Свршетак.)

Посматрајте мишљења људи, који полажу претензије, а у самој ствари руководе се општим мишљењем у ученом свету. По њиховоме мишљењу, човек који је ма што специјално урадио, на пр. изнашао какву нову киселину, заслужио је велику похвалу. Но ако је човек, као Гете, изнашао нову научну истину способну да произведе преврат у целој области наука, да прокрчи нов пут мисли, да учини епоху у историји умног развића људскога духа, и ако се нађу, као што то обично бива, каква факта противна новим назорима и идејама тада тзв. научњаци до грла наоружани својом ученошћу одма устају противу виновника тога смелог покрета и дигну на њ читаву буру клевета и грдња објављујући га свету као лудог сањалицу и занесљивака, непозватог судију у ствари, у којој се он ни мало не разуме.

На тај начин велики умови често пропадају а мали се подижу. Реч теоретичар онда је означавала нешто погрдно, кад је баш требала, да буде поштована е тога, што су највећи Ђеније и највећи филозофи били највећи теоретичари.

К великом учењу о вечности материје, треба додати не мање знатно учење о вечности силе. Ми онакамо да је у обичним разматрањима изучавање узрока и битности за нас неприступачно, да наше знање треба да је ограничено само феноменима из чијег затвореног круга нема наде нигде ништа видети.

Најзад ми се не можемо увек задовољити, да у природ. наукама безуспешним сазнавањем немогућности можемо прозрети у област закона доследности. У осталом, то нити је почетак ни свршетак нашега знања. Међу тим, сагласно са строгим законима индуктивне логике, ми ништа више не можемо учинити. По индуктивноме методу ту је крај свега. Но срећом индукција није једини извор нашега знања. Она је доиста моћно оружје у арсеналу нашега знања и с њеном су помоћу свршена велика дела и учињени велики радови, но у томе арсеналу има и другог оружја и ако мање прекаљенога, но бесумње с општријим општрицем. Кад би се оно чешће употребљавало у току данашњег и прошлог века; наше би се знање јаче покретало по што се данас покреће. Кад би обдеславали више уображјење, кад би била тешња веза између поезије и науке, природна би филозофија учинила много више успеха, филозофи-натуралисти били би више цењени и стекли више уважења међу људима од осећаја.

С те тачке гледишта, заслуга, коју су жене учиниле за успехе наше науке неоцењена је. Ми смо и сад емпиричари и робови факата, но без жена ропство би то било још теже и осетније. Начин њихових мисли, особина ума, појмова и утицаја неосетно су утицали на спољни живот друштва, проникли у његову унутрашњост и силније од свију других узрока увукли нас у идеални свет, отклонили нас од тог сујетног греха, по коме ми воле-

мо да гамижемо, и развијали у нама зачѣтке уображења. Факат је, да су многи ђенијални људи имали чувене матере и да су они више обавезни њима, по очевима. Неки веле, да то зависи од наследне предаје карактера од родитеља к детету. Кад би то тако било, онда зашто знатни људи имају знатне матере а не знатне очеве? — Ја сумњам да се умне способности могу наслеђивати с колена на колено. Ја држим да у овоме случају има битне важности не оно, што произлази од рођења, већ оно, што долази после рођења, када сила мисли, својствена једноме полу утиче и ојачава силу мисли својствену другому полу. Савршено је непознато, да је икад било тесне везе међу дедуктивним умом матере и индуктивним умом сина. Мати, својим уображењем узвишује ум детета и на тај начин не да му да падне у ладно размисљање; уображење матерно спасава га од излишне ладноће ћутања и прозаичности, и према томе, разна својства и способности његовог карактера развијају се с таким хармонијом, која би иначе била немогућна. И, благодарећи једино тој наклоности, ум човечји добија више зрелости и свестраности. На тај начин, најсветија љубав, најчистија веза постаје оруђе које покреће наше знање напред и оспособљава нас за рад. Са малим изузецима налазимо, да се већина знатнијих људи савршено потчињава утицају женскоме не само у смислу осећаја, по и умних односа. Да пођемо даље и да кажемо, да они, који су се отргли од тога утицаја, оставили су на себи печат непотпуности и једностраности. У самом њиховоме ђенију ми осећамо неку ладноћу и тражимо ту ватрену енергију аспирације и бујности, коју смо навикли спајати с појмом ђенија. —

Према томе они, који желе да се прошири круг нашега знања, треба да желе силу утицаја жена. Сад се наше знање налази још тако рећи у новоју. Све што је до данас учињено није готово ништа према ономе, што се од јакко има учинити. Ми сад волимо да се хвалимо, да смо пронашли дјучу истине и скинули вео с лица њезина, а у самој ствари као несмелнице стојимо у предворју храма не

смејући се одлучити да му преко прага пређемо. Најважнији од познатих закона природних имају до сад карактер чисто емпирички. Ни један проналазак учињен у природним наукама није везан са законима ума, који је учинио тај проналазак, а допде докле веза та не буде одређена знањем наше не може бити стално. С једне стране имадемо ум, с друге материју. Оба та принципа тако су међусобно везана, тако силно утичу један на другог, да нам је немогућно знати законе једног од њих, док не знамо законе обојих. У природи је све потпуно, све у вези међу собом, и сваки утицај саставља само део целине, једну од епизода величанствене драме, којој позориштем служи васељена. Људи, који говоре о законима природним, који управљају њоме и састављају део њезин обмалују и себе и нас. Закони природе рађају се постоје и дејствују само у уму човечјем. Они су само услови, при којима се сазнају правилности у природи. Они се налазе у унутрашњем свету човечјем, ма да служе за објашњење спољног света. До данас ми једва знамо о законима ума, а следствено ништа скоро о законима природним. Да се не хвалимо празним речима. Ми тумачимо законе теже, не знајући шта је тежа: говоримо о законима силе не знајући шта је сила; говоримо о атомском саставу материје не знајући шта је сила а шта материја; ми не знамо и постоје ли материја; у ономе смислу у коме ту реч употребљујемо, краће: ми се дотичемо само површности. Пред нама и око нас је пространо и необделано поље, а наше се око узалуд напреже да разгледа у његове даљине, који се сасвим сливају с неодређеним и тамним нацртом будућности. — Ми смо тврдо уверени, да ће на томе пољу, и уображењу и разуму бити доста посла. Наша ће поезија поткрепљавати нашу логику и ми ћемо само осећати, само мислити. Надајмо се да ће утицај богатих уображењем и сватањем умова једног пола бити користан по ладне и круте умове другог пола и тиме ће се непрестано ускоравати наш умни покрет. Та свеза разних способности, укуса и метода олакшаће нам наш тежки пут. Пред нама је широко и бри-

ти, што му казах, да не зна разликовати те двије врсте воде у рудама. Мени одвраћа г. Пекеидр, да ме је довело у „блуду“ оваку то, што Науман „изрично“ не каже, „да се и кристална вода има сматрати хемијски везаном.“ Како би Науман таки *песмица* изријском написао? Како би он изједначио оно, што одвоји под бр. 2) и 3)? Ако је истина, што г. Пекеидр изводи из дјела Дра Јотара Мајера, да је оно Науманово под бр. 2) пему „Molekulverbindung“, онда како смједо он то да преведе са „молекуларно хемијски везана?“ И ја знам, да је тешко разликовати кристалну воду од конституционе воде, али за то се не трпа свашта у туђи изворник, нити се учи, да је кристална вода она, „коју ледци садржавају у себи хемијски везану“, — јер така се, пишете сами, „може текат већом врбуном излупити.“

Није исто, да ли је која ријеч грчка написана латинским словима или је *полатинена* скроз, и за то не смета ништа, што се и код *транскрибованих* ријечи истиче њихово поријекло и узима обзир на „почетна слова“ дотичне буквице.

Код „водика“ видио је јак, да он гори „mit farbloser, kaum sichtbarer Flamme“, а на брзо за тијем долази оглед, гђе се и он твори или „излучује“, и кад се напали у том случају, пламен је *љубичаст*. Ако је ово „узгредно“, онда ја не знам, шта је битно; ја сам мозгао, да ту ваља рећи, како ће се ова промјена боје на пламену водикову разјаснити код „калије“, и тога ради писало је у пријеводу оне реченице „калијеве паре“ мјесто „*хлоркалијеве*“. И због ове оманке, коју радо признајем, још се не зна, би ли мој пријевод био „стварно коректан“, као што је овај штампани!

Кад сам био код „угљикова кисе“, нијесам био доста опрезан, иначе не бих искао, да се бар ту протумаче „*перманентни* плинови.“ Да сам завирио у хемију Дра Ф. Вилбранда, нашао бих: „Bei — 29° wird es unter einem Druck von 300 Atm. flüssig.“ Ова хемија писана је год 1882., а немачки изворник је од *прошле* године, дакле *послије пет* година пише стручни Нијемац, да је овај плин пер-

манентан. Њега у првоме реду ваља прекорити ради тога, јер он предаје хемију *редовно*, а ја већ *седам* година — изузевши 4 последња мјесеца једне године — немам с њоме ближе свезе. А за што г. преводилац вије *противно* томе Кауерову писању уметнуо што? „Ја сам код *угљикова кисе* и мочварног плина напустио *изрично* споменути њихово ступњавање, јер ми се чинило, да је код тих плинова та ствар *мање* важна, *навластито за њак незреле*; ну изрично сам то ступњавање уметнуо код *кисека* (стр. 11), *водика* (стр. 29), *душика* (стр. 14) и *угљичне киселине* (стр. 83), јер су они у хемији *најзнатији* плинови.“ Овако се пере мој сународник, а не зна, да сам себе побија. Кад су ђаци чули код *четирију* плинова, да су их учењаци претворили у течности, па и у „крутине“, и ако су они разумјели како се то постиже код њих, дакле за такве појмове не бјеху „незрели“, онда је и ово код угљикова оксида *њима лако*. Али ће бити истина, кад кажем, да и сам преводилац није био на чисто са собом гледе на то, јер је преко те особине његове, која се „убраја међу најзнатије (?) стечевине модерне знаости“, *хутке прешао*. Дакле *Наттерер* није могао ни „тлаком од којих *три тисуће* атмосфера“, да овај плин згусне, а Вилбранд нас учи, како је и *три стотине* атм. доста. Та ко вели, да је незнатан плин *угљиков оксид* и *мочварни плин*? *Први* је „*äusserst giftig*“ (Ursache der „Kohlendunst-Vergiftungen“), а *иотони* је један од оних *четирију главних* типова, који су представници свију јединица; због њега сваке године плате главом многи радници у рудокопњама „*принога злата*“ и т. д. Дакле важни су и ови плинови; а ако су „незрели ђаци“, да то схваћају код њих двају, онда нијесу зрели ни за сличне операције и код оне четворице. Још ће многи научњак да засукује рукаве, док питање о „перманентним плиновима“ буде коначно ријешено, а тога ради оставили сте оно мјесто у изворнику — *празно*.

У осталоме, како рекох, гријех ради тога нека иде на душу директора Кауера, као и ради сродства душикова према осталим елементима, а и због „неутралних оксида“. Што

мимо их, време ће нас привикнути на њихову спољашњост!

Јован. Штаку ћу јој и заборавити. Запросићу је.

Стеван. И ја.

Појава VIII.

Младен и пређашња двојница.

Младен. Већ ми је несносно унутри!

Јован. А што нам нисте рекли: какве су то девојке? За то ћемо се рачунати!

Стеван. И на то ћеш доспети! Боље: нек оде до госп. Виловића, да га зове.

Младен. Зар ће бити сватова?!

Стеван. Да, свадбе и деобе.

Младен. Радујем се и трчим! *(Оде).*

Јован. Ха-ха-ха! Жена — на још хрома! Али је ипак лепша од твоје.

Стеван. Махни је на миру, јер, ако и није лепша, лакше се креће!

Појава IX.

Виловић, Јелка, Зорка, Стеван и Јован.

Виловић. Шта желите, господо? Ако се девојака тиче, нек оне саме говоре.

Јован. По што се увек за сретну будућност бринем, то сам за добро нашао — не за љубав опоруче, него по срцу — запросити гђцу Јелку, јер тек с њоме могу сретан бити, за то вас молим за очински благослов.

Виловић. Говори, Јелнице!

Јелка. О, господине Петровићу, два богаћа!

Јован. Молим вас, немојте даље, јер ћу одмах по пово да вам се удварам! *(Оде).*

Стеван. И мене срце према госпоњци Зорци вуче, за то вас молим, да ми је дате.

Зорка. Шта мислите, господине?! Такова два створења тек би на оште увесељење служила.

Стеван. Молим, сад ћете видети! *(Оде).*

Зорка. Ха-ха-ха! Ево промена!

Јелка. Сад наступа самољубље.

Зорка. А преварени ће бити.

Појава X.

Јован, Јелка, Зорка и Виловић.

Јован. По што два богаћа не приличе, ево ме дакле, госпоњце Јелка, с правим телом и са здравом душом, да вас и опет замолим!

Појава XI.

Стеван и пређашњи.

Стеван. И ја са два ока и здрав долазим, понављајући пређашњу молбу.

Виловић. За чудо: како се господа по вољи играју деловима свога тела! Из кога сте узрока тако дошли? Да ли из шале? То не верујем, јер сте из далека, а ствар је важнија, него да је се таквом игром лаћате. Молим одговора!

Јован. Да, — није тако — али већ.... *(Потайно к Стевану).* Говори, одвештиче! Ти више пута и у звању лакеш, де сад у овој неприлици!

Стеван. Да, хтели смо тиме госпоњце, да упознамо, а то је сваког опроштења достојно.

Виловић. Необично! — Али ту девојке суде — говори, Јелнице!

Јелка. Чини ми се, да су господа хтела: да нас исмевају. Мој одговор је — корпа. *(Оде).*

Зорка. А каква се срећа може од онога ишчекивати, ко се тако бедницима руга? Па с тога и сама и као млађа по примеру старијих такође корпу дајем. *(Оде).*

Виловић. Жао ми је, али их не ћу присиљавати. Но — ништа, ипак ћемо добри пријатељи остати! *(Оде).*

Јован. Чујеш ли?

Стеван. Та и сад ми уши зује!

Јован. Гром и пакао! Знаш ли: да је то увреда?

Стеван. Зар не видиш: како се једим?

Јован. Мени корпа и то од тако црног анђела! При сваком кораку климала је главом: да хоће, а сад вели: не.

Стеван. Од тако ремек-ругобе таква

троши, да би се она могла сварити и асимилirati. Зар дакле није паметно, кад дајем да ту спрему за варење неко други изврши. А то су оне животиње, чије месо ми једемо; оне обављају у место нас тај први посао. А ми једемо готово месо, у којем су све нужне материје већ зготовљене. Тиме уштедимо многу снагу да се не троши у тартањ. Месо је дакле усавршена храна, која се много лакше и брже вари. Месо је сабијено, згуснуто вариво. Животиња се мучила — радила, а ми жањемо.

Но кад се претерано једе месната храна, она може и да шкоди.

Људи, који много једу, и то што поједу без велике муке сваре, обично апсорбирају велике количине меса. А последице су од тога: пунокрвност, покварен стомак, удар од кашље, болести срца, костобоље и т. д. А од вегетаријанске хране обично се ово не добива.

Најеходнија је храна — *мешовита*. Биљска храна троши за варење многу снагу; а тога се штеди та снага тиме, што се узме по један део меса. Месо код здравог човека треба дакле да непомаже, а не то да буде главна храна. Најпаметније је, мешовиту храну употребљавати. Човек је очевидно удешен да једе свашта.

Ово што смо овде говорили, говорено је о човеку, који живи под нашим поднебјем. А сваки ће лако погодити, да се храна мења, према степенима ширине. Количина угљика, која се има да асимилира, једнака је, али је јасно, да оне материје, што топлоту производе, морају бити све мање и мање, што се већма приближујемо жарким крајевима. Пак видимо и то, да се урођеници, што живе на екватору, скоро искључиво воћем, ширинцем и кукурузом хране. Шпанолци, Папуљани, Турци и Арани скоро су сви вегетаријанци.

А напротив, кад се приближујемо северу, онда се морају више да употребљују масне материје, да би се више топлоте развијало, јер су онуд крајеви хладни. А у нашим умереним пределима ваља храну према лету и зими да удешавамо. Није то баш тако лако удесити се у храну према климатичним про-

менама. Често услед рђавог избора навучемо какву болест и тако нас постигне оно, што смо заслужили: ми не умемо да једемо.

КЊИЖЕВНОСТ.

Опет „Dra Antuna Kauera *Kemija* za niže razrede srednjih učilišta. Preveo g. prof. Gustav *Peixidr*...“

(Свршетак.)

„Зар снада „чување хране“ у „физиолошкој хемији“? Тако пита г. преводилац; а куд је гледао, кад је то преводио? Та у изворнику стоји под *заједничким* натписом: „**Physiologische Chemie**“ и то. Боже мој, како може писац школске књиге, да метне у свој одговор, како му „приговарам“, што је унлео унутра што пита, „што није на одмет“, рекох ја, „а камо среће, кад би се могло још више не само стрпати у књигу, него савладати и у школи.“ Смисао ових ријечи тај је: како је мало времена одређено овој најзапамљивијој и најљешној науци, па због тога морају многе корисне и свакидашње твари да се прескачу или као од бијезде да се узимају. Нема ту „шале“, а ком је до ње, нека „потроши“ новце, па макар били и „излизани“. И тада ће се истом „истрошити“, — што је све једно филолозима, с којима се договараше г. Пекидр.

Да се на „много мјеста“ не подударају ни они бројеви, па ни формуле, и то је истина. Та то признаје и сам г. преводилац; а ко ће да га контролише, кад је он „*неке* бројеве сам наунице (!) променио“; а и у „службеној критици“ такође је упозорен на те разлике. „Бити ће још *више* *таких* мјеста“, гђе је друкчија формула у пријеводу, као н. пр. код „*mliečne kiseline*“, признаје сам госп. Пекидр, а онамо рече, да „*није истина*“ а има *много* *таких* мјеста. Биће их *више*, а нема их *много*; ако је ово разборита обрана, онда престаје свако препирање између нас.

„Сумпорна сукиселина“ никако се по *имену* не може увретити међу „киселине“. Треба јој дати други придјев, као што јој га је дао С. М. *Лозанић*. Он је зове *сумпуреста киселина*, а што оваки људи једном крете, то не би други смјели „наунице“ да прекрштају.

глеској неке фаличне дукате, прозване „Колокотре.“ Како причају, ти дукати били су петина златни, и у свему налик на турске *Ардије*, да их је тешко било распознасти од правијех; али су биле много лакше, и у вриједности мање за неколико гроша. Те *Колокотре* биле су дуже времена у промету по свему балканском полуострову, и то у множини, јер су их Инглези барилама слали у Тријест и на друге тачке, одакле су их „инсекуланти“ испод руке мијењали и шињама барили. Најпосле Турци некако проклјувају и уђу у траг тој трговини, због које су, као и због грчког устанка, страдали многи хришћани и изван грчкијех предјела. Због тих лажних новца донаше тавнице и томруке и сарајевски трговац *Видик Копривица*, који је често у Тријест одлазио. Пошто није признао кривицу, Турци повуку у тавницу још неколицину трговаца и буду заковани као и Копривица. Међу овима бјеху: *Хади Ристо Чајничанин*, *Петро Будимлић*, *Симо Пушић* и још неколицина. Од њих се тражило, да само оведоче на Копривицу, пак ће одма бити пуштени испод мука. Али они ма да су знали извјештно, да је Копривица доносио тих новца и за њих куповао вуну, коже, звијерку, восак и т. д., нехтједоше га ни на мукама одати. Симу Пушића, као што је још једном укратко споменуто у „Јавору“ три су пута у Травнику изводили на губилиште да га појеку, и он би сваки пут, свезанијех руку, пао на кољена и главу прегнуо, говорећи: „може ме појећи, али ја волим и умријети — једна је смрт, него казати оно што немам.“ Турци их пуште на слободу, пошто им узму лијене суме новца као глобу.

Симо је био чојек уопште тврда и постојана карактера, прави родољуб и врло тачан у трговини. Спротиву, оскудне путнике и тавничаре потпомагао је својом дарезљивом руком. Родом је из Херцеговине, а у дубокој старости преминуо је у Сарајеву на

неколике године пред окупацију. Иза њега остала су и два сина, а трећи му је путовао по Америци, Индијама и т. д. те након њега после умро у Русији.

(**Вратио му шамар као Турчин Бели.**) Ова је пословица још у устима народа, постала је овако: Ристо Бели (Мовић) из Сарајева, имао је жену врло отреситу. Неког Турчин јавио јој се са љубавном лажом, кад је ова баш из цркве ишла кући и хтјела у врата да уђе; па да би му вратила шамар за бранио, не буде лијена него потегне десницом те му одвали мушку љоску по глави, да му је пала с главе и хамедија. Тада Турчин бацио шамар буде за њега срамота, а још гора, да он туче туђу жену, а крив је, јер се „тапала“ образ, кога су иначе и Турци поштували. Да би јој се осветио пађе у чаршвији на главу мужа Ристу, пак му одведе добру љоску рекавши му још: „твоја је жена мени ударила шамар, и ја га враћам теби зато што онога „арсуза тербијет нечиниш“ — т. ј. што ону кривицу не свијетујеш и не савладаш.“

М. Х. С. К.

НОВЕ КЊИГЕ.

Шала и лажрдија. Књига за оне, који се не смеју ни плакати, ни торба прва. Мото: Кад се човек смеје онда баво пунца од једна Чикница. Надање српских књижевних и штампарије Браће М. Поповића у Н. Саду. На 8-ми, стр. 136. Цена 50 п. — Садржај је ове књиге: *Паш Љубомир*, шалова приповетка, *Бачванска прелепа* екупио Ђ. Цигански сватоси и *Циганска песма* од Ђ. Цигански. *Розалијетинје о борби* од А. Б. Једна *српска љубав*, шаловито-озбиљна приповетка од А. Б. Једна *српска*.

Hrvatska enciklopedija, приручни рјечник свеобухватног знања. Обрађује Др. Иван Зоук, уз судјеловање и помоћ многих књижевника. У Осјеку 1888. Тискаошћом Драгутина Лаубнера. На пол. 8-ми, стр. 3 до 432. Овоје свених 22, а од друге књиге свених 9. Цена 10 нов.

Hercegovke i Bosanke. Sto najradije pjevanih ženskih pjesama. Сабрао Иван Зоук. I. Свесак Сарајево. Тисак и издање тисака Шиндлера и Јенигера. 1888. На 8-ми стр. 111. Цена 30 п.; поштом 35 нов.

„ЈАВОР“ издава сваке недеље на читавом табакеру. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Издаје књижара Луке Јонича.

Цена је листу: на целу год. 5 фор. на по г. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 нов. За ет не земље: на читаву годину 6 фор. а. пр.

Штампарија Дра Павловића и Јонича у Н. Саду.

не. Но у један пут је запитао рибара: „Старче, што би радио твој син, који је још млад, кад би те ја у присуству његовом ударио по глави? да-ли би он то допустио?“

„Ја мислим, да не би, јер је прџица. Скрочио би одма на тебе“, одговорио рибар с неким задовољним осмехом.

„Но, ето видиш, такав сам ти и ја.“

Кад је рекао то, упутио се Косоман налим корацима путем, којим су мало пре отишли наши познаници. Рибар је гледао за њим тако дуго, док га није нестало између дрвета.

„Штета за она му, штета за-њ!“ Не сме међу људе, као лисица се мора крити по јазбинама и рупчагама, док га не стигне смрт! Само да сада не учини што лудо! Хвала Богу, што је већ доста времена прошло од када су она тројица прешла. Имају коње, па ће далеко одмаћи. Како је љутит на барона — потукао би све троје.“

(Наставиће се.)

За то време, док је рибар тако размишљао, ишао је Косоман брзо путем као човек, којем је много стало до тог, да кога достигне. Јурио је. Скрио је један део свога лица у огртач, капу је натупкао на очи ма да не беше зима и никада на путу, од ког би се могао плашити, да га не би познао. С једне и с друге стране покрај пута су расли столетни храстови, пожутело лишће је поветарац млатио путнику пред ноге, као да би га хтело и оно да задржи у наглом корачању.

После по сахата изашао је из шуме. Могао је разгледати сво поље на далеко у наоколо. Видео је, како се губио и опет указивао пут. Но јахаче, које је хтео да стигне, није могао нигде да види.

Уморан од наглог пешачења спустио се на неки грдан камен.

„Наћи ћу те ипак!“ проговорио промукло и замислио се дубоко.

РАСТАНАК

Слушанне се са истока
Мом рођеном мјесту рађа:
Вјереница моја мила —
На мору ме чека дађа.

Обала је сва препуна,
Весело ме свијет прати,
На свачијем читам лицу:
„Нека нам се сретно врати“.

Вика Которска 1888.

Отац, мати, браћа, сестре
И све што је срцу драго,
Од растанка ронећ сузу —
У свијет прате своје благо.

Полубих се поздравих се,
Мили збогом! рекох свима, —
Само срце тужно пита:
Бјеше л' тамо Зулџима?

Владимир Милојевић.

САРАЦЕНСКА НЕВЕСТА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРЕДЊЕГА ВЕКА.

(Наставак.)

Идуће ноћи унутим се ја кроз новосазидани ходник у баншту великог калифа, најљубио сам ишао од цбуна до цбуна, док нисам дошао до предње ограда.

У једном удаљеном сеновитом делу банште, нашао сам неколико

ћелија и много разних справа, по чему сам познао да се принцеса ту задржала. Ја се сакријем, још ни зора није забелила, а ја видех лепу принцесу, она пође лаким кораком једној пећини коју скриваше густи цбуи.

Сад сам доста знао.

= „Родољуб“, трагедија у четири чина. — *Никола Ж. Марковић-Брделан* у Београду јавља, да је предао у штампу своје дело под горњим насловом. Писац сам каже за своје дело, да ће у њему „сваки читалац — поред обилатог душевног задовољства и поуке — познати и разне карактере.“ Писац се нада што већем броју претплатника „нарочито и због тога, што је овакове врсте књижевности — и то оригиналне — код нас врло мало“. Иначе стаје књига 60 нов. или 6 грама.

= Књижара браће Јовановића у Панчеву позива на претплату на „Помање еписке народне свечаности, уз мимогредне народне обичаје. Сабрао по Боки Которској, Црној Гори и Ерцеговини и у реду описао *Вук Врчевић*.“ Ово је покојни Врчевић скупио на крају свога живота на молбу речене књижаре, те ова ето и издаје сада на свет ову књигу вреднога Врчевића. Године 1882. изишла је у истој наклади књига „*Три главне народне свечаности*“, која се може сматрати као прва књига овога дела. Цена је књизи 80 новч.

= *Јован Алексијевић*, контролор у београдској царинарници и наставник у трговачкој школи, издаје на српском језику „*Најновији трговачки земљиште*“. Изћи ће у две књиге, а стаје за уписнике 2 динара. Претплата се шаље штампарији Ј. Меденијана и Ђ. Кимпановића у Београд (Обилићев венац бр. 1).

= *Г. Радован Кошуткић*, слушаца филозофије у Лавову и наш сарадник објављује, да издаје и други део својих „*Пламенова*“, збирке песама, од којих је први део изишао летос у Новом Саду. Кошуткићеве су песме махом родољубиве и намењене млађем нараштају у намери, да се овај живље покрене и побуди на рад у корист свога народа. — Књижица ће изнети пет штампаних табака а цена јој је за претплатнике само 20 новч. или 40 пара дин. Новце ваља слати писцу у Лавово (Lemberg, Galizien, Universität).

НОВЕ КЊИГЕ.

Венеција. Успомене с пута у Италију. Написао *Марко Цор*. У Задру. Печатњом И. Водицке. 1888. — На 8-ни, стр. 125. Цена 50 новч. — Уважени писац ове књижице имао је испрва намеру, да овај путопис угледа света као саставни део опширније књиге под насловом „*Из Италије*“ — као што је било и оглашено — но су после наишле сметње, због којих је морао да одустане од ове намере, но шат се временом даде г. Цару прилика, да и оно друго изнесе на јавност. Садржај је овој књизи: Из Тријеста у Метке. — Опћи поглед на варош. — Горе — дође по „великом ка-

налу“. — Дуждева палата. — У св. Марка. — Остале цркве. — Једна културна свечаност. — Славни гости у Мленима. — Млетачки сликари. — На назобни. — Итал. краљица. — Жпвот у Мленима. — У очи полаека. — На повратку. — Осврт на прошлост. — Како је моје путовање свршило. — Писано је забавним и лаким стилем, као што г. Цар и иначе уме слатко да пише. Препоручујемо ову књижицу нашем читалачким свету.

Народно благо, сакупио и издао *Мехмед-бег Кипетановић Љубушак* по Босни, Херцеговини и сусједним крајевима. Сарајево. Штампана и наклада штампарије Шинидлера и Лешнера. 1888. На 8-мини. стр. 369. Поправљено и допуњено издање. (Прво издање беше латиницом). Цена 1 ф., поштом 1 фор. 20 н. Садржај: Народне пословице. — Реченице. — Мудре пареке. — Примјењачице. — Народне пошпјевке. — Приче. — Неке прјесме. — Авдија. — Дувањски арзухал. — Име на помагача при скупљању. Додатак: Превод неких арапских, персијских и турских пословица и мудрих изрека. Ово је прва књига на српском језику коју је издао *мухамединац* у Босни. (Тако стоји на стражњој корици.)

Српска краљевска академија. Глас. X. **Српска краљевска академија и неговање језика српског.** Посланица академији наука филозофских од *Стојана Новаковића*. Прочитана на свечаном скупу академије, држаном 10. Септембра 1888 у славу стогодишњице Вука Стеф. Караџића. Београд. У краљ. српској државној штампарији. 1868. На 8-ни, стр. 87. Садржај: Приступ. I. Академија и речник. Шта се обично узима као задатак академије? II. Докле је дошло с речницима и с граматиком у нас. III. Питање народнога књижевног језика и питање о дијалекту. IV. Шта да чини Академија да би извршила свој задатак у неговању језика српског.

ОДГОВОРИ.

К. 50. — Примљено ћемо саопштити; а молимо да пошаљете и оно друго. Реферат о С. Б. мислимо да неће бити за „Јавор“. Поздрав.

Гђица Д. Г. у С. Ц. — Одговорили смо Вам писмом. Молимо да нам пошаљете обећано, а ми ћемо учинити већ као што треба.

На силне песме — не можемо појединце одговарати. Комад нам је већ сав поплаван.

Г. Р. у З. — Хвала на послатоме, а учинићемо све по жељи, као и увек до сада.

„**ЈАВОР**“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Издаје књижара Луке Јоцића.

Цена је листу: на цеду год. 5 фор. на по год. 2 фор. 50 новч. на три месеца 1 фор. 25 новч. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Штампарија Дра Павловића и Јоцића у Н. Саду.

Турп при својој одлуци и одређен је био дан поласка.

Било је то хладног магловитог јутра. Слуге су држале оседлане коње у дворишту, два старца се руковала, невеста се плачући опраштала од свог војна и мало за тим одјашаше племићин отац и син са својим слугом и још са два оружана пратиоца, које им је дао Јеленин отац за пратију до пола пута говорећи: „да можда није баш тако сигурно путовати запуштеним путевима, као што се мисли.“

За кратко време сакрила је пуста магла путнике очима старог племића и ћерке му. —

„Сад ћемо опет бити сами, Јелчице,“ говорио отац и кренуо се у градић. Те речи извабише поцово сузе из очију Јелениних.

„Но две године ће брзо проћи, па ће те опет бити спојени за увек. Но ти ниси пре плакала, кад га још ниси познавала“, говораше старац смејући се.

„Ја ве бојим, да им се не догоди какво зло.“

„Вуди паметна“, рече отац и уђоше у градић.

VI.

У винском храму.

То јутро врло рано беше у самораној крчмници не далеко од пута, који води од Шрајбарског градића према Сави, скупиљено малено друштво од девет људи.

Седели су и стајали су око неког великог суда а малим лончић ишао је из руке у руку. Један је од њих држао по хлеба, па га је ломно час овом час оном. Врата су била подупрта. Тихо су се разговарали. На зиду су биле наслоњене сикире, дебеле, тешке батине, у којима је било уметнуто оштро дугачко гвозђе, и две пушке.

Били су то изгнаници, бегунци сељаци из последњег устанка. Сви су били дивљег одвратног изгледа. Косомана ћемо лако познати између њих. —

„Само пијте, колико год можете,“ говорио Косоман „но само се чувајте, да не буде који пијан. Велики посао имамо. Треба нам храбрости.“

„Мартинна још нема. Можда неће ни доћи, па нећемо ни знати, хоће-л' бити што год или не, рече један од људи.“

„Зацело ће доћи да каже, када ће се кренути оно господско цето из градића.“

„Где ћемо га причекати?“ питаше други.

„Доле у окуци“ — говораше Косоман. — „Половина ће од нас заузети бусију у чести с једне стране, половина за стеном с друге стране. Кад буду пролазили туда, скочи ћемо брзо на њих и поби ћемо их. Слугу мало раните, после тога нека умакне, ако хоће. Он нам не треба, само да ухватимо старца, а добро ће бити, ако дочепамо још и сина. Само одмах јуримо, да не би имао времена да се брани, јер је још снажан, и имали би доста муке, ако би имао времена да истргне мач. Син је још млак, па га се немамо бојати. Та нас је девет, а он је сам.“

„А шта ћемо, ако их буде више? Ако буде још и слугу из градића?“

„Знам да ће их бити само троје, јер је Мартин био јуче у граду, па је чуо, да не воли старац, кад би га ко год пратио“, одговорио трећи.

„Не плашимо се, ако их буде више него нас“, рече Косоман.

„Онда ћемо га убити, ако се даде.“ додао други.

„Њега никако. Морамо га живог ухватити.“

Сад зачуше кораке по снегу и умукнуше. Врата зашкришеше, Мартин уђе у крчму и рече: „Брзо, за један сахат мислим, да ће њи.“

„Колико их је?“ запитао Косоман брзо.

„Пет,“ одговорио Мартин.

Сви пребледеше мало.

„Ко су она двојница?“ запитао један.

ЧОВЕЧЈЕ СРЦЕ.

(ОД А. ШЕЛСА.)

ј срце, срце, ти чудни створе!

Сва рајска сладост, што ју живот даје
У тебе стаје.

Паклене муке, отровне, љуте

Сместе се у те.

Време са благим мелемом својим

Замаже зјапе ранама твојим.

Ал ето кресак, дим —

Оловно зрице с њим —

И један горак уздисај . . .

Па онда тише, тише

— И никад,

Никад више —

Свему је крај.

— а — о — а —

ЖЕНИДБА ЛУКЕ БАРЈАКТАРА.

(Сри. нар. пјесме из Луке; казивао: Павло Димић из Острвице,
а у перо уватио Г. Д.)

(Свршетак.)

У с' наљути проклет Арамбаша
Па навикну на тридесет другова

У то с' скочи тридесет јунака

Ма пред Луком стражу поставише

Тврду стражу сам их бог убио.

Рустан стере диван — кабаницу

И овако Луки одговара:

„Чујеш мене млађан Барјактару

„Вад'ер брже стотину дуката

„Ни' ш' отићи ни одијети главе

„Камол' саћи до Колтака равна

Баци Лука четири дуката

Он их баци у џепове за се

Свати ногом доброга ђогата

Скочи ђого канда се помами

Сву прескочи стражу и Рустана

Ал зажеже тридесет ајдука

Зажегоше на Луки алине.

Наљути се млађан Барјактару

Па потрже сабљу од мегдана

Па поћера тридесет ајдука

Све тридесет изосеца главе

Прије их је јунак погубио

Него би их муња опсинула

Ал утече проклет Арамбаша

Забадава — он утећи неће

Ђого кида од узде кајасе

Јер Рустана ђого опазео

Опази га Барјактару Лука

Брзо њега Лука достигао

Ману сабљом главу му осјече

Прије њему осјече главу

Него би га опсинула муња

Повикаше из горице виле:

„Ала Лука света т' била рука

„Кад погуби земљи душманина

„Него узми Рустанову главу

„Па је носи у Колтаке бану

„Прије нећеш задобити Анђу.“

Он ми узе Рустанову главу

Па је баци Ђоги у торбицу

Па он иде низ Већир планину.

Када зађе на сред поља равна

Прва га је уставила стража

Стража бива од дванаест стражана.

Ту ћедоше уставити Луку

Лука трже сабљу од мегдана

Сасијече дванаест стражана

На другу је нагињао стражу

Стража бива од двадесет стражана

Ту стражани уставише Луку

А он трже сабљу од мегдана

Па погуби двадесет стражана.

Трећа њега сагледала стража

Несмије га веће суставити

Сами собом на ма говорише:

„О! сам боже! грднога јунака!

„Сав крнав коњић па и јунак

„Кржаве му до лаката руке

„И бријетка сабља до балчака“,

Глас допаде калтачком бану:

„Јадно сино од Колтака бане

„Јадно сио и вино попио
 „ Од кад ти је Колтак постануо
 „Грђи т' јунак није долазио
 „Што ће данас у Колтак ти доћи
 „Крвав му је коњиц — ватра жива
 „Кржаве му до лаката руке
 „И бријетка сабља до балчака.
 „ Тако истом на беседи био
 Кад ли Лука пред авлију дође
 Од авлије врата затворена
 Баш и неће да почека Лука
 Нек заигра добра Ђогу свога
 На прескочи банову авлију
 На се скаче са добра Ђогана
 И овако своме кричи Ђоги:
 „О Ђогане прво добро моје
 „Сам се Ђогу по авлији шети
 „Ал се Ђогу близу држи врата
 „Ако мени до потребе дође
 „Прими мене себи на рамена
 „Неби-ли га јадан утјецали“.
 Добар Ђогу оста у авлији.
 Оде Лука на танану кулу
 На он паће колтачкога бана
 Божју помоћ њему навикује
 Страшно виче крупно проговара:
 „Божја помоћ од Колтака бане!“
 На ма' бане поврати ријечи
 Добар му се на ма' учинио
 Покрај себе мјесто направио
 И овако бане говорио:
 „Ој делијо млада и зелена
 „(Од које си земље ил' орсга
 „И кога си рода и племена“.
 То му Лука по истини каза:
 „Богом теби од Колтака бане
 „Земље јесам Сења каменог
 „Рода јесам Сењанин Ивана
 „Јесам истјак Сењанин Ивана“.
 На ма' вели од Колтака бане:
 „На делијо, куд си поитила?“
 Баш био с' бане рада растат' ш њиме
 Да се њему са очију скине
 Али вели Барјактару Лука:
 „Теби бане поитио јесам
 „У тебе сам чуо дијевојку
 „Да би мени бог и ерећа дала'
 „Да би мени вјерна љуба била“

Али вели од Колтака бане:
 „Чујеш мене незнана делијо
 „Недам ћери никакву јунаку
 „Само оном доброме јунаку
 „Кој донесе од Рустана главу
 „Са Већира високе планине
 „Три ме пута поробила к“
 Али вели Барјактару Лука:
 „Богом теби од Колтака бане
 „Почем познаш од Рустана главу
 „Одговара од Колтака бане:
 „Јако'ш познат' од Рустана главу
 „На образу рану је добио
 „Кад је оће Колтак поробио
 „На образу три младежа има“.
 Скочи с' Лука низ бијелу кулу
 Донесе му главу од Рустана
 Кад је виђе од Колтака бане:
 „Јест истина Рустанова глава.“
 Поче ми се врпољити бане
 Да он неда миле ћери Анђе
 Још да иде коњица довести
 По имену царева голуба
 На њ ми Лука очи испопрјечи
 Ближе себи сабљу привлачи
 А буздован преко крила меће
 А бану се већ ближе примиче
 Ту се бане од њега одмиче
 Ту се бану на ино не може
 Обећа му ћерцу за љубовцу
 Још му вели млађан Барјактару:
 „Неговорде од Колтака бане
 „Неговорде, што си поговар'о
 „Јер ће одма с тебе врцит' глава“.
 Доведоше дијевојку младу
 Дијевојка етаса лијенога
 Пребијела лица руменог
 А лијена млада обучена.
 На њој ми је свила и кадива
 Злато, бисер и камење драго
 На глави јој већем звезда сјајна
 Већ су на њој три златна ђендара
 Два од злата, трећи од бисера
 Мили боже прекрасне дјевојке
 Кад је виђе млађан Барајктару
 У њему је срце заиграо
 На јој узе већ десницу руку

На њу меће бурму*) прстен златан
 Прстен кошта три бијела града
 У њем блиста Алај камен драги
 А мами се руком у цепове
 Даје њојзи небројена блага
 Каква блага све жутијех цекина
 Ма л' се диже на ноге лагана
 Диже ми се од Колтака бане
 И узимље једну чашу златну
 На напија своме зету милом:
 „Здрав мој зете Барјактару Лука
 „Милу ћу ти ћерцу поклонити
 „А даривам златну чашу вина“
 Вино попи а чашу му поклони.
 Пуница га љепше даривала
 Даје њему од злата јабуку
 И даде му од злата кошуљу
 До појаса од сувога злата
 Од појаса од бијеле свиле:
 „На мој зете Барјактару Лука
 „На ти даруј милу своју мајку
 „Подај њојзи од злата јабуку
 „Нека знаде да прију имаде
 „У Колтаку бијеломе граду.“
 Ту дјевојци мало рока оставише
 Оставише четири нећеље
 Доклен јунак сакупи сватове
 Лука сједа доброг богу свога
 На он иде Сењу каменоме
 Своме ујцу све по истини каза
 Све му каже што је и како је
 Гроктот ми се ујац насмјао
 Ал му вели Барјактару Лука:
 „Мој ујаче Сењанин Иване
 Куни свате какве теби драго
 Да идемо по дјевојку ујче.
 То ујаку врло мило било
 На он пише једну књигу бјелу
 Господину Хердељића бану:
 „Господине Хердељићу бане
 „Ајде мени побре у сватове
 „Ево женим петијака свога“.
 Другу пише Крљи капитану
 Ала трећу Гавран Арамбани
 Ма четврту Ники Новљанину

„Ајде побре у сватове мени
 „Ја га женим петијака свога“.
 Ала пету Јанковић Стојану
 Меће шесту Приморцу Тадици.
 Мало им је рока оставио
 Прва веће рок нећеља дође
 Да га иду Сењу каменоме.
 Војводе се на ноге дигоше
 Кад се бјеле књиге суетигоше
 Они куле млађане јунаке
 Куни Иван све Сењане младе
 Свега Сења и приморја равна
 Он сакупи седамнај'ет барјака
 За свакијем стотина момака
 И сто побре Приморца Тадије
 И он води седамнај'ет барјака
 За свакијем стотина момака
 Мало тога постајало врјеме
 Ето јоште Хердељића бана
 Ма и ш њиме Крље капитана
 Сваки води седамнај'ет барјака
 За свакијем стотина момака
 Још је мање постојало врјеме
 Али ето Јанковић Стојана
 Пусти Стојан сакупи Сердаре
 Ма и ш њиме Нике Новљанина
 Сваки води седамнај'ет барјака
 За свакијем стотина момака
 Али није Гавран Арамбаше
 Пише књигу остарела мајка
 Да отиша' некуд у робију
 Миљан боже чуда големога
 Састаше се велики сватови
 И војводе гласне пред сватовма
 Дигоше се кићени сватови
 Здравоме дошли на Већир планину
 Ту их срета Малета војвода
 И још ш њиме мален Радоване
 Сваки има тридесет ајдука
 На им вели војвода Малета:
 „Побратиме Сењанин Иване
 „И сердару од равна Котара
 „Што си глава од часна орага
 „Бан Колтачки покуни ми Турке
 „Три бусије састави Турака
 „Пред првом је од Отоке Куна
 „Пред другом је Будаласта Тале
 „Прзми Тале за шалу незнаде

*) прстен, са овеликијем јавојастијем чупићем на горњој страни; сваки сивовитији човек носио је овако претење (само не од алата) до неко доба у Лици.

„Пред трећом је Мејо Мамутовац
 „Али има слатки побратиме
 „Да се сви ви у со' претворите
 „Баш им неби осолили ручка
 „Што је бане чете сакунио
 „Не' од' тамо нећеш доћи амо“.
 Мисли мисли Сењанин Иване
 Срамота се назад му вратити
 Под новцима оставит' дјевојку
 Страшино ићи напријед му побро
 Нег све мисли на једно смислио
 Вели Иван — Двије Арамбаше!
 „Бога вама двије Арамбаше
 „Ајте с нама у Колтаке равне
 „Ви ми знате путе попријеке
 „Све ви знате стазе и погазе*)“.
 На ми иду ш' њиме у Колтаке
 Здравом они у Колтаке дошли
 Здравом дошли бана у'одили
 Вино пише три бијела дана
 И здраво се од двора дигоме
 Воде собом прелијепу Анђу
 Те још иде од Колтака бане
 Испратити господу сватове
 Кад испрати до сред поља равна
 Њег причека зете Барјактару
 Заведи га с пута странпутнице
 Ману сабљом одејече му главу
 „Ајде тамо од Колтака бане
 „Ја ћу прије погубити тебе
 „Ти си мене опеудио жива
 „Тако с' сваком догодило
 „Кој неvjеру код јунака ради“.
 Примисе се колтачке планине
 Ватисе се високог Већира
 Устави их Куна од Отоке
 Куна била за благо пољанна
 Пушћала је кићене сватове
 Све без крви и без мртве главе
 Ударише на другу буенју
 На прзнога будаластог Талу
 Који Тале не гледа у благо
 Који Тале за шалу незнаде
 Нег се скочи будаласта Тале
 На удара дреновом кијачом
 Ђуветију млада Барјактара

У којој је иљада клинаца
 Како га је лако ударио
 Из седла га на земљу бацио
 Пусти Тале већ заврже кавгу
 Три бисује ударише Турака
 Све Сењане живе поваташе
 И рањена једна Барјактара
 Додају их Ероглавцу Марку
 Марко веже свате у долини
 Веже ми их за јелове гране
 Све Сењане Турци повезаше
 Па сједоме у зелену траву
 На ма' пију бермет и ракију
 Ал Ивану мука додијала
 Па он викну еданпут јунак:
 „А ој мени једна срећо моја“.
 Наде м' на ум Гавран Арамбаша
 Шкрипи зуби а од једа јечи
 Из ноката црна крвца капље:
 „Бе си ми га Гавран Арамбаша!
 „О Гавране! Сам те бог убио
 „Вавјек-ли си ил' ти у робији
 „Јер ми данас нијеси у невољи“
 А то чу ми Гавран Арамбаша
 Мало чуо а добро разумио
 На овако био говорио:
 „Ој јунаци; Браћо моја драга!
 „Ено неће побратима мога
 „Ено њега у тешкој невољи
 На с' он вуче од јеле до јеле
 Иван вије капо мрки вуче
 А све Гавран њему ближе иде
 На гркту се браћа састадоше
 У деснице се ђедом' ручит руке
 Иванове свезане су руке
 На се Иван не може да ручи
 Сузе л'јева од бијела лица
 А кад виђе Гавран Арамбаша
 Да с' јунаци сви му повезати
 Он се враћа дружиници својој
 Тијо шапће још љепше говори.
 „Ој јунаци браћо моја драга
 „Ев' Стојана и ево Ивана
 „И јунака Хердељића бана
 „И делије Новљанина Нике
 „Прекраснога приморца Тадице
 „И рањена млада Барјактара
 „Турска их је сила обрвала

*) потајни путеви.

жаше велика множина камења, која се чувала у кули у случају нужде. Када се непријатељи приближаваху са својим справама капији, одједаред пустише неколико камења са куле, које сместа уби три човека; остали се разбегоше.

Сваки час растао је гњев витезов; у највећим претњама заповеди он множини својих слугу, да оду у грофову оружницу и да донесу стреле како би браниоце отерали од куле.

Али текленбуржани не зазираху од опасности, и колико год се пута непријатељи капији приближаваху, толико пето пута бацаше са куле грдно камење које је многе поубијало. Сваки час нападаху на разне начине, али увек без успеха.

Сад заповеди витез, да саграде јак дрвени кров, и да га на кулу наслоне. Брзо наместише кров, шеснајет бораца стадоше под кров и већ мишљаху да ће им намера испасти за руком, кад ал од горе спустише једну степену, која им цео кров раздроби па са кровом и брце, и поред све муке није могао витез ништа да изради.

Тако пролажаше време, и докле његов безбожни нећак беше унао у Текленбург, и као највећи зликовац пустошио и беснио, дотле је гроф Ото без икаквог подозревања прешао пут. Код прастарог сеопета Реме приснео је к Везеру, пошто је уз реку путовао, то му витезов град лежаше на противној страни!

Витез је имао доста прихода од лађа, које пролажаху поред његовог града. Да би свој приход још увећао подигао је још један градић и на другој страни. И тај градић беше баш сад готов.

У име витезово поздрављ грофа Холтрунов надзорник. Овај надзорник беше врло одан своме господару Холтруну. Извињавајући витеза рече: да је његов господар баш сад дочекао друге госте, и да се зато задржао у граду. За тим позове издајник грофа да прегледи градић.

Било да је гроф што сумњао, било да није имао воље да прегледи зграду, доста то он одбије позив и захтевао је да пређе Везер. Једна лађица стојаше спремна да прими госте, али нису сви пратиоци грофови могли стати у лађицу, те тако остаде већи део пратилаца на обали, а гроф Ото уђе у лађу са мало својих људи заједно са надзорником и његовим људима.

Тек што су били на сред широке и дубоке реке, али они текленбуржани који беху остали спазе на своје велико изненађење пето свога господара, које је страшно јурило. Они повикаше на пето, ово пак кад није видело свога господара страшно залаје, што је и гроф чуо.

„Окрећите лађу!“ повиче он као извап себе, „ја морам кући, у Текленбург се морало нешто страшно догодити!“

При овом не очекиваном догађају, изађе издајство на видело. Надзорник, уместо да лађу окрене, извади свој мач из корица и удари грофа.

Гроф с места са једним ударцем убије издајника, и скочи у реку, и док се текленбуршки пратиоци који беху у лађи борили са Холтруновим људима, дотле гроф сретно доплива до обале.

Приспевши тамо, повиче гроф својим људима: „Брзо у Текленбург, колико год нас коњи могу носити!“ Гроф пусти узде своме зеленку, и са свом снагом јурио је коњ као олуја, тако, да га остали пратиоци не могоше достићи. Већ после неколико минута беше коњ и коњаник нестало испред очију зачуђеним текленбуржанима. Они пођоше у највећем трку, да достигну свога господара.

Међутим у Текленбургу није се стање околених поправило.

На послетку је људима Холтруновим пошло за руком, да од јакних дрва, која пађоше у градекој башти саграде кров, који Мартин није могао раздро-

РУДОЛФ КЛАУЗИЈУС.

(Свршетак.)

Осим топлоте испитивао је Клаузијус и електричне појаве и учинке. У појединости овде не можемо се упуштати; али ћемо за један тренутак застати код оних назора, до којих је напослетку дошао Клаузијус, шта је управо електрицитет, и у каквој свези стоји са великим факторима у природи. У своме говору ректоратском год. 1884. јасно и одређено, онако како је само Клаузијус умео, набројао је све, шта се новијим и најновијим испитивањем дознало: како и колико се сме казати о унутрашњој свези између разних облика, у којима се енергија приказује. У пређашња времена по-сматране су разне снаге, које у природи изводе разне учинке, свака за себе. Од ових снага споменућемо особито светлост, топлоту, магнетизам и електрицитет. Доцније је све више излазило на видик, да у понашању тих различитих снага има неке једнакости, које никако неможе бити, да су случајне, шта више сазнало се, да се утицајем једног агенса у природи може други агенс извести. Из тога морамо закључити, да ти агенси нису међусобом страни, него да су у неколико сродни; по томе испитивачком духу човечијем би додељена задаћа, да тражи, у чему је та сродност, и како да се многобројни и врло различити појави сведу на што простије узроке. Испитујући светлост дознало се, да светлост није неки особит агенс, него да је само једна одређена врста зрачне топлоте. О магнетизму се дознало, да је само за себе појав електричан; по томе да су магнетичне снаге само једна врста електродинамичних снага; зато и реч магнетизам данас није више име каквом особитом агенсу, него означава само неки електродинамичан појам. По томе четир пређашња агенса свде се данас на два: на топлоту и електрицитет. Сада остаје још само врло важно питање, како стоје та два агенса једно према другом, да ли су један од другог сасвим независни, или има између њих какве узајамности. Уобичајено закључење: сва четир да су једне природе

и да су само различне форме једног истог агенса, оснива се, као што Клаузије наглашава, на некоректном сватању самих процеса. „У истину“, рекао је Клаузије, „још нико није преобразио електрицитет у топлоту и топлоту у електрицитет. Електрична струја састоји се из непрекидног кретања електрицитета, које изазива буди каква снага и не да да стане. Постаје-ли електричном струјом топлота, значи, да кретањем електрицитета, покрећу се и атоми оних материја, кроз које електрицитет иде, и на тај начин изазвано кретање атома јесте топлота. По томе дакле, електрицитет у томе случају није се преобразио у топлоту, него само његово кретање. Исто тако, када се топлотом разбуђује електрична струја, не рађа се тиме електрицитет, него се покреће само онај електрицитет, који је већ у електроношама. Из тога излази, како нам те процесе ваља карактерисати, наиме, у тим процесима једна врста кретања преображава се у другу врсту кретања, кретање електрично у кретање атома.“ Шта је пак сам електрицитет по себи из овога се не да додуже ништа извести, али има других чињеница, изнађених у новије доба, које нам помажу, да загледамо у битност електрицитету. Те нас чињенице сасвим лепо уверавају, како при разлагању светлости или зрачне топлоте морају деловати и електричне снаге; зато је и Клаузијус рекао, да ми према тим приликама имамо замислити, да је васнона испуњена електрицитетом и морамо узети, да оно, што васнону испуњује ништа друго није, него ли електрицитет, које смо до сад етером називали. По томе данашња физикална наука стоји на томе становишту, да поред обичне материје, која се може мерити, има само још неке особите материје — електрицитета, све пак друго тумачи разним кретањем.

У пређашња времена, пре него што је наука о природи заузела своје светско-паладачко место, често су испитиваче питали: а на што ти послови? Данас пак нико не би смео тако шта питати. Та и она сасвим ап-

ЛИСТАК.

**Писма Ђорђа Стојаковића ц. к. дворског
саветника, епископ патријарху Јосифу
Рајачићу, и овога одговор на исто.**

Приопштио

ДИМИТРИЈЕ РУВАРАЦ.

(Свршетак.)

Међу тим и то је било на прошло, мени је и право и погодно, што сте приступили к мени у сумњи Вашој са отвореним срцем, и будите уверени, да ја така благоговјнагибани срца, као што су та која се изражавају у том кораку поверења Вашег к мени, цјинити и уважавати узем.

Почем овде увреде нема, коју би Вам могао и имао опростити, а ја не осећам у срцима мојима негодовања према личности Вашој, које би имао одложити, то ми не остаје друго, него ради спокојства Вашег јавити Вам, да и споменута жалост моја попустила у срцима моје по томе, што ме и Ви уверавате заточним управо и свечаним речима Вашим у писму Вашем, и што се и ја надам, да ћете Ви радити и одеада по способности и ревности Вашој колико год и где год можете у корист права народни, и да ћете употребити и од сада све силе и сваку прилику којој Вам се пода, у свима околностима и одношајима живота и дјеланости Вашег на то, да подпомогнете искрено и верно и цркву и народ к правом и у правом напредовању.

Најпосле, као што искрено желим, да и Бог благослови сјиним напредком све кораке Ваше, које узчините у том положају Вашем, тако се исто и уздам у простосердачну реч, коју сте управили у писму Вашем к мени, и надам се од ње, да ћете ми достављати с пуним повјерењем и од сада све оно, што мислите да ми треба знати ради крћинис и сигурнис обране права народни и црквени.

У тој надежди уверавајући Вас о благовољји мојој, сеам с почитањем и љубави Вашег високородја обвезателни и благожелателни

Јосифъ с р.

епископ Патријархъ.

* * *

Оба ова знаменита писма навео сам овде са свим верно од речи до речи и то оним истим правописом, којим су и писана. Навео сам их у целини с тога, да данашњи наш нараштај види, какво је поштовање патријарх епископ Јосиф Рајачић уживао и од једног Стојаковића, а подједно да дозна и то, какво је мњење епископ патријарх Јосиф имао о заслужним епископским синовима и како је и он њих поштовао и да дозна и ову његову вероисповест: „да је он увек ценио и уважавао у одабраним синовима народним одабрана својства њихова, да се увек свесердно радовао, кад види да такви народни синови употребљавају свесердно својства своја на корист народа свога и „да љубав његова према народу, и његовим одличним синовима, није остављала никада место у срцу његовом личној каквој мрзости, и незадовољство његово, које се изражавало може бити кад што у очима и речима његовим, као што није извирало никада из личне мрзости, тако исто није се ни односило никада на личност, него на дјела, која је он и у тој као у свакој другој околности и прилици знао разликовати увек од саме личности.“

Уверен сам, да ће данашњем нашем нараштају, који види с каквим се маловажењем на једној страни у епископским листовима пише о данашњем епископ патријарху г. Герману Анђелићу, а на другој страни о првацима епископског народа на овој страни Дунава и Саве, мало чудно изгледати, откуд и у томе така грдна промена за 28 година.

Откуда? На то питање дало би се много и много шта рећи, и кад би хтео да на њега одговорим као што треба, морао би започети своје причање, шта је све рађено код нас од 1862. до данас. Морао би испричати пре свега одношај неких администратора митрополије карловачке и епископских патријарха сирам неких политичких и шаливих листова с једне стране, и у том причању жестоко их осудити, што у место да су потпомагали и

подизали стручне листове за свештенике, учитеље, они потпомагаше и подизаше и онаке листове, који су нам служили и служе на штету и срамоту народну, а с друге стране побуде неких народњака при започетом издавању својих политичких новина, које би се побуде такође као штетне по наш народ, жестоко морале осудити.

А сем тога, морало би се још много и много шта испричати, на тек онда да дођемо на прави одговор, *за што данас и у том погледу није друкчије и за што друкчије није могло ни бити.*

Тек онда би и једни и други морали и сами увидети, *да какво су семе посејали, да су онакав плод и пожњели.*

По како овде није ни место, да се о томе прича и како још није време, да се о томе може беспристрасно причати, оставимо историји, да она у своје време истинито и беспристрасно и то као и друго шта, па ма и после 100 година исприча.

Ја ћу само овде за љубав данашњег нашег нараштаја, који не зна, шта је са оним „сјајним четвртком“, који се по речима у писму патријарховом претворио „у црни петак“, неколико речи да проговорим.

21. Марта 1861. отворио је у Карловцима српски патријар Јосиф Рајачић српски народни сабор.

У 2 седници 22. Марта изабере сабор на предлог патријархов одбор од 14 лица, да на основу највишег одписа од 5. Марта 1861. изради и сабору на претрес поднесе услове и јемства за осигурање привилегијалних права народности српске и језика српског.

Већина истог одбора, којој је био вођ др. Ђорђе Стојаковић, поднела је сабору своје, а мањина, којој је био вођ др. Светозар Милетић своје предлоге.

Већина је у свом предлогу о избору војводе српског рекла ово: „III. Војводу ће изабирати оншта екуштина свију Срба у Унгарији, Хрватској, Славонији и војеној Граници живећи, од народа српског, вероисповеданија источног“, а мањина: „IV. војводу бира српско-војводека екуштина.“

У четвртој седници саборској држатој у четвртак 30. Марта, на предлог владике бачког Платона Атанацковића, да се прво ово питање гласањем реши: „Оћемо ли да прибирању војводе сви Срби у Аустроји учествују или само они у војводини?“, већином гласова буде речено, да сви Срби у Аустроји бирају војводу.

У петој седници саборског, држатој у петак 31. Марта, на предлог Петра Чарнојевића, да се право избора војводе простре и на друге народе у војводству, за који је предлог гласала већина посланика, међу којима је био и Стојаковић.

Патријар Јосиф још пре обављеног гласања рекао је: „Већина како сврши, онако нека буде — али ја перем руке, ја не дам ништа откидати од привилегија“

Ето то је једино питање у коме се није Стојаковић слагао са патријархом Јосифом, и о коме Стојаковић и патријар говоре у свом писму.

Да је патријар Јосиф знао, да од целе радње народног сабора од 1861. неће бити *ништа* потврђено и да је био мало већи дипломата, те да је могао провидети и он, а и сви остали народни посланици на истом сабору, сем двојнице-тројнице, за што је Веч допустио држање истог сабора и шта је смео с њим постићи; испала би радња саборска са свим друкчија.

По како и радња његова спада пред историју, то ће она и о њему свој беспристрасни суд изрећи, а ми за сада рецимо само: *жал ми Боже он и српски гласао, што се и на исти сабор потрошило.*

БЕЛЕШКЕ.

(Патике на гробу Мите Поповића). Споменик на гробу песника Мите Поповића је лепи пирамида од гранита са изрезаним венцем око врха. На споменику је патике, што га је саставно колено покојников, песник наш Змај Јован Јовановић :

ОВДЕ ЛЕЖИ

МИТА ПОПОВИЋ

дични песник српски

1841. + 1888.

Твој живот висио је
О грани наших нада.

А клонуо си, пао си,
Не с твојих — с наших јада.
Сад наше сузе теку
На гробак великана,
И ту ће да се леде
До бољих, лепших дана.

Овај споменик подиже заузимањем „Кола младих Срба“ — народ српски.

(**Стипендијска заклада кнеза А. Карађорђевића**). Са наследницама пок. *А. Карађорђевића* склопила је „Матица српска“ поравнање, по којем ће „Матици српској“ припасти на руковање стипендијска заклада до близу 80.000 фор.

РАЗНО.

(**Како се распознају народи**). Гранијер де Касањак вели: Кад хоћеш да дознаш за каквога странца да ли је Француз, ваља само да пазниш колико хлеба једе за једом. Француз узме бар двапут толики комад хлеба колико Немац, а четири пута толико хлеба колико Енглез. У Холандији се разликује хлебац међу госте тако танко сечен као шунка, а у Енглеској комадићи као напретак. Руси, Турци и Грци скоро ређи и не једу хлеба, а највише хлеба једу Шпанолци, Талијани и особито Французи.

СТАТИСТИКА.

(**Колико нас има**). „Српство“ доноси ово: Срба има у Србији (Краљевина Србија, кнежевина Црна гора, Стара Србија, Македонија, Босна, Ерцеговина, Далмација с горњом крајином, Срем с источном Славонијом, Банат и Бачка) 7,200.000. од три вере:

источно православне	6,350.000
мухамеданске	450.000
и римокатоличке	400.000

Свега 7,200.000

Јужичких Срба (у Немачкој) има 200.000.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Из поузданог извора дознајемо, да наш уважени песник *Лазо Костић* ради на Цетињу на новој драми, која ће скорим бити и довршена. Радујемо се томе гласу, јер смо се давно већ зажелили оригинална рада из његовог опробаног пера.

— Дао сам у штампу и до Божића биће доштампана приповетка **последња грофица Бранковићка**. Ову приповетку написао је немачки г. П. К. *Сопрон*, а податке приао је у овдашњој градекој архиви, кад ју је претресао набирчећи грађу за „*Монотрафију Земуна*“.

Приповетка засепа у Наполеоново доба, а у њој је напратан ондашњи живот у Земуну тако вешто, чисто се читаоцу чини, као да и сам гледа, шта се све догађа по њему, и како су грађани сложено прискочили у помоћ невиној суграђаници својој, којој је беадушник Један хтео да одузме главу, кад јој образ не могаше да метне под ноге своје. У приповетку су уткане и многе пртице из српскога устанка, које су дотле непознате биле, а и судбина породице Димитрије Анастасијевића-Сабова, оснивача гимназијскога фонда у Карловцима. Та његова снаха назвала се грофица Бранковићка. Приличан део ове приповетке преведен је у љанскомом „Бранику“, па јер се тај уломак допао читалачкој публици, то сам се ја латно и такога посла, те сам ову приповетку целу превео у српски. Да ми буде превод што лепши и бар без крупнијих погрешака, нека је хвала госп. Јовану Живановићу, јер он је рукопис прегледао. Ја сам учинио своје, — а сада се обраћам к пошт. читалачкој публици, те је молим, да се у што већем броју одазове овоме позиву моме, т. ј. да ме потпомогне обилном претплатом. На по се пак молим своје многобројне пријатеље и знавце, да се својски заузму за овај предузетак мој. Купиоцима предплате на ову књигу дајем девети комад на дар. Књига ће имати око 10 табака средње осмине, штампана се на лепој хартији а у новој штампарији; цена јој је за предплатнике 60 пов., а њима ћу је слати о свом трошку. Претплату из Србије прима књижарница В. Валожића, а из осталих крајева нека се што пре понађе непосредно на потписаног издавача, како би око светлих Божићних празника била свакоме у рукама. *Земун*, 8. (20.) Новембра 1888. Издавач „Последње грофице Бранковићке“. **Моја Медић**, професор у кр. вел. реалии.

НОВЕ КЊИГЕ.

Српски велико-кикиндеки календар за просту годину 1889. Која има 366 дана. Година девета. Издаје књижара *Јована Радака*. Вел. Кикинда. Штампарија Јована Радака. 1888. На 8-ни, стр. 52. — Осим обичног календарског садржаја имају још и ове ствари: Народна песма — Кијев. — Расколиници. — Припреда. — Лени примери наших старих. — Шаљиво.

Стојан. Приповетка *Косте Николића*. Прештампана из „Певена“ за год. 1888. У Новом Саду. Штампарија А. Пајевића. 1888. На 16-ни, стр. 45.

Кесароши. Од *Тисе Ј. М.* Што више школованих — мање апсених. Београд. Краљевско-српска државна штампарија. 1888. — Други наслов; **Београд у таин**. (Сликe из престоничког живота.) Прва књига: *Кесароши*. Издање књижаре В. Валожића. Цена је 1 динар или 50 новч. на 8-ни, стр. 96.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији Јавора“ у Новом Саду.

Издаје књижара Луке Јоцића

Цена је листу: на целу год. 5 фор. на по год. 2 фор. 50 пов. на три месеца 1 фор. 25 пов. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Штампарија Дра Павловића и Јоцића у Н. Саду.

сваки дан све ближе и ближе гробу. Највећа му је жеља била, да поживи још само мало времена, да види ћерку срећно удомљену. За то је свом пријатељу, барону Јошту Турну поручио, да се пожури са својим сином и да изврши оно, што је било пре две године уговорено и закључено.

Како господар сам већ није могао нигде, водила је Јелена сву управу над имањем. Сељаци Шпрајбарског градића врло се јако обрадовали тој промени, јер су осећали разлику између тврдог господара, коме није ништа било по вољи учињено, и између Јелене, која је била добра, мека срца и са сваким добра, па је због тога и волело и старо и младо. —

Људи су знали, да ће им скоро постати господарем млади барон Виљем Турн, син оног човека, који је распустио војску Илијину. Људи обично суде о сину по оцу. Отац је био међу сељацима омрзнут. Говорило се о његовој окружности и свирепости над сељацима, које је ухватио у побуну Илијиној. Па ни са својим сељацима није био ни мало пријатнији.

Мислили су, да и син мора бити онакав, какав му је и отац. У разговорима су често раденици Шпрајбарског градића једно другом говорили и тужили се, да је велика штета, што ће Јелена да се уда за човека, који јој ни најмање не може бити сличан. Па баш због тога је пису онако љубили, као што је девојка по својој доброти заслуживала. —

На поруку Јеленина оца дошао је одговор, а тај одговор донео је сам барон Јошт Турн. За четир недеље одређена је свадба. —

У градићу се почело спремати журно за свадбу. Позиви се разаслали на све стране сродницима и пријатељима. Па и сељацима је заповеђено, шта имају радити, да би што лепше испала свечаност тога дана.

Пријор из оближњег манастира, пријатељ и велики поштоватељ господe племића, обећао је, да ће доћи сам да венча младеце.

IX.

Два послужитеља.

Хоћемо својим читаоцима да испричамо један догађај из ранијих времена, јер нам се чини, да је потребан за даљи развитак наше приповетке. —

У том времену, кад је била несигурност и неповерење тако снажно, моралоше се племићи бринутти за верне слуге, па које се могли поуздати у свакој прилици. Како својим сељанима пису ништа веровали, узимали су у службу немачке војнике такозване „Landsknechte“, оне људе, за које се зна, да су служили сваком, ко им је добро плаћао, не испитујући, да ли их употребљују за добро или за зло.

Исто тако, као те немачке војнике узимаху у службу долењски племићи врло радо ускоке, или као што их народ још и данданаз назива, Влахе. Они су били врло послушни, испуњавали су све жеље племића, врло храбри и издржљиви.

У Шпрајбарском градићу је господар требао више слугу. Врло је радо примио у службу два Влаха, који му се понудилише.

Један од њих био је већ прилично стар, гадног, чисто одвратног лица и непријатног изгледа. Звао се Петар и тврдио је, да је био већ у служби код неког сиромашнијег племића, који је слабо познат, тамо негде око Љубљане. Други се звао Јанко, и говорио је, да још није нигде био у служби. Био је још млад, лепа лица али некако лукавога. —

Јелени пису била оба по вољи и говорила је оцу, да их као непознате не прими у кућу. Али старац се није дао паговорити, говорећи, да људе познаје већ по лицу, који су поштени, а који

О како су миле речи
Као свирка мила што је,
Скочио бих, а ми не да
Сенка мртве нове моје.

Облачине небом јуре
Бура дрвље стровалује

А грмљава из даљине
Све се веома приближује.

Ој оплети громе мили
Муљевити кончић сада
Па да мене њој однесе
Из понора мојих јада.

Ив. Мартиновић.

УТОКУО БРОД.*)

НОВЕЛА ОД ЕНРИКА КАСТЕЛНУОВА.

еше нас петнајест до двадесет особа на првом месту на крову једног од најлепших бродова, који путовасмо од Ливорна ђенове.

Њице је тек зашло, а вечерње још беше дивно осветљено, то-
нал благи поветарац ђарлијаше пре-

ко мора. Господа су пушила а железнице посматраше ружичасте облаке и мирно море. Млади пар који је с нама путовао стојао је испод руке а срећа некрпене љубави огледала им се на лицу.

Неко заподене разговор о великој несрећи, која се пре неколико дана догодила на каналу Ла-Манш. Неки часник рече: „У мене су француске новине, које причају са свим потанко о овоме грозном призору.“ Са више страна зачуло се: „Читајте молим вас читајте!“ Господин часник се покрене отвори новине и читаше све појединости ужасног догађаја а што би се могло са неколико речи казати Пођу се судари на пет до шест миља од Довера трговачки брод са немачким путничким бродом, који беше препун путника: не потраја ни четврт часа а овај брод беше на дну пробушен. Од шест стотина особа, тек ако су се могли спасти њих 150. Читаве породице су платиле главом. Са

енглеског брода је отишло много чамаца у помоћ и примио је онолико у несрећених, колико је год могло стати, а сам се мораде искрцати у најближе пристаниште ради оправке.

Наравно да се при читању чули разни усклици.

„Грдна несрећа!“

„Да се мало само боље назгло, могла би се избећи ова несрећа!“

На једанпут прекиде неки нервозни путник сва та чуђења велећи: „Зар не би ми могли о другом чему говорити?“

„Да, да, одговори неколицина, говоримо о чему пријатнијем.

* * *

Али кад нас какав разговор потресе, тешко нам га се одмах опростити. На тако и сад. Заћутало се, скупинице се све по њих неколико и смео бих се заклети, да се у сваком кругу говори о несрећи у каналу Ла-Манш. На и у мојему се друштву о томе говорило.

Нас беше петоро; ја, млад пар о којему беше с почетка говора и два господина у средњим годинама, сами познаници из гостионице у Ливорну. Млади муж и жена му беху Сицилијанци и путоваху као после свадбе. Муж ми даде своју посетницу са које сам

* Девалка В. Константиновићева, млада Сицилијанка, што се као што смо и ми јавили у цвсту младости своје уночишта предавши у Паризу, и која је писала прилоге своје у чика-ђовини „Нелен“, превела је ову причину прет смрт своју за пали „Лавор“ са по да „Нелен“, као што је погрешно било јављено и ми на цијелата према млађаној покорници доносимо ову причину ову у нашем листу, да ју сестре покојнице читају, па са се и том приликом сета своје мило другарнице.

се удалише Ријанови, који ми врло срдачно пожелеше „лаку ноћ.“ Тада ми се учини млада госпа много лепша по икада.

* * *

Нисам хтео, да узмем за се кабину, него се наместим на дивану бацивши свој капут као у знак, да је то место већ заузето.

Пре по што сам легао да спавам, одео још једном на кров, да посмотрим небо. Не беше скоро никакве промене, само што су облаци ближе дошли и што су муње сад чешће севале. Па и кретање брода могло се већма осетити.

Пожурим се онет у кајиту. Пртљаг метнем под главу а капутом се покријем. Четир, пет путника чврсто спаваху; па и милогласни трговачки спомоћник, који је тек неколико корачаји био даље од мене, хркаше одавно.

Један мриар погаси све до једне лампе.

Тако сам лежао неколико минута са отвореним очима и слушао сам са узбуђеном радозналости монотону дуну која се чула усјед кретања брода нам.

Чуо сам једнако и правилно ударање точкова, шкрипу махине, кврцање балвана, звекет стакала, потмуло хујање воде, која је прскала преко кљуна од лађе. Најпосле ме савладао умор и ја заспим као од сто година.

Не знам колико сам спавао, само толико знам да сам се трго иза сна усјед ужасне вике и разбијања стаклади. Поред слабе светлости могао сам видети, како све то трчи тамо амо и како путници плашљиво погледају, који се тек онако у пола пробудили. На једанпут чујем, да звоно звони, онда сам већ слутно, да се нешто страшно догодило. Очајнички лелек се чуо на све стране. Неко повика: „Сви на кров! Брзо, брзо!“ Пола обучен, као што сам био, јурнем на стенице, где се већ толико путника гурало. Мушки у поћном оделу, женске са разбарушеном косом, откопчаним оделом, неки су држали голу пагу децу у наручју. Неки викаху, други плакаху, један се моли спасу, онај онет псује, а час по зачује се где се у страху запиткују: „Шта је, шта се збило?“

(Свршиће се).

АНКА ПОМОРАНКА.

Гледа море оне бјеле дворе.
То су двори Анке Поморанке.
Јесу двори, а јесу и бјели,
Ал да Бог да огњем погорјели;

Разбјегле се оне црне чавке,
Оне слуге и оне служавке, —
Њена мајка онла роду своме,
Анка дому добјегнула моме.

Мајун.

ДУШЕВНЕ ЗАРАЗЕ.

Нешто о празноверницама нашег народа.

Нашим књижевницима би препоручили, да заиђу у пакрет по разним крајевима нашег народа и да побележе и у књизи издају све врете — у народу постојеће — празноверје, којекакве чини и враџбине, које ми држимо, да су болест, и уврштавамо их у заразне душевне болести.

Као што има у других народа књига о

„бонтону“; књига шпеца Книге — а о „по-нашану са нашим ближињим“ и т. д. ту пету би вредност имала наша нова књига; она би нам била наш „Бедекер.“ Ми би се из ње научили, путујући по народу — како у којем крају — *шта ваља, шта не ваља чинити, шта слуги на добро, шта на зло* по заблудној празновери, да би се као путници знали паћи и

тајна вечера тој празновери повод, онда је опет несмислено, јер онда није погинуо један, већ њих су двојица изгубили живот.

У гостима си, жедан си; донеше ти чашу свеже воде, испио си на искап, па си метнуо празну чашу тумбе, дно горе на слушаоник. Тешко теби! Та то не ваља, то слуги кући несрећу. Опет зла коб, коју ти „желиш“ домаћину, замислиће овај, а богме и рећи ће међу својима.

Из те књижице ћеш се даље научити, како треба да идеш на улици, ако сретнеш спровод или трудну жену; ако ти на путу зец претрчи пут; ако си што дома заборавио па мораш да се вратиш; ако сретнеш при поласку водоношу са празним котловима и тако даље.

Ал сад ћемо доћи на мало крупнију, за-
машију празноверу, против које несмеш по-
грешити, ако си рад, да останеш и даље у
пријатељском одношају. — Погрешити ли ти
противу ове празновере, хотимично или не-
хотице, у забраву или у незнању, па се
случајно што неповољно — не дуго време за
тим десило — онда си ти једини тој несрећи
крив, ти си је желио, ти си је хтео и донста
напоо кући: Опростио си се, седаш на кола,
и пријатељево дете вози се с собом. На стра-
жњем седишту нема више места, и ти дете
посадиш напред, да седи кочијашу леђа у
леђа. — Еј пријане, шта учини да од Бога
нађеш! Зар то незнаш, да тако седење детета
овоме несрећу доноси? Сад ће домаћину и
оцу дететовом срце да прекини. До јако се
знао уздржати — ал сад плане и продере
се као бесомучан: „Седи ти, где хоћеш!
Моје дете неће седети натрашке при поласку
од куће!“ — Ова празновера је повод била,
те си ти, дојако мили гост дому, — изоб-
личен, па тебе се изли газдин гњев као да
си му најмлађи слуга у кући — и ваше ме-
ђусобно дојакошње пријатељство угину; оно
паде жртва празновере, јер те сматра газда
као свог највећег крвника, а ти опет — ма
како ти веран и поуздан пријатељ његова
дома био, — не можеш више на ону увреду
прећи преко његова прага.

Сад ћемо доћи на празноверу, која нам
је, кад смо је видели, натерала румен на об-
раз од стида и срамоте.

„Срво сам пона!“

Тако рече један у друштву, и сад ови
присутни бече очи и стрижу ушима да чују,
каква га је незгода задесила, јер о томе ни-
ко и не сумња, да не ће онај на чисто про-
ћи, што оно рече. Видиш много кола у по-
врзми кићених сватова, то се пева, то је
весело. Ево одтуд долазе једна кола на су-
срет сватовима, и сад наста граја, вика, као
да су свати постали дивљаци: колико ту
руку, толико омота сена или сламе лете
оном путнику у лице. Пона је. Свештено је
лице, па се усудио на сусрет доћи свато-
вима — то је зла коб. Може ли бити у љу-
ству веће будалаштине, веће манитости и
већег безумља но што овде виђесмо. Свеш-
теник, проповедник слова Божја, учитељ,
наш саветник, који нас благосиља у срећи,
а теши нас у несрећи; који нам полаже при
крштењу знамење христове вере на главу,
који нас благосиља при венчању и опојава
при полагању у гроб; — на тог се ми ба-
цамо — као устук — сеном и сламом, да
нас не снађе несрећа!

Где је ту бистар разум? Где је чиста
свест човечја? то су изрази пијаначког лу-
дила! то је болест, то је зараза душевна!

Гледали смо очима, како седа газда у
колеса, ал трчи му слуга пред капију, да
види, не указује ли се од куд пона? Ако,
брже ће слуга капију затворити, и чека ће
се док свештеника, ма био он кући кум —
није нестало.

Гледали смо очима, како се врати човек,
понавни на велики пут, с колима кући, јер
тамо улицом прешао свештеник пут, инао
слуга Божји, да чита вечерње.

Гледали смо очима, како је иначе доброг
срца човек и интелигентан волео кроз блато
и баре да тера кола, само не великим наси-
ном и друмом, јер тамо је црква, па може
од куд искренути пона.

Гледали смо па смо се стидели!

Тако сам дан на дан слушала пој тица у славу моју, купала се у роси и мирису своме. Па сад реците, зар то не беху срећни, златни часи?

Пред вече, кад ми сунце своје потоње зраке слало кроз густо лишће липа и кад се несташко ветрић кренуо по врту, сетан и усамљен почео је славуј да излева неодољиве осећаје своје у поју... Често ми тако дивно певаше о љубави, да морадох поернути од мила на своје друге...

Златно доба! Како си кратко и пуно рајске среће било!

Шта сам ја сад? Суха и јадна претворићу се већ за који дан у прах. Била па и битисала. Ветар ће ме разнети, — али пре него што ће ме нестати, хоћу још да исповедим, што ми лежи на срцу; јер тешко је, врло је тешко оставити овај свет с тајном у срцу...

Још пупољком док сам била, често ме је обилазило неко црномањасто момче. Мора да је врло доброг срца био. Увек би ми говорио: „Развиј се, развиј се, лепи пупољче, па ћу те поклонити драгој, нека те задене [за груди. Развиј се, развиј се!“ А ја шта сам знала друго? Развијала сам се и постала сам најлепшим цветом у врту — као што ми он једном рече.

Једно вече дође он опет к мени, — али не више да ми теча као пре, већ да ме откине и својој драгој однесе... Ја сам желела баш да видим ту девојку. Мислила сам, мора да је и она врло добра, кад је овако красно момче заволео. — И видела сам јој дивно лице и чула умиљан глас њезин. Имала је сиве, меке очи, румене и пуне обрашчиће и усне — румене, као ја што некад бех. На малом чистом челу почиваху неколико светло — црних власи, које су се одвојиле од пуних, густих витица.

Кад ме је предао момче њојзи, заденула ме на своја прса и ја сам стала да мирим, већма нег' што сам игда могла. А он јој узе говорити:

— Олга, синоћ, кад сам пошао кући, ви ми не рекосте, не пожелисте „лаку ноћ“!

Већ сте само климнули главом. Па тако ми и не је била лака ноћ: до зоре несам свео очи.

— Па шта сте радили, Божидаре, до зоре? Запита га она збуњено.

— Мислио сам, мислио једнако, на вас и на себе...

И он је лагано ухватио за руку. Ја сам осетила, како јој срце стаде на један мах силовито купати. Мој се мирис још већма поче ширити, баш као и њене груди — и она се млада занесе и њега младог пољуби.

Ох! ала је медан морао бити тај пољубац. Дуго су загрљени стајали у врту без и једне речи. А како је снажан био тај загрљај, то најбоље ја знам, јер мене су притиснуле груди њине. Ја сам бројала дуге пољупце, слушала збор узбуђених срдаца њихових...

После се зачуше нечији кораци и они се брзо разиђу.

Ја сам на Олгиним грудима стигла у лепу собу, по којој се разлеваше пријатан мирис. На столу беше стакленица пуна разног цвећа... Олга ме скиде с груди, пољуби ме и метну ме међ цвеће. То ми је тако годило. Ко се не би радовао кад дође међ своје старе познанике? До мене беху још неколико ружа, па резеда, драгољуб, два три стручка рузмарина и још много друго цвеће. Па како ми је само годила она свежа вода у стакленици, да ње не беше, морала бих пре времена свенути...

Олга дуго неје могла да заспи. Тек пред зору затворише јој се лагано очи.

Мени не беше суђено, да дуго останем у стакленици. Још одмах други дан узе ме лепа Олга из ње, пољуби ме још неколико пута, па ме онда стрпа у велику, лепу увезану књигу. Од тога часа па до дан данас несам се ослободила од оног силног притиска у књизи. Нити сам росе имала, нити свежа ваздуха, нити једног јединог зрака сунчевог. Уз то још притисак, онај силни, неодољив притисак...

И Олга као да неје била боље среће од мене. Ретко сам је виђала, т. ј. онда, кад би читала што у овој књизи. Бивала је све блеђа и суморија. Другдаш би превртала ове

Суботић, а посвећена је *Сани Текелији*. Како је Сава исте године (1842) умро, то је дакле било баш пред смрт Савину. Поевета гласи: „Бег, високор. г. краљ, савјетнику и златне напјетнице кавалеру *Сани Текели* от Кевермен, оцу и благодјељу граничареки синова от рода в род, из чистог високопочитања посвештава др. Јован Суботић.“

Песма се почиње:

Поља се раном водене наша
Сазреће деци хлеба комад
Виће и вина оцу нам чаша,
Окопан стоји ливаград итд.

Друга строфа гласи:

Сад жено дај ми овамо шару!
Коју је стари дјед носно.
Која се чула и на Миншару.
Коју је и Париз видно.
Њу познаје и Русија,
Италија и Прусија,
За њу зна и Сава, Дрина,
Дунав, Рајна, Березина,
Хура! Загреб, Осек, Темнишвар.
Рад војује граничар.

Није нам познато да ли је и ова Суботићева граничарека песма добила своју мелодију и да ли се певала у народу.

(Женске године). Женске су године обично тајна. Али има начина да их човек погоди. Само треба имати лукавости. Сад како долазе дуге зимске вечери мислимо да ће нашим читаоцима бити по вољи, да им дадемо кључ тој лукавости, којом могу да дознаду године овој или оној госпоњи или госпођици. Ево тога кључа:

1	2	4	8	16
3	3	5	9	17
5	6	6	10	18
7	7	7	11	19
9	10	12	12	20
11	11	13	13	21
13	14	14	14	22
15	15	15	15	23
17	18	20	24	24
19	19	21	25	25
21	22	22	26	26
23	23	23	27	27
25	26	28	28	28
27	27	29	29	29
29	30	30	30	30
31	31	31	31	31

Употреба: Ваља запитати женску, којој хоћемо године да погодимо, у којем и у колико горњих редова (узимајући од горе доле) има број њезиних година. Кад она то каже онда ваља прве (т. ј. најгорње) бројке (цифре) од дотичних редова сабрати, пак ћемо добити жељени број, т. ј. године. Ово све важи само до 31. године, јер старијих женских, као што је познато, и нема.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.“

Издаје књижара Луке Јоцића.

(„Десет заповеди за жену“). Један американски лист доноси ових десет заповести за жену: 1. Чувај се прве свађе, а дође ли, онда војуј храбро да је с успехом до краја извојујеш; врло је важно, да останеш победитељка у тој првој свађи. 2. Немој заборавити, да је твој муж човек, а не бог; с тога не треба да те изненаде његове слабости. 3. Немој га непрестано мучити због новца, него гледај да са одређеном својом изиђеш на крај. 4. Ако ти муж нема срца, а оно ће без сумње имати стомак; добро ћеш радити, ако се заузаш да добро зготовљеним јелима угодим овоме. 5. Кадикад, али не врло често, допусти да његова буде последња; њему ћеш учинити радост, а себи нећеш наудити. 6. Осим огласа о рођењу, женидби и смрти читај и друге чланке у новинама, а особито о ономе, што се збива у страним земљама; он ће се онда моћи с тобом разговарати о политици и дневним новостима, па неће морати ићи у бирцу. 7. Увек буди учтива према њему, па и онда кад се свађате. Сећај се, како си га с љубављу гледала, кад ти је био младожења, па немој ни сада да га као с неке висине гледаш. 8. У одмереним размацима времена допусти и то, да он зна више од тебе; он ће се тиме попосити, а за тебе је добро, да он из тог види, да ти нишан не погрешива. 9. Буди пријатељица своје мужу, ако је mudar; а ако није, а ти гледај, да га уздигнеш да он твој пријатељ буде. Уздигни га, али се не спуштај к њему. 10. Поштуј рођаке твога мужа, а особито матер његову; та она га је много пре љубила него ти!

НОВЕ КЊИГЕ.

Позоришна библиотека. Под овим насловом издаје накнадна штампарија у Вел. Кикинди збирку крајњих позоришних игара, и до сада је изишло 6 свезака. Цена је свакој свесци 20 новчића. Те свеске доnose овај садржај: *Свеска 1. Клин Клином.* Лакрдија у једном чину. Написао Кишфалуди К. С мађарског превео *Милан Петровић.*

Свеска 2. Љубоморна жена. Шаљива игра у два чина. Написао А. Коцебу. Превео *Иван Мартиновић.*

Свеска 3. Заборављен штит од кише. Шаља с певањем и играњем у 1 чину. Написао Арнолд Шредер. Превео *Милан Петровић.*

Свеска 4. За чашицу... Слика из обичног живота у 1 чину. Написао В. Р. Шиглев. С руског превео *Милан Петровић.*

Свеска 5. Страх од радости. Позоришна игра у једном чину. Написала госпођа Емилија Жирарденова. С немачке прераде Хајриха Лаубе превео *М. Петровић.*

Свеска 6. Лажов и лажић. Лакрдија у једном чину. Написао Арнолд Шредер. Превео *Милан Петровић.*

Цена је листу: на целу год. 5 фор. на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 нов. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Штампарија Дра Павловића и Јоцића у Н. Саду.

СИН СЕЉАЧКОГ ЦАРА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ XVI. СТОЛЕТА.

Написао Јосиф Јурчић.

(Наставак.)

XII.

Чудновата циганка.

Као што се прича и то с правом, да су наши очеви и дедови били много побожнији него ми, то стоји. Исто је тако истина, да су били ти наши дедови, — јер су били мање изображени од нас — много сујевснији, те да су веровали у враџбине и предсказивања, а то им никако не можемо одобрити.

Напаметна пророштва о срећној и несрећној будућности су била, не само међу простим светом, као што је то жалибоже још и данас, него и међу изображенијим људима обична, и веровало се таквим лудоријама врло јако.

После подне се по градићу Шрајбарском разнео глас, да је дошла циганка, која зна пророковати.

Била је то циганка необичног стаса, широких плећа, некако мушког лика, необичног одела и ошишана. —

Зауоставила се прво у дворишту, где су је нанити сељаци нудили вином. Пила је много више, него што пију обично жене њене багре, за тим је лагано сељацима прорицала, да тај господар, што се данас венчао, неће бити дуго у Шрајбарском градићу, јер је син Јошта Турна. То је било сељацима по вољи, и ма да ни један није смео ни речнице проговорити, плашећи се да га ко год не чује, ипак су очима давали знаке један другом, да им се то допада.

Слуге су дозвали циганку себи.

Међу њима је био и Петар. Погледао је чудно обучену баку. За тим се окренуо од ње у страну. Познао је.

Више слугу јој пружио руку, да би им прорекла судбину из црта на длану. Сваком је судбина врло много обрицала.

Најзад је дошао ред на Петра.

Циганка је гледала дуго у његов длан и рекла му је, да ће имати тај Петар чудновату будућност, коју му несме јавно казати. Одоше за то мало на страну. Циганка га узме за руку и као да би му прорицала рече му тихо : „Ја сам Косоман. Изопијај слуге, колико већма можеш. Пођи за мном када пођем из градића. Чекаћу те у шиљу покрај зида. Добићеш врло велику награду“.

Други су хтели дознати од Петра, шта му је рекла Циганка. Он је мирно сео, а циганка, или боље рећи преобучени Косоман је отишао у господску собу, куда су га позвали, да би младенцима прорекао велику срећу и срећну будућност.

Мора бити, да се срце у грудима храброг човека необично уздрхтало, кад је ушао неоружан у собу својих дучмана и гонитеља у женском оделу.

Око му је запламтило, кад је видео богато намештене столове, све најлепша јела и вина у лепим боцама, па је можда помислио : свега тога немају други људи, који више раде и муче се него ви. —

„Шта стојиш, бако? Речи, колико ћемо унука имати“ рече стари барон Јошт Турн.

Некако плашљиво се окренула невеста од циганке свом младом војну и рекла му :

„Ја се плашим те циганке. Нећу да ми прориче судбину. Нека иде.“

То јој је чуо отац и како је био тврдоглав и својим гостима хтео да учини по вољи рече јој :

„Буди наметна, покажи баби руку.“

Јелена је махнула главом да неће.

Младожењин отац, који није хтео, да је приморава, рече баки : „Речи нам,

„Ко је пас?!“ С том речи удари један старца по лицу.

„Мани га!“ говорио му Косоман. — „Њему се мора судити.“

Узалуд се сироти племићи освртали и освртали. Од никуд се нису могли надати помоћи. Крв им је ускипила, али морали се подати и очекивати, шта ће даље бити. Па зна се, да им је било тако рђаво, горе него у паклу.

Четврт часа после тога почеше се спремати разбојници.

Колико год је било коња у шталама све су оседлали и спремили за одлазак. У градићу такођер нису оставили ниједну скуповенију ствар. Осим четири Влаха, који су се удружили с њима по пређашњем уговору, били су сви људи повезани и позатварани. Једину невесту није видео нико. Косоман је сам затворио њезину собу и узео кључ. Млада жена је морала бити у смртном страху и очајању. кад је чула дреку и вику по граду и дворишту, не знајући, шта је, где јој је отац, где јој је муж.

Старог барона и сина му узеше разбојници собом и одоше брзо. Косоман је сам јахао поред заробљеника. За њима су ишли они, који су морали ићи пешке, јер нису имали коња.

У оближњем селу почеше се упозивати све ђе. Не зна се, како се тај

глас тако брзо разнео, да је Косоман с великом војском ударио на Шрајбарски градић, тек бојажљиви и застрашени сељаци нису смели из села изићи. Па и то се не зна, да-ли би били спремни да помогну племићима. Па тако ни један није смео приближити се ни Косоману а ни градићу, него су чекали да сване.

Нико дакле није могао Косомана задржати. Ноћ је дуга и човек може далеко да одмакне.

Сунце другог дана је затекло све тихо и мирно око градића. Сељаци, који су дошли тамо из радозналости, разбили су врата, пререзали су коноше којим су слуге биле везане, а ови су опет за тим ослободили друге слуге и господаре своје.

Велик се камен одвалио домаћину са срца, кад је чуо, да му се ћерци није ништа догодило. Али њеног мужа и оца му не беше нигде. Куда се разбојници с њима упутили, то није могао нико речи. И шта ће се с њима догодити, то није знао нико.

У подруму су нашли једног странца. Напио се био па је заостао. Био је то један од Косоманових људи. Како су мислили да ће од њега штогод дознати, то су га затворили.

(Свршиће се.)

Над гробом твојим, који те скрио,
Молише се, па и сузе лише . . .
Последњи акорд губи се ти'о:
Жалише те, па — заборавише.

Београд.

* * *
НАДСОН.

Спомена нема међу тим људ'ма,
Заборав за то корена хвата . . .
Ал овде живиш, у овим грудма,
У боном срцу несрећна брата!

С. Јов.

УТОЧНО БРОД.

ПОВЕЛА ОД ЕНРИКА КАСТЕЛНУОВА.

(Свршетак.)

На крову бежу упаљене факље. осветли; море заплускиваше ужасно наш брод. Ипсам знао, шта то све треба да значи.

ЦАРСКИ ДВОР У БЕЧУ КАО ПОМАГАЧ МУЗИЧКЕ ВЕШТИНЕ.

Од ДРАГУТИНА БЛАЖЕКА.

Гваки прави пријатељ и љубитељ музичке вештине, био он Чех, Немац, Србин, Мађар или друге које народности, радује се, кад историја непобитне доказе даје, с каквом љубављу је увек аустријски царски дом музичку вештину неговао.

Ред аустријских владалаца почињемо са *Максимилијаном I.* (1459—1519). За време његовог владања цветала је музичка вештина и наука. На двору овога владаноца живео је, осим других уметника такођер онда славан оргуљаш *Павле Хотмајер*. Максимилијан му је дао племство, а у царској библиотеци налази се још и сада много његових композиција.

Карло V. (1500—1558) био је зналац и љубитељ музике. На своме двору имао је три музичке капеле; једну у Бечу, другу у Мадриду, а трећа га је морала пратити увек за време његова путовања. Бурнеј говори у својој историји музике с похвалом о великим заслугама овог владаноца, као великог заузимача за црквену музику.

Од следећих царева: *Фердинанда I.*, *Максимилијана II.* и *Рудолфа II.* био је особито овај последњи (од год. 1532—1612) пријатељ музичке вештине. Издржавао је врло добар музички збор, а за време његова владања, говори се први пут о прављењу гласовира у Бечу.

За време *Фердинанда III.* развијала се музичка вештина све већма и већма. Од овога владаноца, који је такођер и композитор био, налази се више већих музичких дела у царској библиотеци у Бечу.

Леополд I. (од год. 1640—1705) веома је љубио и потпомагао музичку вештину. Издржавао је особито вешт музички збор, он сам свирао је у гласовир и компоновао је. У царској библиотеци налази се још и сада „музичка архива Леополда I.“, коју је он уредио. Првенство давао је увек талијанским операма, због тога, што немачки певачи нису били тако вешти, као талијански.

Леополд I. дао је сазидати на садашњој Јосифовој пијаци у Бечу велико позориште. Позориште остављено је било талијанском опером: *il roto d'oro* (златна јабука). Слава је била сјајна. На позорници имало је до 1000 особа посла. Трошак око ове опере износио је преко 60,000 фор. Леополд I. љубио је музику и до своје смрти, и говори се, кад је већ осећао да мора умрети, дао је дозвати свој музички збор и слушајући лепу свирку испустио је душу.

Јосиф I. (од год. 1678—1711) наследио је од свога оца љубав за музику. Свирао је сам у клавир и познавао је неколико других музичких настроја (инструмената). Сазидано здање талијанске опере за време његове владе сматрао се за највеће и најлепше здање онога доба. Год. 1748 било је ово здање срушено.

Карло VI. (од год. 1685—1740) био је ваљан музичар, који је опере и друге музичке производе, који су се на двору приређивали, на клавиру пратио, и такође је сам много компоновао. На свој музички збор трошио је годишње 200,000 фор. и појединим члановима тог збора плаћао је до 4—6000 фор. за оно доба зацело сума огромна. Главни капелник тог збора био је *Јован Фуке*. Његово теоретично дело: „*Gradus ad Parnasum*“ на латинском језику написано, било је год. 1725. о царском трошку штампано а после на више језика преведено.

Учитељ музике Карла VI. био је *Ант. Калдара*. Опера, која се увек на царев имен дан или на дан рођења царице, давала, била је најскупоценије опремљена.

За свечаност, на дан крунисања Карла VI. за чешког краља, сложио је капелник Фуке оперу, под насловом: „*Costanza e Fortezza*“ која је у Прагу под ведрим небом представљена била. Капелник Фуке веома је био обљубљен код двора, тако да је цар једном приликом једну од његових композиција, сам на клавиру пратио.

Карло VI. дао је своју децу у музици о-

Ма да је цар талијанској музици наклоњен био, опет за то уважавао је Мозарта и позвао га је једном да свира заједно са *Клементинијем*, који је онда врло слављен био због своје вештине на гласовиру. Цар слушајући свирку, изразио се о њој овако: „У свирци Клементина влада само вештина, али у свирци Мозарта и вештина и укус!“

Год. 1772 написао је Мозарт оперу „Бегство из сараја.“ Даље је компоновао Мозарт на захтевање цара оперу: „Позоришни управитељ, која се год. 1786. у Шенбруну давала. Веома се допала опера „свадба Фигарева“ која је 1. маја год. 1786 представљена била. Мозарт је имао много непријатеља, тако, да се по гдекоја његова опера, на изрично захтевање цара морала представљати. Као нпр.: „Бегство из сараја“ и „Фигарева свадба.“

У то доба хтео је Мозарт посетити Енглеску, али цар је нишао за тим, да га у Бечу задржи, и наименовао га је, с декретом, године 1787. за царског музичара. „Дон Хуан“ који је у Прагу 29. септ. год. 1787. први пут даван био, даван је такође на изрично захтевање царево, и у Бечу, После је сложио Мозарт оперу: „Cosi fan tutte“ која је први пут 26. јануара 1790 год. давана била.

Непријатељима Мозартовим, пошло је за руком да цар на њега заборави, пре него што му је материјално стање побољшано било. Цар Јосиф II. је пре умро и оставио је Мозарта у великој невољи.

За време владе *Фрица II.* (од год. 1768 до 1835) његовани су били на двору особито

квартети, у којима су осим цара суделовали: генерал — побочник маршал барон Кучера и први побочник и адкоморник Врбна.

Брат царев надвојвода Рудолф кардинал надбискуп у Оломуцу (1788—1831) био је један од најваспитанијих и највештијих уметника на гласовиру оног доба; свирао је врло вешто из партитура и неговао је веома класичку музику.

Надвојвода Рудолф био је најискренији пријатељ *Бетховена*. Овај је посветио Рудолфу 8 својих највећих композиција.

Надвојвода Рудолф био је протектор „друштва пријатеља музике“ и поклонио је истоме своју богату збирку музичких дела.

Цар *Фердинанд I.* (рођ. 1793 год. умро год. 1875.) љубио је музику и свирао је веома радо у гласовир. У његовој дворској капели суделовали су први вештаци, међу њима: *Моуседер, Бел, Хелмесбергер* и *Штаудигл*. Цар Фердинанд наименовао је *Талберга, Деблера, Клару Виецкову* за своје царске коморске музичаре.

За владања садашњег цара Његовог Величанства *Франца Јосифа I.* цвета музичка вештина. Сазидан је конзерваториум и оперско позоришно здање. Његово Величанство одликовало је најзнатије музичаре, као: *Листа, Мајерберг, Моуседера*, орденима.

На завршетку морам приметити, да се на двору приређују концерти на којима се свирају и певају дела бесмртног Мозарта, Бетховена, Хајдна. Његово Величанство је најискренији и најплеменитији заштитник музичке вештине и наука.

ЛИСТАК.

ЛУДОСТ ИЛИ СВЕТОСТ.

„*O locura o santidad*“.

ДРАМА У 3 ЧИНА ОД *JOSÉ ECHEGARAY-A.*

У шпанској књижевности и у позоришту угледала је света драма под овим именом. Због особености њене садржине ради смо да прикажемо и нашем свету то дело.

Јосиф Ечегереј је свестрано учен човек: он је и математичар, и pjesник, економ, и

поучни писац, говорник и политичар. Године 1832 у Мадриду као син професора рођен. беше и он сам професор и министар, и године 1874 кад сиђе са министарске столице, он поста писац драма, и задоби себи као такви не само у своме народу, већ у свима просвећеним народима велику славу.

„Лудост или светост“ је једна од последњи његови драма.

(Гимназија у котору). Владика Герасим Петровић отишао је са псалмством у Беч, да моли Њег. Величанство цара, да се опет успостави велика гимназија у Котору.

(Одликовање француских књижевника). Цар руски Александар одликовао је француске књижевнике, и то орденом св. Станислава са звездом Камила Дусетуда и Емила Ожера; истим орденом првог реда Викторијана Сарду, Александра Дима, Октава Фење; другог реда Ханри Межака, Емила Блава и Салвера.

(Распис награде). Главни одбор учитељског удружења у Србији расписао је стечај на основу закључка пете учитељске скупштине за ову изјаву: „Школска дисциплина и њен морални и интелектуални утицај на ученике.“ Прва је награда 200 динара, а друга 100 динара. Рукопис ваља анонимно послати најдаље до 1. јуна идуче године.

ДРУШТВА.

(Матица хрватска). У суботу 26. нов. о. г. држала је „Матица хрватска“ своју главну скупштину под председништвом Ивана Кукуљевића Сакцинског. Тајник Костренчић читао је извештај о раду Матике у току прошле године, из којег се извештаја види, да је Матица прошле године издала 10 књига, које су рааделиме међу чланове Матичине. Матица ова има 796 чланова утемељитеља, који су принос свој уплатили, 250 чланова утемељитеља, који свој принос уплаћују и 5713 чланова прилагача. Свега дакле има 6765 чланова. У прошлој години распачано је Матичиних књига 62,000 примерака. Могли би се у многоме и ми Срби угледати у ревност браће Хрвата у потпомагању своје Матике. „Матица“ има своју кућу и готовине 43,333 ф. 79 новч. „Матица хрватска“ намерава да изда ова дела: „Некрице“ од Томазеа; „Сликe из билиштва“ од Кишпатића. Матија Ван је послао „Матици“ своје дело „Никола Врховски“, што ће изаћи идуче године. „Матица“ је даље замолила Јована Сундечића, познатог српског свештеника и песника да еме падати његова целокупна дела и за то је добила и допуштење. Сундечић већ од доста година не штампа ништа више ћирицом, него у „Vjence“ и т. д. издава његове песме само латинцом. Лепо, лепо. Само нек смо сложни. Даље ће издати „Матица“ одабране песме *Прерадовића* и изабрана дела *Д. Деметра*.

РАЗНО.

(Против рђе). Кажу да је особито добро средство против рђе ово: ваља помешати једнаке делове кар-

бонне киселине и обичног зејтина (уља од маслине), те тим помазати оне ствари, које хоћемо да сачувамо од рђе. Ово је средство особито добро за справе и оруђа од челика.

(Афоризми.) Мода, — то су нам наочари, кроз које кад се гледи, свако је чудо лепо.

Не треба за то богаташима завидети, што имају свега, што им срце захте, већ за то, што им је лако бити поштени.

Што се подли људи често возе на батару, то још може поднети; — али што при том возању прскају блато на племените пешаке, — то се тешко подноси.

Кад се људи гану патњом сиротиње, лакше пају рубац да отару своје сузе, него кесу, да њиме отару сузе сиротинске. (Fl. Bl.)

НОВЕ КЊИГЕ.

Унијаћење у Далмацији у првој четвртини овога столећа. Јакова Халовацкога. Превео с рускога Јован П. Јовановић, свештеник. (Прептампано из „Гласа Истине“). У Новом Саду, штампарија А. Пајевића 1888. На 16-ни, стр. 35.

Шунарева ћерка. Приповетка из српскога живота. Написао С. В. Поповић. Други наслов: Из српскога живота. Приповетке Стевана В. Поповића. Издање срп. књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новом Саду. 1888. На 8-ни, стр. 271. Цена 85 новч.

Књижевна зрица од Јаше Томића. (Отштампано из разних листова.) Књига прва. Из заточничког света. На малој 8-ни, стр. 78. У Новом Саду. Српска штампарија дра Светозара Милетића. 1888. Цена 20 новч. Садржај: Из мога познанства. I. Стари лопов. II. Како постају од кокошара разбојници. III. Украо девојку. — Милетић и Нанчић у затвору. — Робијашке школе. — Робијашке радонице. — Је ли боље слободном човеку из заточнику? — Робијашка црква и моја прилика. Наручбине се шаљу на администрацију „Заставе.“ Књига се може добити у свима књижарама.

Народна библиотека браће Јовановића. Изашле су свеске 187. и 188. Прва доноси: Разговор угодни народа словинскога III., а друга: Бен Хур. Роман из времена Христовог. V. — Цена је свакој свесци 16 новч. Претплата на 24 свеске 3 ф. 50 н.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Администрацији „Јавора“ у Нови Сад.“

Издаје књижара Луке Јоцића.

Штампарија Дра Павловића и Јоцића у Н. Саду.

Цена је листу: на целу год. 5 фор. на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 нов. За стране земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

Летопис Матице српске. Уређује А. Харић. Књига 156. Свеска четврта за год. 1888. У Новоме Саду. Српска штампарија дра Свет. Милетића. 1888. На 8-ни, стр. 158. Садржај: I. Стара и нова психологија. Од проф. Васа Вујића. (Свршетак.) II. Родослов династије Беле-Навлимира и Тјехомила. (По Порфирогени и Ду-кљанину). Геналогична студија из повеснице српске, од Синише. III. Љубав није шала ни у Ребенији. При-поветка из Босне. Написао Симо Матавуљ. IV. Грађа за Ђеографију Црне Горе. Написао Живко Драговић. (Свр-шетак) V. Хамлет, краљевих дански. Написао Вилем

Шекспир, с енглеског превео др. Лаза Костић (Сврше-так). VI. Књижевност. I. Учитељско удружење. I. Тра-жи се васпитач. (Педагошка расправа у писмима.) За родитеље и учитеље написао К. II. учитељ. Оцена Ми-це Нешковића, VII. Гласник из словенског света: I Вук Стефачовић Караџић. Стогодишња светковина му, живот и књижевна радња. Од II. 2. Преглед повесни-це словенских књижевности. А. Књижевност у Руса (Свршетак). VIII. Матица Српска. (Изводи из записни-ка књижевног одбора и одељења год. 1888.)

ШТОВАНИМ ЧИТАОЦИМА.

Са овим бројем завршујемо овогодишњи течај „Јавора“ и учтиво позивамо читалачки свет српски, да се од нове године на *шеснаестогодишњи течај* овога листа у што већем броју претплати, како би лист могао што боље да одговори својој задаћи и да задовољи своје читаоце.

Обилнијем одзиву штов. публике наше надамо се утолико с већим изгледом, што смо, као што у своје време јависмо, учинили један — као што нас са свију страна уверавају — добар и леп корак у интересу листа, а то је што смо се у братском договору ујединили и спојили са заједничким и особито добро уређиваним српским часописом „Стражиловом“, те ће тако „Јавор“ од сада бити уређиван поред досадањег уредника још и од честитог уредника „Стражилова“ г. Јована Грчића, који је како својим књижевним радом, тако и вештим уређивањем сличнога листа довољно већ показао, да је његово ступање у уредни-штво „Јавора“ лепа аквизиција за овај лист, и како се оба уредника са правим одушевље-њем лађају заједничкога посла, то се може очекивати, да ће лист од нове године у већој мери моћи задовољити читаоца свог, него што је то до сада могло да буде, кад и сарадни-ци и претплатници листа беху раздељени и поцепани.

Књижевници српски, који су до сада на „Јавору“ радили, остаће му и од сада верни и наклоњени, а од честитих сарадника „Стражилова“ већ добивамо братско уверавање, да ће од сада на овом заједничком књижевном подухећу радити и тако припомагати, да се лист што боље развије и оснажи.

С тога очекујемо и од читалачке публике наше, да ће се за лист што већма заузети како претплаћивањем, тако и скупљањем претплатника у својој околини, како би и ми Срби дошли једанпут до белетристичнога листа, који је материјално осигуран, те не мора да се бори с оскудицом и да непрестано пева песму тужбалицу, а тиме да заоостаје свагда иза по-стигнућа своје лене и важне задаће.

Цена ће „Јавору“ бити као и до сада, при свем том, што ће од нове године излазити на повећаном формату и на бољој и јачој хартији.

Цена је за

Аустро-Угарску, Босну, и Херцеговину

На читаву годину 5 ф.

На шест месеца 2 ф. 50 н.

На три месеца 1 ф. 25 н.

За *остале земље*

На читаву годину 6 ф.

На шест месеца 3 ф.

На три месеца 1 ф. 50 н.

Претплата се шиле: **Књижари Луке Јоцића у Н. Саду.**

У Н. Саду, о св. Николи, 1888.

УРЕДНИШТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА „ЈАВОРА“.

„ЈАВОР“ излази сваке недеље на читавом таба-ку. Рукописи се шаљу уреднику, а претплата „Адми-нистрацији „Јавора“ у Нови Сад.“

Цена је листу: на целу год. 5 фор. на по год. 2 фор. 50 нов. на три месеца 1 фор. 25 нов. За стра-не земље: на читаву годину 6 фор. а. вр.

